Slovenská obchodná a priemyselná komora

1992 – 2022

Pavol Ochotnický
Miloš Hofreiter

ZÁKLADNÉ MAKROEKONOMICKÉ RÁMCE VÝVOJA SLOVENSKEJ EKONOMIKY V ROKU 2022

Ladislav Vaškovič
Daniela Širáňová

OČAKÁVANIA PODNIKATEĽSKEJ SFÉRY

Rozbor výsledkov
EKONOMICKÉHO PRIESKUMU SOPK 2021 – 2022

Spoločne s našimi zákazníkmi sme vysadili viac ako
115 000 stromov
v chránených lesoch Slovenska
UHLÍKOVÁ STOPKA
SPP

Táto publikácia vznikla vďaka podpore
Nadácie na podporu vzdelávania a ekológie

Nadácia na podporu
vzdelávania a ekológie

Z edičného plánu 2022

© Vydala Slovenská obchodná a priemyselná komora
Bratislava 2022
ISBN 978 - 80 - 89105 - 83 - 0

Rok 2022 je tretím pandemickým rokom z pohľadu globálnej aj slovenskej ekonomiky. Pandémia ochorenia COVID-19 na jednej strane urýchlila viaceré spoločenské a ekonomické premeny, avšak súčasne nastolila novú nerovnováhu tak z pohľadu sveta, ako aj jednotlivých krajín. Toto konštatovanie sa dotýka vzájomného porovnávania z pohľadu geografického či politicko-ekonomického, ako aj do vnútra jednotlivých krajín či spoločenstiev.

Je neodpustiteľnou chybou a omylom svetového spoločenstva, že namiesto toho, aby boj s pandémiou posilnil medzinárodnú spoluprácu, a tým aj znižoval napätie medzi hlavnými vojenskými, politickými a ekonomickými hráčmi súčasného sveta, pandémia, naopak, priniesla nové deliace čiary a zvýšila vzájomnú nevraživosť a napätie vo svete. Dôkazom tejto skutočnosti je aj neustály dlhodobý rast nákladov na zbrojenie (či obranu). Napríklad v roku 2020, kedy svetový hrubý domáci produkt klesol o 4,4 %, náklady na zbrojenie stúpli o 2,6 % a dosiahli magické číslo 2 bilióny USD. Svet a jednotlivé krajiny z pohľadu súčasnosti, ale aj z pohľadu budúcich generácií (next generation) potrebujú inú štruktúru verejných výdavkov, aby tak boli k dispozícii zdroje pre zdravotníctvo, školstvo, vedu a výskum, životné prostredie či sociálnu oblasť. V týchto sférach sa nachádza ten neviditeľný nepriateľ ľudstva, proti ktorému máme a musíme bojovať, ak chceme prežiť a žiť lepšie.

Rok 2022 bude stále dominantne ovplyvnený pandémiou – priamo i dôsledkami, ktoré vyvolala. Slovenská ekonomika, ako aj celá spoločnosť bude tak musieť reagovať na vplyvy vonkajšieho prostredia, ktoré budú generovať politiku vlády a celej decíznej sféry aj opatrenia podnikateľských subjektov. Tieto faktory reprezentujú ceny energií a ďalších surovín, narušený svetový dodávateľský systém a s ním spojenú logistiku. Dôsledkom tejto situácie je rast inflácie podporovaný dynamickým rastom verejného dlhu jednotlivých krajín, turbulentnou medzinárodnou situáciou, ako aj pomerne vysokým stupňom volatility na svetových trhoch.

Výhodou slovenskej ekonomiky v oblasti mikrosféry je pomerne dobrá adaptabilita podnikateľského sektora na nové podmienky, ako aj pomerne vysoký stupeň jej odolnosti v nestabilnom makroekonomickom prostredí. Preto aj slovenská ekonomika nenaplnila rôzne prognózy a očakávania výšky jej prepadu a dokázala svoju životaschopnosť, ktorá je veľmi dôležitá z pohľadu budúceho post-covidového obdobia. Túto ekonomickú budúcnosť tvoríme dnešnými investíciami a rozhodnutiami.

Podnikateľská sféra oprávnene očakáva zodpovedný a profesionálny prístup vlády a celej decíznej sféry s jasnými a čitateľnými pravidlami opierajúcimi sa o seriózne domáce a medzinárodné štúdie. Aj na Slovensku musí platiť, že politika nesmie ďalej vytvárať deliace čiary medzi občanmi, že musí spájať ľudí a firmy, aby sme na konci dňa nevyšli z dnešnej situácie slabší a teda porazení, ale ako súčasť moderného post-covidového sveta. K tomu my všetci potrebujeme riadiace štruktúry štátu s potrebnou úrovňou kredibility, ktorú im nemôže dať nikto iný, než ony samé. Slovensko pre svoj rozvoj potrebuje pozitívnu energiu a nie nenávisť a politický amaterizmus.

Aký bude teda rok 2022? Určite nie jednoduchý. Určite prinesie aj prekvapenia, verme, že nielen negatívne. Našou výhodou je, že predchádzajúce dva pandemické roky nás mnohému naučili a firmy, ale aj mnohí ľudia majú už algoritmus riešenia mimoriadnych situácií tak v hlavách, ako aj v rukách. Je dôležité, aby sme aj na úrovni štátu prestali improvizovať, aby kroky vlády boli predvídateľné a najmä profesionálne. Slovensko sa, tak ako mnohé iné krajiny, výrazne zadlžilo. Je preto potrebné, aby sme zdroje, ktoré máme k dispozícii, správne investovali hlavne do oblastí generujúcich budúci rast, a teda takú silu ekonomiky, ktorá zabezpečí lepšiu kvalitu života na Slovensku.

Peter Mihók
predseda Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory

Pavol Ochotnický
Miloš Hofreiter

ZÁKLADNÉ MAKROEKONOMICKÉ RÁMCE VÝVOJA SLOVENSKEJ EKONOMIKY V ROKU 2022

Pavol Ochotnický
Katedra financií, Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Miloš Hofreiter
Senior Treasurer, AZC, a. s.

Táto publikácia reflektuje výlučne výstupy súkromnej pracovnej aktivity autorov a niektoré ich pohľady a názory.
V žiadnom prípade nereprezentuje prognózy a pohľady spoločnosti AZC, a. s. ani Ekonomickej univerzity v Bratislave.

OBSAH

ÚVOD 7

1. EXTERNÉ EKONOMICKÉ PROSTREDIE A ZAHRANIČNÝ OBCHOD 9

Ekonomický vývoj v Európskej únii, eurozóne a očakávania pre rok 2021 12

Očakávaný vývoj exportných príležitostí 17

Zhrnutie 19

2. VÝKONNOSŤ SLOVENSKEJ EKONOMIKY 20

Predpoklady výkonnosti slovenskej ekonomiky v roku 2022 24

Zhrnutie 26

3. TRH PRÁCE 27

Zhrnutie 32

4. CENOVÝ VÝVOJ, MENOVÁ POLITIKA A FINANČNÝ TRH 33

Cenový vývoj v produkčnej sfére 35

Menová politika a finančná stabilita 35

Zhrnutie 41

5. KOMPARÁCIA FIŠKÁLNEJ POZÍCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY A FIŠKÁLNA UDRŽATEĽNOSŤ 43

Zhrnutie 49

6. PANDÉMIA COVID-19 – VÍŤAZI A PORAZENÍ 50

Alternatívne cesty riešenia dopadov pandémie 51

Vybrané fakty o postavení ekonomiky Slovenskej republiky v rámci Európskej únie počas pandémie 53

Plán obnovy a odolnosti SR ako súčasť stratégie na prekonanie krízy v Slovenskej republike a úskalia z hľadiska implementácie 56

Zhrnutie 59

Bibliografické odkazy 60

Grafy 61

Tabuľky 62

ÚVOD

Pandemická kríza znamenala najnepriaznivejší mierový šok za posledné storočie. Spôsobila najväčší pokles globálneho hrubého domáceho produktu na obyvateľa od druhej svetovej vojny a má za následok najvyšší podiel ekonomík zažívajúcich v modernej dobe recesiu. V porovnaní s globálnou finančnou krízou bolo v dôsledku nakazenia zamestnancov ochorením COVID-19 a karantén odpracovaných podstatne menej hodín, enormne bol zaťažený zdravotný a sociálny systém a celý okruh verejných financií. Pandemická kríza negatívne zasiahla stranu verejných príjmov v dôsledku zníženej ekonomickej aktivity a súčasne prudko vzrástli výdavky na zdravotníctvo, na sociálny systém, na zachovanie pracovných miest a podnikania, resp. na kompenzácie výpadkov v príjmoch v najviac zasiahnutých sektoroch.

Kríza COVID-19 ukázala aj nestálosť a zraniteľnosť globálnych dodávateľských reťazcov. Ako upozornili stavovské organizácie, ukazuje sa, že počas krízy niektorí globálni hráči externalizujú riziká a náklady smerom k slabším partnerom dodávateľského reťazca. Najväčší negatívny dopad však nechá pandemická kríza na ľudskom kapitáli.

Európa bola do januára 2022 zasiahnutá troma vrcholmi vĺn nákazy. V marci 2020, v decembri 2020 a ku koncu decembra 2021. Po prvom prekonaní pandemických šokov v roku 2020 sa v Európe dostavilo očakávané ekonomické oživenie. Bolo však narušené novými vlnami pandémie, výpadkami v globálnych dodávateľsko-odberateľských reťazcoch a turbulentným vývojom cien komodít a energií na globálnych trhoch. V treťom štvrťroku 2021 už bola výkonnosť ekonomiky Európskej únie na úrovni takmer ako pred pandémiou (-0,2 %) a po stabilizácii cien energií a vstupov očakávame v roku 2022 napriek neistotám pokračovanie v raste. Pandemická kríza vyvoláva pokles dopytu v tradičných sektoroch a službách, akými sú gastrosektor, služby spojené s turistickým sektorom, cestovaním a dopravou. Naopak, rozmach sa prejavil v krajinách a sektoroch, ktoré sú digitálne penetrované.

Slovensko bolo v rámci Európy k januáru 2022 najviac zasiahnutou krajinou z hľadiska nákazy ochorením COVID-19. A to najmä v druhej a tretej vlne. Aj z toho dôvodu bol pokles slovenskej ekonomiky v roku 2020 nižší ako v Európskej únii. Po recesii v roku 2020 ovplyvnili razantné oživenie slovenskej ekonomiky v prvom štvrťroku 2021 dozvuky pandémie a súvisiace reštriktívne opatrenia. Po uvoľnení opatrení v druhom štvrťroku 2021 ekonomika opäť zrýchlila, avšak v treťom štvrťroku 2021 sa dostavilo opätovné spomalenie rastu. Bolo spôsobené poklesom dostupnosti niektorých komodít a výrobných vstupov, turbulentným vývojom ich cien. Rast slovenskej ekonomiky bol v roku 2021 podporený rastom súkromnej aj verejnej spotreby. Naopak, ekonomický rast Slovenska bol spomalený ďalším poklesom investícií a negatívnym príspevkom čistého exportu. Je pravdepodobné, že po relatívne miernom oživení v roku 2021 sa slovenská ekonomika v roku 2022 z hľadiska reálneho hrubého domáceho produktu vráti na svoju výkonnosť spred pandémie.

Dlhodobo pozitívny vývoj slovenského trhu práce bol prerušený v roku 2020, kedy v prvom polroku spolu s nástupom pandémie zaniklo na Slovensku viac ako 83-tisíc pracovných miest. Najvýraznejšie úbytky pracujúcich boli zaznamenané v ubytovacích a stravovacích službách a v doprave a skladovaní. V roku 2022 očakávame zrýchlenie rastu zamestnanosti. Počet pracujúcich v slovenskej ekonomike by sa mal koncom roka 2022 priblížiť maximám spred pandémie. V roku 2022 spolu s rastom zamestnanosti očakávame aj rýchlejší rast nominálnych miezd, a to v rozpätí 6 až 8 %. To na jednej strane bude vytvárať predpoklady pre rast spotreby a hrubého domáceho produktu, na druhej strane bude rast miezd zvyšovať náklady podnikateľských subjektov.

Miera inflácie v Slovenskej republike počas väčšej časti roku 2021 prudko zrýchľovala a v decembri 2021 medziročný rast cenovej hladiny Slovenskej republiky dosiahol 5,8 %, čo bol najrýchlejší rast cenovej hladiny v jednotlivom mesiaci za posledných 17 rokov. Pod tento vývoj sa podpísal najmä vývoj cien komodít na svetových trhoch, ako aj oživenie dopytu v kombinácii s výpadkami v zásobovaní. Očakávame, že miera inflácie v Slovenskej republike vyvrcholí na prelome rokov 2021/2022. Je pravdepodobné, že v priemere za celý rok 2022 dosiahne miera inflácie na Slovensku hodnotu blízku 4,5 %.

Na slovenskom finančnom trhu počas roka 2021 nedošlo k výraznejším zmenám priemerného úročenia úverov. S ohľadom na avizované postupné zmierňovanie krízových stimulov Európskej centrálnej banky je však pravdepodobné, že úrokové sadzby dosiahli svoje dno na prelome rokov 2021 a 2022 a postupom času sa dá očakávať ich mierny nárast. Napriek rizikám je možné konštatovať, že slovenský finančný sektor je po takmer dvoch rokoch pandémie stabilizovaný.

Slovensku sa napriek významným dopadom pandemickej krízy na verejné financie v roku 2020 podarilo udržať svoj verejný dlh k hrubému domácemu produktu pod hranicou Maastrichtského kritéria udržateľnosti verejného dlhu. S najväčšou pravdepodobnosťou sa v Slovenskej republike v roku 2021 podarilo zadlženosť

verejného sektora stabilizovať cca na úrovni roku 2020. Slovenská republika by sa napriek svojej vyššej cyklickej a fiškálnej senzitivite na šoky mohla tak pri „fiškálnej zdržanlivosti" politických špičiek v ďalších rokoch nielen udržať v klube fiškálne disciplinovanejších krajín, ale svoju dlhovú pozíciu v ďalších rokoch aj zlepšovať.

Zámer v rokoch 2022 až 2024 postupne znižovať hrubý verejný dlh a možnosť zlepšovať vývoj verejných financií – napríklad cez rozpočtové rezervy a reformy – sa javí reálny a medzi rokmi 2022 až 2024 by mohol verejný dlh oscilovať blízko úrovne 55 % hrubého domáceho produktu. Okrem toho je zrejmé, že aj jednou z hlavných kriteriálnych funkcií úspechu všetkých schválených a pripravovaných reforiem v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR by mala byť nielen politika „nenarušovať" životné prostredie, ale aj „nenarušovať" sociálny zmier a „nenarušovať" fiškálnu udržateľnosť.

Vďaka vysokým výdavkom na zdravotníctvo, ale určite aj dostupnou zdravotnou starostlivosťou a vďaka obetavosti zdravotníckeho personálu a samospráv sa podarilo v rokoch 2020 a 2021 dosiahnuť v Slovenskej republike lepšiu ako priemernú úroveň Európskej únie podľa úmrtnosti na ochorenie COVID-19 vo vzťahu k nakazenosti. A to i v podmienkach najvyššieho počtu nakazených na milión obyvateľov v rámci Európskej únie a aj relatívne nižšej plnej zaočkovanosti obyvateľstva Slovenskej republiky.

Pred slovenskou ekonomikou stojí v najbližšom a strednodobom období úloha dobehnúť najmä investičný dlh, zlepšiť dlhodobú udržateľnosť verejných financií (najmä zmenami dôchodkového a zdravotného systému), oživiť rast a zvýšiť konkurencieschopnosť produkcie a firiem pôsobiacich v Slovenskej republike najmä cez zvýšenie prínosu a podielu v hodnotových reťazcoch.

Slovenská republika má pre najbližšie obdobie vytvorené obrovské finančné rámce na obnovu ekonomiky a zvýšenie jej konkurencieschopnosti. Plán obnovy a odolnosti SR je bezprostredný a najviac diskutovaný nástroj, ktorý spolu s možnosťou dočerpať staré a čerpať nové eurofondy predstavuje obrovský potenciál pri dobiehaní úrovne Európskej únie a zelenej produktivity založenej na inováciách, vede a vzdelaní a smerujúcej k udržateľnému rastu.

Ako kľúčové do budúcna vidíme okrem zvýšenia podpory v oblasti zdravia, vedy, výskumu, inovácií, vzdelávania aj napríklad využitie elektronizácie stavebných konaní a zrýchlenie verejných obstarávaní, ktoré majú potenciál dynamizovať rast investícií a infraštruktúry. Okrem toho užšia medzirezortná spolupráca politikov, podpora „iniciatív zdola", ktoré sú vedené úspešnými podnikateľmi a vedcami či inovátormi, môžu byť obrovskou šancou na dlhodobé pozitívne zmeny v ekonomike Slovenskej republiky.

1 EXTERNÉ EKONOMICKÉ PROSTREDIE A ZAHRANIČNÝ OBCHOD

Hlavným determinantom globálneho ekonomického vývoja bola v posledných dvoch rokoch pandémia nového koronavírusu. Po šoku v roku 2020 sa v roku 2021 dostavilo očakávané oživenie, avšak aj v tohtoročnej publikácii musíme konštatovať, že ekonomická prognóza je spojená so značnou dávkou neistoty. Okrem samotnej pandémie sa k rizikovým faktorom prognózy v druhej polovici roku 2021 pridali ďalšie faktory, z ktorých viaceré majú priamy alebo nepriamy súvis s pandémiou a prijatými opatreniami na tlmenie jej ekonomických dopadov (najmä extrémnym uvoľnením menovej politiky):

- turbulentný vývoj cien energií,
- výpadky v globálnom dodávateľsko-odberateľskom reťazci,
- dramatický rast cien komodít a v nadväznosti na to aj spotrebiteľských cien,
- otrasy na realitnom trhu v Číne,
- v samom závere roku 2021 aj eskalácia politického napätia medzi Ruskom, Ukrajinou a štátmi NATO.

Podľa skutočných údajov za tri štvrťroky 2021 sa dá očakávať, že globálny ekonomický output bude za rok 2021 vyšší ako v „predpandemickom" roku 2019. Vývoj v jednotlivých krajinách a zoskupeniach v zmysle pandemického prepadu a následného oživenia bol však značne odlišný *(Graf 1.1)*. Pomerne dynamické oživenie v roku 2021 zaznamenali v USA, v Číne a celkovo v skupine „emerging" a rozvojových ekonomík (EMRE). Naopak, vyspelé európske ekonomiky (vrátane Spojeného kráľovstva) dosiahnu predkrízovú úroveň reálneho reálneho hrubého domáceho produktu (HDP) najskôr v roku 2022.

Graf 1.1: **Rast reálneho HDP vybraných ekonomík**

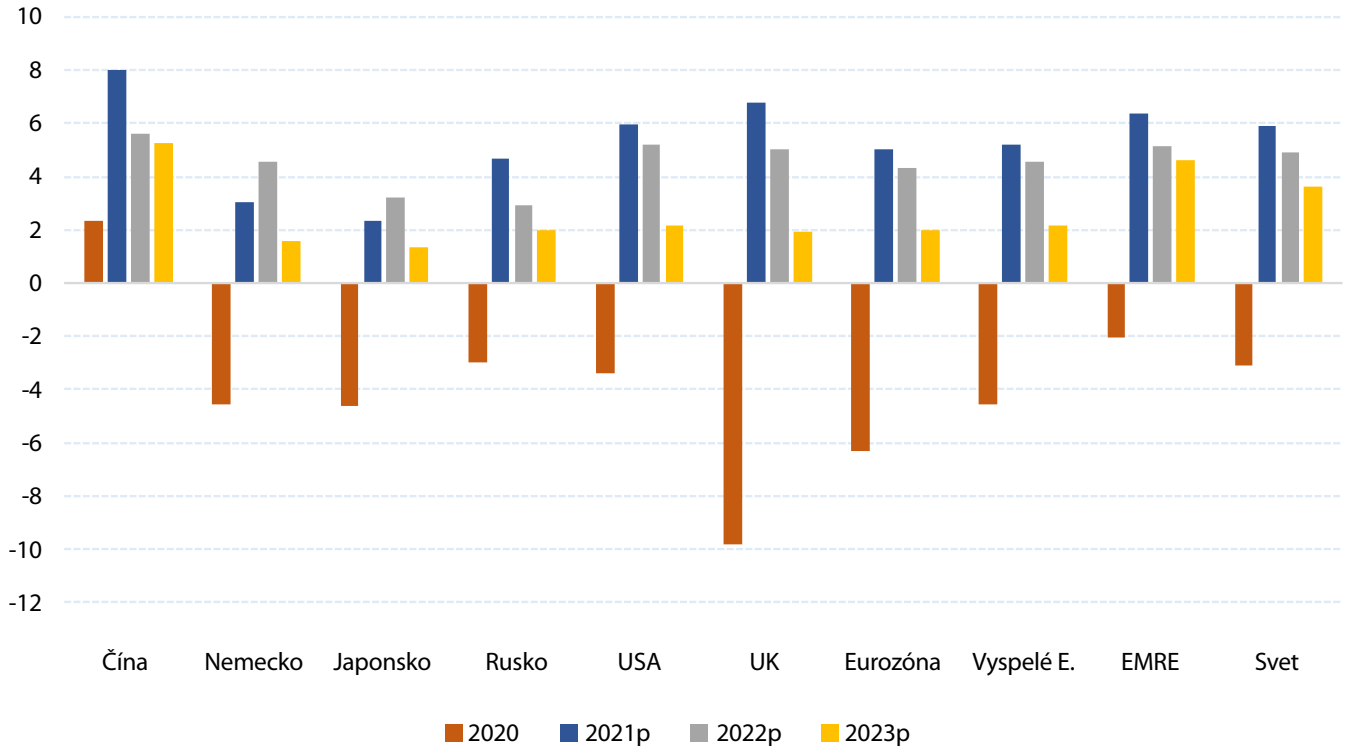

*Pozn.: **p** označuje prognózované údaje*
EMRE – skr. z Emerging a rozvojové ekonomiky
Zdroj: Autori z údajov IMF World Economic Outlook, October 2021

Celkovo je v ďalších rokoch pravdepodobné pokračovanie trendu rýchlejšieho rastu krajín skupiny EMRE v porovnaní s vyspelými ekonomikami. V dôsledku uvedeného trendu je už v súčasnosti skupina krajín EMRE hlavnou hybnou silou svetovej ekonomiky (vychádzajúc z kritéria HDP v parite kúpnej sily[1]). Kým na začiatku nového milénia podiel krajín EMRE na globálnom HDP dosahoval 43 %, v roku 2021 by ich podiel mal vzrásť na takmer 58 % globálneho HDP.

V súlade s oživením globálnej ekonomiky sa v roku 2021 vyvíjal aj svetový obchod. Podľa prognózy Medzinárodného menového fondu by tempo rastu svetovej obchodnej výmeny za rok 2021 malo dosiahnuť 9,7 %, čo znamená, že objem globálneho obchodu sa vrátil približne na úroveň pred pandémiou. Podobne výrazné tempo rastu globálneho obchodu bolo zaznamenané naposledy v roku 2010, kedy sa svet spamätával z otrasov spôsobených globálnou finančnou krízou.

Objem globálneho obchodu by mal zostať na rastovej trajektórii aj v najbližších rokoch, avšak pri nižších prírastkoch ako v roku 2021, kedy sa prejavil silný vplyv bázického efektu nízkej porovnávacej základne predošlého roku. Je pravdepodobné, že ročné tempo rastu globálneho obchodu sa postupne stabilizuje v rozpätí 3 až 5 %, t. j. podobne ako v predošlej dekáde.

Z dlhodobého hľadiska sa však prejavuje trend pomalšieho rastu svetového obchodu v porovnaní s predchádzajúcimi dekádami, čo možno pripísať okrem mimoriadnych (a svojím spôsobom aj dočasných) vplyvov typu pandémia, globálna finančná kríza, brexit alebo obchodné spory ekonomických mocností aj pôsobeniu niekoľkých štrukturálnych (dlhodobých) faktorov:

- spomaľovanie čínskeho rastu a zmena jeho štruktúry smerom od investícií k spotrebe, pričom investície sú v porovnaní so spotrebou obvykle náročnejšie na dovoz,
- zastavenie expanzie podnikateľského modelu globálnych hodnotových reťazcov (angl. „Global Value Chains"),
- zvyšovanie podielu tzv. neobchodovateľných tovarov a služieb v spotrebnom koši, najmä v ekonomicky vyspelých krajinách.[2]

Graf 1.2: **Globálny HDP v parite kúpnej sily a podiely vyspelých ekonomík a krajín EMRE** (mld. USD)

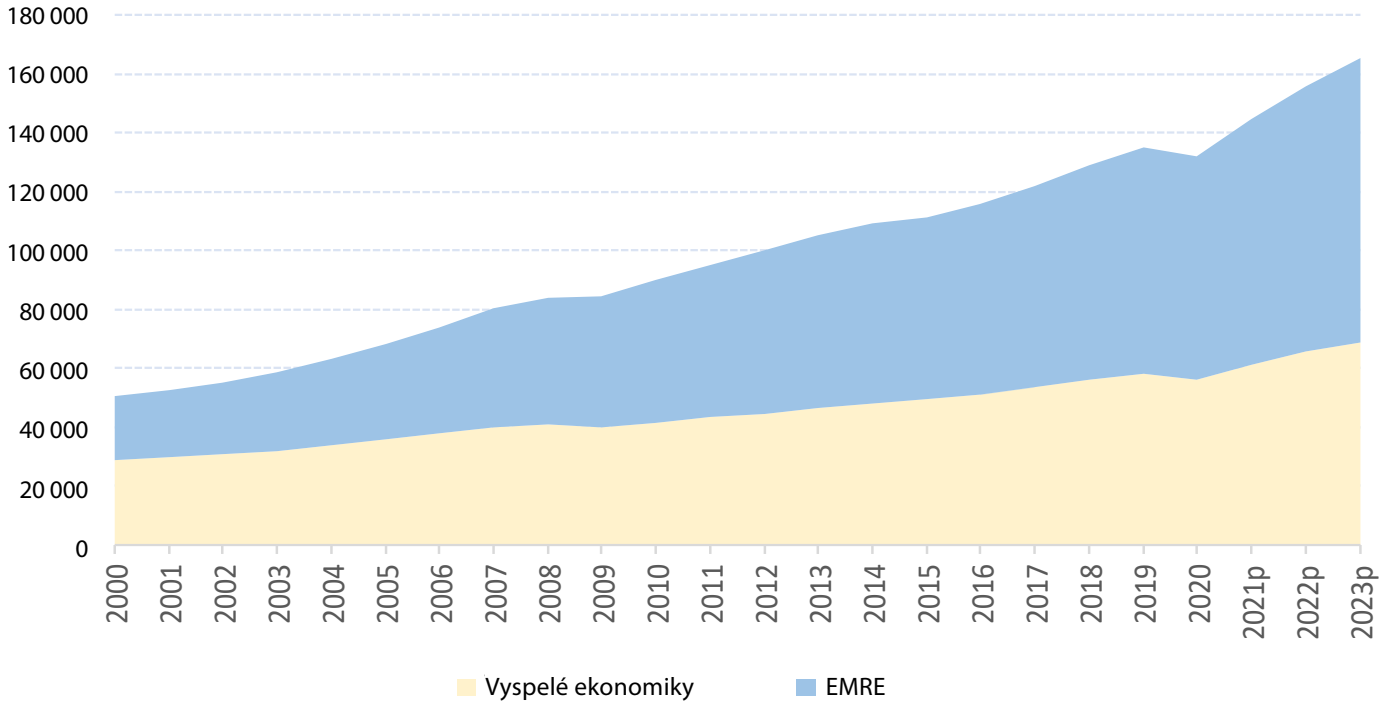

Zdroj: Autori z údajov IMF World Economic Outlook, October 2021

1 HDP vypočítaný v parite kúpnej sily (skr. PPP – purchasing power parity) je často považovaný za reálnejší obraz ekonomickej sily jednotlivých krajín, nakoľko eliminuje rozdiely v cenových hladinách jednotlivých krajín.

2 Medzi neobchodovateľné patria tovary a služby, pre ktoré je medzinárodný obchod z rôznych dôvodov obmedzený alebo neefektívny (napr. v dôsledku vysokých nákladov na prepravu alebo pri tovaroch a službách s regulovanými cenami, pri rýchloobrátkovom tovare, lokálne poskytovaných službách a pod.).

Graf 1.3: **Vývoj objemu svetového obchodu a priemerných cien komodít**

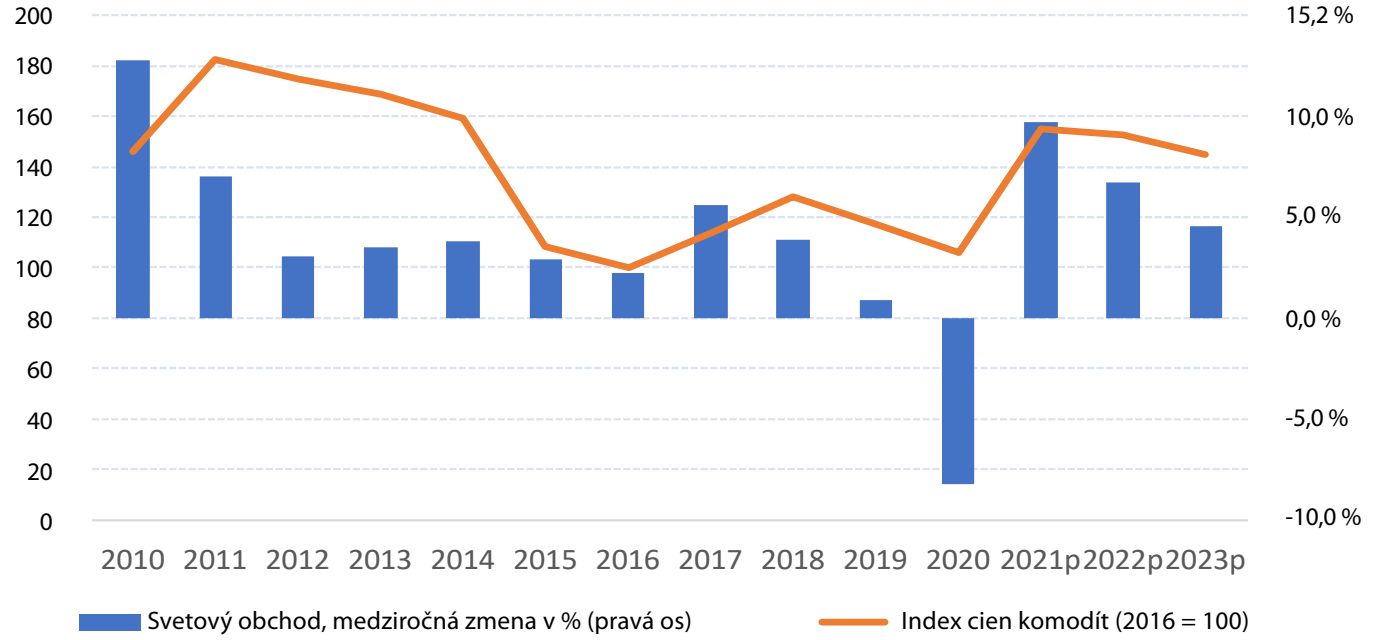

Zdroj: Autori z údajov IMF (2021)

Významným faktorom ekonomického vývoja v roku 2021 bol dramatický rast cien viacerých komodít. Podľa odhadu Medzinárodného menového fondu za celý rok 2021 vzrástli ceny komodít medziročne v priemere o 46 %, pričom najvýraznejšie rástli ceny ropy (+60 %) a kovov (+50 %). Menej výrazný bol priemerný medziročný rast cien potravín a nápojov (27 %) a poľnohospodárskych plodín (17 %). Priemerné ceny komodít na svetových trhoch síce v roku 2021 prudko vzrástli, avšak stále boli približne 15 % pod predošlými maximami zo začiatku predchádzajúcej dekády. Z *Grafu 1.4* vyplýva, že v druhej polovici roku 2021 už došlo ku korekcii dramatického nárastu cien priemyselných vstupov (do tejto kategórie patria kovy a nepotravinárske poľnohospodárske plodiny – napr. drevo, kaučuk, bavlna, vlna).

Naopak, počas celého roka 2021 pokračoval strmý rast cien energetických komodít, ktorý ku koncu roku ešte eskaloval mimoriadne turbulentným vývojom. Predpokladáme, že vysoké ceny energetických komodít sa udržia aj v roku 2022, pričom počas vrcholu zimy nemožno vylúčiť ďalšie cenové excesy vzhľadom na nižšie zásoby plynu v Európe v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúcich rokov. K stabilizácii cien energií by malo dôjsť najneskôr v druhom štvrťroku 2022, prípadne aj skôr v prípade spustenia prevádzky plynovodu Nord Stream 2, ktorého povoľovacie konanie pozastavili nemecké úrady v polovici novembra 2021.

Graf 1.4: **Cenové indexy vybraných skupín komodít od konca roka 2019**

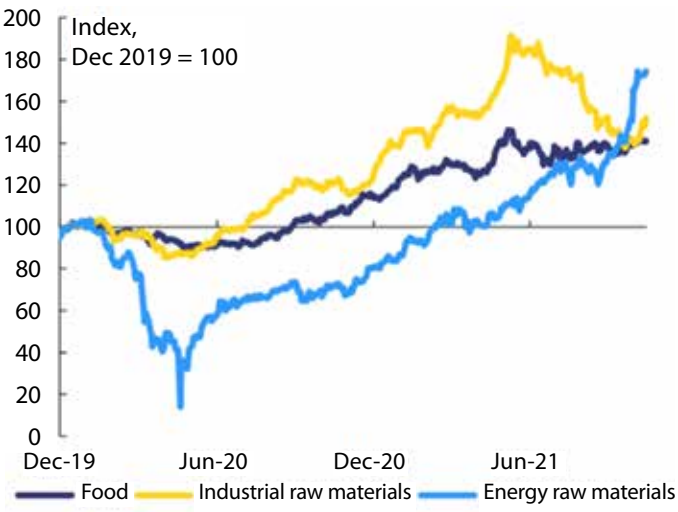

Zdroj: European Commission (2021) z údajov Hamburg Institute of International Economics (HWWI)

Stabilizácia cien komodít je nevyhnutným predpokladom vytvorenia podmienok na obnovu ekonomiky v období po pandémii. Podľa analýzy Európskej komisie[3] môže mať aktuálny skokový nárast cien energií v rokoch 2021 až 2022 kumulatívny negatívny dopad na reálny HDP eurozóny v rozsahu 0,8 percentného bodu (p. b.), resp. v prípade investícií môže ubrať až 5,3 p. b. z očakávaného rastu investícií v týchto rokoch (ceteris paribus).

3 European Commission (2021)

Graf 1.5: **Cena zemného plynu v Európe**
(eur/MWh, futures kontrakty obchodované na burze ICE s fyzickou dodávkou v nasledujúci kalendárny mesiac)

Zdroj: TradingEconomics

Ekonomický vývoj v Európskej únii, eurozóne a očakávania pre rok 2022

Európska únia a eurozóna predstavujú pre slovenskú ekonomiku kľúčových obchodných partnerov, preto si ekonomický vývoj v týchto zoskupeniach v rámci prehľadu externého prostredia zasluhuje osobitnú pozornosť. V posledných rokoch sa podiel exportu tovarov a služieb do Európskej únie na celkovom exporte Slovenskej republiky pohyboval okolo 85 %, resp. 50 % v prípade eurozóny. Od roku 2020 je tento podiel o niečo nižší, nakoľko Spojené kráľovstvo, t. j. krajina, kam smeruje približne 5 % všetkého exportu zo Slovenska, v januári 2020 opustilo Európsku úniu.

Podobne ako v globálnom meradle, aj v Európe bola pandémia a súvisiace opatrenia najvýznamnejším faktorom ekonomického vývoja uplynulých dvoch rokov. Po prudkom prepade v prvom polroku 2020 nasledovalo pomerne razantné oživenie ekonomiky v tvare písmena V (*Graf 1.6* na nasledujúcej strane), t. j. scenár, ktorý bolo možné pri nástupe pandémie považovať za vcelku optimistický. V treťom štvrťroku 2021 už bola výkonnosť ekonomiky Európskej únie na úrovni takmer ako pred pandémiou (-0,2 %).

V *Grafe 1.6* zámerne uvádzame aj príklad Švédska, t. j. krajiny, ktorá v porovnaní s väčšinou ostatných krajín len vo veľmi obmedzenej miere realizovala direktívne opatrenia na zamedzenie šírenia koronavírusu a namiesto toho sa viac spoliehala na zodpovednosť a disciplínu občanov. Z grafu je zrejmé, že ekonomický prepad bol pri nástupe pandémie vo Švédsku v porovnaní s priemerom Európskej únie oveľa miernejší a následné oživenie výraznejšie, nakoľko HDP Švédska bol v treťom štvrťroku 2021 v porovnaní s koncom roka 2019 vyšší o 1 %.[4]

Z údajov znázornených na *Grafe 1.7* (na nasledujúcej strane) na prvý pohľad Írsko vychádza ako jednoznačný rastový vodca počas pandémie v rámci krajín Európskej únie. Ostrovná krajina so 4,5 milióna obyvateľov vykázala ekonomický rast v roku 2020 (5,9 %) a v roku 2021 podľa odhadu Európskej komisie vzrástol HDP Írska o ďalších 14,6 %. Írska ekonomika bola počas pandémie podporená najmä rozsiahlym zastúpením farmaceutického sektora, ktorý v krajine so 4,5 milióna obyvateľov (t. j. veľkosťou porovnateľná populácia so Slovenskom) priamo zamestnáva 25-tisíc pracujúcich a ďalšie desaťtisíce ľudí pracujú v súvisiacich službách.

V Írsku majú svoje výrobné prevádzky takmer všetky veľké farma-spoločnosti vrátane Pfizer, Johnson&Johnson, Roche alebo Novartis. Pritom mnohé z nich už v krajine realizujú kompletný cyklus výroby produktov od výskumu a vývoja, cez výrobu aktívnych farmaceutických ingrediencií, až po finálny produkt

4 Cieľom tohto porovnania je len uvedenie zaujímavých faktov, a nie odporúčanie, akým spôsobom sa majú realizovať protipandemické opatrenia. Rozhodnutie o štýle manažovania pandémie odporúčame prenechať v rukách odborníkov.

Graf 1.6: **Vývoj HDP v Európskej únii, eurozóne a vybraných krajinách počas pandémie: oživenie v tvare V**
(HDP sezónne očistený, index 2015 = 100)

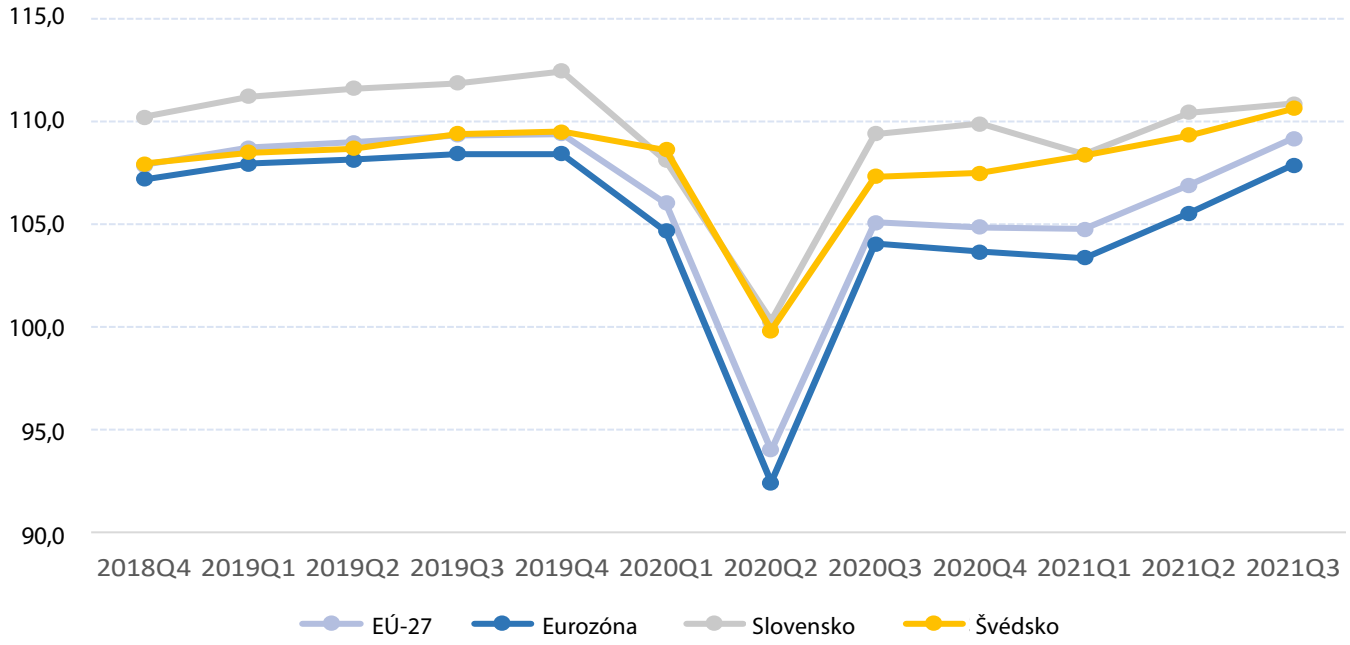

Zdroj: Autori z údajov Eurostatu

Graf 1.7: **Ekonomický rast v Európskej únii: porovnanie reálneho HDP v roku 2021 a 2019 v jednotlivých krajinách**

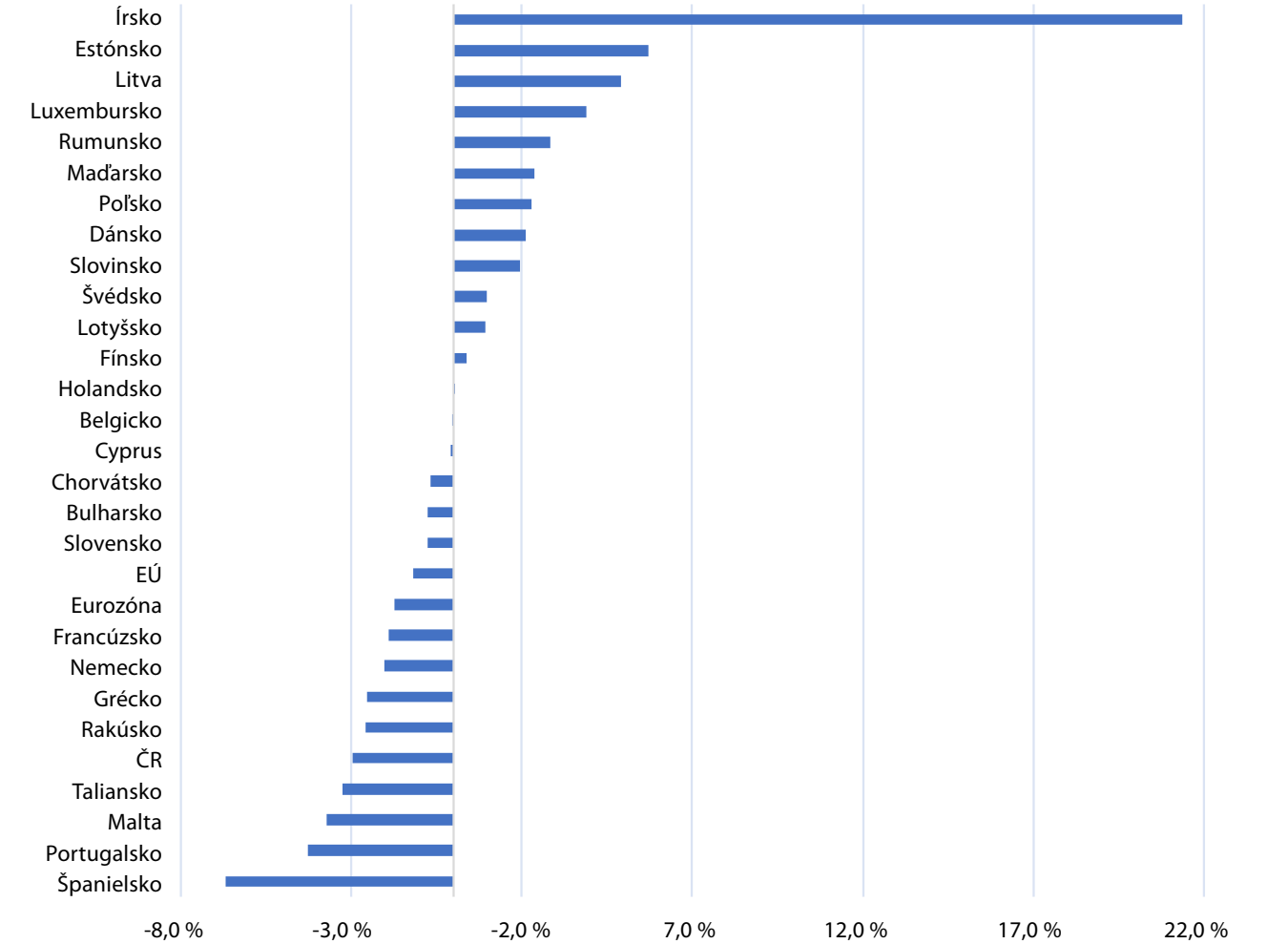

Zdroj: Autori z údajov European Commission (2021)

(napr. tabletky, sirupy, ampulky a pod.). Podľa Írskej asociácie farmaceutického priemyslu IPHA[5] bola masívna expanzia tohto sektora (vrátane budovania vývojových centier) v posledných desaťročiach výrazne podporená aj budovaním a podporou prostredia podporujúceho inovácie v Írsku.

Írsko je v súčasnosti najväčší exportér farmaceutických výrobkov spomedzi krajín Európskej únie, pričom farmaceutický priemysel sa na celkovom exporte Írska podieľa približne jednou polovicou. V roku 2020 vzrástol írsky export farmaceutických výrobkov medziročne o 25 %, čím výraznou mierou pomohol k rastu celkového exportu Írska o 9,5 %.[6] Rast zahraničného dopytu po farmaceutických produktoch spolu s fiškálnou expanziou počas pandémie kompenzovali pokles domáceho dopytu. V konečnom dôsledku z toho profitovala celá írska ekonomika, ktorá zaznamenala počas pandemických rokov značný rast, pričom celková zamestnanosť v krajine by už v roku 2021 mala presiahnuť predkrízovú úroveň: po poklese zamestnanosti o 1,5 % v roku 2020 sa podľa prognózy Európskej komisie očakáva v roku 2021 rast zamestnanosti o 3 %.

Ďalšou krajinou Európskej únie, ktorej ekonomika v rokoch 2020 a 2021 zaznamenala pomerne výrazný rast, je Estónsko. Po recesii v roku 2020, kedy estónsky HDP poklesol medziročne o 3 %, by mal rast HDP v roku 2021 v tejto krajine dosiahnuť 9 %. V porovnaní s predkrízovým rokom 2019 tak estónska ekonomika za dva pandemické roky vzrástla o 5,7 %. Na rozdiel od Írska majú najvýznamnejšie faktory oživenia v roku 2021 svoj pôvod v domácej ekonomike.[7]

Írsko a Estónsko, t. j. dve krajiny s najlepším rastom HDP v pandemickom období však majú spoločné to, že ide o krajiny s dlhodobo veľmi vysokým podielom investícií na HDP: v rokoch 2010 až 2019 bol priemerný podiel investícií na HDP 26,8 % v prípade Írska (najvyššia hodnota v rámci Európskej únie v uvedenom období) a 25,5 % v prípade Estónska (v rámci Európskej únie tretie miesto za Írskom a Českom). Pre porovnanie, priemer za Európsku úniu v tomto ukazovateli v uplynulej dekáde dosiahol 20,6 % a Slovensko zaznamenalo 21,4-percentný podiel investícií na HDP, t. j. mierne nad priemerom Európskej únie.

Všetky krajiny označené v správe European Innovation Scoreboard 2020[8] za inovačných lídrov Európskej únie (Luxembursko, Holandsko, Dánsko, Fínsko, Švédsko) prešli pandémiou z hľadiska dopadov na reálny HDP lepšie v porovnaní s priemerom Európskej únie. Zároveň vyššie citované krajiny Írsko a Estónsko boli zaradené do skupiny „silných inovátorov", t. j. hneď za inovačných lídrov.

Graf 1.8: **Očakávaný vývoj reálneho HDP vo vybraných krajinách Európskej únie** (medziročná zmena v %)

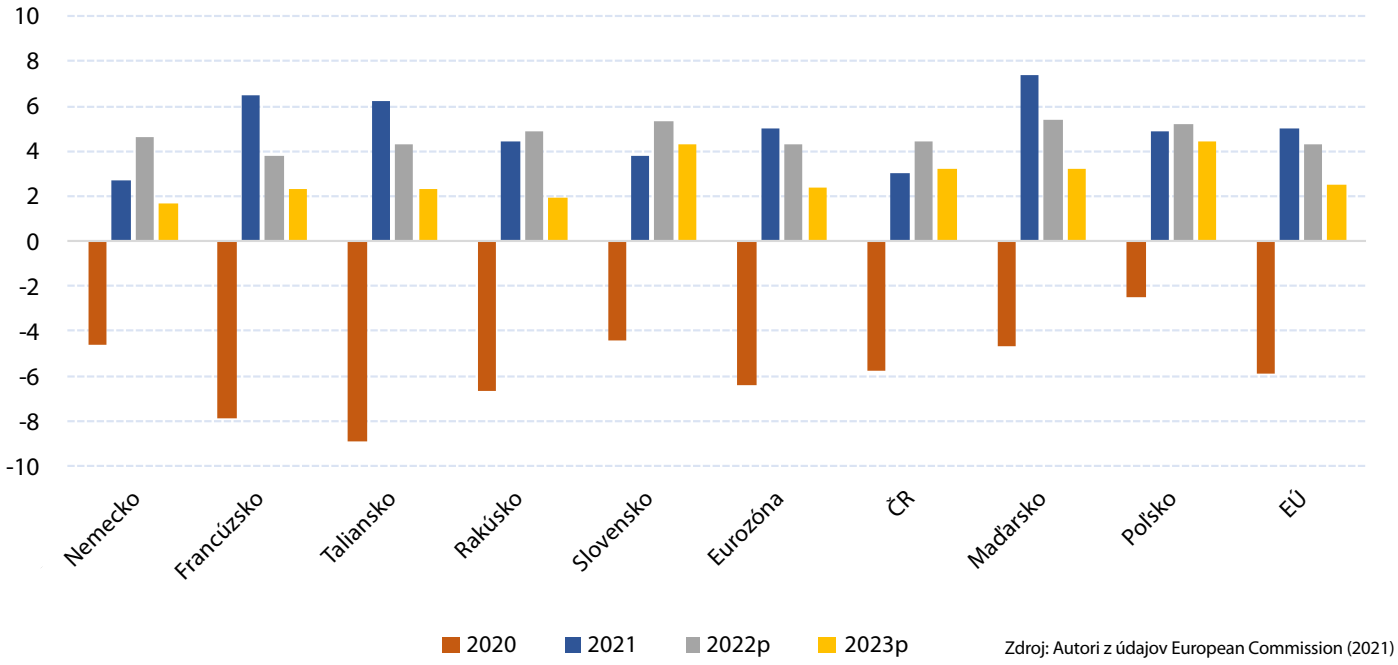

Zdroj: Autori z údajov European Commission (2021)

5 IPHA (2021)
6 Burke-Kennedy (2021)
7 Podľa aktuálnej prognózy Európskej komisie k ekonomickému rastu Estónska v roku 2021 najvýraznejšou mierou prispela domáca spotreba a investície. Domáca spotreba v Estónsku bola v roku 2021 podporená jednorazovým efektom v podobe reformy II. piliera penzijného systému, kedy si časť sporiteľov mohla predčasne vybrať svoje úspory, z ktorých časť sa premietla do rastu spotreby (predpokladaný vplyv 2 % HDP v roku 2021).
8 Hollanders et al. (2020)

Z pohľadu slovenskej ekonomiky a jej silných väzieb na európske spoločenstvá je negatívnou okolnosťou, že v globálnom meradle mala pandémia najtvrdšie ekonomické dopady práve v Európskej únii/eurozóne a v Spojenom kráľovstve, ktoré tiež patrí medzi dôležitých obchodných partnerov Slovenska. V roku 2020 sa reálny HDP na agregovanej úrovni Európskej únie medziročne prepadol o 5,9 % a na úrovni eurozóny bol ekonomický pokles ešte výraznejší (-6,4 %). Počas roka 2021 – najmä v druhom a treťom štvrťroku – sa dostavilo očakávané oživenie, ktoré však stále nedokázalo plne kompenzovať straty z predchádzajúceho roka.

Spomedzi najvýznamnejších obchodných partnerov Slovenskej republiky bolo ekonomické oživenie v roku 2021 najsilnejšie v Maďarsku, Francúzsku a v Taliansku (v posledných dvoch menovaných krajinách však toto oživenie nasledovalo po mimoriadne prudkej recesii v roku 2020). U dvoch najväčších obchodných partnerov Slovenska – v Nemecku a Českej republike – je, naopak, pravdepodobný výraznejší rast ekonomickej aktivity až v roku 2022.

Z hľadiska štruktúry ekonomického rastu k pozitívnemu vývoju v eurozóne v roku 2021 prispeli všetky dopytové zložky, najmä však domáca súkromná spotreba a investície. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa viac ako zdvojnásobil aj príspevok verejnej spotreby k rastu HDP. Po dvoch rokoch poklesu (v roku 2019 z dôvodu eskalácie tzv. „obchodnej vojny" a v roku 2020 z dôvodu pandémie) vzrástol aj čistý export eurozóny, ktorý k celkovému rastu HDP v roku 2021 prispel jedným percentným bodom.

Spotreba domácností v eurozóne bola podporená priaznivým vývojom na trhu práce, kedy v druhom štvrťroku 2021 počet pracujúcich vzrástol medziročne takmer o 2,8 milióna osôb. V porovnaní s rovnakým obdobím roku 2019 (t. j. pred pandémiou) bola však celková zamestnanosť v eurozóne nižšia o 1 milión pracujúcich. Je pravdepodobné, že predkrízovú úroveň dosiahne zamestnanosť v eurozóne až v priebehu roka 2022. Ekonomická aktivita v Európskej únii by mala byť v roku 2022 podporená okrem iného aj rýchlejším čerpaním zdrojov v rámci tzv. Plánu obnovy a odolnosti, čo sa priamo prejaví najmä prostredníctvom rastu investícií a na tvorbe nových pracovných miest. Predpokladáme aj postupný útlm pandémie a čoraz zriedkavejší výskyt súvisiacich reštriktívnych opatrení (tzv. lockdowny, obmedzenia mobility a pod.), čo v porovnaní s prvým polrokom 2021 vytvára priaznivejšie vyhliadky pre rast ekonomickej aktivity.

Na *Grafe 1.9* je zobrazený vývoj priemyselnej produkcie v krajinách Európskej únie od roku 2017. Po dynamickom raste a dosiahnutí pokrízového maxima v polovici roku 2018 už v nasledujúcom roku 2019 priemyselná produkcia Európskej únie mierne klesla o 0,8 %. Už v tom čase sa prejavoval útlm vo výrobe motorových vozidiel (sektor automotive), ktorá v krajinách Európskej únie v roku 2018 stagnovala a v roku 2019 sa znížila o 6,4 %.[9]

V prvom polroku 2020 sa dostavil šok v podobe pandémie ochorenia COVID-19, ktorý viedol k prudkému prepadu priemyselnej produkcie v Európskej únii s mimoriadne hlbokým dnom

Graf 1.9: **Vývoj priemyselnej produkcie v Európskej únii** (Index, 2015 = 100)

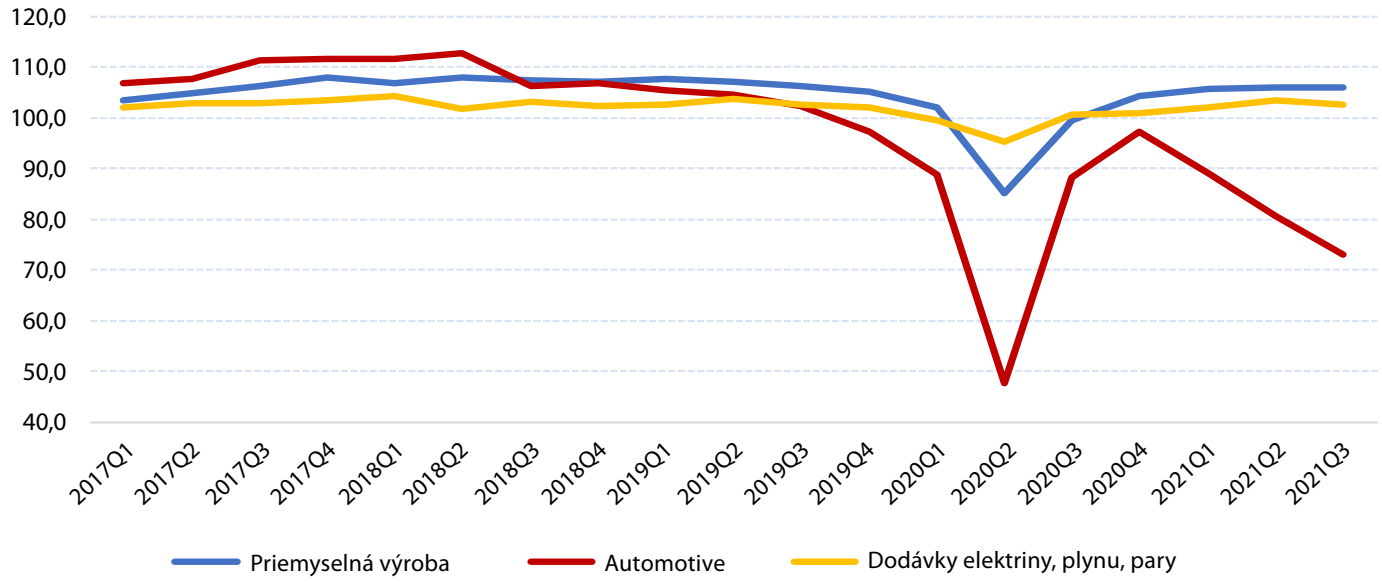

Zdroj: Eurostat

9 Od polovice roku 2018 bol sektor automotive v krajinách Európskej únie negatívne ovplyvnený zmenou regulácie merania emisií motorových vozidiel, v roku 2019 sa predaj motorových vozidiel dostal do útlmu v globálnom meradle, najmä však na najväčšom trhu pre osobné automobily, v Číne.

v druhom štvrťroku 2020. V tomto období bola priemyselná produkcia Európskej únie v medziročnom porovnaní nižšia o 19,5 %, v prípade sektora automotive dokonca až o 54,5 %. Zásluhou oživenia v druhom polroku 2020 neboli celoročné údaje priemyselnej produkcie až natoľko katastrofálne: medziročný pokles priemyselnej produkcie Európskej únie v roku 2020 dosiahol 8,2 %, v sektore výroby motorových vozidiel a návesov to bolo -21,3 %. Jediným priemyselným odvetvím, ktoré v rámci Európskej únie v roku 2020 vykázalo medziročný rast produkcie, bol farmaceutický priemysel (5,7 %), čo má nepochybne súvis s prebiehajúcou pandémiou.

Počas väčšej časti roku 2021 pokračovalo na agregovanej úrovni plynulé oživenie európskeho priemyslu: za tri štvrťroky 2021 bola produkcia priemyselnej výroby Európskej únie medziročne vyššia o 10,7 %. Ako je však vidieť z údajov uvedených v *Tabuľke 1.1*,

Tabuľka 1.1: **Priemyselná produkcia v Európskej únii podľa odvetví počas pandemického obdobia**
(sezónne očistené údaje)

Priemysel	Medziročná zmena (v %)			Zmena vs 4Q/2019 (v %)
	2020	1-3Q/2021	3Q/2021	3Q/2021
Priemysel spolu	**-7,9**	**10,0**	**5,7**	**0,7**
Priemyselná výroba, z toho výroba:	**-8,2**	**10,7**	**6,4**	**0,9**
Potraviny, nápoje, tabak	-2,9	3,8	4,0	2,1
Textil	-10,9	11,9	4,5	2,9
Odevy a obuv	-24,1	0,6	-6,9	-20,9
Koža a kožené výrobky	-25,8	17,2	7,0	-10,1
Drevo, korok a výrobky z nich	-1,3	12,4	5,8	9,5
Papier a výrobky z neho	-4,0	6,2	7,7	3,5
Tlač a reprodukcia	-13,6	4,0	3,4	-7,1
Rafinované ropné produkty, koks	-10,4	2,4	6,9	-2,5
Chemikálie	-1,8	7,0	6,3	4,9
Farmaceutické produkty a preparáty	5,7	16,3	28,6	27,3
Guma, plasty a výrobky z nich	-7,4	13,1	4,2	1,5
Ostatné nekovové minerálne produkty	-5,0	12,1	6,5	5,7
Základné kovy	-12,1	14,6	9,4	0,9
Výrobky z kovov (okrem strojov a zariadení)	-10,4	14,7	8,9	2,8
Počítačové, elektronické a optické výrobky	-0,1	25,0	22,8	18,3
Elektrické zariadenia	-5,5	16,2	10,3	8,1
Stroje a zariadenia inde nezaradené	-12,2	13,1	12,8	1,8
Motorové vozidlá, prívesy a návesy	-21,3	8,0	-17,2	-24,9
Ostatné dopravné zariadenia	-15,7	1,2	1,0	-15,8
Nábytok	-7,4	14,1	-0,4	3,0
Ostatná priemyselná výroba	-5,7	14,6	5,7	4,8
Dodávky elektriny, plynu, pary a vzduchu	**-3,5**	**4,3**	**1,8**	**0,6**

Zdroj: Autori z údajov Eurostatu

agregované údaje z európskeho priemyslu zakrývajú značné rozdiely v dynamike jednotlivých odvetví. Počas roka 2021 zaznamenali mimoriadny rast produkcie odvetvia farmaceutického a elektrotechnického priemyslu. Naopak, v porovnaní s predkrízovou úrovňou produkcie v hlbokom útlme ostal sektor automotive, ako aj odevný a kožiarsky priemysel. Sektor automotive bol po prechodnom oživení v druhom polroku 2020 negatívne zasiahnutý výpadkami v dodávateľsko-odberateľskom reťazci. Postupný pokles produkcie sektora automotive počas roka 2021 je dôsledkom tzv. ponukového šoku, t. j. zatiaľ nemožno hovoriť o štrukturálnom úpadku tohto odvetvia, ktoré je z pohľadu slovenskej ekonomiky mimoriadne významné.

Očakávaný vývoj exportných príležitostí

Dynamika dovozu hlavných exportných trhov Slovenskej republiky sa v rokoch 2020 a 2021 vyvíjala približne v súlade s celkovou trajektóriou ekonomického rastu: po prudkom prepade v roku 2020 nasledovalo razantné oživenie v podobe opätovného rastu importu prakticky na všetkých významných exportných trhoch Slovenska. Spomedzi hlavných exportných trhov Slovenska v roku 2021 bol rast dovozu (a teda aj rast exportných príležitostí pre slovenské podniky) najrýchlejší v Česku a Poľsku, pričom Poľsko ešte v roku 2020 zaznamenalo relatívne mierny pokles dovozu.

Vo svojej aktuálnej prognóze Európska komisia predpokladá, že celkovo by exportný trh Slovenska mal už v roku 2021 vzrásť nad úroveň roku 2019 približne o 1 %. Vývoj exportných trhov tak v roku 2021 vytváral priaznivé predpoklady pre rast slovenskej ekonomiky. Je pravdepodobné, že v roku 2022 dôjde k miernemu spomaleniu medziročného rastu exportných trhov Slovenska, čo je v značnej miere dané vyššou porovnávacou základňou v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

V *Grafe 1.11* (na nasledujúcej strane) je znázornený vývoj exportnej výkonnosti Slovenskej republiky od roku 2015, pričom exportná výkonnosť je počítaná ako podiel rastu exportu krajiny k rastu dovozu jej obchodných partnerov. Rast exportnej výkonnosti vyjadruje, že vývoz krajiny rastie rýchlejšie ako vážený priemerný rast dovozu jej obchodných partnerov, t. j. trhový podiel exportéra sa zvyšuje (a naopak – v prípade poklesu exportnej výkonnosti). Z *Grafu 1.11* je zrejmé, že exportná výkonnosť Slovenska sa od roku 2015 kumulatívne výraznejšie nezmenila.[10] Na prvý pohľad je tiež pomerne prekvapivé, že exportná výkonnosť slovenskej ekonomiky počas roku 2021 vzrástla aj napriek citeľnému útlmu automobilového priemyslu ako najvýznamnejšieho exportného odvetvia Slovenska.

Graf 1.10: **Očakávaný vývoj exportných príležitostí na najvýznamnejších exportných trhoch Slovenskej republiky** (dovoz tovarov a služieb, medziročná zmena v %)

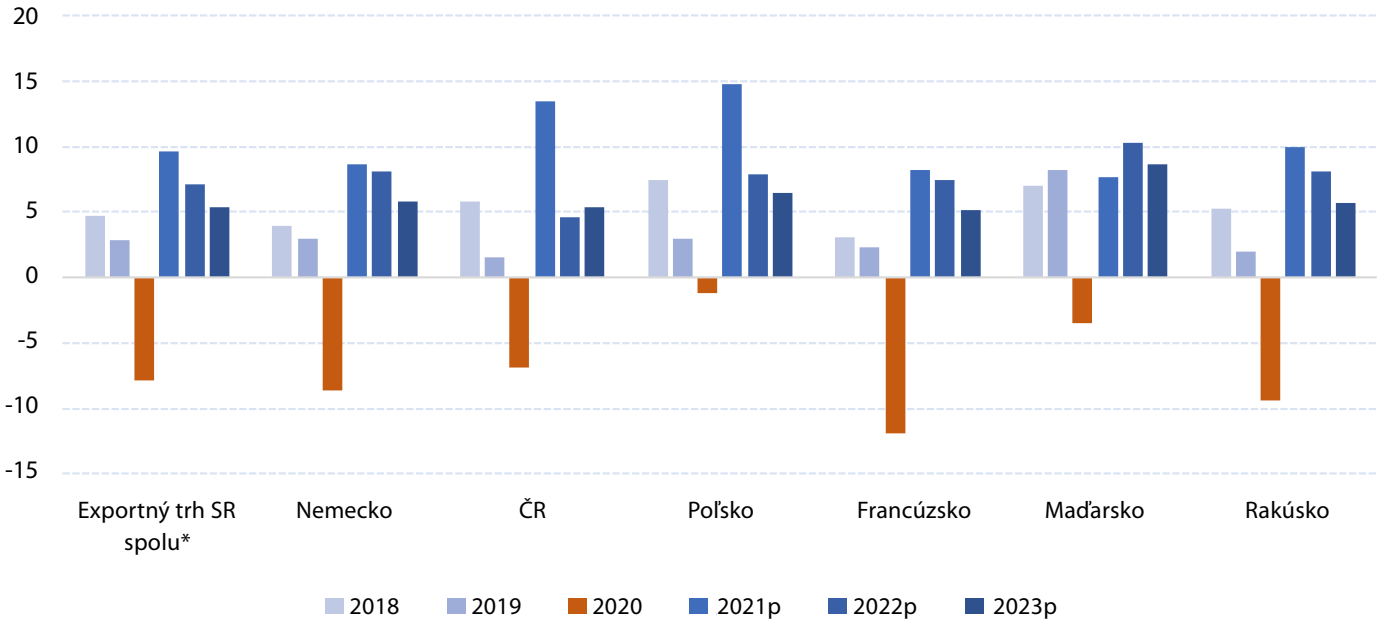

**Pozn.: Ide o vážený priemer rastu importu obchodných partnerov SR, kde váhami sú podiely na exporte SR*
Zdroj: European Commission (2021)

10 Pričom, ako sme prezentovali v minuloročnej štúdii (Ochotnický a Hofreiter, 2021), pri porovnaní s krajinami V4 rast exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky v posledných rokoch zaostával najmä za Poľskom a Maďarskom.

Graf 1.11: **Vývoj exportnej výkonnosti Slovenskej republiky od roku 2015**

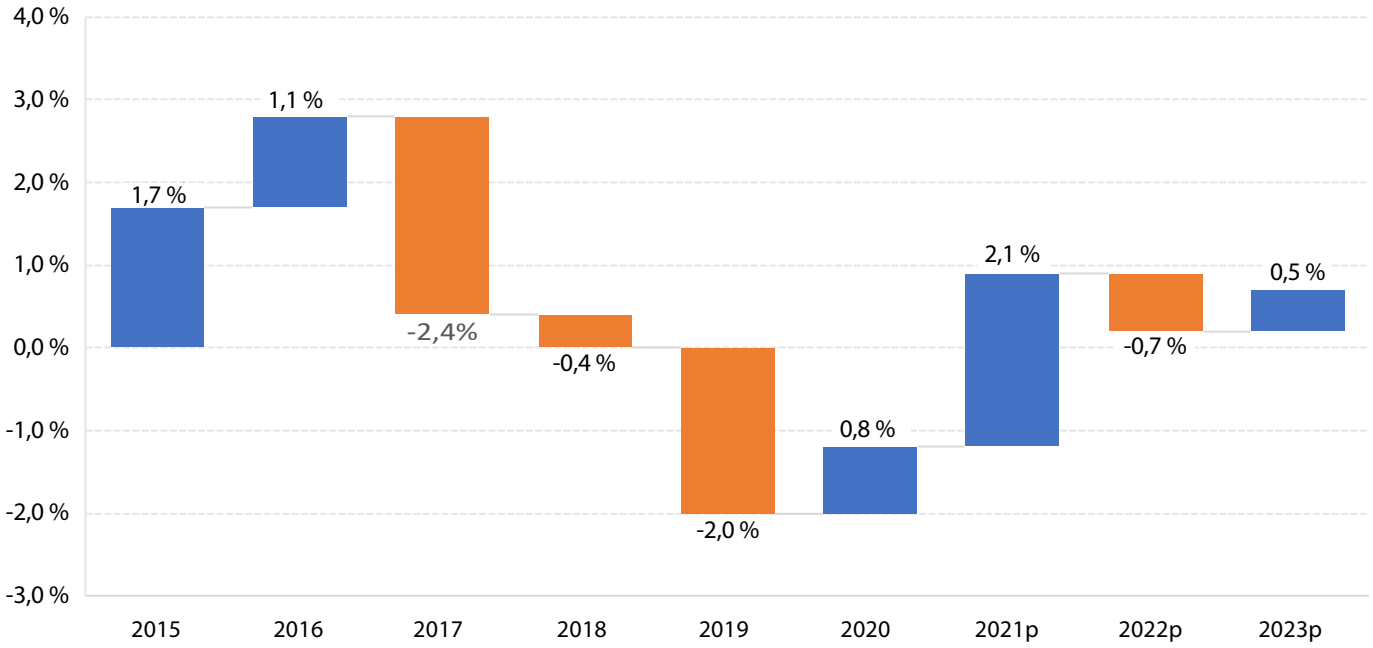

Pozn.: modrá farba rast, oranžová pokles, sivá bez zmeny
Zdroj: European Commission (2021)

K rastu exportu Slovenska počas troch štvrťrokov 2021 v absolútnom vyjadrení najviac prispeli tri tradične najvýznamnejšie skupiny komodít (v uvedenom poradí):

i) dopravné prostriedky

ii) stroje, prístroje a elektrotechnika

iii) základné kovy a výrobky z nich

Napriek útlmu sektora automotive (predovšetkým v druhom polroku 2021) je istou „cenou útechy" skutočnosť, že v porovnaní s priemerom Európskej únie dosahovali slovenské automobilky lepšiu výkonnosť z hľadiska výroby aj exportu.

Zhrnutie

Hlavným determinantom globálneho ekonomického vývoja bola v posledných dvoch rokoch pandémia nového koronavírusu. Po šoku v roku 2020 sa v roku 2021 dostavilo očakávané oživenie, ktoré však bolo narúšané novými vlnami pandémie, výpadkami v globálnych dodávateľsko-odberateľských reťazcoch a turbulentným vývojom cien komodít a energií.
Napriek uvedenému zaznamenal svetový obchod v roku 2021 prudké oživenie a čo sa týka obratu, návrat približne na úroveň pred pandémiou. V krajinách Európskej únie a eurozóny počas roka 2021 pokračovalo svižné oživenie z druhej polovice predchádzajúceho roka, t. j. scenár, ktorý bolo možné pri nástupe pandémie považovať za vcelku optimistický. V treťom štvrťroku 2021 už bola výkonnosť ekonomiky Európskej únie na úrovni takmer ako pred pandémiou (-0,2 %).

Jedným z nevyhnutných predpokladov hlavného scenára prognózy pokračovania oživenia globálnej ekonomiky je stabilizácia cien komodít, energií a dodávateľsko-odberateľských reťazcov. Predpokladáme, že vysoké ceny energetických komodít sa najmä v Európe udržia aj v roku 2022, pričom počas vrcholu zimy nemožno vylúčiť ďalšie cenové excesy vzhľadom na nižšie zásoby plynu v Európe v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúcich rokov.
K stabilizácii cien energií by malo dôjsť najneskôr v druhom štvrťroku 2022. Pozitívnym signálom je skutočnosť, že v druhej polovici roka 2021 už došlo ku korekcii dramatického nárastu cien priemyselných vstupov (kovy, drevo, kaučuk a pod.).

Spomedzi najvýznamnejších obchodných partnerov Slovenskej republiky bolo ekonomické oživenie v roku 2021 najsilnejšie v Maďarsku, Francúzsku a v Taliansku. U dvoch najväčších obchodných partnerov Slovenska – v Nemecku a Českej republike – je, naopak, pravdepodobný výraznejší rast ekonomickej aktivity až v roku 2022. Celkovo vývoj na exportných trhoch v roku 2021 vytváral priaznivé predpoklady pre rast slovenskej ekonomiky.
Je pravdepodobné, že v roku 2022 dôjde k miernemu spomaleniu medziročného rastu exportných trhov Slovenskej republiky, čo je v značnej miere dané vyššou porovnávacou základňou v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

2 VÝKONNOSŤ SLOVENSKEJ EKONOMIKY

Nepretržitý rast slovenskej ekonomiky počas uplynulej dekády bol v roku 2020 rázne ukončený spolu s príchodom pandémie ochorenia COVID-19, ktorá bola hlavným faktorom ekonomického vývoja Slovenskej republiky aj v roku 2021. Po prudkom prepade ekonomickej aktivity v úvode roka 2020 nasledovalo razantné oživenie, ktoré bolo v prvom štvrťroku 2021 prerušené silnou vlnou pandémie a súvisiacimi reštriktívnymi opatreniami.

Spolu s uvoľnením opatrení v druhom štvrťroku 2021 vzrástol reálny HDP slovenskej ekonomiky v porovnaní s predchádzajúcim štvrťrokom o 1,9 %. V treťom štvrťroku 2021 sa dostavilo spomalenie rastu, kedy slovenská ekonomika vzrástla o 0,4 %. Obmedzenia súvisiace s pandémiou boli síce v treťom štvrťroku 2021 relatívne mierne, avšak v tom čase sa už začali výraznejšie prejavovať negatívne efekty výpadkov dodávok niektorých komodít a výrobných vstupov. To v spojení s turbulentným vývojom cien komodít pribrzdilo prebiehajúce oživenie. Zvýšená miera neistoty vyvolaná pôsobením uvedených faktorov mala za následok pokles investícií a pokračovanie útlmu v stavebníctve.

Dynamiku vývoja ekonomickej aktivity v roku 2021 tak možno označiť za rozkolísanú. Celkovo za tri štvrťroky 2021 vzrástol reálny HDP slovenskej ekonomiky medziročne o 3,8 % (v bežných cenách bol rast HDP výraznejší, a síce 5,7 %). Po očistení o cenový vývoj slovenská ekonomika v treťom štvrťroku 2021 stále nedosahovala úroveň outputu ako v rovnakom období pred pandémiou: v porovnaní s tretím štvrťrokom 2019 bol HDP nižší o 0,9 %, resp. o 202 miliónov eur.

Nestabilnému makroekonomickému prostrediu v posledných dvoch rokoch zodpovedá aj štruktúra rastu HDP slovenskej ekonomiky v tomto období. Súkromná spotreba,[11] ktorá bola v rokoch pred pandémiou dopytovou zložkou s najvýznamnejším príspevkom k rastu HDP, sa počas pandémie znížila, pričom jej rast za tri štvrťroky 2021 zatiaľ nebol dostatočne silný na kompenzáciu výpadku z roku 2020. V medziročnom porovnaní vzrástla súkromná spotreba za tri štvrťroky 2021 o 320 miliónov eur, resp. o 0,9 %.[12] Pri 57-percentnom podiele súkromnej spotreby na HDP tento rast generoval počas troch štvrťrokov 2021 príspevok k rastu reálneho HDP vo výške 0,5 p. b. Príspevok

Graf 2.1: **Vývoj reálneho HDP Slovenskej republiky a eurozóny od roku 2018**
(Index, 2015 = 100, sezónne očistené údaje)

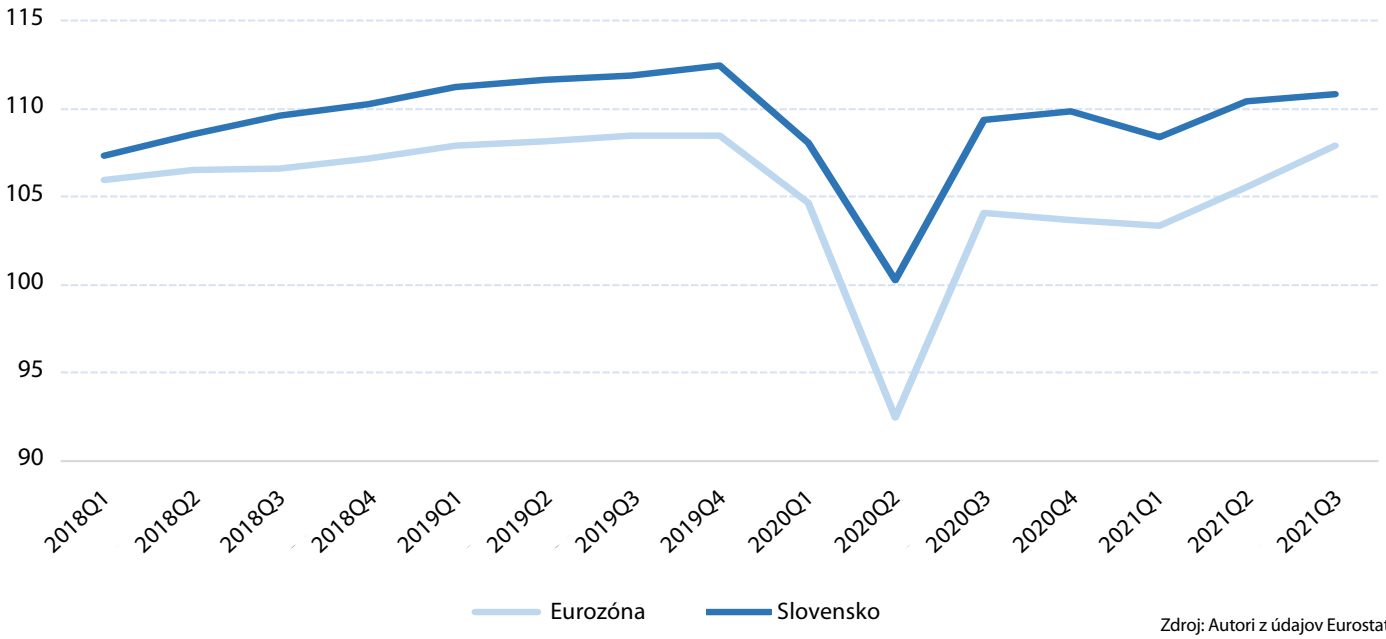

Zdroj: Autori z údajov Eurostatu

11 Dominantnou zložkou súkromnej spotreby je konečná spotreba domácností (98,5 % súkromnej spotreby v roku 2020), ďalšiu časť tvorí spotreba neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam.
12 Údaje z databázy Eurostatu

spotreby domácností k rastu HDP bol v Slovenskej republike v roku 2021 v porovnaní s rokmi pred pandémiou nižší, nakoľko zamestnanosť stagnovala a rast spotreby bol krytý prevažne rastom miezd. Investície klesali v roku 2021 už druhý rok po sebe, aj keď v porovnaní s rokom 2020 sa ich pokles spomalil. Mierne pozitívny príspevok k rastu HDP, naopak, v roku 2021 generovala rastúca spotreba verejnej správy. Z údajov zobrazených v *Grafe 2.2* je vidieť, že požadovaný stabilizačný účinok verejných výdavkov sa v rokoch 2020 až 2021 prejavil len v obmedzenej miere.

Vývoz výrobkov a služieb sa za tri štvrťroky 2021 medziročne zvýšil o 7,67 miliardy eur, resp. o 13,6 %, avšak dovoz vzrástol o niečo rýchlejšie (+7,78 miliardy eur, resp. +14,3 %).[13] Vo výsledku tak bol príspevok čistého exportu k ekonomickému rastu Slovenskej republiky počas troch štvrťrokov 2021 mierne záporný, najmä v dôsledku poklesu exportu v treťom štvrťroku. Z údajov neúplného roku 2021 zobrazených v *Grafe 2.2* vyplýva, že v tomto období bola najvýraznejším faktorom rastu HDP zmena stavu zásob. Tvorba zásob počas troch štvrťrokov 2021 kompenzovala ich pokles v rovnakom období roku 2020, kedy podnikateľské subjekty reagovali na mimoriadne neisté prostredie v dôsledku nastupujúcej pandémie a súvisiacich reštrikcií okrem iného aj redukciou zásob.

Očakávame, že za celý rok 2021 nebude prírastok zásob k rastu HDP natoľko výrazný, najmä ak zohľadníme vyššiu porovnávaciu základňu posledného štvrťroka 2020 (v tom čase už zásoby opätovne vzrástli). Pozitívny príspevok tvorby zásob v roku 2021 by tak mal byť v absolútnej hodnote približne na rovnakej úrovni, ako bol vplyv redukcie zásob v roku 2020.

Z hľadiska jednotlivých odvetví priemyslu a obchodu sa v roku 2021 z pohľadu rastu tržieb darilo najmä veľkoobchodu. Po stagnácii v predchádzajúcich rokoch vzrástli tržby vo veľkoobchode za desať mesiacov roku 2021 v medziročnom porovnaní o 18,6 %. Keďže Štatistický úrad SR vykazuje veľkoobchodné tržby len v bežných cenách, podstatná časť rastu tržieb v tomto segmente je zrejme dôsledkom rastu cien v dôsledku cenového vývoja základných komodít. Po turbulentnom vývoji v roku 2020 sa maloobchodné tržby počas roka 2021 stabilizovali, pričom za desať mesiacov roku 2021 boli medziročne vyššie o 1,1 %.

Stavebná produkcia sa po prudkom prepade v roku 2020 od jarných mesiacov 2021 postupne stabilizovala, avšak na výrazne nižšej úrovni ako pred pandémiou. Za desať mesiacov roku 2021 dosiahla celková stavebná produkcia objem takmer 4,3 miliardy eur. V porovnaní s rovnakým obdobím roku 2020 bola nižšia o 2,7 % a súčasne o 15,5 % v porovnaní s rovnakým obdobím 2019.

Graf 2.2: **Príspevky jednotlivých dopytových zložiek k rastu slovenskej ekonomiky**

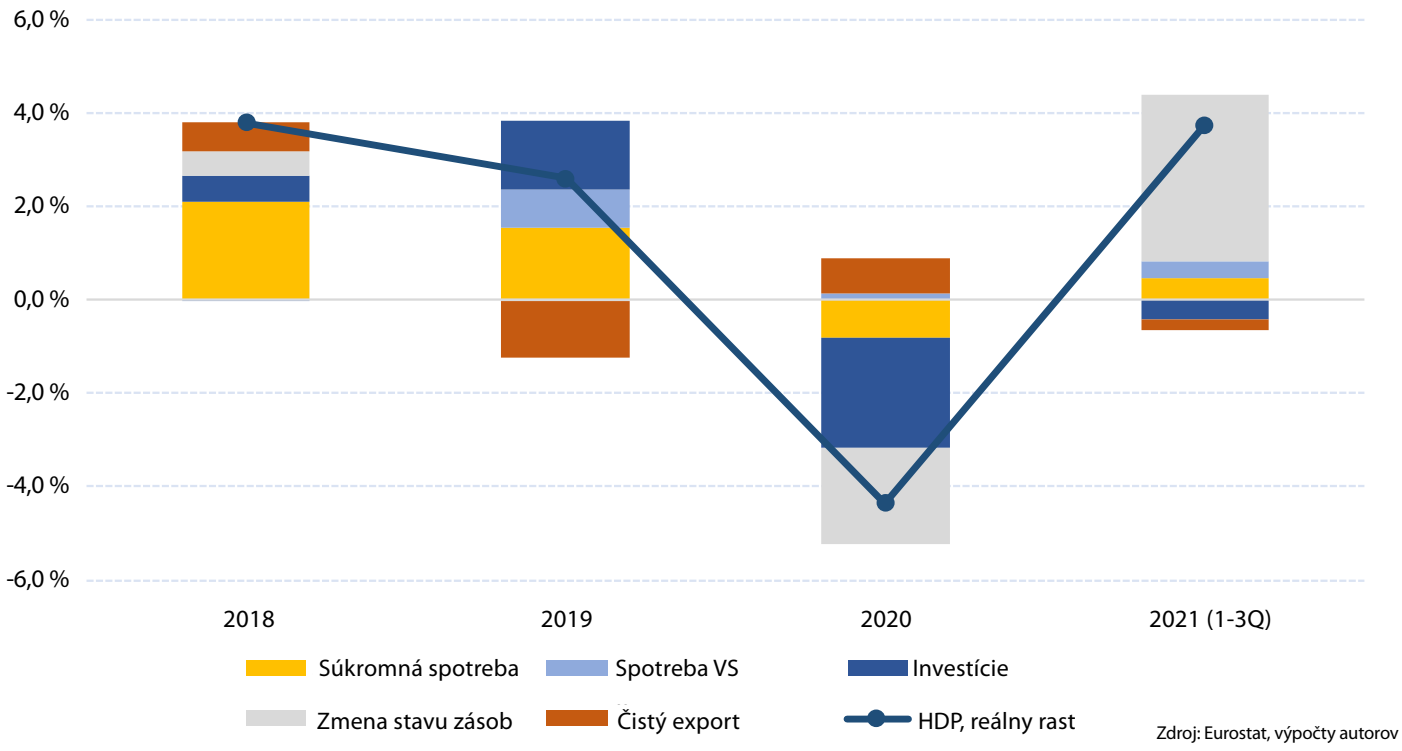

Zdroj: Eurostat, výpočty autorov

13 Z údajov Štatistického úradu SR

Graf 2.3: **Medziročná zmena tržieb v sektore obchodu a produkcie v stavebníctve**

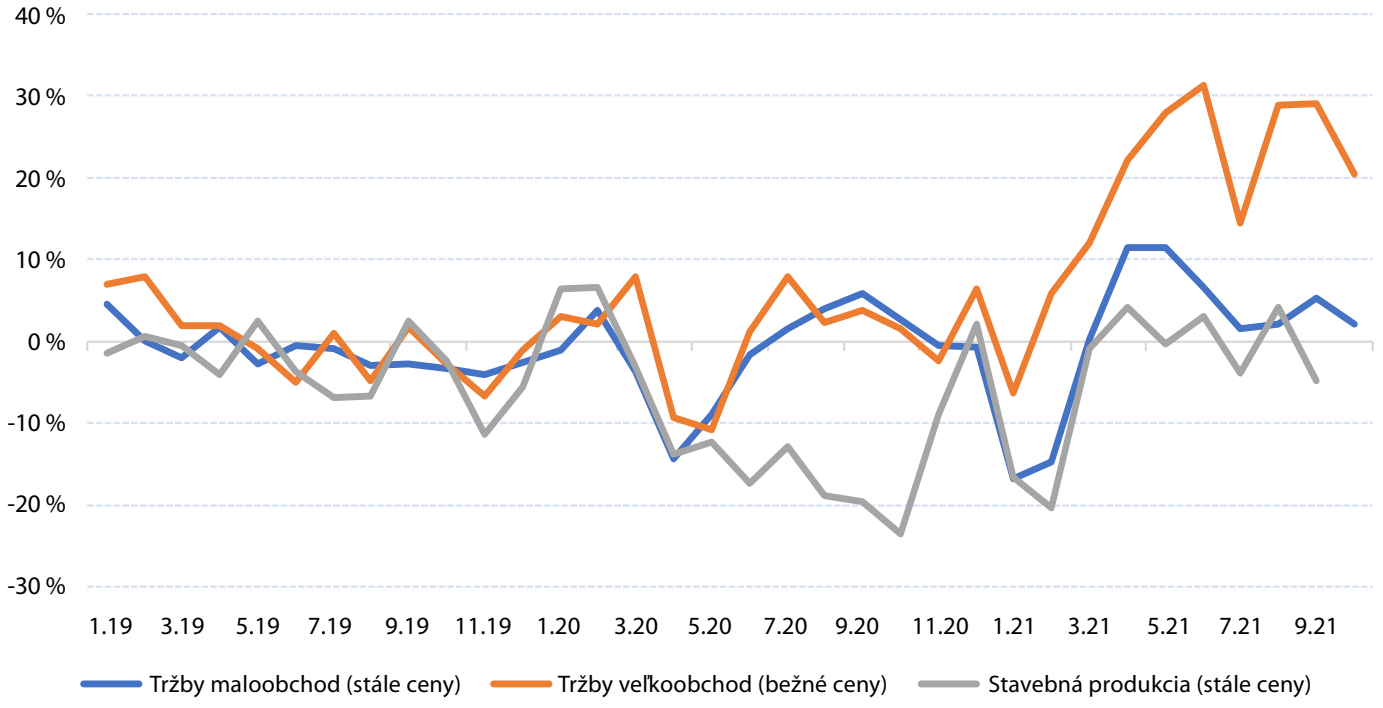

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Graf 2.4: **Vývoj tržieb v ubytovaní a v činnostiach reštaurácií a pohostinstiev**
(Index, priemerný mesiac 2015 = 100)

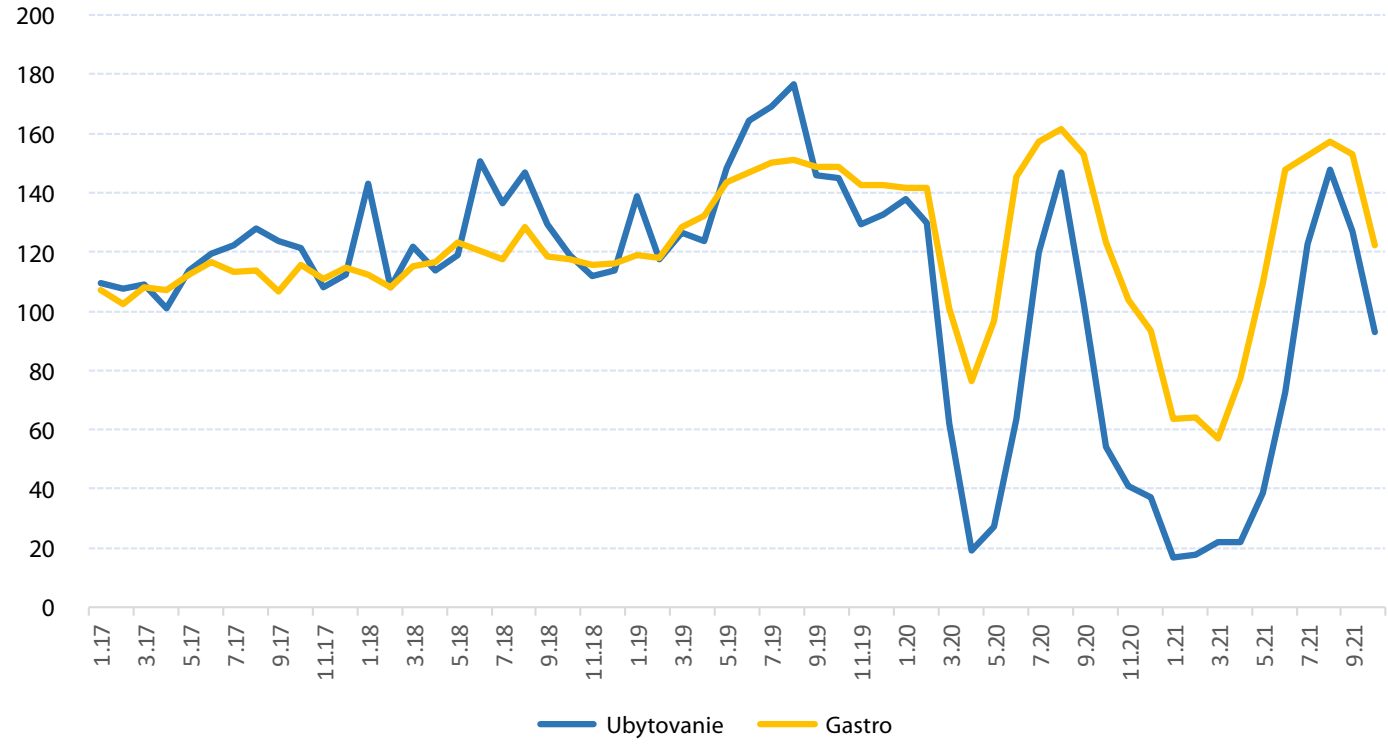

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Produkcia vykonaná v tuzemsku sa medziročne znížila o 5,3 %. Jej vývoj ovplyvnil najmä 8,5-percentný pokles novej výstavby vrátane modernizácií a rekonštrukcií. Opravy a údržba, naopak, mierne vzrástli o 0,7 %. Stavebné aktivity v zahraničí sa zvýšili o 30,5 % (pričom podiel stavebnej produkcie v zahraničí na celkovej stavebnej produkcii slovenských podnikov dosiahol 10 %).

Mimoriadne náročné obdobie v posledných dvoch rokoch zažívajú segmenty ubytovania, reštaurácií a pohostinstiev (skr. sektor Horeca), ktoré doplácajú na silné vlny pandémie sprevádzané vynúteným obmedzením ich činnosti. Ak porovnáme prvých desať mesiacov roka 2021 s rovnakým obdobím roku 2019, tržby v reštauráciách a pohostinstvách boli nižšie o 20 % a v ubytovaní dokonca o 53 % v porovnaní s „bežným" obdobím pred pandémiou. Pri takomto vývoji tržieb, ktorý je navyše spôsobený exogénnym vplyvom v podobe pandémie, je logické a odôvodnené, že zástupcovia sektora Horeca sa dožadujú výraznejšej pomoci štátu.

Priemyselná produkcia ako celok aj napriek zložitým podmienkam vzrástla počas troch štvrťrokov 2021 v medziročnom porovnaní o 12,9 % (v rámci toho priemyselná výroba, t. j. priemysel mimo ťažby a energetiky, vzrástla medziročne o 13,1 %), čo nasledovalo po znížení priemyselnej produkcie o 9,1 % v roku 2020. Ak teda zoberieme do úvahy vývoj priemyselnej produkcie celkovo počas rokov 2020 až 2021, oproti obdobiu pred pandémiou priemyselná produkcia vzrástla o 2,6 %. Bolo to však najmä vplyvom rastu dodávok v energetike o 20,4 %, naopak, priemyselná výroba ostala na nezmenenej úrovni.

Najvýznamnejšie priemyselné odvetvie slovenskej ekonomiky – výroba dopravných prostriedkov – počas väčšej časti roka 2021 dosahovala medziročne vyššiu úroveň produkcie. V závere roka však došlo k značnému útlmu produkcie v dôsledku výpadkov v dodávkach komponentov. Ak porovnáme produkciu neúplného roku 2021[14] s rokom 2019, okrem energetiky najvýraznejšie vzrástla výroba kovov a kovových konštrukcií (17 %) a výroba chemikálií a chemických produktov (11,1 %). Naopak, vzhľadom na prebiehajúcu pandémiu je pomerne prekvapujúci prepad výroby farmaceutického priemyslu na Slovensku o 18,4 % v porovnaní s rokom 2019. Okrem farmaceutického priemyslu v rokoch 2020 a 2021 výrazne klesla aj produkcia odvetví výroby textilu, odevov a spracovania kože (-25,2 %). Značná časť prepadu produkcie tohto odvetvia bola zrejme vyvolaná útlmom automobilového priemyslu, ktorého produkcia v porovnaní s obdobím pred pandémiou poklesla takmer o 8 %.

Graf 2.5: **Vývoj produkcie vybraných priemyselných odvetví** (Index, priemerný mesiac 2015 = 100)

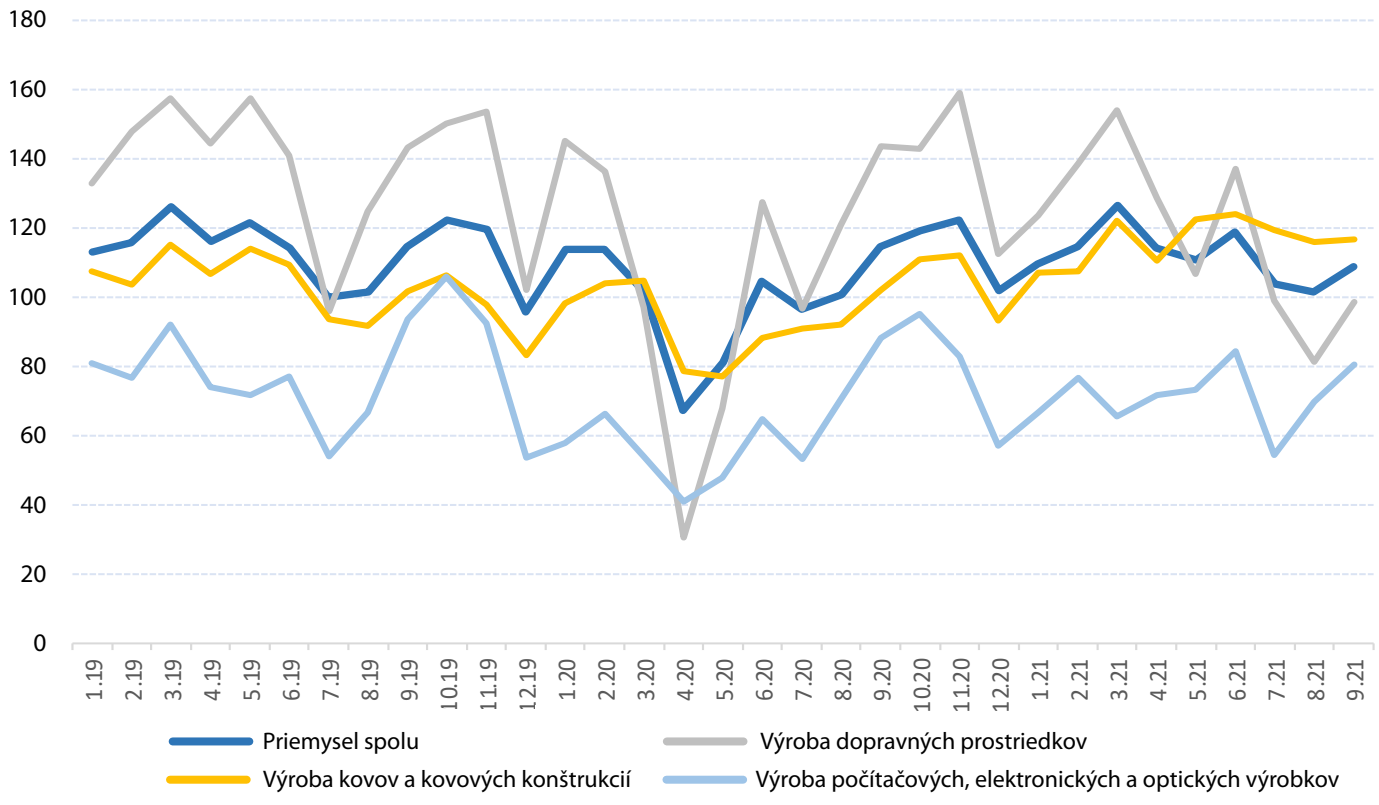

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

14 V čase tvorby tejto publikácie boli známe údaje z priemyselnej produkcie za január až september 2021.

Predpoklady výkonnosti slovenskej ekonomiky v roku 2022

Prognóza ekonomického vývoja v Slovenskej republike na najbližšie roky je v dôsledku zvýšenej miery neistoty pochopiteľne zložitejšia ako v „normálnych" časoch. Základným scenárom je podobná trajektória ekonomického vývoja ako v prípade externého prostredia, pričom tento scenár vychádza aj z analogických predpokladov, medzi ktoré patrí najmä útlm prejavov pandémie koronavírusu a od druhého štvrťroka 2022 postupná stabilizácia cien komodít, energií, ako aj stabilizácia plynulosti dodávok priemyselných vstupov.

V roku 2022 by sa slovenská ekonomika mala vrátiť na úroveň výkonnosti spred pandémie.[15] Hlavnými piliermi rastu HDP v roku 2022 bude podľa všetkého spotreba domácností ťahaná opätovným rastom zamestnanosti spolu s rastom reálnych miezd a tiež investície, ktoré budú podporené rýchlejším čerpaním fondov Európskej únie, ako aj zdrojov z Plánu obnovy. Pri malom vnútornom trhu Slovenskej republiky je pravdepodobné, že značná časť rastu spotreby a investícií bude krytá dovozom, príspevok čistého exportu k ekonomickému rastu v roku 2022 bude preto záporný. V dôsledku slabšieho ako očakávaného rastu slovenskej ekonomiky v druhom polroku 2021[16] je pravdepodobné, že reálny ekonomický rast Slovenska bude v roku 2021 nižší a v roku 2022 v dôsledku bázického efektu vyšší ako oficiálna prognóza uvedená v *Tabuľke 2.1*.

Za pozitívny signál do budúcna možno považovať vývoj Indikátora ekonomického sentimentu (IES) ako „soft" konjunkturálneho ukazovateľa dlhodobo vykazujúceho vcelku silnú pozitívnu väzbu s výkonnosťou slovenskej ekonomiky. V „pandemickom" roku 2020 zaznamenal IES aj reálny HDP najextrémnejšie výkyvy v histórii samostatnej Slovenskej republiky (*Graf 2.6* na nasledujúcej strane). Napriek presahu pandémie do roku 2021 sa IES vrátil na úrovne bežné pred pandémiou, z čoho sa dá usúdiť, že ekonomické subjekty sa už prispôsobili novej realite, čo z hľadiska dlhodobých očakávaní vnímame pozitívne. V niektorých mesiacoch roku 2021 dokonca IES a jeho komponent indikátor dôvery v priemysle dosahovali vyššie hodnoty ako v roku 2019.

V druhom polroku 2021 však došlo k zhoršeniu ekonomického sentimentu, čo bolo zapríčinené najprv klesajúcou dôverou

Tabuľka 2.1: **Očakávaný vývoj hlavných atribútov výkonnosti slovenskej ekonomiky podľa prognózy Európskej komisie**

Ukazovateľ (ak nie je uvedené inak)	**Medziročná zmena v %**				
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
	skutočnosť		***prognóza***		
HDP, *reálny rast*	2,6	-4,4	3,8	5,3	4,3
Spotreba domácností, *reálny rast*	2,7	-1,3	1,7	4,3	3,2
Investície spolu*, *reálny rast*	6,7	-11,6	2,8	15,7	12,1
Spotreba verejnej správy, *reálny rast*	4,6	0,9	4,1	2,7	1,4
Vývoz, *reálny rast*	0,8	-7,3	11,7	6,5	5,9
Dovoz, *reálny rast*	2,1	-8,2	11,3	7,4	6,3
Zamestnanosť	1,0	-1,9	0,3	1,2	1,0
Nominálne mzdy	6,8	3,6	5,0	5,9	5,4
Miera inflácie (HICP)	2,8	2,0	2,8	4,3	2,2
Bežný účet platobnej bilancie *(% HDP)*	-2,0	-0,8	-1,7	-1,0	-1,1

**Pozn.: Vrátane stavebníctva a zmeny stavu zásob*
Zdroj: European Commission (2021)

15 V treťom štvrťroku 2021 bol reálny HDP Slovenskej republiky v porovnaní s obdobím pred pandémiou nižší približne o 1,4 %.
16 V treťom štvrťroku 2021 vzrástol reálny HDP na Slovensku medziročne len o 1,3 % (resp. 0,4 % v porovnaní s predchádzajúcim štvrťrokom), pričom rast slovenskej ekonomiky bol v závere roka 2021 pribrzdený ďalším „lockdownom" s predpokladaným negatívnym dopadom na dynamiku spotreby domácností.

Graf 2.6: **Vývoj indikátora ekonomického sentimentu (IES) v Slovenskej republike a jeho vybraných zložiek**

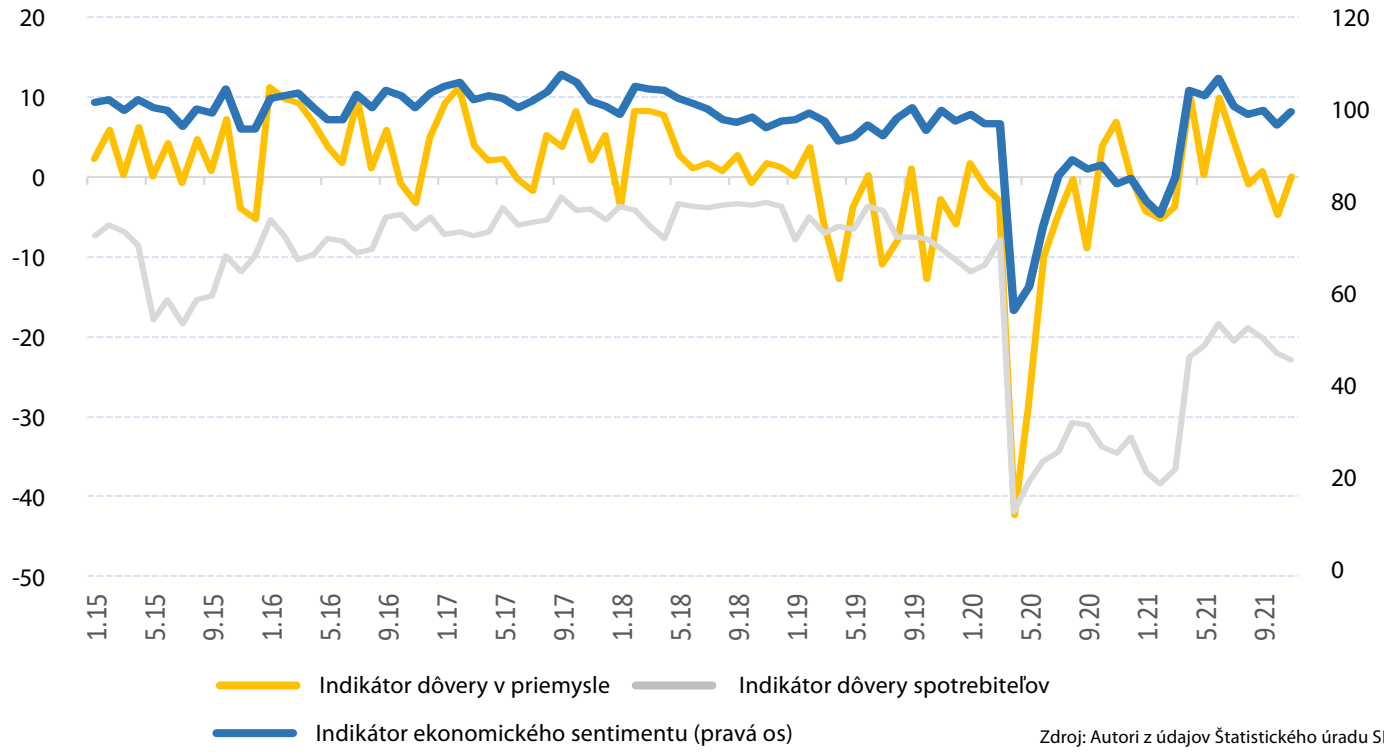

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

v priemysle (v tom čase už sa začali prejavovať výpadky v dodávateľskom reťazci a prudký rast cien niektorých komodít) a neskôr aj klesajúcou dôverou spotrebiteľov, čo možno dať do súvisu s postupným nástupom ďalšej vlny pandémie. Spomedzi ostatných komponentov IES v závere roka 2021 pokračoval pozvoľný rast dôvery v maloobchode a v stavebníctve (aj keď dôvera v stavebníctve bola v porovnaní s obdobím pred pandémiou stále na oveľa nižšej úrovni). Naopak, zhoršil sa ekonomický sentiment v odvetví služieb.

Zhrnutie

Razantné oživenie slovenskej ekonomiky bolo v prvom štvrťroku 2021 prerušené silnou vlnou pandémie ochorenia COVID-19 a súvisiacimi reštriktívnymi opatreniami. Spolu s uvoľnením opatrení v druhom štvrťroku 2021 ekonomika opäť zrýchlila, avšak v treťom štvrťroku 2021 sa dostavilo opätovné spomalenie rastu spôsobené obmedzenou dostupnosťou niektorých komodít a výrobných vstupov. Zároveň turbulentný vývoj cien komodít ešte zvýšil mieru neistoty v ekonomickom prostredí.
Rast slovenskej ekonomiky bol v roku 2021 podporený rastom súkromnej aj verejnej spotreby, ako aj tvorbou zásob, ktorá kompenzovala výpadok z predchádzajúceho roka. Naopak, ekonomický rast Slovenska bol spomalený ďalším poklesom investícií a negatívnym príspevkom čistého exportu.

Základným scenárom prognózy na rok 2022 je podobná trajektória ekonomického vývoja ako v prípade externého prostredia, t. j. pokračovanie „postpandemického“ oživenia. Slovenská ekonomika by mala v roku 2022 mierne zrýchliť svoj rast, najmä s prispením rastu spotreby domácností a investícií. Je pravdepodobné, že po relatívne miernom oživení v roku 2021 sa slovenská ekonomika v roku 2022 z hľadiska reálneho HDP vráti na svoju výkonnosť spred pandémie.

3 TRH PRÁCE

Dlho trvajúca expanzia slovenskej ekonomiky sa v uplynulých rokoch pozitívne premietla aj do hlavných ukazovateľov trhu práce: rástla celková zamestnanosť a ekonomická aktivita obyvateľstva a, naopak, miera nezamestnanosti v treťom štvrťroku 2019 klesla až na 5,7 %. Takáto úroveň miery nezamestnanosti je na pomery slovenskej ekonomiky nevídaná, veď prakticky počas celého obdobia samostatnosti (s krátkym prerušením v roku 2008) Slovensko zápasilo s dvojcifernými hodnotami miery nezamestnanosti.

Dlhodobo pozitívny vývoj slovenského trhu práce bol prerušený v roku 2020, kedy v prvom polroku spolu s nástupom pandémie na Slovensku zaniklo viac ako 83-tisíc pracovných miest. V ďalších štvrťrokoch celková zamestnanosť v Slovenskej republike stagnovala, pričom miera nezamestnanosti v priebehu pandémie vzrástla na 7,2 % v prvom štvrťroku 2021. Následne v druhom štvrťroku 2021 spolu s oživením ekonomiky vzrástla celková zamestnanosť v SR o 35-tisíc osôb a miera nezamestnanosti klesla o 0,2 p. b.

Podľa údajov Štatistického úradu SR v priemere za deväť mesiacov 2021 klesla celková zamestnanosť v Slovenskej republike medziročne o 2,1 % na 2 542,8 tis. osôb, a to najmä vplyvom poklesu v prvom štvrťroku 2021. Najväčšie relatívne úbytky pracujúcich boli zaznamenané v ubytovacích a stravovacích službách. Počty pracujúcich sa znížili vo všetkých krajoch, najvýraznejšie v Trenčianskom kraji o 3,9 % a v Banskobystrickom kraji o 3,6 %. Miera zamestnanosti v súhrne za Slovenskú republiku počas troch štvrťrokov 2021 klesla o 0,8 p. b. na aktuálnych 74,2 %. Náznak zlepšenia sa dostavil v treťom štvrťroku 2021, kedy zamestnanosť na Slovensku mierne vzrástla o 0,1 % aj v medziročnom porovnaní.

Ak vychádzame z posledných známych údajov (tretí štvrťrok 2021) v čase tvorby tejto publikácie, počet pracujúcich sa medziročne zvýšil v ôsmich z 18 sledovaných odvetví. V odvetví priemyslu, ktoré je podielovo najvýznamnejšou zložkou (707,6 tis. pracujúcich), pretrvával medziročný pokles počtu pracujúcich a dosiahol hodnotu 0,2 %. Napriek ďalšiemu miernemu poklesu pracujúcich v priemysle však išlo o najlepší štvrťročný výsledok počas roka 2021. V odvetví stavebníctva počet pracujúcich vzrástol o 4,7 % na 245,9 tis. pracujúcich.

Graf 3.1: **Celková zamestnanosť a počet nezamestnaných v slovenskej ekonomike**

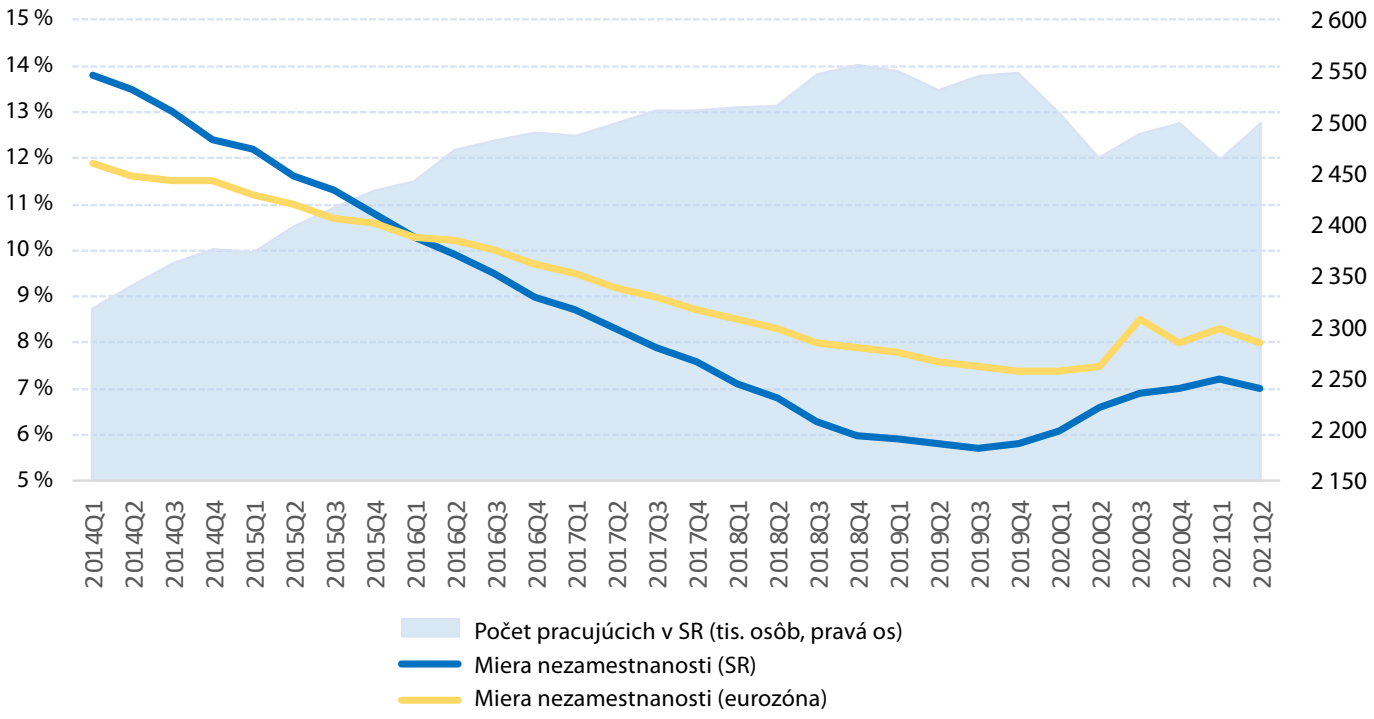

Zdroj: Autori z údajov Eurostatu

Vo veľkoobchode a maloobchode, ktoré sú najvýznamnejšou zložkou služieb a súčasne druhou podielovo najvýznamnejšou zložkou v rámci celej zamestnanosti v Slovenskej republike (317,5 tis. pracujúcich), bol v treťom štvrťroku zaznamenaný veľmi mierny medziročný úbytok približne o dvetisíc pracujúcich (o 0,6 %). Z podielovo významnejších odvetví služieb, ktoré mali pozitívny vplyv na medziročný vývoj zamestnanosti, najvyšší rast zaznamenalo vzdelávanie (o 9,8 %) a podielovo menej významné administratívne služby (o 15,8 %).

Ostatné odvetvia služieb však naďalej pracujúcich strácali, najvýraznejšie finančné a poisťovacie činnosti (pokles o 13,2 %), umenie, zábava a rekreácia (pokles o 12,5 %) a ubytovacie a stravovacie služby (pokles o 11,8 %). Výraznejší medziročný pokles bol v treťom štvrťroku 2021 zaznamenaný aj v doprave a skladovaní (o 8,7 %). Sektor dopravy a skladovania patril medzi odvetvia s najvýznamnejším medziročným poklesom počtu pracujúcich aj v absolútnom vyjadrení (-14-tisíc pracujúcich), pričom na trhu sa už otvorene prejavil nedostatok vodičov v nákladnej a autobusovej preprave, čo spôsobilo ďalšie ťažkosti v plynulosti zásobovania obchodu a priemyslu. Je istým paradoxom, že v čase pandémie a zvýšených nárokov na zdravotnú starostlivosť v treťom štvrťroku 2021 medziročne klesol aj počet pracujúcich v zdravotníctve a sociálnej pomoci, a to o 600 osôb.

V priebehu tretieho štvrťroka 2021 sa zastavil rast nezamestnanosti a počet ľudí bez práce sa prvýkrát v tom roku znížil. Počet nezamestnaných podľa Výberového zisťovania pracovných síl bol medziročne nižší o 2,9 % a dosiahol 187,8 tis. osôb. Miera nezamestnanosti sa oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka znížila o 0,2 p. b. na úroveň 6,8 %. V porovnaní s minimom z roku 2019 však bola miera nezamestnanosti v Slovenskej republike v treťom štvrťroku 2021 vyššia o 1,1 p. b.

Celkovo za tri štvrťroky 2021 počet nezamestnaných medziročne vzrástol o 17-tisíc osôb, resp. o 9,9 % zo stavu rovnakého obdobia roku 2020. Počet nezamestnaných za tri štvrťroky 2021 dosahoval v priemere 189-tisíc osôb. Tempo rastu nezamestnanosti sa od začiatku roku 2021 v porovnaní s predchádzajúcim rokom výrazne zmiernilo. Podľa ekonomickej činnosti posledného zamestnávateľa, v relatívnom vyjadrení najvýraznejšie vzrástli počty tých nezamestnaných, ktorí naposledy pracovali v zdravotníctve a sociálnej pomoci, informáciách a komunikácii a v umení, zábave a rekreácii. Absolútne počty nezamestnaných naposledy pracujúcich v týchto odvetviach však ostávali nízke (do 10-tisíc spolu v treťom štvrťroku 2021). Počet tých nezamestnaných, ktorí ešte nikdy nepracovali, sa zvýšil viac než o pätinu na 50,2 tis. osôb v treťom štvrťroku 2021.

Graf 3.2: **Medziročná zmena zamestnanosti vo vybraných odvetviach v treťom štvrťroku 2021**

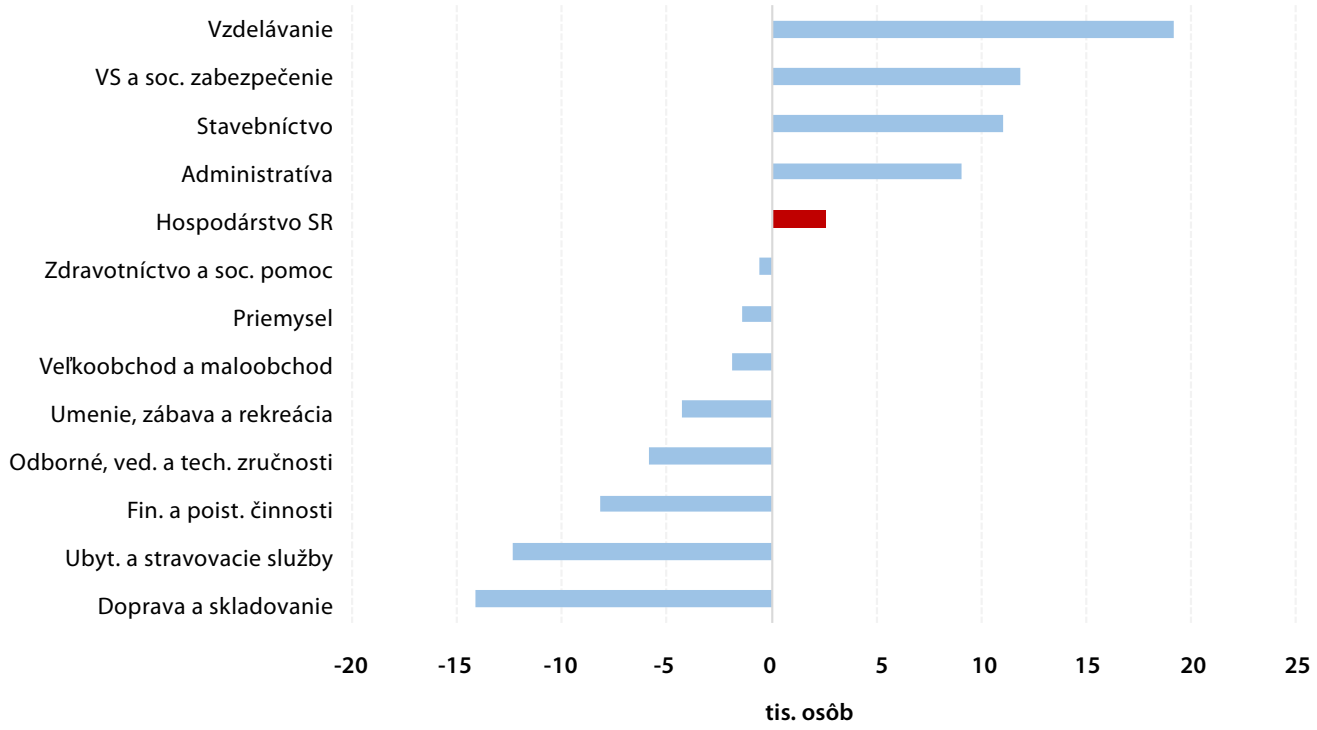

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Graf 3.3: **Štruktúra nezamestnaných v Slovenskej republike** (3. štvrťrok 2021)

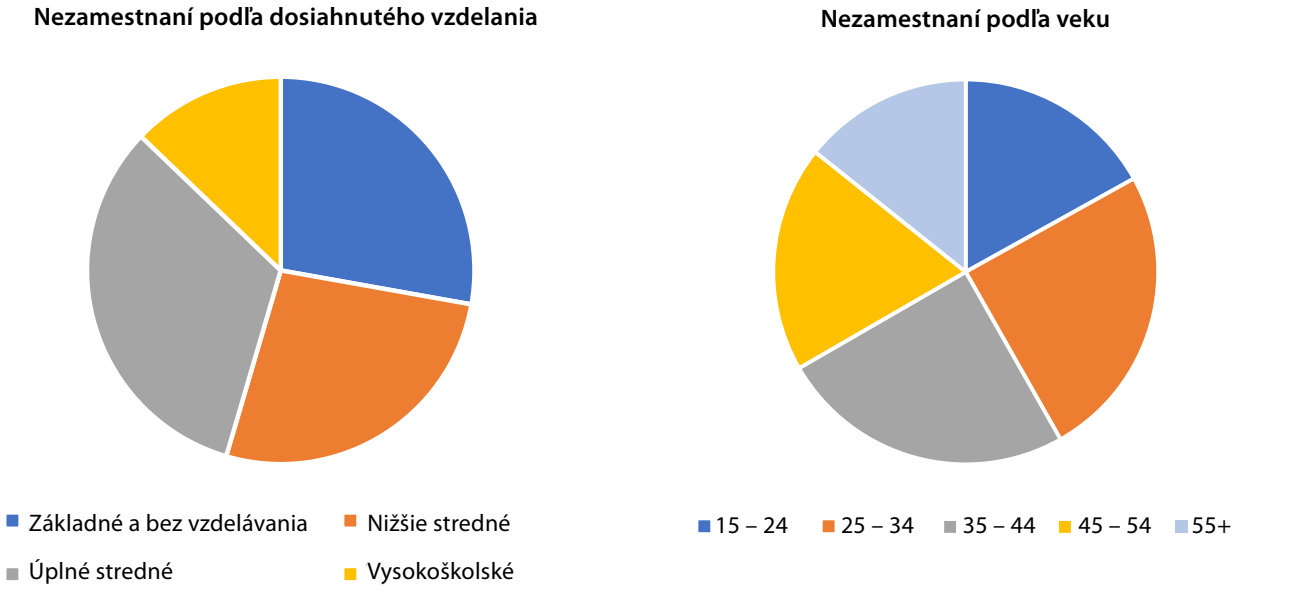

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Počas rokov pred pandémiou viedol postupný pokles počtu nezamestnaných až k nedostatku disponibilných pracovných síl v Slovenskej republike, čo sa prejavilo prostredníctvom zrýchľujúceho rastu miezd. Tento trend vyvrcholil v roku 2019, kedy nominálne mesačné mzdy vzrástli medziročne v priemere o 7,8 %. Celkovo počas konjunktúry po globálnej finančnej kríze a po eskalácii dlhovej krízy v eurozóne, t. j. v rokoch 2012 až 2019, vzrástla priemerná mesačná mzda na Slovensku o 287 eur na 1 177 eur (posledný štvrťrok 2019), čo je v relatívnom vyjadrení nárast o 35,7 %. Po očistení o infláciu sa mzdy zamestnancov v rokoch 2012 až 2019 zvýšili v priemere o 25 %.

Mimoriadne okolnosti spojené s nástupom pandémie sa v roku 2020 premietli aj do oblasti odmeňovania. V druhom štvrťroku 2020 došlo prvýkrát v období samostatnej Slovenskej republiky k medziročnému poklesu priemernej nominálnej mesačnej mzdy, konkrétne o 1,2 % na 1 088 eur. Po zohľadnení miery inflácie medziročný pokles reálnej mzdy v tomto období dosiahol 3 %.

V ďalšom priebehu roka 2020 bol tento prepad priemerných miezd kompenzovaný a v súhrne za celý rok 2020 vzrástli priemerné mzdy medziročne o 3,8 %, resp. o 1,9 % v reálnom vyjadrení. Nominálny rast o 3,8 % v roku 2020 predstavoval najpomalšie tempo rastu priemerných miezd na Slovensku od roku 2016. Opätovné zrýchlenie rastu priemerných miezd sa z druhého polroka 2020 prenieslo aj do roku 2021, kedy za tri štvrťroky dosiahol medziročný rast miezd v nominálnom vyjadrení 6,8 %, resp. 4,3 % po očistení o rast spotrebiteľských cien.

Počas troch štvrťrokov 2021 bol medziročný rast priemerných miezd spomedzi odvetví najrýchlejší v zdravotníctve a sociálnej pomoci (14,4 %), v realitnom sektore (13,5 %), v ubytovacích a stravovacích službách (10,7 %) a v priemyselnej výrobe (9,1 %). Naopak, v sektore verejnej správy a obrany sa medziročný rast miezd citeľne spomalil z 8,5 % v roku 2020 na 3,4 %. Výrazne podpriemerne rástli v roku 2021 priemerné mzdy vo vzdelávaní (1,8 %) a v poľnohospodárstve (1,2 %). V oboch týchto odvetviach však priemerné mzdy dynamicky rástli v predchádzajúcom roku (vo vzdelávaní o 8,2 % a v poľnohospodárstve o 9,3 %).

Ak vychádzame zo základného scenára prognózy, t. j. zrýchlenia rastu slovenskej ekonomiky v roku 2022, je pravdepodobné aj zrýchlenie rastu zamestnanosti a počet pracujúcich v slovenskej ekonomike by sa mal koncom roka 2022 priblížiť maximám spred pandémie. Skúsenosti z tohto obdobia ukazujú, že na trhu bol nedostatok ponuky (najmä) kvalifikovanej práce, čo tlačilo na rýchlejší rast miezd. Preto sa dá v roku 2022 spolu s rastom zamestnanosti očakávať aj rýchlejší rast nominálnych miezd, pričom tempo rastu priemernej mzdy za celý rok 2022 odhadujeme v rozpätí 6 až 8 %. Rast zamestnanosti a nominálnych miezd bude na jednej strane prirodzene podporovať ekonomický rast Slovenskej republiky prostredníctvom rastu spotreby domácností. Na druhej strane bude rast miezd zvyšovať náklady podnikateľských subjektov a vytvárať tlak na dosahované marže.

Graf 3.4: **Vývoj priemernej mzdy v slovenskom hospodárstve**

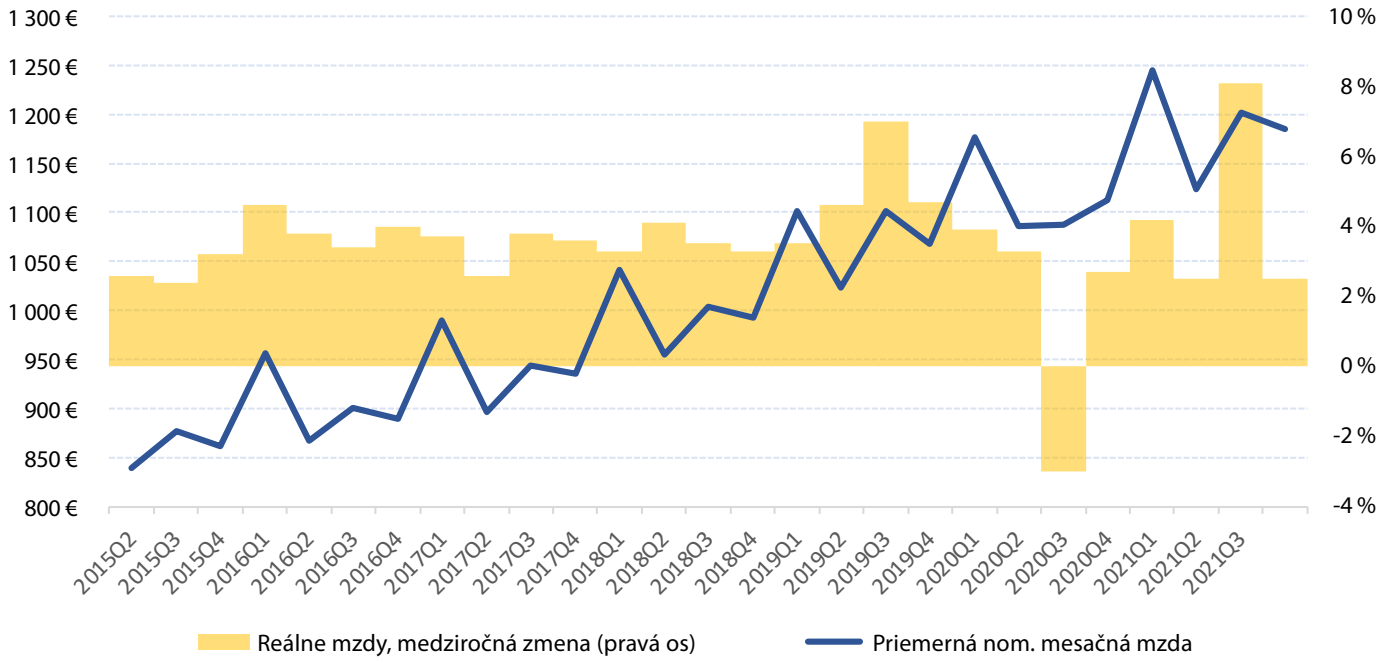

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Graf 3.5: **Priemerná nominálna mzda v odvetviach slovenskej ekonomiky počas „pandemického" obdobia**
(kumulatívna zmena 2020 až 3. štvrťrok 2021)

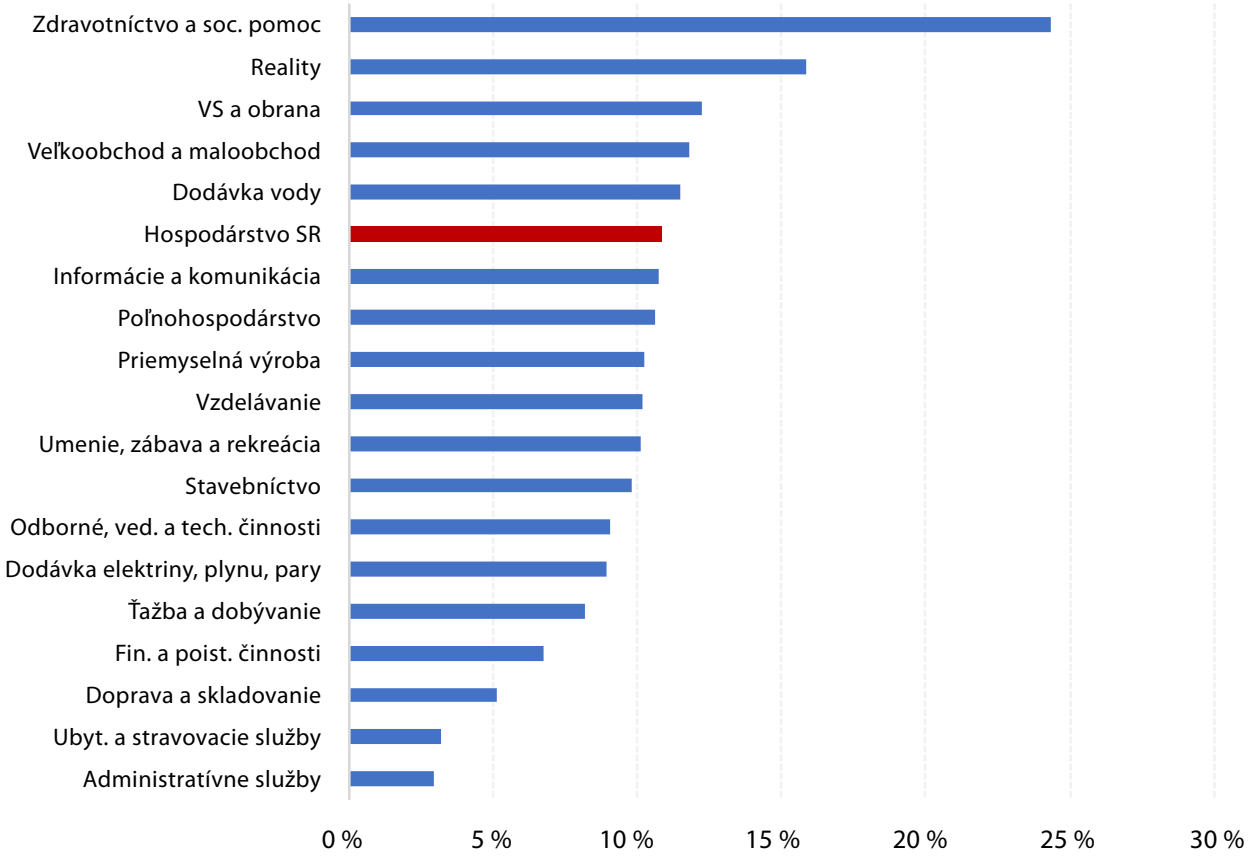

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Graf 3.6: **Zmena jednotkových nákladov práce vo vybraných krajinách Európskej únie v rokoch 2013 až 2020**

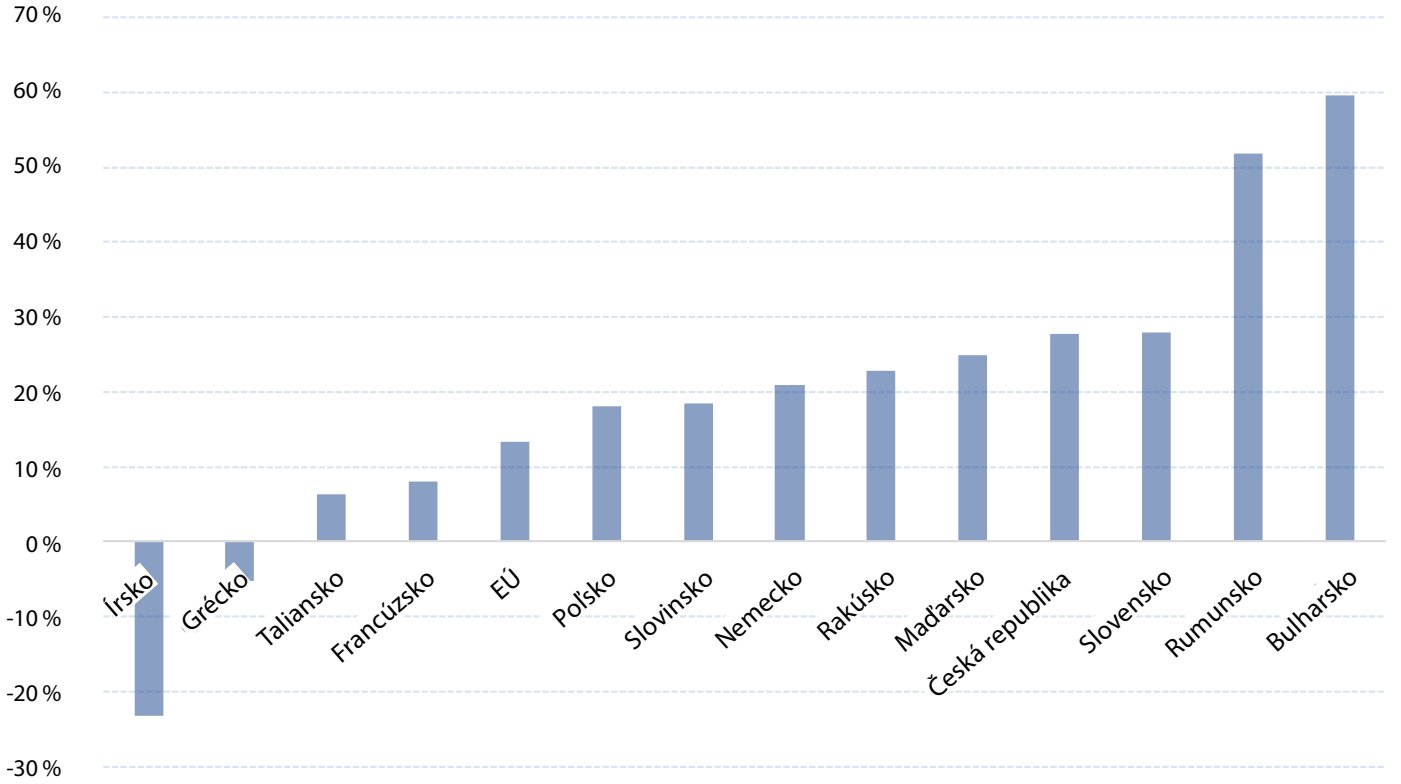

Zdroj: Autori z údajov European Commission (2021)

Pomerne rýchly rast miezd v slovenskej ekonomike prirodzene vyvoláva obavy zo zhoršenia konkurencieschopnosti našej krajiny. Z dlhodobého pohľadu je však rast nákladov na prácu len jednou stranou mince, ktorú treba dať do pomeru s vývojom produktivity. Vhodným ukazovateľom pre toto porovnanie sú jednotkové náklady práce počítané ako podiel nákladov na zamestnanca a produktivity práce na zamestnanca. Z porovnania v *Grafe 3.5* (na predchádzajúcej strane) vyplýva, že na Slovensku od roku 2012 vzrástli jednotkové náklady práce v rámci krajín Európskej únie nadpriemerne, ale zároveň v porovnateľnej miere ako v susedných krajinách. Spomedzi porovnávaných krajín vzrástli jednotkové náklady práce najrýchlejšie v Rumunsku a v Bulharsku. V Írsku, ktoré v uplynulých rokoch ťažilo z masívneho prílevu zahraničných investícií v high-tech odvetviach, naopak, jednotkové náklady práce výrazne klesli.

Zhrnutie

Dlhodobo pozitívny vývoj slovenského trhu práce bol prerušený v roku 2020, kedy v prvom polroku spolu s nástupom pandémie v Slovenskej republike zaniklo viac ako 83-tisíc pracovných miest. V ďalších štvrťrokoch celková zamestnanosť na Slovensku stagnovala, pričom miera nezamestnanosti v priebehu pandémie vzrástla na 7,2 % v prvom štvrťroku 2021. V ďalšom priebehu roka 2021 už nastalo v oblasti tvorby pracovných miest mierne zlepšenie. Celkovo za tri štvrťroky 2021 klesla zamestnanosť na Slovensku medziročne o 2,1 % na 2 542,8 tis. osôb, a to najmä vplyvom poklesu v prvom štvrťroku 2021. Najvýraznejšie úbytky pracujúcich boli zaznamenané v ubytovacích a stravovacích službách a v doprave a skladovaní.

V roku 2022 očakávame zrýchlenie rastu zamestnanosti a počet pracujúcich v slovenskej ekonomike by sa mal koncom roku 2022 priblížiť maximám spred pandémie. Skúsenosti z tohto obdobia ukazujú, že na trhu bol nedostatok ponuky (najmä) kvalifikovanej práce, čo tlačilo na rýchlejší rast miezd. Preto sa dá v roku 2022 spolu s rastom zamestnanosti očakávať aj rýchlejší rast nominálnych miezd, pričom tempo rastu priemernej mzdy za celý rok 2022 odhadujeme v rozpätí 6 až 8 %.

Rast zamestnanosti a nominálnych miezd bude na jednej strane vytvárať predpoklady pre rast spotreby a HDP, na druhej strane bude rast miezd zvyšovať náklady podnikateľských subjektov. Pomerne výrazný nárast miezd pravdepodobne nebude dostatočne kompenzovaný rastom produktivity práce, čo povedie k ďalšiemu rastu jednotkových nákladov práce v Slovenskej republike.

4 CENOVÝ VÝVOJ, MENOVÁ POLITIKA A FINANČNÝ TRH

V dôsledku relatívne stabilného cenového vývoja počas niekoľkých rokov pred príchodom pandémie problematika inflácie v Slovenskej republike ustúpila do pozadia. Dlhotrvajúci ekonomický rast na Slovensku postupne viedol k posilneniu inflačných tlakov, pričom tento trend vyvrcholil na prelome rokov 2019 a 2020, kedy medziročné tempo rastu spotrebiteľských cien na Slovensku mierne presahovalo 3 %.

Od marca 2020 sa dostavilo pomerne prudké spomalenie medziročnej miery inflácie, a to aj napriek medziročne vyšším regulovaným cenám v priemere o viac ako 3 %. Tento vývoj bol vyvolaný nástupom pandémie, ktorá viedla k dopytovému šoku v podobe skokového prepadu ekonomickej aktivity (viď analogický pokles jadrovej inflácie[17]) a cien komodít na svetových trhoch. Na trhu bol jednoducho prebytok tovarov, ktoré nemal kto kúpiť, či už v dôsledku zatvorenia veľkej časti ekonomiky, alebo v súvislosti s odloženou spotrebou ekonomických subjektov v dôsledku neistoty vyvolanej pandémiou.

„Pandemický" trend poklesu inflácie dosiahol v Slovenskej republike svoje dno vo februári 2021, kedy medziročná miera inflácie meraná indexom HICP klesla na 0,9 %. V eurozóne dokonca miera inflácie v niekoľkých predchádzajúcich mesiacoch dosahovala záporné hodnoty. Následne sa v oblasti cenového vývoja dostavil prudký obrat a cenová hladina na Slovensku aj v eurozóne začala rýchlo rásť, a to vplyvom týchto faktorov:

a) Prudký rast cien komodít na svetových trhoch, ktorý bol spôsobený najmä výpadkami produkcie a v preprave v dôsledku pandemických obmedzení. No cenový rast bol čiastočne podporený aj mimoriadne uvoľnenou menovou politikou centrálnych bánk, pričom uvoľnené podmienky financovania vytvárajú priaznivé predpoklady pre špekulatívne nákupy komodít. Do istej miery sa tak zopakoval scenár, ktorý sme pozorovali v rokoch 2010 až 2012 počas oživenia po globálnej finančnej kríze.

Graf 4.1: **Vývoj miery inflácie v Slovenskej republike a v eurozóne** (medziročná zmena v jednotlivých mesiacoch)

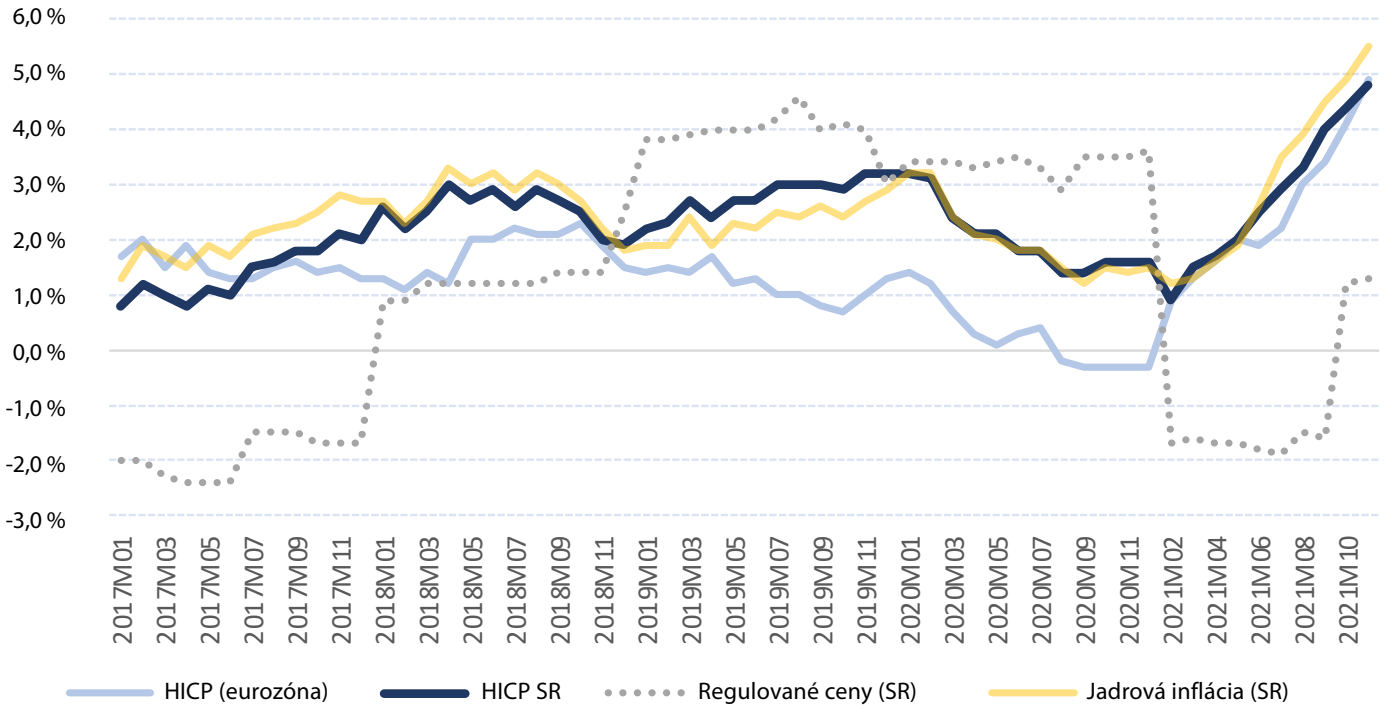

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR, Eurostatu

17 Pri výpočte jadrovej inflácie je cenový vývoj spotrebného koša očistený od vplyvu regulovaných cien, zmien nepriamych daní a dotácií.

b) Stabilizovaný a rastúci dopyt v globálnom meradle, kedy už odznel prvotný šok z nástupu pandémie a dôvera ekonomických subjektov vo vyspelých ekonomikách bola pravdepodobne podporená aj postupujúcou vakcináciou (efekt „svetla na konci tunela").

c) Bázický efekt, kedy v rovnakom období roka 2020 inflácia výrazne spomaľovala.

Miera inflácie v Slovenskej republike v ďalšom priebehu roka 2021 neustále zrýchľovala a v novembri medziročný rast cenovej hladiny na Slovensku dosiahol 4,8 %. V priemere za jedenásť mesiacov roku 2021 najrýchlejšie rástli ceny alkoholu a tabaku (6,8 %), ceny za poštové a spojovacie služby (6,6 %) a ceny za dopravu (8,7 %). Medziročné tempo rastu cien za dopravu od mája 2021 neustále dosahovalo 10 a viac percent. V mesiacoch september až november medziročný rast cien presahoval 10 % aj pri službách reštaurácií a hotelov.

Celkovo bol rýchly rast cien v roku 2021 spôsobený najmä trhovými faktormi, nakoľko medziročné tempo jadrovej inflácie za jedenásť mesiacov roka 2021 dosiahlo 3,4 % (pričom v novembri 2021 to bolo až 6 %), naopak, regulované ceny boli medziročne nižšie v priemere o 0,9 %. Spomedzi ostatných položiek spotrebného koša rástli výrazne podpriemerne aj ceny odevov a obuvi (za január až november medziročne v priemere o 1 %). Vývoj cien potravín na Slovensku zaznamenal v roku 2021 podobný zvrat ako celková inflácia: kým na prelome prvého a druhého štvrťroka 2021 boli ceny potravín medziročne nižšie o 1 %, v novembri 2021 už medziročný rast cien potravín dosahoval 4,5 %.

Je pravdepodobné, že miera inflácie v Slovenskej republike na prelome rokov 2021 a 2022 prekročí hranicu 5 %. K rastu cien v roku 2022 prispejú aj regulované ceny, avšak hlavný vplyv budú mať opäť trhové faktory v podobe predpokladaného zrýchlenia ekonomického rastu v Slovenskej republike sprevádzaného rastom zamestnanosti a nominálnych miezd, čo budú v roku 2022 faktory so silnejším „proinflačným" vplyvom v porovnaní s rokom 2021. Rast cenovej hladiny v roku 2022 pravdepodobne nebude brzdený ani naďalej extrémne uvoľnenou menovou politikou Európskej centrálnej banky. Naopak, proti nekontrolovanému rastu cien by mala v ďalšom priebehu roka 2022 pôsobiť stabilizácia cien komodít na svetových trhoch spolu so zmiernením problému výpadkov v logistických reťazcoch. V súhrne očakávame, že dynamika rastu cenovej hladiny na Slovensku vyvrcholí v prvom polroku 2022 na úrovni cez 5 %, pričom v priemere za celý rok 2022 dosiahne miera inflácie hodnotu blízku 4,5 %.

Graf 4.2: **Cenový vývoj v produkčnej sfére v Slovenskej republike** (vybrané odvetvia, medziročná zmena v %)

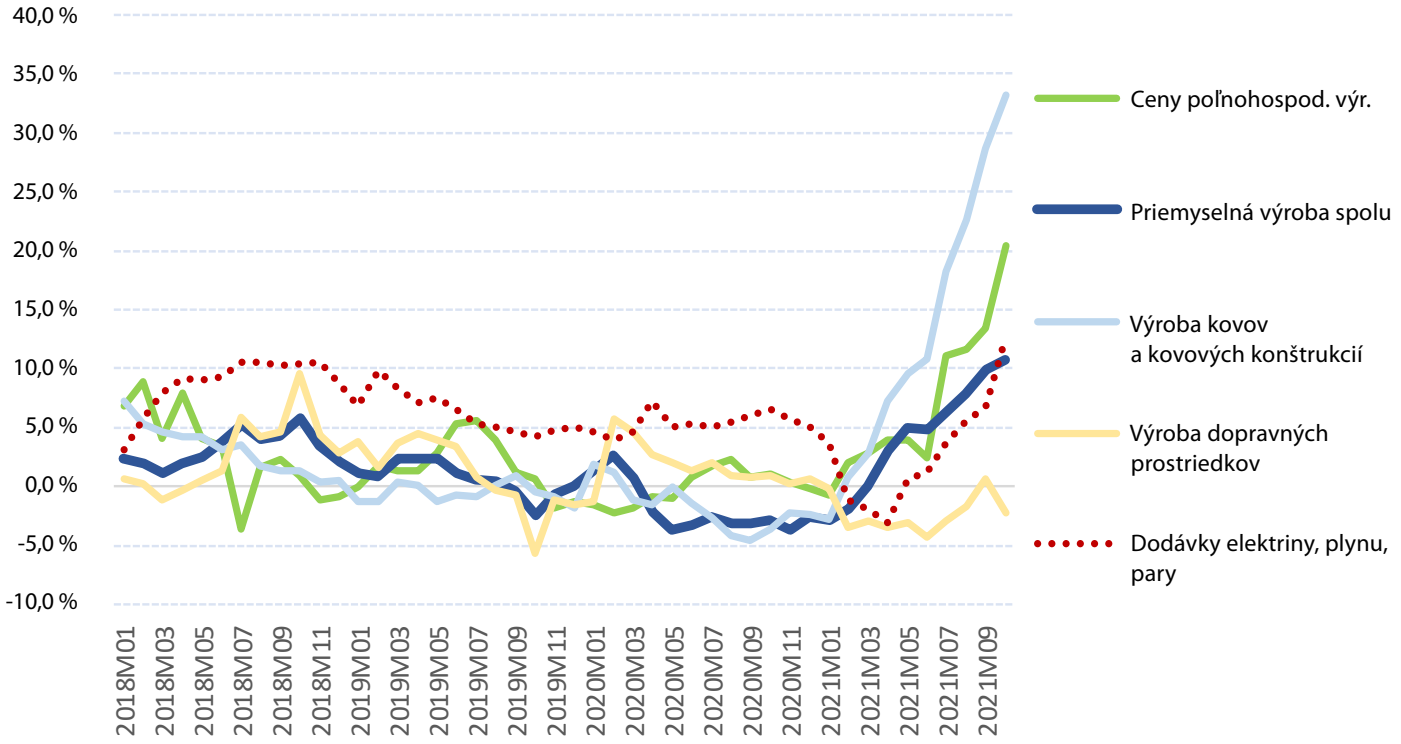

Zdroj: Autori z údajov Štatistického úradu SR

Cenový vývoj v produkčnej sfére

Výrazný rast cien sa v roku 2021 vo všeobecnosti prejavil tiež v produkčnej sfére, aj keď ceny výrobných vstupov sa v jednotlivých odvetviach značne líšili. Ceny poľnohospodárskych výrobkov vzrástli za desať mesiacov roku 2021 medziročne v priemere o 9,1 %, pričom ceny rastlinných výrobkov rýchlo rástli a ceny živočíšnej produkcie v medziročnom porovnaní stagnovali. Naopak, rast cien rastlinných výrobkov v priebehu roka 2021 neustále zrýchľoval a v októbri dosiahol v medziročnom porovnaní 28,1 % (resp. 16,3 % v priemere za desať mesiacov 2021). Ceny vstupov do priemyselnej výroby vzrástli za desať mesiacov roka 2021 v priemere o 4,3 %, pričom ku koncu roka 2021 tu medziročný rast cien atakoval 11 %.

Spomedzi jednotlivých priemyselných odvetví rýchlo rástli ceny v kovospracujúcom priemysle (*Graf 4.2* na predchádzajúcej strane) a najmä v odvetví spracovania ropy, kde v októbri 2021 medziročný rast cien dosiahol 73,3 % (resp. 29,1 % v priemere za desať mesiacov 2021). Naopak, v najväčšom priemyselnom odvetví Slovenska, vo výrobe dopravných prostriedkov, boli ceny výrobných vstupov za desať mesiacov roku 2021 medziročne nižšie v priemere o 2,3 %.

Ceny ropy sa (zatiaľ) stabilizovali až v samotnom závere roku 2021 okolo úrovne 70 USD/barel (európsky „benchmark" Brent) v súvislosti s obavami obchodníkov zo šírenia nových variantov koronavírusu, ktoré by mohli opätovne spôsobiť obmedzenia mobility a pokles dopytu po „čiernom zlate". Ako vidieť z *Grafu 4.3*, k výraznejšej cenovej korekcii došlo ku koncu tretieho štvrťroka 2021 aj na trhu základných kovov. Naopak, zdrojom ďalšej nestability v Európe môžu byť ceny energií a konkrétne najmä zemného plynu, ktoré koncom decembra 2021 dosahovali nové historické maximá.[18]

Menová politika a finančná stabilita

Európska centrálna banka už od roku 2012 zotrváva v režime extrémne uvoľnenej menovej politiky s hlavnou referenčnou sadzbou pod úrovňou 1 %. Monetárne stimuly Európskej centrálnej banky sa odvtedy prakticky kontinuálne navyšovali ďalšími fázami znižovania úrokových sadzieb a rozširovaním programu nákupu aktív na finančnom trhu, tzv. kvantitatívnym uvoľňovaním (ďalej len QE, skr. z angl. „quantitative easing") menovej politiky prejavujúcim sa rastom bilančnej sumy centrálnej banky. Európska centrálna banka pristúpila k uvoľneniu menovej politiky aj bezprostredne pred nástupom pandémie, keď v septembri 2019 pod vplyvom spomaľujúcej ekonomiky a klesajúcej miery inflácie hlboko pod oficiálny cieľ[19] znížila referenčnú depozitnú sadzbu o 0,1 p. b. na -0,5 % a od novembra 2019 začala opätovne nakupovať aktíva na finančnom trhu mesačne v objeme 20 miliárd eur.

Graf 4.3: **Cenový vývoj primárnych komodít na svetových trhoch** (Index, 2014 = 100, počítané z cien v USD)

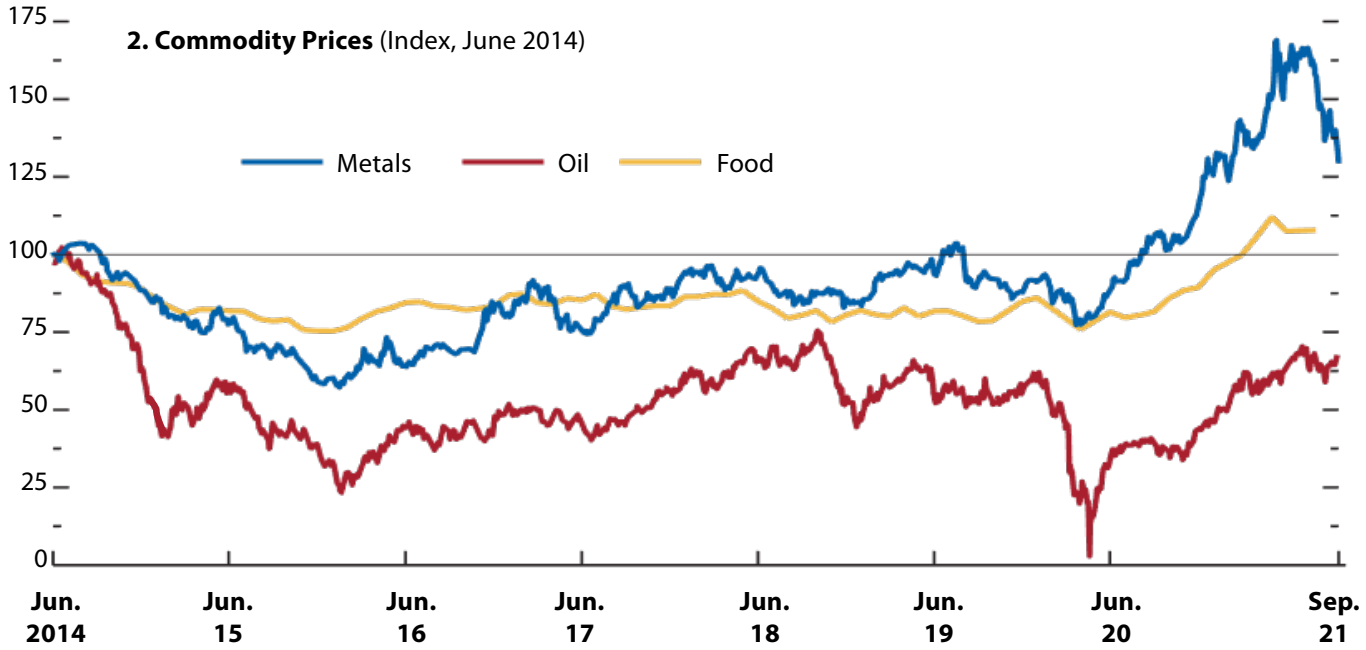

Zdroj: IMF World Economic Outlook, October 2021

18 Tesne pred Vianocami 2021 sa mesačný futures kontrakt na dodávku zemného plynu na burze ICE obchodoval za 147 eur/MWh.
19 Prvoradým cieľom Európskej centrálnej banky je udržiavať stabilné ceny, pričom inflačný cieľ Európskej centrálnej banky je definovaný ako miera inflácie nižšia, ale blízka 2 %.

Graf 4.4: **Porovnanie referenčných úrokových sadzieb ECB a FED**

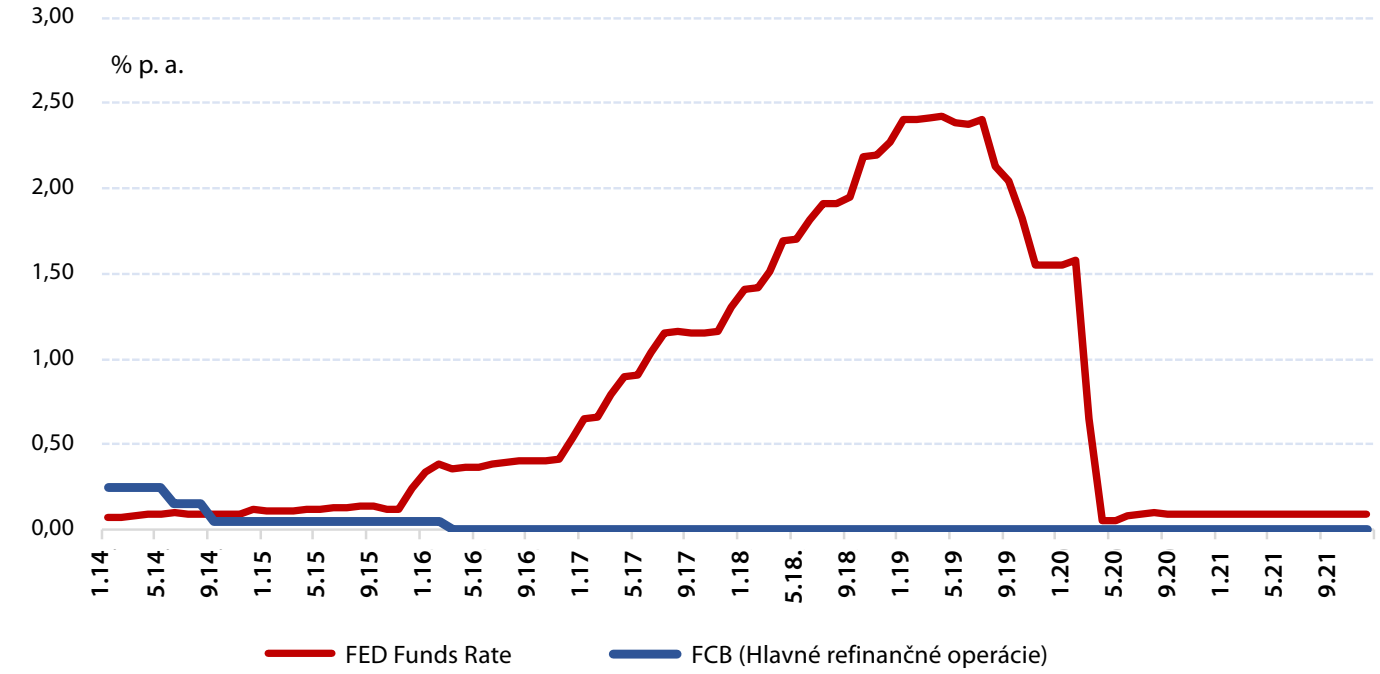

Zdroj: Federal Reserve Bank of St. Louis, ECB

Graf 4.5: **Vývoj bilančnej sumy ECB a FED**

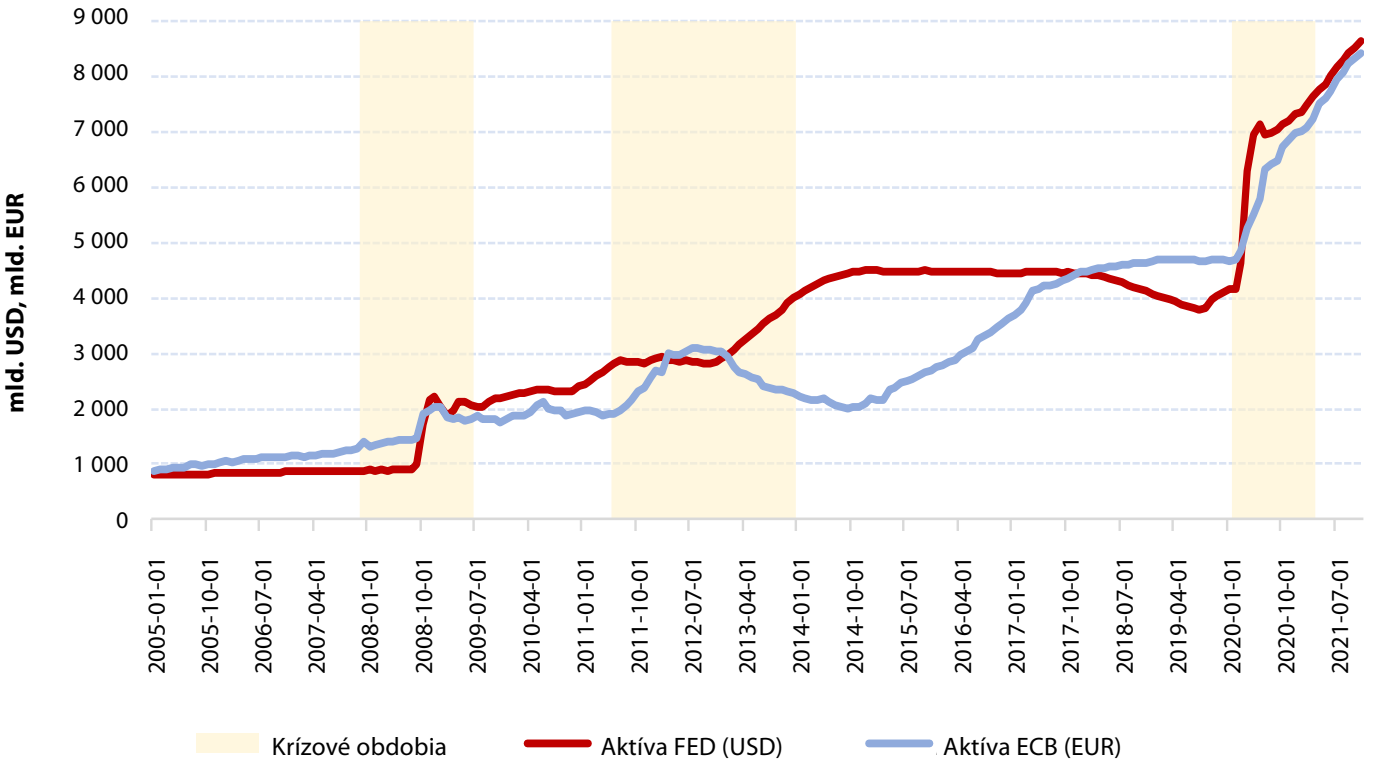

V USA, naopak, od roku 2016 do polovice roka 2019 prebehol cyklus zvyšovania referenčných úrokových sadzieb a postupnej reverzie QE, čím aspoň čiastočne došlo k návratu hlavných parametrov menovej politiky k štandardnému režimu. Následne v druhom polroku 2019 aj FED mierne uvoľnil menovú politiku v reakcii na spomalenie americkej ekonomiky.

V čase nástupu pandémie sa centrálne banky snažili zmierniť dopady na ekonomiku ďalším masívnym uvoľnením menovej politiky, pričom cieľ zachovania finančnej stability bol prinajmenšom v krátkodobom horizonte dosiahnutý. FED znížil referenčnú úrokovú sadzbu opätovne až k nule, zároveň FED aj Európska centrálna banka uskutočnili ďalšiu masívnu vlnu QE, ktorá je, čo sa týka absolútneho objemu a tempa, bezprecedentná: od marca do decembra 2020 FED navýšil svoju bilančnú sumu o viac ako 3,1 bilióna USD, Európska centrálna banka „zaostala" len mierne s navýšením bilančnej sumy takmer o 2,3 bilióna eur. V relatívnom vyjadrení bol nárast bilančnej sumy v porovnaní s obdobím spred pandémie 75,5 % v prípade FED a 48,9 % v prípade Európskej centrálnej banky.

Záplava nových lacných peňazí určite mala pozitívny dopad na stabilizáciu finančného trhu v období eskalácie krízy a neistoty. Zo stredno- a dlhodobého hľadiska však znamená riziko nekontrolovaného rastu cien po upokojení prejavov krízy a ústupe rizikovej averzie medzi investormi a širšou verejnosťou (kedy isté množstvo tovarov je kryté skokovo vyšším množstvom peňazí v obehu). Čiastočne sme tento vývoj pozorovali už v rokoch 2010 až 2012, kedy po odznení akútnych prejavov krízy explozívne vzrástli ceny základných komodít. Podobne vo viacerých krajinách, vrátane Slovenskej republiky, počas celej uplynulej dekády rástli ceny nehnuteľností vysoko nad rámec dynamiky rastu disponibilných príjmov, a to s výrazným prispením ľahko dostupných lacných úverov podporovaných expanzívnou menovou politikou.

Na konci roka 2021 možno konštatovať, že tento vývoj (t. j. rast cien komodít po masívnom uvoľnení menovej politiky a odznení akútnych prejavov krízy) sa do značnej miery zopakoval, aj keď k prudkému rastu cien prispeli aj špecifické okolnosti spojené s pandémiou (narušenie plynulosti dodávok priemyselných vstupov) a ku koncu roka nepriaznivá situácia na energetickom trhu v Európe.

Graf 4.6: **Vývoj úročenia vybraných druhov úverov v Slovenskej republike**
(priemerná úroková sadzba z nových obchodov)

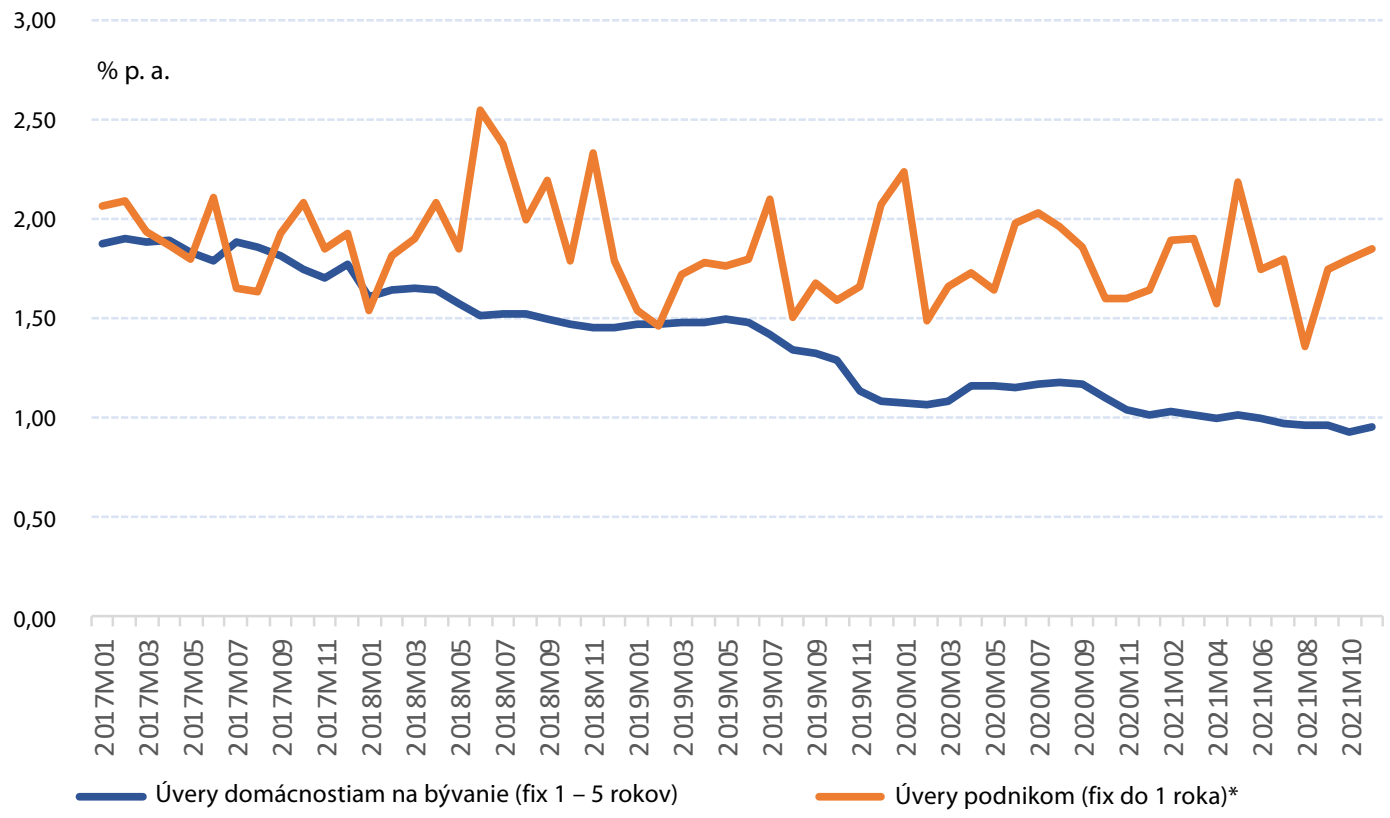

**Pozn.: Úvery s pohyblivým úročením alebo so začiatočnou dobou fixácie úrokovej sadzby do 1 roka*

Zdroj: NBS (2021b)

Graf 4.7: **Dynamika rastu úverov v podnikovom sektore Slovenskej republiky**
(medziročné tempo rastu úverov v %)

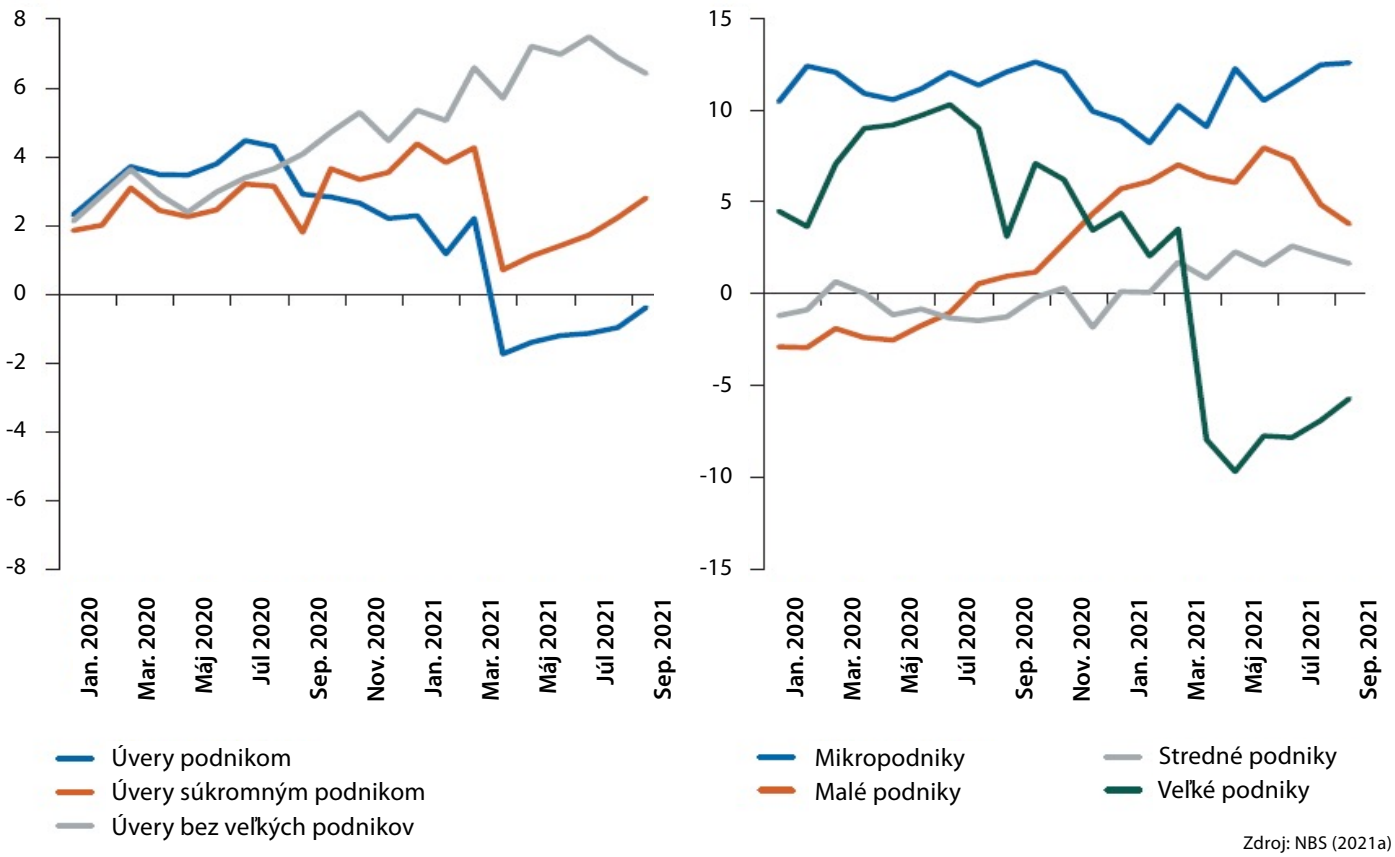

Zdroj: NBS (2021a)

Európska centrálna banka aj FED pokračovali v programoch nákupov aktív (ľudovo povedané v tlačení nových peňazí) počas celého roku 2021, aj keď miernejším tempom ako bezprostredne po nástupe pandémie. Prudký rast cien komodít sa počas roka 2021 postupne čoraz výraznejšie premietal aj do rastu spotrebiteľských cien: v novembri 2021 boli spotrebiteľské ceny v eurozóne medziročne vyššie o 4,9 %, v USA dokonca o 6,8 %. V tom čase však už začal výhľad menovej politiky oboch ekonomických gigantov značne divergovať: po svojom decembrovom zasadnutí FED avizoval rýchly útlm programu QE a zároveň možnosť až trojnásobného zvýšenia referenčnej sadzby o 0,25 % počas roku 2022. Európska centrálna banka síce tiež oznámila zámer postupne utlmovať krízové programy nákupu aktív, avšak zároveň prakticky vylúčila rast úrokových sadzieb v priebehu roka 2022.

Na slovenskom finančnom trhu počas roka 2021 nedošlo k výraznejším zmenám priemerného úročenia úverov. Úrokové sadzby z úverov domácnostiam určených na financovanie bývania klesli o niekoľko stotín percentného bodu, pričom pri strednodobých fixáciách (1 až 5 rokov) pri nových obchodoch v druhom polroku 2021 sa priemerné úročenie pohybovalo pod 1 % p. a.

Aj s ohľadom na prezentovaný výhľad menovej politiky Európskej centrálnej banky s postupným utlmovaním krízových stimulov predpokladáme, že úrokové sadzby pri úveroch domácnostiam určených na bývanie dosiahli v roku 2021 svoje dno a v priebehu roka 2022 môžu mierne vzrásť. Pri nových úveroch podnikom s krátkodobou fixáciou alebo bez fixácie úročenia zostali úrokové sadzby z nových úverov na nezmenenej úrovni ako v roku 2020, kedy vo väčšine mesiacov oscilovali v rozpätí 1,5 až 2 %. Podobne ako v prípade hypoték predpokladáme, že úročenie podnikových úverov dosiahlo v rokoch 2020 a 2021 svoje minimum, prinajmenšom v strednodobom horizonte.

Nástup pandémie a jej ekonomických dôsledkov znamenal zaťažkávaciu skúšku pre finančnú stabilitu v Slovenskej republike aj v globálnom meradle. S odstupom takmer dvoch rokov od nástupu prvej vlny pandémie, kedy boli ekonomické dopady rôznych obmedzení priam drastické, možno konštatovať, že finančný systém Slovenskej republiky tento test zvládol. Ako konštatuje aktuálna správa Národnej banky Slovenska o finančnej stabilite[20], slovenský finančný sektor bol v priebehu pandémie schopný pokračovať vo financovaní ekonomiky a poskytovaní

Graf 4.8: **Vývoj pomeru dlhu domácností k hrubým disponibilným príjmom** (Index, 2015 = 100)

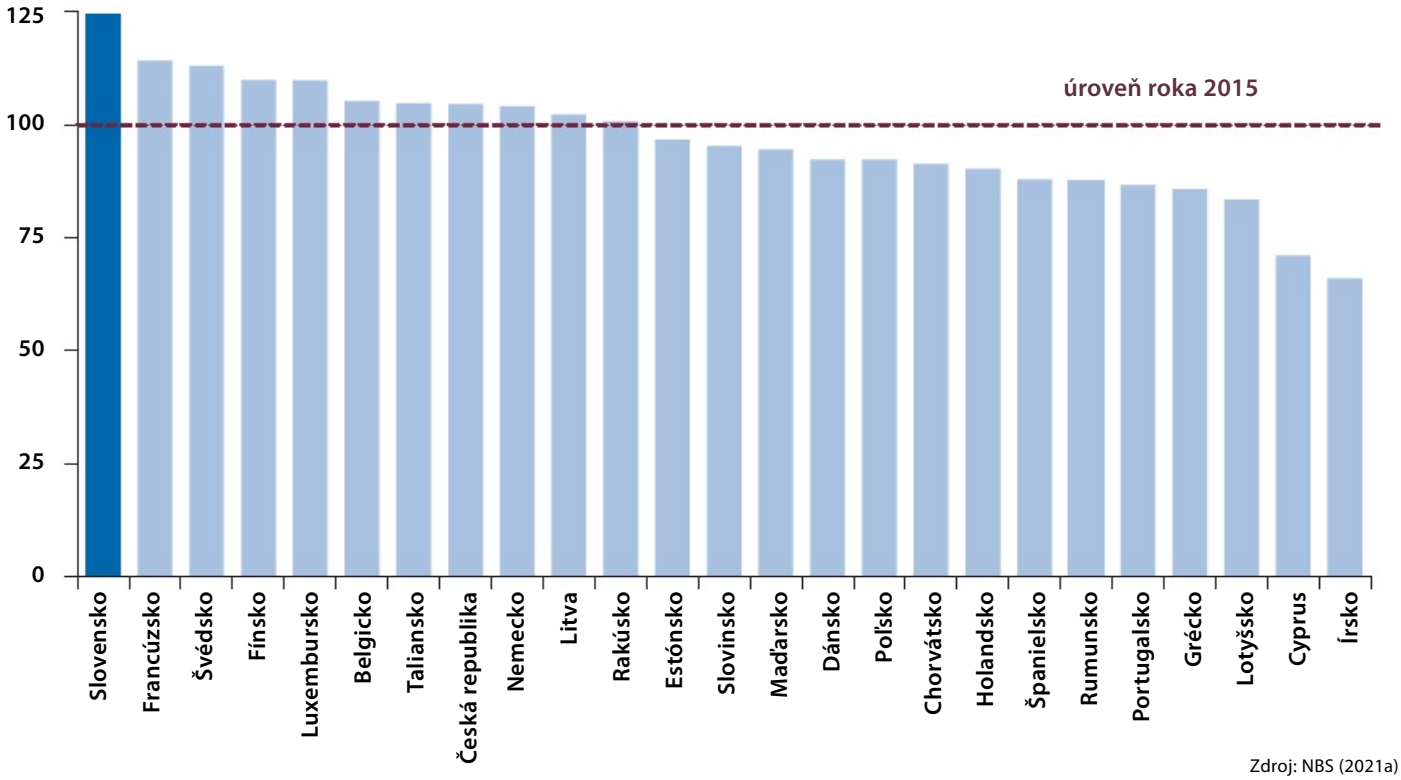

Zdroj: NBS (2021a)

finančných služieb. Vďaka zodpovednej dividendovej politike bánk sú banky dokonca kapitálovo silnejšie ako pred krízou. Význam tohto konštatovania narastá, ak si uvedomíme, že banky tvoria centrálny bod finančného sektora v Slovenskej republike (na Slovensku takmer absentuje financovanie prostredníctvom emisie akcií na voľnom trhu a financovanie prostredníctvom emisie dlhopisov je pomerne málo rozšírené).

Podľa spomínanej správy Národnej banky Slovenska o finančnej stabilite v priebehu pandemických obmedzení výraznejšie neutrpela ani solventnosť v podnikovom sektore. Vo väčšine podnikov pokles tržieb, ktorý nebol krytý poklesom variabilných nákladov, znížením miezd alebo rôznymi programami pandemickej pomoci, spôsobil zníženie ziskovosti, ale (zatiaľ) neviedol k výraznejším stratám v celom podnikovom sektore.

Keďže podnikom zostala nepokrytá len približne desatina výpadku tržieb, väčšina podnikov zostala v roku 2020 zisková, hoci dosiahnutý zisk medziročne klesol. Priemerná výnosnosť vlastných zdrojov (ROE) sa znížila len mierne, a to z 9,5 % na 9,2 %. Výraznejšiemu prepadu tržieb čelili podniky, ktorých ziskovosť bola už pred krízou slabšia.[21] Výraznejší nárast podielu stratových podnikov bol zaznamenaný aj v sektoroch najviac zasiahnutých koronakrízou (ubytovanie a gastro). Napriek výpadku tržieb sa počas koronakrízy v Slovenskej republike nezhoršila ani likvidita podnikového sektora. Likvidita bola, naopak, podporená odkladmi splátok úverov a štátom.

Zatiaľ sa nenapĺňajú ani obavy z výraznejšieho rastu zlyhaných úverov. Celkový podiel zlyhaných úverov v sektore retailu v roku 2021 pokračoval v dlhodobom poklese, v sektore podnikov tiež po miernom zvýšení v jarných mesiacoch 2021 následne klesol. Podiel nesplácaných úverov v treťom štvrťroku 2021 klesol na 2,1 % v sektore retailu a na 3,1 % v sektore podnikov. Podiel zlyhaných úverov zostáva nízky (0,6 %) aj v portfóliu štátom garantovaných úverov podnikom.

Napriek vcelku robustnej súčasnej pozícii slovenského finančného sektora možno v strednodobom horizonte identifikovať niekoľko významnejších rizík pre finančnú stabilitu Slovenskej republiky:

a) Pokračujúci rýchly rast zadlženia domácností, ktorý bol za uplynulých päť rokov v pomere k príjmom domácností najrýchlejší v Európskej únii (*Graf 4.8*). Rast zadlženia domácností na Slovensku bol v posledných dvoch rokoch ťahaný najmä

21 Mediánová hodnota ROE pre podniky, ktoré zaznamenali pokles tržieb o viac ako 20 %, bola v roku 2020 na úrovni 2 % (v roku 2019 bola mediánová hodnota ROE rovnakých podnikov na úrovni 2,6 %).

rastom úverov na bývanie,[22] naopak, trh spotrebných úverov počas troch štvrťrokov 2021 medziročne výrazne klesol.

V roku 2021 pritom k rastu úverov na bývanie prispievalo najmä navyšovanie dlhu u už zadlžených klientov: navýšenie dlhu alebo dodatočná hypotéka tvorili viac ako polovicu celkového prírastku hypoték. Časť domácností teda svoje dlhy neamortizuje, pričom výška refinancujúcich úverov rastie rýchlejšie ako príjmy, kedy je navýšenie dlhu možné cez predĺženie splatnosti. Zároveň narastá podiel úverov na bývanie, pri ktorých je splatnosť predlžovaná až do dôchodkového veku dlžníkov.

b) Rýchly rast cien nehnuteľností na bývanie, ktorý od roku 2020 predbieha tempo rastu miezd, zároveň počas pandémie došlo k poklesu zamestnanosti. Do istej miery tak došlo k „odtrhnutiu" ceny bývania od fundamentu disponibilného príjmu domácností.

c) Vplyv turbulentného vývoja cien energií a narušenia dodávateľsko-odberateľských reťazcov na podnikový sektor.

d) Medzi rizikovejšie segmenty úverov sa v posledných dvoch rokoch zaradili kancelárske budovy, kde najmä v horších lokalitách a v starších budovách klesá obsadenosť a/alebo klesajú ceny nájmov v dôsledku rozšírenia práce z domu.

22 Podľa údajov Národnej banky Slovenska objem úverov na bývanie ku koncu tretieho štvrťroka 2021 medziročne vzrástol o 10,7 %.

Zhrnutie

Miera inflácie v Slovenskej republike počas väčšej časti roka 2021 prudko zrýchľovala a v novembri medziročný rast cenovej hladiny na Slovensku dosiahol 4,8 %. Pod tento vývoj sa podpísal najmä vývoj cien komodít na svetových trhoch, ako aj oživenie dopytu v kombinácii s výpadkami v zásobovaní. Výrazný rast cien vstupov sa v roku 2021 vo všeobecnosti prejavil aj v produkčnej sfére.

Očakávame, že miera inflácie v Slovenskej republike na prelome rokov 2021 a 2022 prekročí hranicu 5 %. K rastu cien v roku 2022 prispejú aj regulované ceny, avšak hlavný vplyv budú mať trhové faktory v podobe predpokladaného zrýchlenia ekonomického rastu na Slovensku v spojení s rastom zamestnanosti, nominálnych miezd a celkovo disponibilného príjmu domácností. Rast cenovej hladiny v roku 2022 pravdepodobne nebude brzdený ani naďalej extrémne uvoľnenou menovou politikou Európskej centrálnej banky.

Naopak, proti nekontrolovanému rastu cien by mala v ďalšom priebehu roku 2022 pôsobiť stabilizácia cien komodít na svetových trhoch (aj s prispením výhľadu rastu úročenia USD, čo predražuje špekulatívne nákupy komodít, z ktorých väčšina je obchodovaná v USD) spolu so zmiernením problému výpadkov v logistických reťazcoch.

V súhrne očakávame, že v priemere za celý rok 2022 dosiahne miera inflácie v Slovenskej republike hodnotu blízku 4,5 %.

Na slovenskom finančnom trhu v priebehu roka 2021 nedošlo k výraznejším zmenám priemerného úročenia úverov. S ohľadom na avizované postupné zmierňovanie krízových stimulov Európskej centrálnej banky je však pravdepodobné, že úrokové sadzby dosiahli svoje dno na prelome rokov 2021 a 2022 a postupom času sa dá očakávať ich mierny nárast.

Nástup pandémie a jej ekonomické dôsledky znamenali zaťažkávaciu skúšku pre finančnú stabilitu v Slovenskej republike aj v globálnom meradle. Napriek niektorým tlejúcim rizikám je možné konštatovať, že slovenský finančný sektor je po takmer dvoch rokoch pandémie stabilizovaný, pričom v žiadnom momente nedošlo k výraznejšiemu obmedzeniu jeho funkčnosti.

5 KOMPARÁCIA FIŠKÁLNEJ POZÍCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY A FIŠKÁLNA UDRŽATEĽNOSŤ

V roku 2020 dosiahla tak ekonomika krajín Európskej únie, ako aj ekonomika Slovenskej republiky v dôsledku pandemickej krízy svoje historicky najvyššie úrovne hrubého verejného dlhu v pomere k HDP. Výška verejného dlhu k HDP v krajinách Európskej únie prekročila hranicu 90 % a na Slovensku sa prvýkrát v ére samostatnosti priblížila k hranici kritéria udržateľnosti dlhu 60 %.

V porovnaní s dvoma predchádzajúcimi krízami, ktorými prešla Slovenská republika v ére samostatnosti a ktoré vyústili do rastu verejného dlhu, t. j. s post-transformačnou finančnou krízou z roku 1998 a s globálnou finančnou krízou z roku 2008, má prenos pandemickej krízy na vývoj verejného dlhu svoje špecifiká.

S výnimkou niekoľkých krajín v Európe i v ďalších krajinách sveta po každom krízovom ekonomickom prepade verejný dlh k HDP niekoľko rokov rastie a napriek úsiliu o konsolidáciu verejných financií sa spravidla v dôsledku svetových kríz nedarí návrat k predchádzajúcej predkrízovej úrovni. Dokumentuje to okrem *Grafu 5.1* aj *Graf 5.2* (na nasledujúcej strane) a vývoj na Slovensku, resp. v eurozóne a Európskej únii ako celku, ktoré po globálnej finančnej kríze nastúpili cestu konsolidácie verejných dlhov. Slovenská republika už v roku 2014, Európa ako celok o rok neskôr.

Za úspechom konsolidácie verejného dlhu v Slovenskej republike po post-transformačnej finančnej kríze, keď zadlženosť sektora verejnej správy klesla pod predkrízovú úroveň, možno vidieť viacero faktorov. Boli to reformy,[23] ktoré sledovali ako svoju hlavnú kriteriálnu funkciu odvrátiť riziko fiškálnej neudržateľnosti a obnoviť ekonomický rast. K úspechu konsolidácie prispelo okrem reforiem aj zosúladenie princípov fungovania štátu a ekonomiky Slovenska so štandardmi Európskej únie, samotný proces vstupu ekonomiky do Európskej únie, ale aj použitie zdrojov z predaja štátneho majetku.

Za úspechom postupnej konsolidácie verejných dlhov v krajinách Európskej únie medzi globálnou finančnou krízou a pandemickou

Graf 5.1: **Reakcia hrubého verejného dlhu k HDP Slovenskej republiky a Európskej únie na krízy na Slovensku**

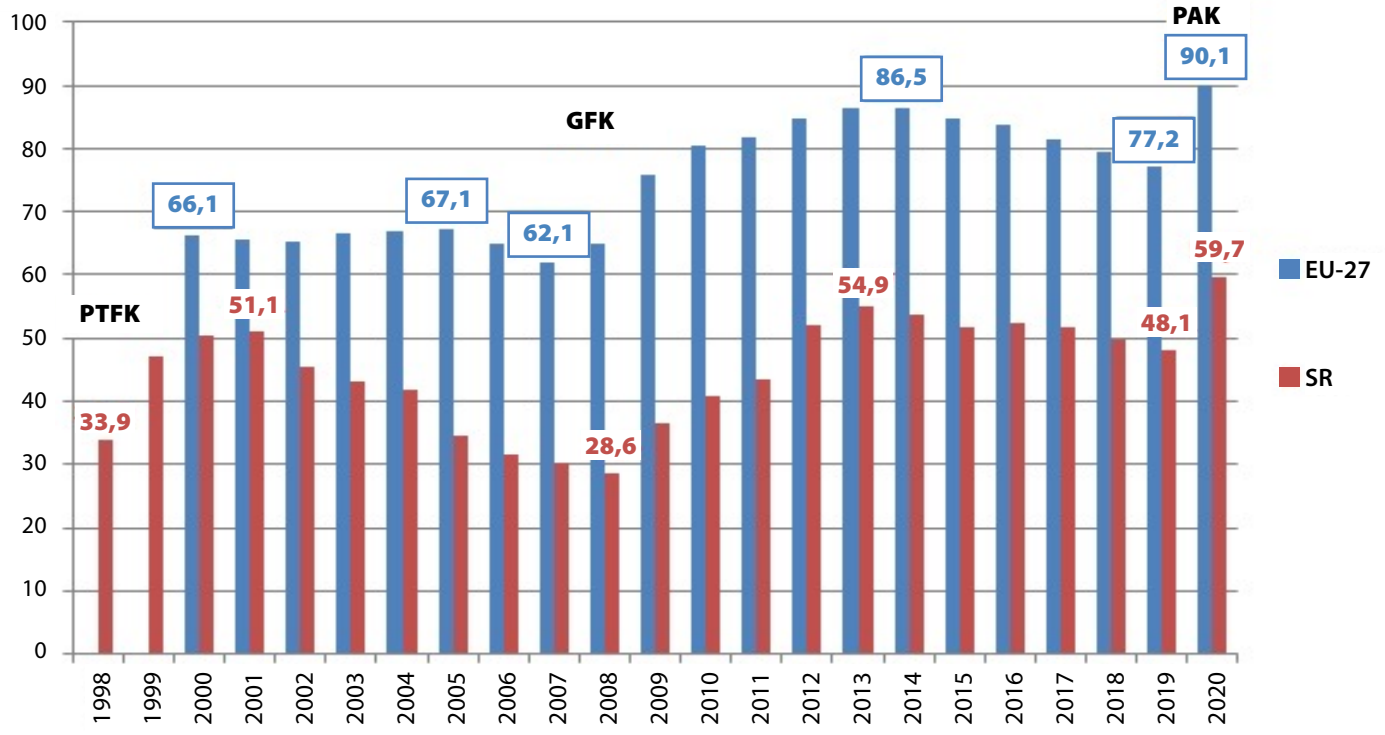

Zdroj: Vlastné spracovanie z údajov Eurostatu

23 S výnimkou dôchodkovej reformy, ktorá vyvolala okamžitý a strednodobý nákladový tlak na udržateľnosť verejných financií.

Graf 5.2: **Hrubý verejný dlh k HDP Slovenskej republiky a Európy medzi globálnou finančnou krízou a pandemickou krízou**

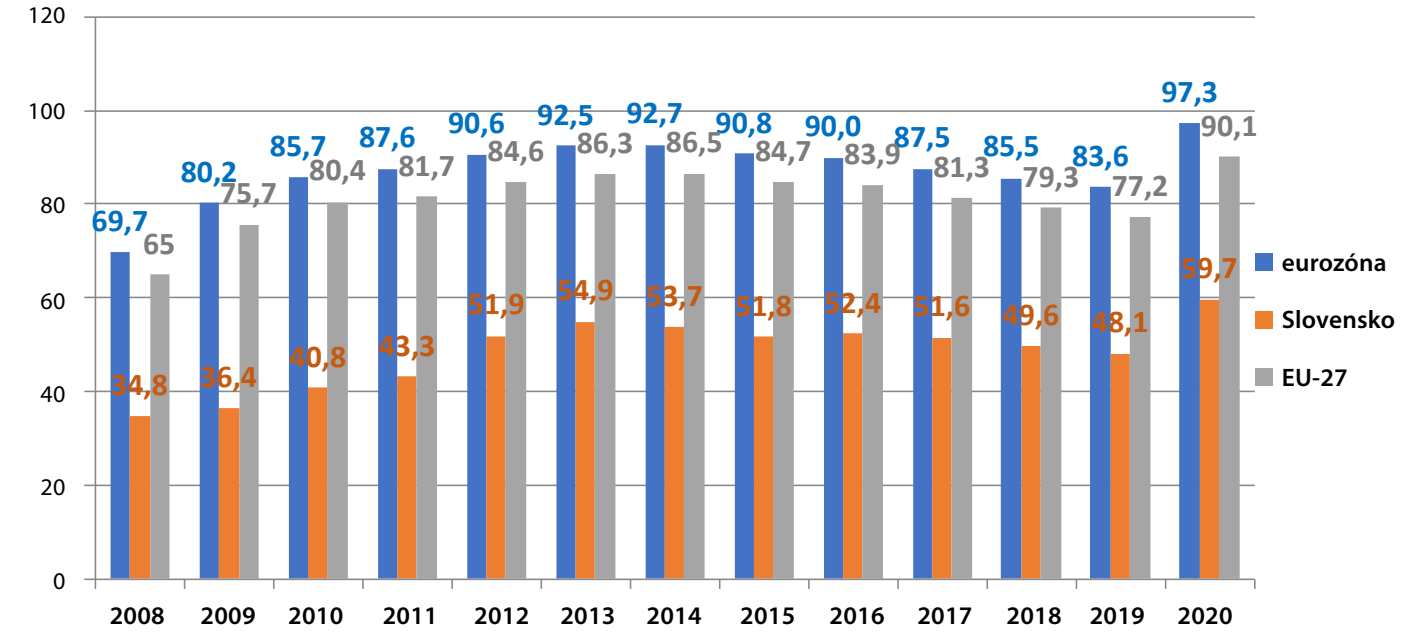

Zdroj: Eurostat za roky 2009 – 2020, 2008 OECD

Graf 5.3: **Zmena hrubého verejného dlhu k HDP v eurozóne a Európskej únii v druhom štvrťroku 2021**

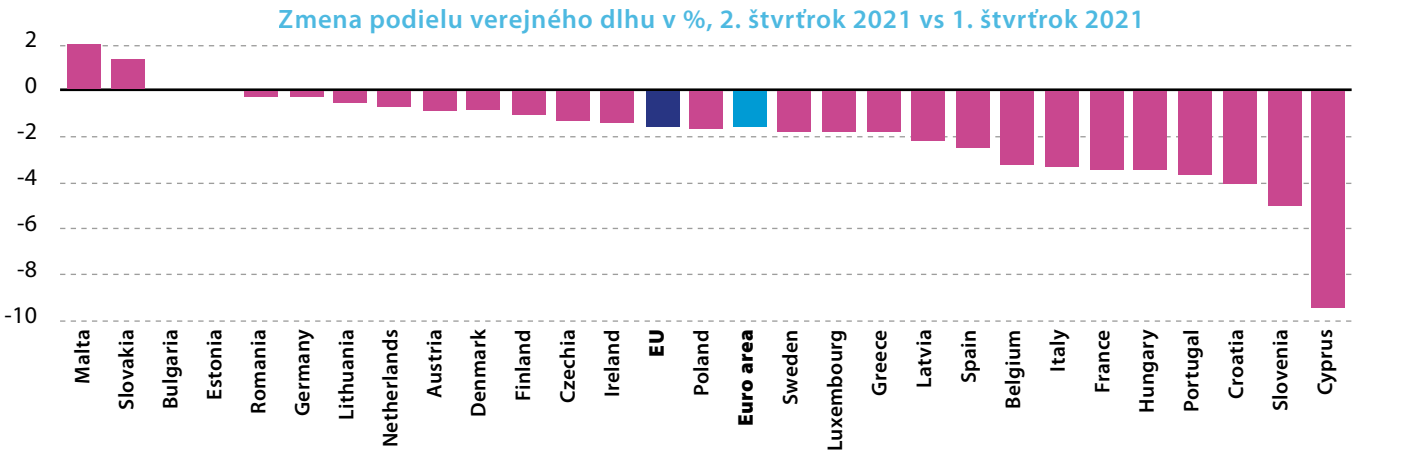

Zdroj: Prevzaté a upravené z Eurostatu, Euroindicators 120/2021 – 22 October 2021

krízou stoja viaceré koncepty a prístupy vlád k fiškálnej konsolidácii.[24] Najúspešnejším pokrízovým konceptom sú rozsiahle dlhodobé konsolidácie, ktoré sa začali pri nadmernom počiatočnom dlhu. Podľa citovanej štúdie konsolidácie cez redukciu výdavkov neboli výrazne úspešnejšie ako prístup cez zvyšovanie daní. V rokoch po úspešných konsolidáciách boli prebytky primárneho salda, teda fiškálna politika, pri znižovaní dlhu efektívnejšie ako vplyv makroekonomického prostredia. Krajiny, ktoré dosiahli výrazné zníženie dlhu aj bez konsolidácie, profitovali predovšetkým z lepšieho makroekonomického vývoja a z nižšej úrovne zadlženia. Týmto konceptom sa riadila a touto cestou sa uberala aj postupná fiškálna konsolidácia Slovenskej republiky počas väčšiny obdobia pred pandemickou krízou.

V porovnaní s globálnou finančnou krízou spôsobila pandemická kríza na Slovensku a v Európskej únii ako dôsledok zhoršenia zdravia obyvateľov (pandemického šoku) v roku 2020 okamžitý a silný nárast verejných dlhov. Predbežné odhady za rok 2021 však naznačujú, že v krajinách Európskej únie vďaka okamžitej reakcii v podobe razantných opatrení Európskej komisie, Európ-

24 Ochotnický, P., Jankech, J.: Úspešné koncepty politiky redukcie verejných dlhov po kríze. Politická ekonomie, 2020, 68 (2), 168 – 193, https://doi.org/10.18267/j. polek.1282

Graf 5.4: **Hrubý verejný dlh k HDP v krajinách Európskej únie ku koncu prvého polroka 2021**

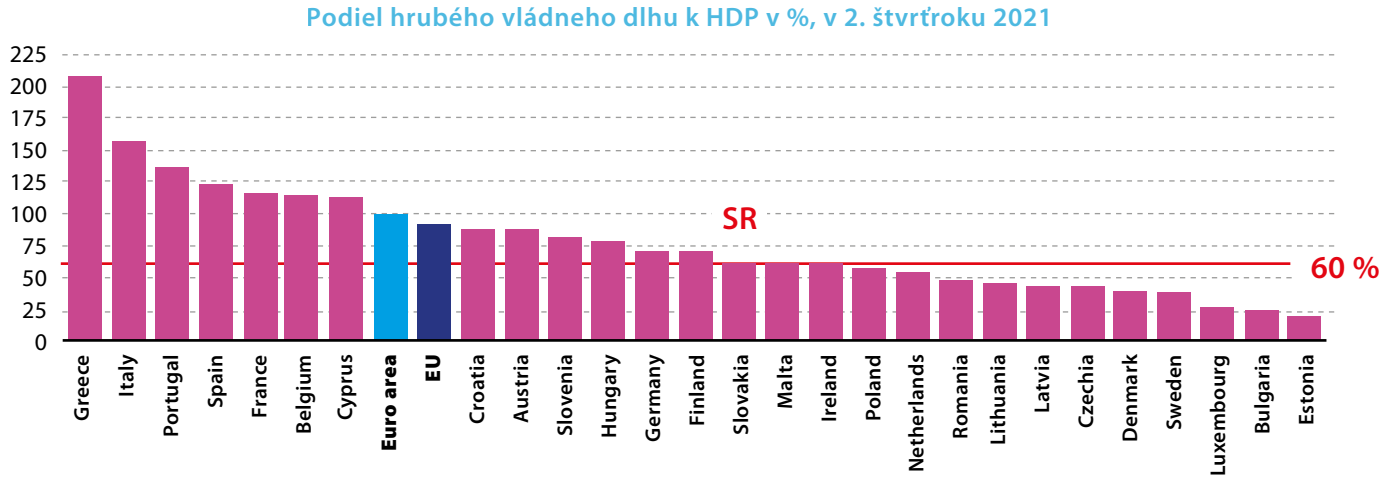

Zdroj: Prevzaté a upravené z Eurostatu, Euroindicators 120/2021 – 22 October 2021

skej centrálnej banky a národných vlád dochádza k stabilizácii verejných dlhov k HDP[25] tak v eurozóne, ako aj v Európskej únii. A to už cca po roku a pol od začiatku pandemickej krízy (*Graf 6.3* na predchádzajúcej strane).

Kým pomer verejného dlhu k HDP[26] bol na konci prvého štvrťroka 2021 v eurozóne na úrovni 100 % a v Európskej únii 92,4 %, znížil sa pomer verejného dlhu k HDP v eurozóne ku koncu druhého štvrťroka 2021 na úroveň 98,3 %, resp. v Európskej únii na úroveň 90,9 %. V eurozóne aj v Európskej únii či jednotlivých krajinách pokles pomeru vládneho dlhu k HDP na konci druhého štvrťroka 2021 bol pozitívne ovplyvnený ekonomickým rastom, infláciou a dostupným financovaním verejných dlhov. Naopak zase, verejný dlh bol počas rokov 2020 a 2021 v dôsledku výdavkov na zmiernenie hospodárskeho poklesu a na obnovu rastu, na zvýšenie zdravotnej starostlivosti, na zmiernenie sociálnych dôsledkov pandémie nového koronavírusu pod obrovským tlakom na jeho rast.

Aj keď pre rok 2022 počítala vláda Slovenskej republiky v Programe stability ešte s deficitom na úrovni takmer 10 %, v schválenom rozpočte verejnej správy na roky 2022 až 2024 predpokladá vláda a ministerstvo financií na rok 2022 už zlepšenie fiškálnej pozície. Pre rok 2022 je projektovaná úroveň deficitu 4,94 % HDP, hrubý verejný dlh k HDP na úrovni 61,5 % a úroveň čistého verejného dlhu 56,3 % HDP.

Hlavným zložkami očakávaných príjmov v celkovom objeme 44,174 miliardy eur (41,86 % HDP) v roku 2022 sú daňové príjmy vo výške 20,289 miliardy eur, príspevky na sociálne zabezpečenie 15,846 miliardy eur, nedaňové príjmy v objeme 5,060 miliardy eur. Granty a transfery sú rozpočtované vo výške 2,870 miliardy eur, z čoho majoritu predstavujú granty Európskej únie (2,337 miliardy eur).

V rozpočtovaných výdavkoch na rok 2022 vo výške 49,387 miliardy eur (46,8 % HDP) dominujú bežné výdavky na úrovni 44,215 miliardy eur. Takmer polovicu predstavujú celkové sociálne transfery vo výške 20,305 miliardy eur. *Kapitálové investície predstavujú* 4,829 miliardy eur pri celkových kapitálových výdavkoch na úrovni 5,172 miliardy eur. Rozpočet v roku 2022 predpokladá rezervu vo výške 717 miliónov eur na financovanie opatrení na zmiernenie vplyvu pandémie COVID-19, napr. pomoc podnikateľom, nákup vakcín a financovanie nákladov v zdravotníctve.

Popri kapitálových investíciách považuje Ministerstvo financií SR[27] za hlavné rozvojové a ďalšie výdavkové rozpočtové priority na rok 2022 nasledujúce výdavky (*Tabuľka 5.1* na nasledujúcej strane).

I keď prognózy Ministerstva financií SR a aj východiská rozpočtu verejnej správy na roky 2022 až 2024 vykazujú oproti odhadom Rady pre rozpočtovú zodpovednosť znaky pesimistickejších či rezervovaných odhadov tak podielu deficitu, ako aj výšky dlhu verejnej správy na HDP, podľa odhadu „rozpočtového semafora" Rady pre rozpočtovú zodpovednosť k 31. decembru 2021 sa pri odhade deficitu salda verejných financií vo výške 7 % podarí stabilizovať verejný dlh k HDP na úrovni 59,7 %. Slovenská republika by sa napriek svojej vyššej cyklickej a fiškálnej senzitivite

25 Eurostat, Euroindicators 120/2021 – 22 October 2021
26 Eurostat, Euroindicators 120/2021 – 22 October 2021
27 https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/

Graf 5.5: **Vývoj hrubého a čistého dlhu verejnej správy podľa rozpočtu Slovenskej republiky**

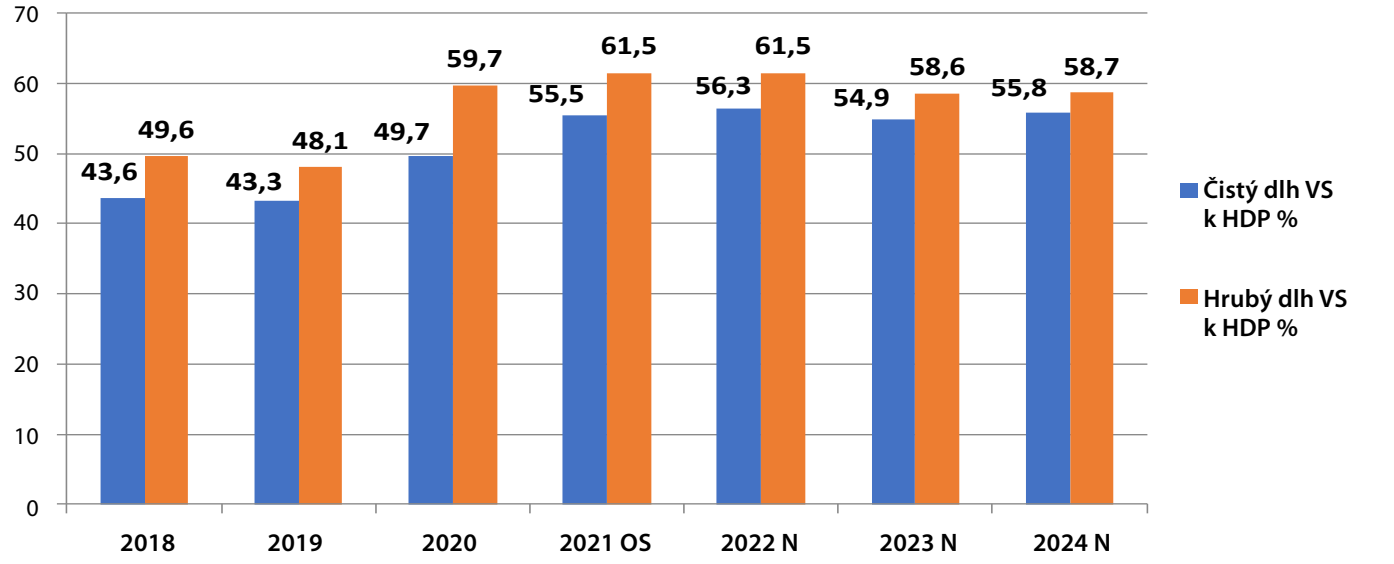

OS – očakávaná skutočnosť v roku 2021, **N** – prognóza na roky 2022 až 2024

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Tabuľka 5.1: **Významné výdavkové priority v rozpočte verejnej správy Slovenskej republiky na rok 2022**

Určenie výdavku	Výška
Zákonná valorizácia platov zdravotníkov	91 mil. €
Okamžité opatrenie na zvýšenie počtu sestier	11 mil. €
Zrušenie doplatkov za lieky pre vybrané skupiny obyvateľstva a zabezpečenie inovatívnej liečby	nárast o 56,6 mil. €
Dofinancovanie zdravotníckych zariadení v pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva SR	125 mil. €
Budovanie novej siete nemocníc, rekonštrukcia existujúcich nemocníc, výstavba a obnova staníc záchrannej zdravotnej služby a ďalšie	219,9 mil. €
Rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch v regionálnom školstve	390 mil. €
Financovanie športovej infraštruktúry prostredníctvom Fondu na podporu športu	11,5 mil. €
Podpora rodiny, valorizácia rodičovského príspevku, prídavku na dieťa a iné	33 mil. €
Podpora budúcich matiek vo forme tehotenských dávok, ktoré budú slúžiť na kompenzáciu zvýšených výdavkov v tehotenstve	15 % denného vymeriavacieho základu
Kompenzácia sociálnych dôsledkov ŤZP, zvýšenie príspevku na opatrovanie a osobnú asistenciu	46,7 mil. €
Údržba ciest I. triedy a pokračujúce veľkoplošné opravy	90,5 mil. €
Celkové výdavky na podporu rozvoja bývania na rok 2022 vrátane výdavkov Štátneho fondu rozvoja bývania	313 mil. €
Zvýšené výdavky z prostriedkov Plánu obnovy a odolnosti SR určené na obnovu verejných historických a pamiatkovo chránených budov, reformu verejnej osobnej dopravy, rozvoj infraštruktúry nízkouhlíkovej dopravy či podporu ekologickej osobnej dopravy	175 mil. €
Dekarbonizácia priemyslu, pričom sa podporí zavádzanie najlepších aktuálnych dostupných technológií vo výrobných procesoch	105 mil. €
Obnova budov a energetická hospodárnosť rodinných domov	83,6 mil. €
Boj proti korupcii a praniu špinavých peňazí	68 mil. €

Zdroj: Ministerstvo financií SR

na šoky mohla pri „fiškálnej zdržanlivosti" udržať aj v roku 2021 a ďalších rokoch v klube krajín nachádzajúcich sa pod hranicou 60 % hrubého dlhu k HDP a postupne ho v ďalších rokoch aj ďalej znižovať.

Slovenská republika i napriek naďalej trvajúcim pandemickým a ďalším rizikám by tým mohla dosiahnuť priaznivejšie výsledky v hodnotení udržateľnosti verejných financií. Či už na národnej, alebo medzinárodnej úrovni.[28] V krátkom, ale aj strednodobom horizonte z dôvodu priaznivejších výsledkov v stave verejných financií za roky 2020 a 2021 oproti pôvodným očakávaniam. Čo sa týka stredno- a dlhodobého horizontu, aj z dôvodu potreby korekcií a reforiem v niektorých subsystémoch verejných financií v ďalších rokoch.

Projekcie dlhodobej fiškálnej udržateľnosti do roku 2070 pracujú s množstvom ťažko predvídateľných predpokladov (napr. demografia, ekonomická aktivita jednotlivých vekových skupín obyvateľstva a ich sklon k zamestnaniu, ekonomický rast, nové prevratné technológie, rast miezd, inflácia, migrácia pracovných síl, dizajn sociálneho systému, subsystémov – dôchodkového a zdravotného, fiškálna politika, fiškálna a daňová disciplína) a s viacerými možnými scenármi. Pri úrovni súčasného poznania a metodológie prognóz je možné stotožniť sa napr. s názormi Rady pre rozpočtovú zodpovednosť a ďalších fiškálnych autorít, že najmä dlhodobá udržateľnosť verejných financií Slovenska sa bez potreby korekcií bude nachádzať do roku 2070 v pásme vysokého rizika.

Aktuálne zhoršenie zdravotného stavu obyvateľstva v spojení s prebiehajúcimi zásadnými zmenami v štruktúre a ekonomickej aktivite/pasivite obyvateľov v produktívnom a poproduktívnom veku v dôsledku pandémie, ale aj legislatívne zmeny v dôchodkovom systéme (najmä diskutovaný vek odchodu do dôchodku) a ďalšie nové trendy budú nosným impulzmi pre korekčné zmeny dôchodkového a zdravotného systému či celého sociálneho systému. Vzhľadom na ich strednodobé a najmä dlhodobé dopady by sa mali stať jednými z hlavných odborných a politických výziev pre širokú odbornú a politickú diskusiu v roku 2022 a v ďalších rokoch. Tým smerovať k čo najširšiemu spoločenskému a politickému konsenzu, aby nedochádzalo k ich permanentnej korekcii.

Výdavky na zdravotníctvo a jeho reforma sa javia najakútnejším problémom ekonomiky Slovenskej republiky. Hlavnou nadradenou kriteriálnou funkciou a cieľom všetkých zmien a reforiem v ďalších rokoch by však mala byť fiškálna udržateľnosť, konsolidácia verejného dlhu a rast príjmov verejných rozpočtov. A to v spojení s podporou konkurencieschopnosti ekonomiky a firiem, ktorá povedie k udržateľnému rastu založenému na podpore vedy, výskumu a prieniku inovácií/technológií/investícií. Ale aj k podpore inovácií a technológií šetriacich životné prostredie, k podpore rastu vzdelanosti a pripravenosti pracovných síl, ako aj k podpore prieniku digitalizácie vo verejnom i súkromnom sektore.

Okrem reforiem, ktoré majú oporu v Pláne obnovy a odolnosti Slovenskej republiky, bude nesporne jedným z kľúčových faktorov fiškálnej udržateľnosti vplyv pandémie na sektor zdravotníctva a demografický vývoj. Podľa údajov aktuálneho rozpočtu verejnej správy prekročili očakávané verejné výdavky na zdravotníctvo rozpočtovaný rast 6,41 % za rok 2021 o 7,7 %. Tým dosiahnu v roku 2021 nárast oproti roku 2020 o 14,11 %. Rozpočet na rok 2022 predpokladá, že verejné výdavky na zdravotníctvo dosiahnu úroveň 6,38 miliardy eur, čo bude predstavovať 6,1 % HDP. Je to síce viac ako priemer ostatných krajín V3 (5,1 %), ale menej ako priemer Európskej únie (7,1 %).[29] Do roku 2024 by mali výdavky na zdravotníctvo medziročne rásť o 6,89 % v roku 2022, o 7,85 % v roku 2023 a o 3,79 % v roku 2024.

Výdavky na dôchodkové poistenie celkom (základný fond starobného a invalidného poistenia) budú podľa očakávanej skutočnosti za rok 2021[30] a očakávaného vývoja HDP[31] tvoriť najvyšší výdavok rozpočtu verejnej správy – so 7,5-percentným podielom na HDP. Oproti rozpočtu na rok 2021 predstavuje očakávaná skutočnosť pokles o 2,73 % (222,1 milióna eur). Ide zrejme o priamy dopad pandémie COVID-19, keď v roku 2020 došlo podľa údajov Sociálnej poisťovne k spomaleniu rastu počtu a v roku 2021[32] až k poklesu počtu dôchodcov. Tento jav a súvisiace zmeny demografickej štruktúry môžu mať významný dopad v budúcnosti nielen na dôchodkový systém a štruktúru výdavkov, ale aj na zdravotníctvo a na celú sieť starostlivosti o seniorov.

Okrem uvedených impulzov pôsobiacich na udržateľnosť verejných financií je nesporné, že z viacerých dôvodov dôjde v Slovenskej republike k prehodnoteniu veku odchodu do dôchodku. I keď pandémia zjavne zníži pravdepodobnosť veku dožitia obyvateľstva nielen na Slovensku, ale aj vo svete, z medzinárodnej komparácie ekonomickej aktivity jednotlivých skupín obyvateľstva (napr. podľa Fínskeho centra pre dôchodky[33]) vyplýva niekoľko

28 Debt Sustainability Monitor, ISSN 2443-8014 (online), Monitor INSTITUTIONAL PAPER EK 143 | FEBRUARY 2021
29 Zdroj: Ministerstvo financií SR
30 Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2022 a rozpočtový výhľad na roky 2023 a 2024
31 Rozpočet verejnej správy SR na roky 2022 až 2024
32 Koniec novembra 2021
33 https://www.etk.fi/en/work-and-pensions-abroad/international-comparisons/retirement-ages/

Graf 5.6: **Dôchodkový vek v Slovenskej republike (SK) a ďalších krajinách**

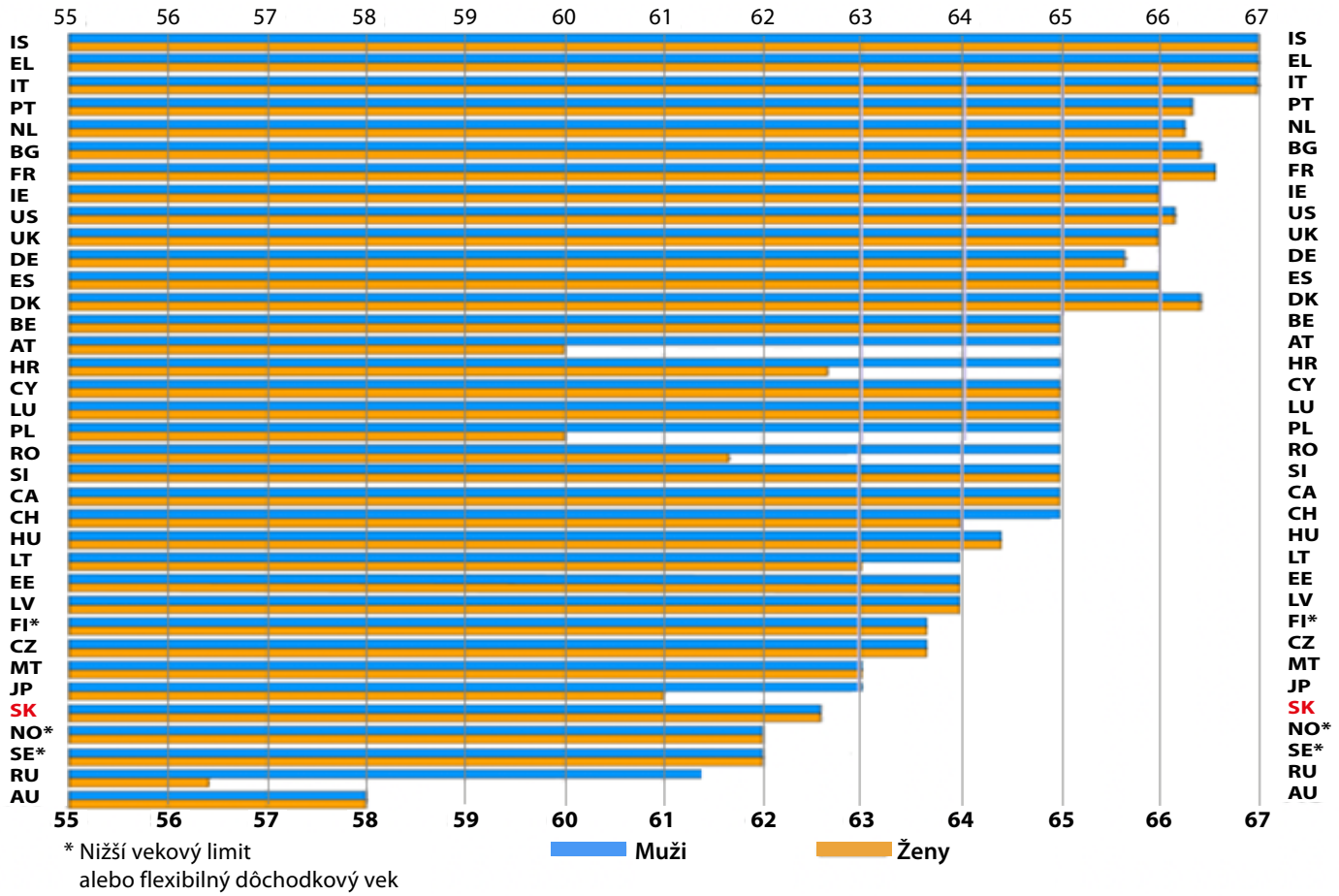

Pozn.: Skratky krajín https://www.indprop.gov.sk/
Zdroj: Fínske centrum pre dôchodky

významných zistení. Ide o fakt, že zákonný vek odchodu do dôchodku patrí v Slovenskej republike medzi jeden z najnižších nielen v Európe, ale aj v porovnaní s inými krajinami. Evidentne je to zrejmé z *Grafu 5.6*.

Ešte významnejšie[34] zistenia poskytuje Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) v rámci porovnania priemerného efektívneho/skutočného veku odchodu do dôchodku v porovnaní s normálnym/zákonným vekom odchodu do dôchodku. Ako vyplýva z *Grafu 5.7* na nasledujúcej strane, je aj efektívny vek odchodu do dôchodku u mužov v Slovenskej republike jeden z najnižších a u žien dokonca najnižší v porovnaní s uvedenými krajinami.

Uvedené fakty ďalej na jednej strane dokumentujú, že verejný dôchodkový a zdravotný systém Slovenskej republiky je oproti iným krajinám vystavený vyššiemu tlaku z dôvodu nižšej dĺžky prispievania do verejných fondov a rastu ich výdavkov z titulu nižšieho riadneho, ale aj efektívneho, teda skoršieho a aj predčasného odchodu do dôchodku. Na druhej strane to zároveň vytvára priestor pre dlhodobú udržateľnosť systémov nielen cestou zvyšovania zákonného veku odchodu do dôchodku, ale aj cestou eliminácie skôr špekulatívne motivovaných odchodov do predčasného dôchodku. Tiež aj priestor pre politiky vedúce k vyššej zamestnanosti obyvateľov v dôchodkovom veku. V konečnom dôsledku aj priestor na zvýšenie príjmov uvedených verejných fondov a na skrátenie dĺžky poberania dôchodku medzi obdobím odchodu z trhu práce do veku dožitia. Podľa OECD je toto obdobie v Slovenskej republike v rokoch 19,8 u mužov a 23,8 roka u žien totiž blízke priemeru krajín OECD.

V prospech nastavenia verejného dôchodkového poistenia (prvý pilier) tzv. parametrickými zmenami ako dlhodobo udržateľného hovorí aj postupná zmena ekonomickej aktivity skupiny obyvateľov v dôchodkovom veku, ktorá podľa OECD v Slovenskej republike za vekovú skupinu 60 – 64, teda aj prispievateľov

34 https://www.oecd.org/els/emp/average-effective-age-of-retirement.htm

Graf 5.7: **Priemerný skutočný (Effective) vs zákonný (Normal) starobný dôchodkový vek za roky 2013 až 2018 u mužov a žien**

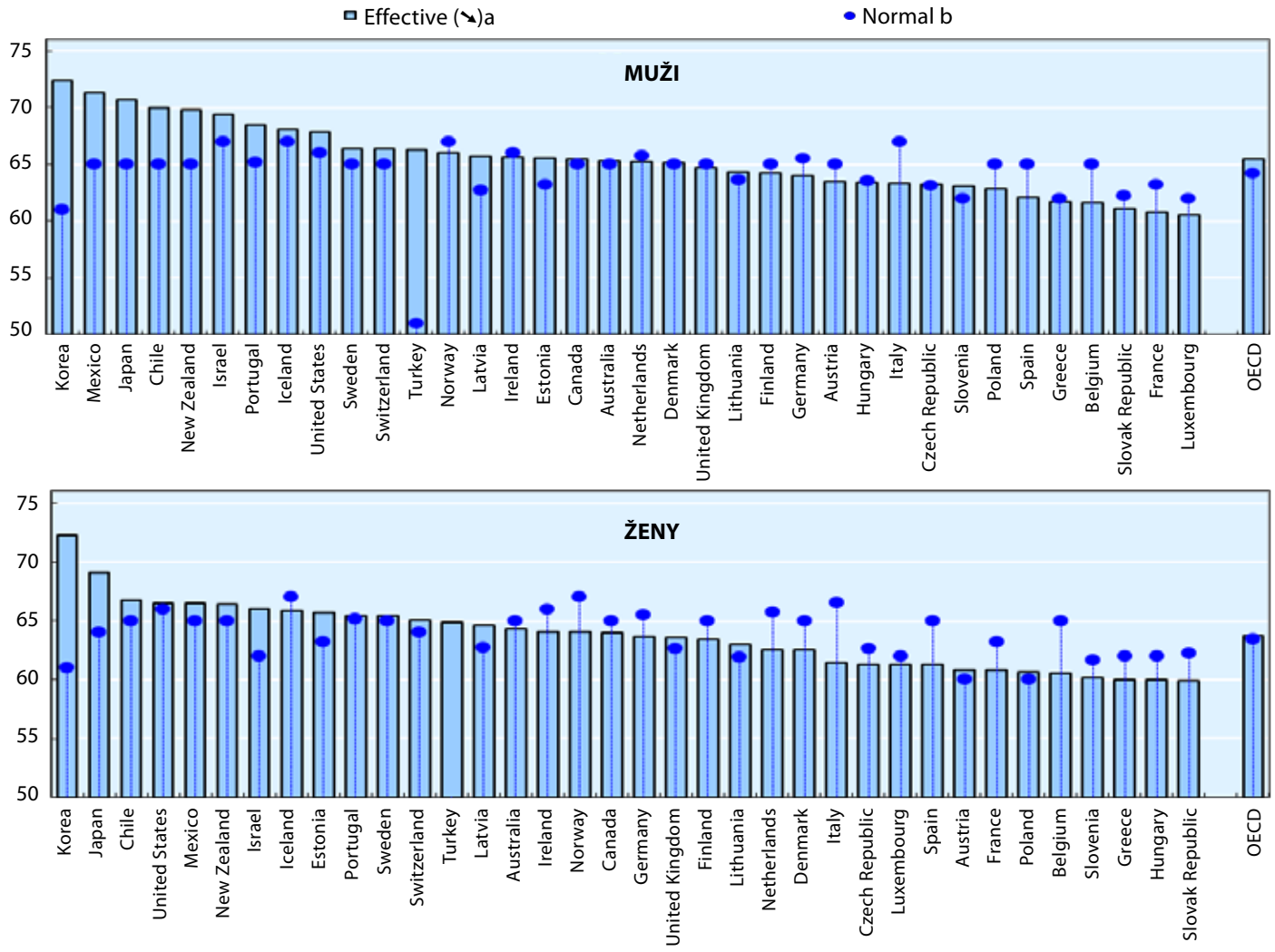

Zdroj: OECD

do verejných fondov, za roky 2000 až 2020 na Slovensku vzrástla cca o tretinu.

Naopak, tlak na verejný dôchodkový systém vytvára nastavenie druhého piliera v Slovenskej republike. Tento na Slovensku, a napr. na rozdiel od systému Švajčiarska, umožňuje vstúpiť doň aj sporiteľom, ktorí nemajú pri nízkych príjmoch a dostatočnej dobe sporenia šancu naakumulovať dostatočné zdroje, tak aby bez dodatočnej záťaže verejného sociálneho systému cez vyrovnávanie rozdielov z verejného poistenia dosiahli vyplácanie minimálneho zabezpečenia v penzijnom veku.

Uvedené korekcie, postupnú a flexibilnú úpravu zákonného veku odchodu do dôchodku pri zohľadnení práce za vybrané profesie preto vnímame nielen ako vhodný, ale aj ako potrebný nástroj na dosiahnutie dlhodobej udržateľnosti verejných sociálnych fondov. A v spojení s politikami podpory vhodných pracovných miest pre seniorov aj ako účinný nástroj realizácie ich skúseností a sebarealizácie. Najmä v období počas alebo ešte v tom najlepšom scenári pri odznení dopadov pandémie COVID-19 v čo najkratšom čase.

Zhrnutie

Slovensku sa napriek významným dopadom pandemickej krízy na verejné financie v roku 2020 podarilo udržať svoj verejný dlh k HDP pod hranicou Maastrichtského kritéria udržateľnosti verejného dlhu. S najväčšou pravdepodobnosťou sa v Slovenskej republike už v roku 2021 tiež podarilo zadlženosť verejného sektora stabilizovať cca na úrovni roku 2020.

Slovenská republika by sa tak napriek svojej vyššej cyklickej a fiškálnej senzitivite na šoky mohla pri „fiškálnej zdržanlivosti" politických špičiek v ďalších rokoch udržať nielen v klube fiškálne disciplinovanejších krajín, ale svoju dlhovú pozíciu v ďalších rokoch aj zlepšovať.

Zámer v rokoch 2022 až 2024 postupne znižovať hrubý verejný dlh a možnosť zlepšovať vývoj verejných financií cez rozpočtové rezervy signalizuje aj čistý verejný dlh, ktorý by mohol podľa Ministerstva financií SR medzi rokmi 2022 až 2024 oscilovať blízko okolo úrovne 55 % HDP.

Okrem toho je zrejmé, že aj jednou z hlavných kriteriálnych funkcií úspechu všetkých schválených a pripravovaných reforiem by mala byť nielen politika „nenarušovať" životné prostredie, ale aj nenarušovať sociálny zmier a nenarušovať fiškálnu udržateľnosť. A to vo všetkých horizontoch pre hodnotenie fiškálnej udržateľnosti.

Pandémia zasiahla verejné financie Slovenskej republiky nielen cez enormný nárast výdavkov v roku 2021 na zdravotníctvo, ale tiež cez zmeny výkonnosti a konkurencieschopnosti tak ekonomiky Slovenska, ako aj jej sektorov a firiem. Spolu s dopadom na vekovú štruktúru obyvateľstva, jeho ekonomickú, zdravotnú a odbornú spôsobilosť zasiahne minimálne krátkodobo a strednodobo príjmy všetkých verejných fondov a okrem toho aj „prelievanie" výdavkov medzi nimi navzájom. Tento problém vnímame ako vrcholne prierezový a je ho možné riešiť bez potreby permanentných korekcií len prekonaním úzko rezortných priorít.

Z medzinárodného porovnania vyplývajú pre dlhodobú fiškálnu udržateľnosť v Slovenskej republike nielen niektoré námety napr. na dizajn dôchodkového systému. Ale aj možné parametrické zmeny v sociálnych fondoch, ktoré budú dôsledkom zmien v ekonomickej aktivite, a to nielen seniorov.

Z uvedeného porovnania vyplýva, že s určitými výnimkami existuje u väčšiny profesií v Slovenskej republike možnosť postupne zvyšovať vek odchodu do dôchodku smerom k štandardom krajín Európskej únie. V spojení s politikami podpory vhodných pracovných miest pre seniorov to podobne ako viacerí politici, sociológovia a ďalší odborníci vnímame aj ako účinný nástroj realizácie ich skúseností a sebarealizácie. Najmä v tom najlepšom scenári pri odznení dopadov pandémie COVID-19 v čo najkratšom čase.

6 PANDÉMIA COVID-19 – VÍŤAZI A PORAZENÍ

Celosvetová pandémia koronavírusu COVID-19 pôsobila druhý rok po sebe ponukové šoky hlavne cez ponuku práce a cez zdravotný stav jednotlivých skupín obyvateľstva – priamo najmä u vyšších vekových skupín. Ale aj v ostatných vekových skupinách, i keď skôr sprostredkovane a rôznymi obmedzeniami v ekonomickej aktivite. Kým pandémia podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO)[35] zasiahla k 1. januáru 2020 priamo 81,9 milióna obyvateľov na celom svete a 26,5 milióna obyvateľov v Európe, k 7. januáru 2022[36] bolo potvrdených 298,9 milióna prípadov COVID-19, vrátane 5,5 milióna úmrtí, ktoré boli nahlásené WHO vo svete. V Európe podľa údajov WHO bolo potvrdených 108 miliónov prípadov COVID-19 a 1,690 milióna úmrtí. Na Slovensku bolo kumulatívne nakazených 857,8 tisíca obyvateľov a počet úmrtí predstavoval podľa WHO 16,9 tisíca osôb.

Podľa WHO v priebehu týždňa od 27 decembra 2021 do 2. januára 2022, po postupnom náraste od októbra, celosvetový počet nových prípadov v porovnaní s predchádzajúcim týždňom (20. – 26. decembra 2021) prudko vzrástol o 71 %, zatiaľ čo počet nových úmrtí klesol o 10 % (*Tabuľka 6.1*). To zodpovedá takmer 9,5 milióna nových prípadov a viac ako 41-tisíc novým úmrtiam hláseným počas hodnoteného týždňa.

Uvedené údaje WHO naznačujú krátkodobý pozitívny trend vo svete, kedy – merané poklesom počtu úmrtí (s výnimkou regiónu Afrika) – sa v hodnotených siedmich dňoch i napriek nárastu počtu nakazených dá hovoriť o signáloch úspechu v boji proti úmrtiam na COVID-19. I napriek tomu dopady pandémie budú mať dlhotrvajúce stopy na ekonomikách, ich štruktúre, prežití firiem. Ale najmä na životoch, zmenách v správaní ľudí, v štrukturálnych zmenách v zamestnanosti a v prerozdeľovaní bohatstva.

V roku 2020 a najmä na začiatku pandémie dominovali vo svete rôzne opatrenia, ktoré smerovali k obmedzeniu mobility ľudí i sociálnych kontaktov. Tým aj k poklesu negatívnych dopadov na zdravie obyvateľstva. Ekonomiky boli zasiahnuté najmä tým, že milióny ľudí nemohli pracovať, čo malo za následok mimoriadne prudký pokles aktivity a bezprecedentné

Tabuľka 6.1: **Kumulatívny stav a aktuálny vývoj nákazy v regiónoch sveta**

Región	Nové prípady za posledných 7 dní (%)	Zmena nových prípadov za posledných 7 dní	Prípady kumulatívne (%)	Nové úmrtia za posledných 7 dní (%)	Zmena nových úmrtí za posledných 7 dní*	Úmrtia kumulatívne (%)
Európa	5 390 588 (57%)	65%	103 190 471 (36%)	22 817 (55%)	-6%	1 674 758 (31%)
Amerika	3 263 069 (34%)	100%	104 698 449 (36%)	10 787 (26%)	-18%	2 411 818 (44%)
Západný Pacifik	329 598 (3%)	38%	11 391 761 (4%)	2 769 (7%)	-10%	156 515 (3%)
Afrika	294 373 (3%)	7%	7 350 001 (3%)	1 159 (3%)	22%	156 451 (3%)
Juhovýchodná Ázia	135 147 (1%)	78%	45 034 821 (16%)	2 454 (6%)	-9%	721 940 (13%)
Stredomorie	107 713 (1%)	40%	17 201 367 (6%)	1 192 (3%)	-7%	316 141 (6%)
Celkovo	**9 520 488 (100%)**	**71%**	**288 867 634 (100%)**	**41 178 (100%)**	**-10%**	**5 437 636 (100%)**

*Percentuálna zmena v počte novo potvrdených prípadov/úmrtí za posledných sedem dní v porovnaní so siedmimi dňami predtým

Zdroj: WHO COVID-19 Dashboard

35 https://covid19.who.int/table
36 https://covid19.who.int/

straty pracovných miest a odpracovaných hodín. Enormné boli záťaže zdravotného i sociálneho systému a tiež verejných financií.

V prvom roku a po vypuknutí pandémie slúžilo „uzamykanie" ekonomík a redukcia mobility ako hlavný nástroj na znižovanie úmrtnosti. Vývoj vakcín a zaočkovanosť sa stali postupne výzvou, od ktorej reprezentácie krajín a časť ich populácie očakávali pozitívny vplyv na odolnosť voči COVID-19. *Graf 6.1* za 68 krajín sveta s plnou[37] zaočkovanosťou nad 50 % populácie ilustruje reálne dosiahnuté výsledky v novembri 2021.

Graf 6.1 zobrazuje výšku zaočkovanosti k počtu úmrtí na milión obyvateľov, ktoré pripadajú na 1 % zaočkovanej populácie. Spolu s regresným vzťahom táto štatistická vzorka umožňuje prikloniť sa k tvrdeniu, že vakcinácia prispieva k poklesu úmrtnosti populácie na COVID-19. A to napriek tomu, že krajiny boli v rôznom čase zasiahnuté jednotlivými vlnami pandémie a očkovanie malo iný časový priebeh. Na úmrtnosť pôsobili aj ďalšie vplyvy. Tým je napríklad kvalita a dostupnosť zdravotného systému, pokrok v liečbe COVID-19, otvorenosť ekonomiky, mobilita obyvateľov, vládne reštrikcie na elimináciu mobility a ďalšie. Na Slovensku, ktoré podľa údajov WHO k 27. novembru 2021 dosahovalo plnú zaočkovanosť obyvateľstva na úrovni 42,9 %, pripadalo kumulatívne do začiatku pandémie 60,7 úmrtia na jeden milión obyvateľov na percento zaočkovanosti.

Alternatívne cesty riešenia dopadov pandémie

Hľadanie kompromisu medzi zdravím, udržaním si životnej úrovne a svojej konkurencieschopnosti voči svojim rivalom riešili na celom svete občania, firmy a politickí reprezentanti rôznym spôsobom a stratégiami. V niektorých krajinách prevládol paternalistický prístup vlád. Inde prístup motivujúci alebo podnecujúci obyvateľov a firmy k individuálnej aktivizácii sa v reakciách na krízu, k podnecovaniu verejno-súkromných partnerstiev a kooperácie. Niektoré krajiny a ich obyvatelia pochopili krízu ako šancu na zmeny pri zosúladení spoločných záujmov krajiny a ich konkurencieschopnosti, Niektoré, naopak, nesmerovali k širšiemu konsenzu, ale k ďalšiemu rastu hodnotových konfliktov jednotlivých skupín obyvateľov, a tým aj k zaostávaniu za svojimi aktívnymi rivalmi.

Graf 6.1: **Zaočkovanosť vs počet úmrtí na milión obyvateľov k percentu zaočkovanosti**

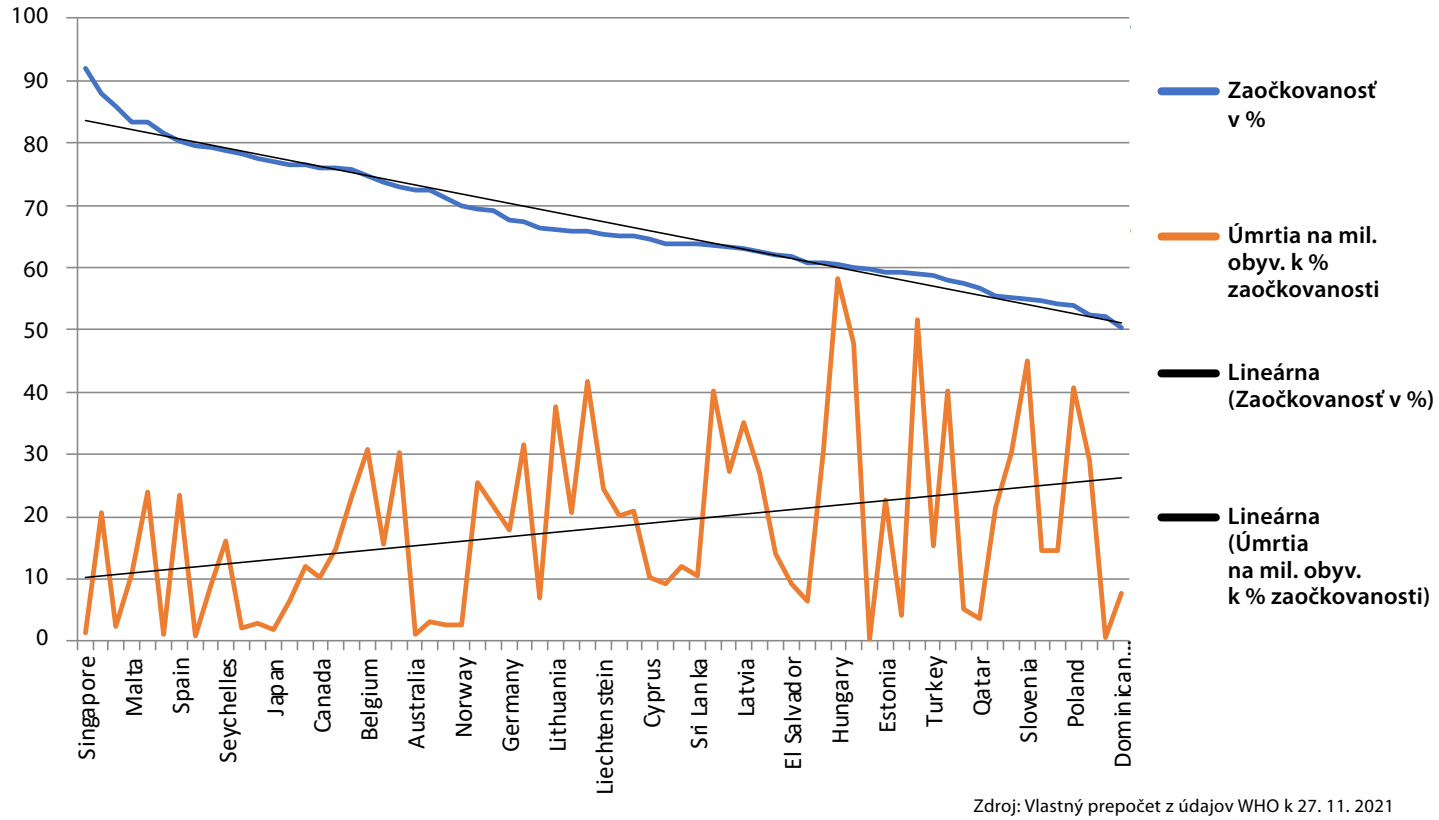

Zdroj: Vlastný prepočet z údajov WHO k 27. 11. 2021

37 Definíciou „plne zaočkovaného" je jedna dávka vakcíny Johnson & Johnson alebo dve dávky vakcíny Pfizer alebo dve dávky vakcíny Moderna.

V dôsledku ponukového pandemického šoku, rôzneho typu lockdownov a dopytových šokov kríza už v roku 2020 vyvolávala pokles dopytu v krajinách, ktoré sú závislé od tradičných sektorov a služieb, akými sú gastrosektor, služby spojené s turistickým sektorom, cestovaním. Naopak, rozmach sa prejavil v krajinách, ktoré profitovali z rastu dopytu v niektorých sektoroch priemyslu a služieb. Najmä v tých, ktoré sú digitálne penetrované, využívajú roboty, chatboxy, ktoré sú založené na digitálnych platformách. Silným motorom rastu pre niektoré krajiny bol rast globálneho dopytu po IKT prostriedkoch, napríklad počítačoch, službách internetových a mobilných sietí, po výkonoch digitálnych distribučných kanálov.

Viaceré krajiny pozitívne využili uzatváranie ekonomík na posilnenie vnútorného trhu a niektorých sektorov. Naopak, niektoré boli silne zasiahnuté poruchami v medzinárodných dodávateľských reťazcoch, medzinárodnej preprave a cez poruchy dodávok komponentov a v roku 2021 aj rastom energií. Ale tiež nekalou súťažou a obchádzaním platenia daní[38] s cieľom prežitia niektorých firiem. Tieto javy sa ešte viac zintenzívňujú počas kríz a neobišlo to ani pandemickú krízu.

Ako upozorňuje aj konferencia United Nations Conference on Trade and Development[39] z roku 2021 alebo tiež vo svojich prácach skupina Corporatejustice, pandémia koronavírusu otvorila stavidlá nečestných, zavádzajúcich a zneužívajúcich obchodných praktík, tvrdo zasiahla spotrebiteľov a znevýhodnila tých najzraniteľnejších. Napríklad ceny základných hygienických spotrebných výrobkov, ako sú masky, dezinfekčné prostriedky na ruky a základné výrobky pre domácnosť vzrástli tak, že to prinútilo vlády viacerých krajín, vrátane vyspelej Európy, zaviesť cenové stropy.[40] Takisto prekvitajú aj zavádzajúce reklamy, podľa ktorých niektoré produkty zabraňujú infekcii COVID-19, alebo reklamy na falošné testovacie súpravy atď.

Kríza COVID-19 tiež ukázala nestálosť a zraniteľnosť globálnych dodávateľských reťazcov. Ukázalo sa, ako spoločnosti v súčasnosti externalizujú riziká a náklady smerom k slabším partnerom dodávateľského reťazca. Iniciatíva skupiny Justiceorg[40] pod názvom „Europen Commision take action against unfair purchasing practices" indikuje silovú nerovnováhu a vplyv nákupných rozhodnutí vedúcich firiem. Ich procesy zadávania a platenia objednávok obmedzujú schopnosť ostatných partnerov dodávateľského reťazca rešpektovať napríklad pracovné právo a vplyv ich činnosti na životné prostredie.

Ako iniciatíva upozorňuje, urgentné objednávky na poslednú chvíľu (alebo zmeny objednávok) môžu priamo viesť k tomu, že pracovníci budú nútení pracovať nadčas, niekedy v nebezpečných podmienkach. Okrem toho silová nerovnováha má za následok aj to, že slabší partneri dodávateľského reťazca sa boja napadnúť týchto zákazníkov, a to aj v prípade nezákonného konania (napríklad porušenia zmluvy), pretože sa obávajú ohrozenia ich vzťahu so zákazníkmi a budúceho podnikania.

Tieto tvrdenia a iniciatívne návrhy na potrebu regulácie nekalých praktík len potvrdzuje nositeľ Nobelovej ceny *Jean Tirole* a závery jeho fundamentálnych prác.[41] Nedá nám doslova odcitovať niektoré jeho fundamentálne zistenia. „Regulácia je náročná. Ktoré činnosti by sa mali vykonávať ako verejné služby a ktoré by sa mali ponechať na súkromné firmy, otázka, ktorá je vždy aktuálna. Mnohé vlády otvorili verejné monopoly súkromným vlastníkom. Týkalo sa to odvetví, ako sú železnice, diaľnice, voda, pošta a telekomunikácie. Ale aj pri poskytovaní vzdelávania a v zdravotnej starostlivosti." Skúsenosti vyplývajúce z tejto privatizácie boli zmiešané, vyhodnotenie skúseností však bolo často ťažšie. Správanie sa takýchto súkromných firiem neviedlo k očakávaným efektom.

V oblasti regulácie takýchto firiem existujú podľa citovaného autora dve hlavné ťažkosti. Na mnohých trhoch dominuje niekoľko firiem, ktoré všetky ovplyvňujú ceny, objemy a kvalitu. Toto je všeobecne známe ako nedokonalá konkurencia. Ako druhý problém vníma fakt, že regulačnému orgánu chýbajú informácie o nákladoch firiem a o kvalite tovaru a služieb, ktoré dodávajú. Tým takéto firmy, vrátane nadnárodných, dosahujú voči národným regulátorom prirodzenú výhodu.

Čo sa týka boja s pandémiou, Európska únia sa rozhodla aktívne reagovať na nové pomery vo svetovej ekonomickej súťaži najmä obrovským finančným rámcom pre budúce roky. Ako prioritné definovala finančné rámce cez granty a pôžičky vo výške 1 211 miliárd eur (Viacročný finančný rámec), resp. 806,9 miliardy eur (Next Generation).[42]

---

38 Napr. Detection of Tax Avoidance Due to the COVID-19 Pandemic with the Tax Aggressiveness Model, príspevok Kevin Septiawan, Nurmala Ahma, Dwi Prastowo Darminto, Proceedings of the 2nd International Conference on Business and Management of Technology (ICONBMT 2020)

39 COVID-19: Firmer action needed to better protect consumers. United Nations Conference on Trade and Development, 8 April 2020

40 Complementary action needed to address unfair purchasing practices and achieve goals of the upcoming Sustainable Corporate Governance directive. Brussels, 15 July 2021

41 THE PRIZE IN ECONOMIC SCIENCES 2014 • THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES HTTP://KVA.SE

42 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_20_1658

Rozpočet Next Generation zahŕňa ako hlavný nástroj Obnovu a odolnosť (723,8 miliardy eur), z toho úvery 385,8 miliardy eur a granty 338,0 miliardy eur. Ďalej Nástroj ReactEU (50,6 miliardy eur), Horizont Európa (5,4 miliardy eur), InvestEU (6,1 miliardy eur), Rozvoj vidieka (8,1 miliardy eur), Just Transition Funds (10,9 miliardy eur). Ako prioritné oblasti na prekonanie krízy a podporu konkurencieschopnosti pre členské krajiny odporúča Európska komisia zamerať sa predovšetkým na nasledovné prierezové oblasti, reformy či politiky:

1. ***Power up (naštartujme)*** – prednostné využívanie nadčasových a čistých technológií a urýchlenie vývoja a využívania obnoviteľných zdrojov energie

2. ***Renovate (renovujme)*** – zlepšenie energetickej efektívnosti verejných a súkromných budov

3. ***Recharge and Refuel (dobíjajme a dotankujme)*** – podpora nadčasových a čistých technológií na urýchlenie využívania udržateľnej, prístupnej a inteligentnej dopravy, nabíjacích a čerpacích staníc a rozšírenie verejnej dopravy

4. ***Connect (pripojme sa)*** – rapídne zavádzanie rýchlych širokopásmových služieb vo všetkých regiónoch a domácnostiach vrátane optických sietí a sietí 5G

5. ***Modernise (modernizujme)*** – digitalizácia verejnej správy a služieb vrátane súdnictva a zdravotníctva

6. ***Scale-up (rozširujme sa)*** – zvyšovanie európskych kapacít v oblasti priemyselných cloudových dát a vývoj najvýkonnejších, najmodernejších a najudržateľnejších procesorov

7. ***Reskill and upskill (rekvalifikujme a zlepšujme zručnosti)*** – prispôsobenie vzdelávacích systémov v mene podpory digitálnych zručností, vzdelávania a odbornej prípravy pre všetky vekové kategórie

Vybrané fakty o postavení ekonomiky Slovenskej republiky v rámci Európskej únie počas pandémie

Ako úspešne sa podarilo ekonomike Slovenskej republiky v porovnaní s krajinami Európskej únie za roky 2020 až 2021 reagovať na krízu, sa pokúsime demonštrovať komparáciou niektorých vybraných agregovaných údajov, ktoré tzv. formou „proxi" indikátorov definujú posun slovenskej ekonomiky počas obdobia pandémie v rámci Európskej únie za tri oblasti.

Ide o:

a) *udržateľný rast*
(HDP, investície, verejný dlh k HDP)

b) *zásah obyvateľstva pandémiou a odolnosť voči nej*
(počet nakazených, počet úmrtí a ich pomer)

c) *konkurencieschopnosť*
(terms of trade, export, produktivita práce)

Kapitola 1 a *Graf 1.7* demonštrovali porovnanie reálneho HDP v roku 2021 a 2019 v jednotlivých krajinách Európskej únie. Zároveň aj príčiny, ktoré viedli k tomu, že pokles HDP Slovenska bol síce nižší ako v priemere za krajiny Európskej únie, ale aj že slovenská ekonomika sa k predkrízovej výkonnosti blíži a doháňa rastových lídrov ako 18. krajina v poradí. Investičná aktivita však bola v Slovenskej republike najnižšia po Írsku, kde vykazujú investície značnú volatilitu v dôsledku veľkých projektov priamych zahraničných investícií.

Porovnanie dosiahnutého úspechu boja s pandémiou COVID-19 k 10. januáru 2022 poskytujú okrem už uvedeného aj ďalšie indikátory, ktoré sú uvedené v troch grafoch na nasledujúcej strane (*Graf 6.4*, *Graf 6.5*, *Graf 6.6*).
Prvý *Graf 6.4* zobrazuje výsledný stupeň zasiahnutia európskych krajín pandémiou v prepočte na milión obyvateľov. Ďalší *Graf 6.5* uvádza porovnanie úmrtnosti na milión obyvateľov. Túto skupinu indikátorov uzatvára *Graf 6.6*. Podiel počtu úmrtí na počte nakazených (oba na milión obyvateľov) ako tzv. „proxi" indikátor signalizuje podľa názoru autorov najmä to, ako efektívne zdravotný systém a celá krajina odolala fatálnym dopadom pandémie.

Graf 6.2: Investičná aktivita Slovenskej republiky a krajín Európskej únie počas pandémie

Investície (porovnanie 1-3Q.2021 s rovnakým obdobím r. 2019)

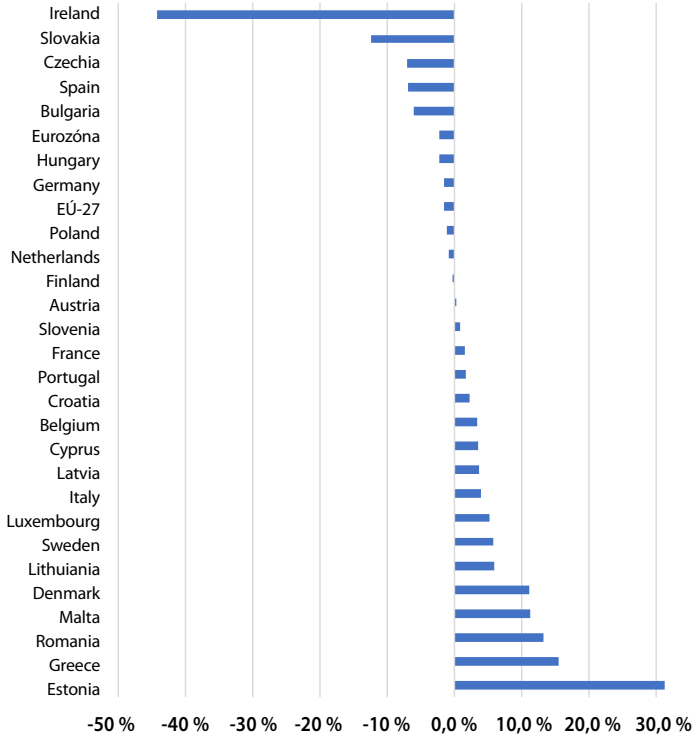

Zdroj: Eurostat

Graf 6.3: Zmena hrubého verejného dlhu za rok 2020 v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie

Prírastok pomeru hrubého verejného dlhu k HDP 2020 oproti 2019

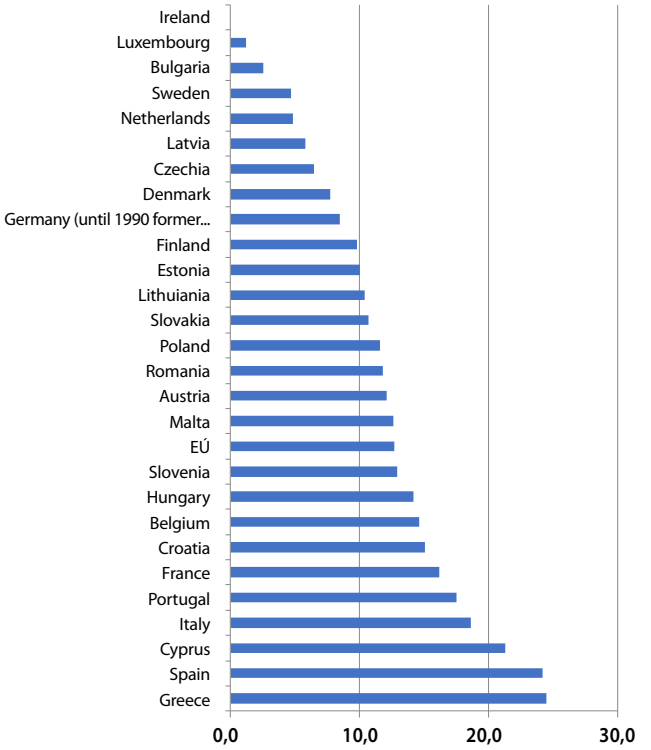

Zdroj: Eurostat

Graf 6.4: Porovnanie nakazenosti populácie Slovenskej republiky a populácie krajín Európskej únie

(kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)

Počet nakazených COVID-19 na mil. obyvateľov

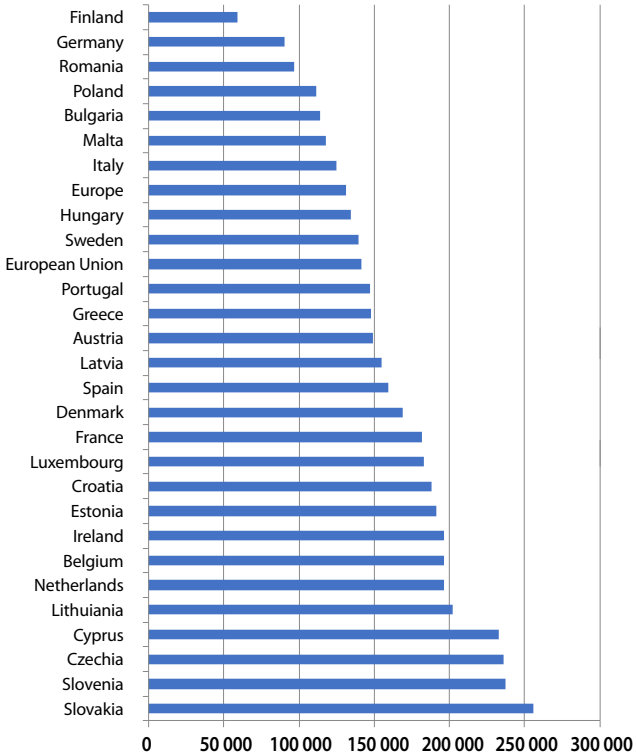

Zdroj: Vlastné spracovanie z údajov https://ourworldindata.org/ a WHO

Graf 6.5: Porovnanie registrovanej úmrtnosti populácie na COVID-19 v Slovenskej republike a v Európskej únii

(kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)

Počet registrovaných úmrtí na COVID-19 na mil. obyvateľov

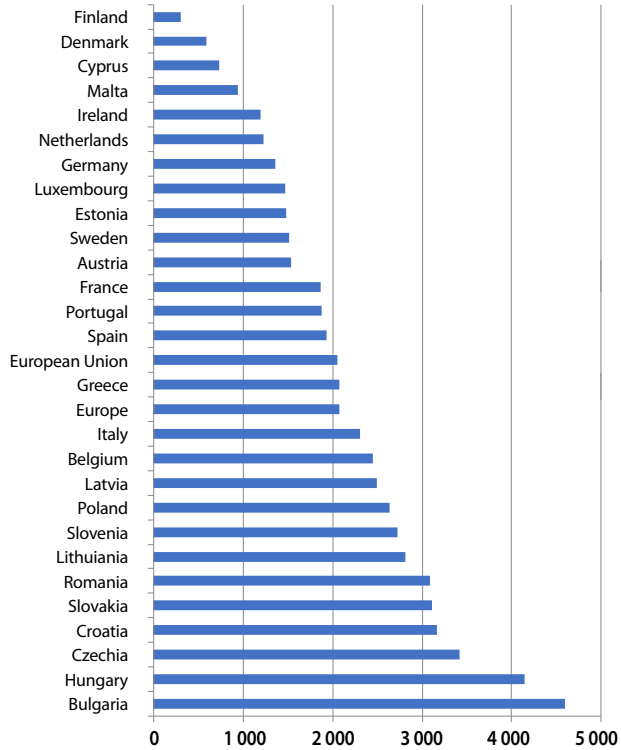

Zdroj: Vlastné spracovanie z údajov https://ourworldindata.org/ a WHO

Graf 6.6: Porovnanie pomeru úmrtnosti k nakazenosti populácie v Slovenskej republike a v Európskej únii na 1 milión obyvateľov (v %)

(kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)

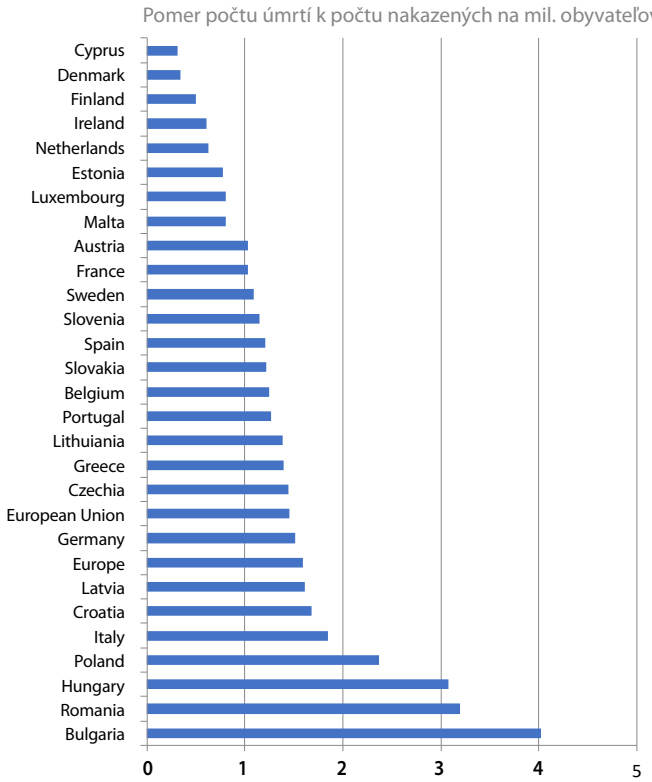

Zdroj: Vlastné spracovanie z údajov https://ourworldindata.org/ a WHO

Graf 6.7: Porovnanie zmeny Terms of Trade v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie

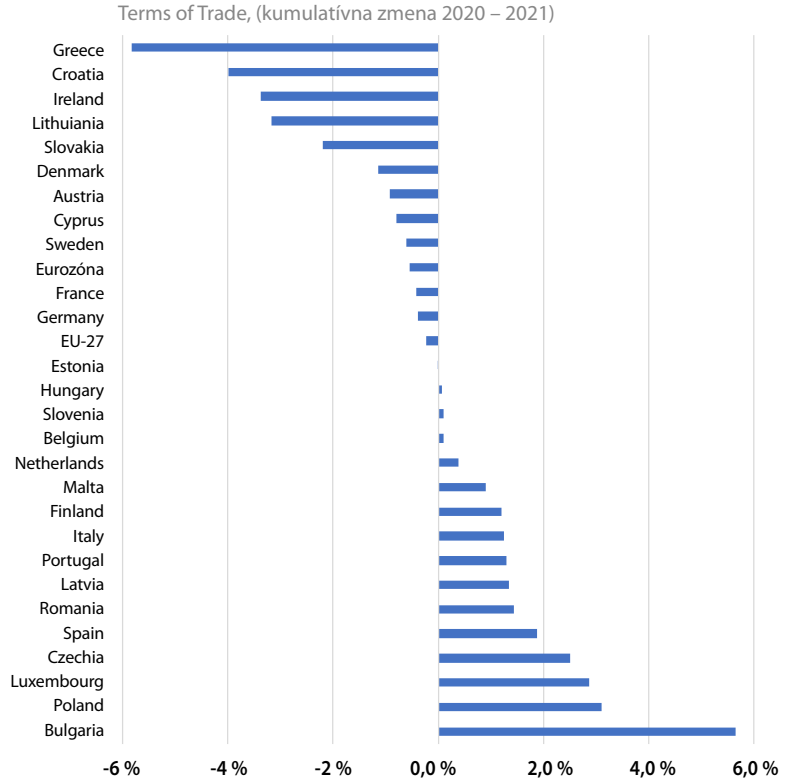

Zdroj: Autori z údajov European Commission (2021)

Graf 6.8: Porovnanie zmeny exportu v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie

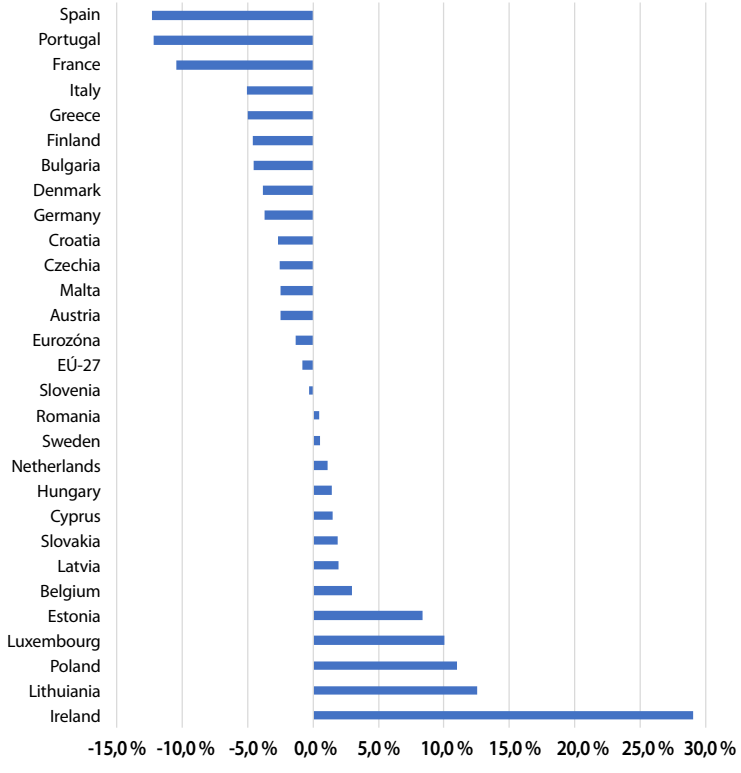

Zdroj: Eurostat

Graf 6.9: Porovnanie zmeny produktivity práce v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie

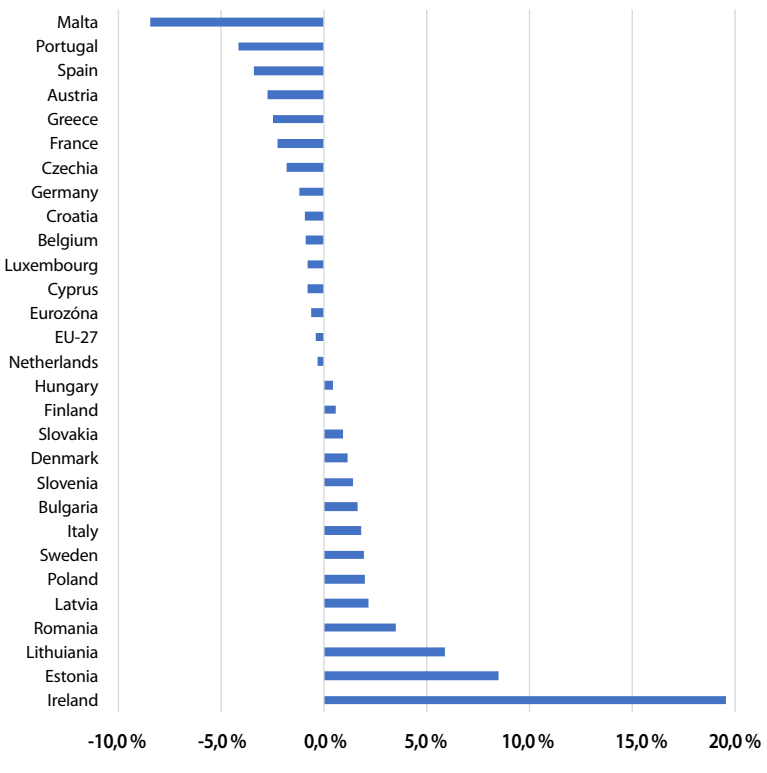

Zdroj: Autori z údajov European Commission (2021)

Pozíciu Slovenskej republiky v medzinárodnej súťaži v ďalšom oprieme o tri proxi indikátory. Terms of trade (obchodné podmienky) sú definované ako pomer medzi indexom vývozných cien a indexom dovozných cien. Ak vývozné ceny vzrastú viac ako dovozné, krajina má kladné obchodné podmienky, keďže pri rovnakom objeme vývozu môže nakúpiť viac dovozov. Porovnanie dynamiky exportu zase indikuje, ako sa krajinám darilo presadiť sa objemom na svetových trhoch. Produktivita práce ako tretí indikátor signalizuje schopnosť pracovnej sily generovať vyššiu/nižšiu pridanú hodnotu počas obdobia pandémie (*Graf 6.7*, *Graf 6.8* a *Graf 6.9* na predchádzajúcej strane).

Plán obnovy a odolnosti SR ako súčasť stratégie na prekonanie krízy v Slovenskej republike a úskalia z hľadiska implementácie

Slovenská republika má pre najbližšie obdobie vytvorené obrovské finančné rámce na obnovu ekonomiky. Plán obnovy a odolnosti SR je bezprostredný a najviac diskutovaný nástroj, ktorý predstavuje zhruba 6 miliárd eur. Avšak potenciál na využitie nedočerpaných, resp. nových eurofondov pre použitie v ďalších rokoch odhadovali zástupcovia Ministerstva financií SR v minulom roku 2020 na ešte vyšší objem – 8 miliárd eur, resp. 13 miliárd eur.

Slovensko sa zaradilo medzi prvé krajiny v Európskej únii, ktorá má okrem národného Plánu obnovy a odolnosti schválenú Operačnú dohodu. Teda zmluvu medzi Slovenskou republikou a Európskou komisiou, pomocou ktorej je možné žiadať o platby z Európskej únie. Slovensko má vytvorené finančné rámce, schválené reformné zámery, míľniky pre možnosť požiadať o čerpanie nenávratných, resp. návratných prostriedkov. Harmonogram implementácie je stanovený v súlade s prioritami a hodnotami jednotlivých koaličných partnerov.

Zámery Plánu obnovy a odolnosti SR prevažne korelujú s Európskou stratégiou obnovy, pričom sčasti reflektujú predvolebné pozície/priority koaličných strán pred vypuknutím pandémie. Najnovším systémovým krokom pre implementáciu z decembra 2021 je vytvorenie Rady vlády SR pre Plán obnovy a odolnosti SR. Pod Úradom vlády SR bola vytvorená Národná implementačná a koordinačná autorita (NIKA), ktorá zastupuje Slovenskú republiku vo vzťahu k Európskej komisii. Významnou úlohou Národnej implementačnej a koordinačnej autority je koordinovať a usmerňovať realizáciu plánu obnovy, kontrolovať, monitorovať a hodnotiť stav, usmerňovať a riadiť finančné toky. Prebieha príprava metodiky, tzv. systému implementácie. Pre rok 2022 predpokladá rada splniť 14 míľnikov.

Ako sme apelovali už v minuloročnej štúdii, dlhodobá prosperita krajín je založená na raste celkovej produktivity výrobných faktorov (TFP). V najnovších teoretických konceptoch aj na raste tzv. zelenej produktivity. Popri inštitucionálnych, regulačných nástrojoch a výbere daní, ktoré sú skôr dodatočným zdrojom rastu pre konkurencieschopnosť krajín z hľadiska dlhodobej udržateľnosti, sú pre budúcnosť kľúčové dva faktory:

a) technologická pripravenosť,

b) vzdelanie a tréning pracovnej sily.

Tieto dva aspekty by preto mali byť v záujme dlhodobej stratégie Slovenskej republiky, ale aj Plánu obnovy a odolnosti SR na najvyššom mieste národného záujmu. A to zo strany zástupcov celého spektra Slovenskej republiky – podnikateľov, akademikov, zamestnancov, politikov a ich reprezentácií.

Otvorenosť kreovania Rady vlády SR pre Plán obnovy a odolnosti SR je šancou (ako napr. v prípade Rady konkurencieschopnosti USA) spojiť v Slovenskej republike vedecké špičky a osobnosti, popredných technológov či personálnych manažérov najväčších firiem, predstaviteľov univerzít, ktorých vedecké dielo mimoriadne prispieva k rozvoju zásadných inovácií, k výskumu a jeho aplikácii. A to tak, aby spoločne s reprezentantmi záujmových združení, s verejným sektorom a s podporou politikov vyvíjali pružné verejno-súkromné iniciatívy smerujúce k rastu technologického pokroku a vzdelanosti na Slovensku. A aby tieto iniciatívy boli viac „vedené trhom" a subjektmi úspešne pôsobiacimi na trhu Slovenskej republiky.

Do obdobia pretavenia Plánu obnovy a odolnosti SR do reálnej ekonomiky by sa z krátkodobého hľadiska mala hospodárska politika (bez ohľadu na politické presvedčenie dotknutých subjektov) zamerať na predchádzanie zbytočnému zatváraniu domácich podnikov, predchádzanie trvalému poškodzovaniu ľudského kapitálu a produktivity a na vytvorenie tvorivej nálady v spoločnosti. Ale tiež preventívne predchádzať konfliktom, najmä necitlivým šetrením a poklesom investícií do ľudského kapitálu. Ten bol pritom vystavený počas pandémie najväčšiemu stresu a navyše je aj jedinou zárukou budúcej prosperity krajiny (napríklad zdravotnícky a školský personál, špičkoví odborníci v štátnej a verejnej správe a v súkromnom sektore).

Z dlhodobého hľadiska by sa reformy mali obsahovo zaoberať (v rámci možností aj modifikovať) štrukturálne slabými miestami, ktoré aktuálne odhalila pandemická kríza. Patria sem reformy zamerané na: rozšírenie ponuky pracovnej sily • fiškálnu udržateľnosť • odstraňovanie prekážok vyššej flexibility v podnikaní, v investovaní a v stavebných prácach – vrátane odstraňovania prekážok a obštrukcií v stavebných konaniach • zlepšenie pokrytia a primeranú sociálnu ochranu • rozšírenie aktívneho ekonomického začlenenia starších, vidieckych a chudobných ľudí, nevytváranie na vidieku zbytočných sociálnych a majetkových napätí • podporu digitálnej transformácie v celej spoločnosti. Ale predovšetkým na ďalšie zlepšenie prístupu k verejnej zdravotnej starostlivosti a jej kvality.

To všetko vyžaduje obrovské verejné zdroje, ale aj obrovskú schopnosť dosahovať argumentmi kooperáciu medzi politikmi (vrátane regionálnych) s podnikateľmi, zamestnancami a inými skupinami obyvateľov.

Plán Obnovy a odolnosti SR je postavený na vecných prioritách vlády a alokácii (viď *Tabuľka 6.2*).

Z hľadiska objemu prostriedkov dominuje v Pláne obnovy a odolnosti SR *Zelená ekonomika* v objeme 2,301 miliardy eur. Tento komponent môže byť dominantným hnacím motorom ekonomiky. A to nie cez zámery obmedzovať ekonomickú aktivitu vlastníkov,

Tabuľka 6.2: **Plán obnovy a odolnosti SR – vecné priority a alokácia**

Číslo	NÁZOV KOMPONENTU	POO v mil. €	Digitálny príspevok	Zelený príspevok
	Zelená ekonomika	**2 301**	**170**	**2 199**
1	Obnoviteľné zdroje energie a energetická infraštruktúra	232	25	232
2	Obnova budov	741	0	735
3	Udržateľná doprava	801	145	705
4	Dekarbonizácia priemyslu	368	0	368
5	Adaptácia na zmenu klímy	159	0	159
	Vzdelávanie	**892**	**235**	**114**
6	Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania na všetkých stupňoch	210	0	39
7	Vzdelávanie pre 21. storočie	469	229	12
8	Zvýšenie výkonnosti slovenských vysokých škôl	231	7	63
	Veda, výskum, inovácie	**739**	**156**	**79**
9	Efektívnejšie riadenie a posilnenie financovania vedy, výskumu a inovácií	633	156	79
10	Lákanie a udržanie talentov	106	0	0
	Zdravie	**1 533**	**43**	**311**
11	Moderná a dostupná zdravotná starostlivosť	1 163	41	295
12	Humánna, moderná dostupná starostlivosť o duševné zdravie	105	2	3
13	Dostupná a kvalitná dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť	265	0	13
	Efektívna verejná správa a digitalizácia	**1 110**	**730**	**29**
14	Zlepšenie podnikateľského prostredia	11	6	0
15	Reforma justície	255	36	18
16	Boj proti korupcii a praniu špinavých peňazí, bezpečnosť a ochrana obyvateľstva	229	73	11
17	Digitálne Slovensko (štát v mobile, kybernetická bezpečnosť, rýchly internet pre každého, digitálna ekonomika)	615	615	0
18	Zdravé, udržateľné a konkurencieschopné verejné financie	0	0	0
	Celkový súčet	**6 575**	**1 334**	**2 732**
		Minimum:	**1 266**	**2 342**

Zdroj: Plán [obnovy]. Cestovná mapa k lepšiemu Slovensku

ale naopak, spôsobom „nenarušovať" – a cez „zelené" inovácie a cez modernizáciu infraštruktúry (dopravnej, bytovej atď.) zlepšiť stav životného prostredia a podnecovať udržateľný ekonomický rast. Okrem zásahov do citlivých vlastníckych vzťahov k pôde na vidieku sa implementačným problémom (stredno- a dlhodobo) javí najmä zdĺhavosť stavebných konaní a procesy verejného obstarávania. Súčasný žalostný stav v tejto oblasti posúva Slovensko na koncové pozície v rebríčkoch konkurencieschopnosti a treba ho urýchlene prekonať. Nejde zjavne len o politické zásahy do stavebných konaní a verejných obstarávaní. Nezriedka ide aj o úmyselné časovo náročné obštrukcie účastníkov konaní, ktoré majú potenciál vykazovať znaky nekalej konkurencie, nátlaku a majú potenciál viesť k prijímaniu rôznych rozhodnutí úradov v takmer identických prípadoch. Schválená elektronizácia týchto procesov, resp. aspoň ich častí a prijímanie rozhodnutí na báze digitálne spracovaných podkladov je určite nádejou na zlepšenie transparentnosti, na zvýšenie investícií, dynamiky ekonomického rastu, a tým aj na rast verejných príjmov.

Druhou prioritou Plánu obnovy a odolnosti SR je z hľadiska objemu prostriedkov *Zdravie* v objeme 1,533 miliardy eur. I keď podiel alokácie na tento komponent napríklad v porovnaní s Českom je na Slovensku ďaleko vyšší, môžu byť komponenty v rámci tejto priority z dlhodobej perspektívy vnímané pomerne konsenzuálne. Najmä po priblížení sa reformy smerom k občanom cez riešenie aj ambulantnej starostlivosti a pri ďalších korekciách, ktoré ešte len zrejme odhalia dopady pandémie (napríklad odložená zdravotná starostlivosť, post-covid traumy a ochorenia a pod.). Úskalia a šance opäť možno vidieť podobne ako v hlavnej priorite Plánu obnovy a odolnosti SR. Zdĺhavosť/zrýchlenie stavebných konaní a procesy verejného obstarávania nás môžu takisto vzďaľovať/priblížiť pri implementácii Plánu obnovy a odolnosti SR Európskej únii a svetu.

Tretí najdôležitejší komponent je *Efektívna verejná správa a digitalizácia* s objemom 1,11 miliardy eur. Ako bolo už v prechádzajúcich dvoch komponentoch uvedené, úspešná implementácia reforiem a reflektovanie záujmov aj podnikateľov v tejto oblasti by mohli ovplyvniť, zjednodušiť a zrýchliť celé spektrum procesov, ktoré dnes v dôsledku byrokracie bránia podnikateľom v pružnosti podnikania. Okrem už uvedeného ide napríklad o podnikateľmi často traktované témy byrokratickej záťaže, dĺžky stráveného času s daňami a odvodmi, zdĺhavosti súdnych rozhodnutí a podobne.

Dva komponenty *Vzdelávanie* (892 miliónov eur) a *Veda, výskum, inovácie* (739 miliónov eur) sa javia ako zdrojovo poddimenzované. Nielen preto, že sme tieto oblasti vyššie označili ako kľúčové z hľadiska konkurencieschopnosti a udržateľného rastu. Ale aj z pohľadu nižšieho podielu objemu zdrojov na tieto priority v porovnaní s inými krajinami, napríklad z pohľadu potreby dobiehania úrovne výdavkov a podpory pre vedu a výskum smerom k príbuzným krajinám.

Podobne ako napríklad v prípade prepojenia digitalizácie stavebných konaní a verejných obstarávaní s podporou investícií a rozvoja stavebníctva v rámci dvoch najvýznamnejších komponentov Plánu obnovy a odolnosti SR vnímame ako úskalie, ale zároveň aj ako šancu do budúcna prekonať „úzky rezortizmus" a stráženie si partikulárneho ekonomického a politického vplyvu.

A to najmä z pohľadu toho, že vplyvní akademici a aj samotná stratégia či program Horizont a vyspelé krajiny Európy dnes vnímajú moderné školstvo ako prelínanie sa vzdelávania s vedou, výskumom, tvorbou inovácií a ich implementáciou vo firmách a v združovaní sa najmä univerzít do konkurencieschopných klastrov a platforiem. Napriek tomu, že v Slovenskej republike sa už objavujú „prvé lastovičky", táto oblasť dnes čaká na Slovensku na výchovu kritickej masy „osvietených" vodcov vo všetkých oblastiach života Slovenska. Prikláňame sa k výzve UNESCO o potrebe širokej kooperácie medzi učiteľmi, vedcami, lekármi, sociálnymi pracovníkmi, psychológmi a politikmi. A aj k výzve krajinám, aby neznižovali výdavky na vzdelávanie, a tým aj na univerzitnú vedu. Možno súhlasiť tiež s odporúčaním UNESCO na prekategorizáciu niektorých IT prostriedkov na verejné statky v dôsledku tvrdých dopadov na prístup k vzdelaniu niektorých skupín obyvateľov a na možné zaostávanie v konkurenčne schopnom vzdelaní.

Záverečným zistením a konštatovaním je fakt, že napriek tomu, že Plán obnovy a odolnosti SR má nulovú alokáciu na zdravé, konkurenčne schopné verejné financie, je vzhľadom na hraničnú zadlženosť verejného sektora potrebné vnímať každú reformu Plánu obnovy a odolnosti aj cez prizmu nezadlžovania budúcich generácií reformami alebo ich parciálnymi návrhmi. Najmä ak „čert je v detaile" a pri neopatrnosti môže spôsobiť každá aj dobre mienená zmena zvyšovanie verejného dlhu budúcim generáciám aj v rámci schémy „Next Generation". Podobne ako v minulosti spôsobili niektoré na poslednú chvíľu politicky presadené zmeny reforiem a ktoré sú dodnes predmetom krátkodobých korekcií alebo ich dolaďovania (napr. dôchodkový systém a zdravotníctvo).

Zhrnutie

Pandémia koronavírusu COVID-19 spôsobovala druhý rok po sebe v Slovenskej republike a v Európskej únii ponukové šoky hlavne cez ponuku práce a cez zdravotný stav skupín obyvateľstva. Politické reprezentácie na Slovensku sa počas pandémie v rámci svojej stratégie podľa predbežných údajov o verejných výdavkoch v roku 2021 zjavne sústredili na boj so zdravotnými dopadmi pandémie.

Celková zadlženosť Slovenskej republiky v roku 2021 nenarástla v porovnaní s krajinami Európskej únie výrazne dramaticky. Či už z hľadiska hrubého, ale najmä čistého verejného dlhu k hrubému domácemu produktu sa Slovensko nachádza pod kritickou Maastrichtskou hranicou. Napriek vysokým výdavkom na zdravotníctvo, ale určite aj s pomocou medzinárodne uznávanej dostupnej zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike a vďaka obetavosti zdravotníckeho personálu a samospráv sa podarilo dosiahnuť lepšiu ako priemernú úroveň Európskej únie v úmrtnosti na COVID-19 vo vzťahu k nakazenosti. A to i v podmienkach najvyššieho počtu nakazených na milión obyvateľov v rámci Európskej únie a aj relatívne nižšej plnej zaočkovanosti obyvateľstva Slovenskej republiky.

Na druhej strane sa domnievame, že úzky rezortizmus vládnucich strán a všeobecne nízka kooperatívnosť či eskalácia deliacich čiar na Slovensku minimálne neprispeli k dostatočnej obnove dynamiky hospodárskeho rastu, investícií a k okamžitým zmenám, ktoré by podporili udržateľnosť rastu a konkurencieschopnosti Slovenskej republiky. Najmä v krátkodobom horizonte.

Slovenská republika má pre najbližšie obdobie vytvorené obrovské finančné rámce na obnovu ekonomiky. Plán obnovy a odolnosti SR je bezprostredný a najviac diskutovaný nástroj, ktorý predstavuje zdroje vo výške zhruba 6 miliárd eur. Podobne ako pred- a po-vstupové fondy Európskej únie, ale najmä realizované systémové reformy, majú reformy v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR potenciál priblížiť slovenskú ekonomiku bližšie k európskej úrovni. Plán obnovy a odolnosti SR vnímame aj ako šancu do budúcna prekonať „úzky rezortizmus“ a stráženie si partikulárneho ekonomického a politického vplyvu. A to nielen pri zvyšovaní procesov transparentnosti v celom verejnom sektore, ale aj pri fiškálnej udržateľnosti reforiem, zelenom raste a zvyšovaní konkurencieschopnosti.

Ako kľúčové do budúcna vidíme okrem zvýšenia podpory v oblasti zdravia, vedy, výskumu, inovácií, vzdelávaní napríklad aj využitie elektronizácie stavebných konaní a zrýchlenie verejných obstarávaní, ktoré majú potenciál dynamizovať rast investícií a infraštruktúry v rámci dvoch finančne najvýznamnejších komponentov Plánu obnovy a odolnosti SR. Prekonanie „úzkeho rezortizmu“, minimalizácia partikulárneho ekonomického a politického vplyvu pri implemntácii Plánu obnovy a odolnosti SR, spolupráca, podpora „iniciatív zdola“, ktoré sú vedené úspešnými podnikateľmi a vedcami či inovátormi, môžu byť tiež šancou na dlhodobé pozitívne zmeny v slovenskej ekonomike.

Bibliografické odkazy:

European Central Bank (ECB). Key ECB interest rates
Online: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html
(cit. 18. 12. 2021)

European Commission (2021). European Economic Forecast, Autumn 2021 European Economy Institutional Paper 160/November 2021

Eurostat
http://ec.europa.eu/eurostat/data/database
(cit. 22. 12. 2021)

Federal Reserve Bank of St. Louis. FRED Economic Data
Online:
https://fred.stlouisfed.org/
(cit. 22. 12. 2020)

Hollanders, H., Es-Sadki, N., Merkelbach, I., Khalilova, A., European Innovation Scoreboard 2020. European Union 2020

IMF – International Monetary Fund (2021). World Economic Outlook Database: October 2021 Edition
Online:
https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October
(cit. 21. 12. 2021)

IPHA: Irish Pharmaceutical Healthcare Association
Online:
https://www.ipha.ie/about-the-industry/contribution-to-the-irish-economy/
(cit. 21. 12. 2021)

Burke-Kennedy, E.: Irish exports surge to record €160bn in 2020 despite pandemic. IN: Irish Times, Mon., Feb 15, 2021
Online:
Irish exports surge to record €160bn in 2020 despite pandemic (irishtimes.com)
(cit. 21. 12. 2021)

NBS – Národná banka Slovenska (2021a). Správa o finančnej stabilite. November 2021
Online: https://www.nbs.sk/_img/Documents/ZAKLNBS/PUBLIK/SFS/protected/SFS_112021.pdf
(cit. 22. 12. 2021)

NBS – Národná banka Slovenska (2021b). Štatistika – Finančné trhy – Úrokové sadzby
Online:
Úrokové sadzby - www.nbs.sk
(cit. 22. 12. 2021)

Ochotnický, P., Hofreiter, M. (2021). Základné makroekonomické rámce vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2021. Slovenská obchodná a priemyselná komora. Bratislava 2021

Burke-Kennedy, E.: Irish exports surge to record €160bn in 2020 despite pandemic. IN: Irish Times, Mon., Feb 15, 2021
Online:
Irish exports surge to record €160bn in 2020 despite pandemic (irishtimes.com)
(cit. 21. 12. 2021)

COVID-19: Firmer action needed to better protect consumers. United Nations Conference on Trade and Development, 8 April 2020

Complementary action needed to address unfair purchasing practices and achieve goals of the upcoming Sustainable Corporate Governance directive. Brussels, 15 July 2021

Debt Sustainability Monitor, ISSN 2443-8014 (online), Monitor INSTITUTIONAL PAPER EK 143 | FEBRUARY 2021

Detection of Tax Avoidance Due to the COVID-19 Pandemic with the Tax Aggressiveness Model, príspevok Kevin Septiawan, Nurmala Ahma, Dwi Prastowo Darminto, Proceedings of the 2nd International Conference on Business and Management of Technology (ICONBMT 2020)

Eurostat, Euroindicators 120/2021 – 22 October 2021
European Central Bank (ECB). Key ECB interest rates.
Online: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html
(cit. 18. 12. 2021)

European Commission (2021). European Economic Forecast, Autumn 2021. European Economy Institutional Paper 160/November 2021

Eurostat
http://ec.europa.eu/eurostat/data/database
(cit. 22. 12. 2021)

Federal Reserve Bank of St. Louis. FRED Economic Data.
Online:
https://fred.stlouisfed.org/
(cit. 22.12.2020)

Hollanders, H., Es-Sadki, N., Merkelbach, I., Khalilova, A., European Innovation Scoreboard 2020. European Union 2020

IMF – International Monetary Fund (2021). World Economic Outlook Database: October 2021 Edition
Online:
https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October
(cit. 21. 12. 2021)

IPHA: Irish Pharmaceutical Healthcare Association
Online:
https://www.ipha.ie/about-the-industry/contribution-to-the-irish-economy/
(cit. 21. 12. 2021)

Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2022 a rozpočtový výhľad na roky 2023 a 2024
Online:
návrh rozpočtu sociálnej poisťovne na rok 2022 a rozpočtový ...
https://www.socpoist.sk

NBS – Národná banka Slovenska (2021a). Správa o finančnej stabilite. November 2021
Online: https://www.nbs.sk/_img/Documents/ZAKLNBS/PUBLIK/SFS/protected/SFS_112021.pdf
(cit. 22. 12. 2021)

NBS – Národná banka Slovenska (2021b). Štatistika – Finančné trhy – Úrokové sadzby
Online:
Úrokové sadzby - www.nbs.sk
(cit. 22. 12. 2021)

Ochotnický, P., Hofreiter, M. (2021). Základné makroekonomické rámce vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2021. Slovenská obchodná a priemyselná komora. Bratislava 2021

Ochotnický, P., Jankech, J.: Úspešné koncepty politiky redukcie verejných dlhov po kríze. Politická ekonomie, 2020, 68 (2), 168 – 193
https://doi.org/10.18267/j. polek.1282

Plán [obnovy]. Cestovná mapa k lepšiemu Slovensku
https://www.mfsr.sk/files/archiv/1/Plan_obnovy_a_odolnosti.pdf

Štatistický úrad SR.
Online:
www.statistics.sk
(cit. 21. 12. 2018)

THE PRIZE IN ECONOMIC SCIENCES 2014 THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES
HTTP://KVA.SE

https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/

https://www.oecd.org/els/emp/average-effective-age-of-retirement.htm

https://www.etk.fi/en/work-and-pensions-abroad/international-comparisons/retirement-ages/

https://www.indprop.gov.sk/

https://covid19.who.int/table

https://covid19.who.int/

https://ourworldindata.org/

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_20_1658

Grafy:

Graf 1.1: **Rast reálneho HDP vybraných ekonomík**
Graf 1.2: **Globálny HDP v parite kúpnej sily a podiely vyspelých ekonomík a krajín EMRE** (mld. USD)
Graf 1.3: **Vývoj objemu svetového obchodu a priemerných cien komodít**
Graf 1.4: **Cenové indexy vybraných skupín komodít od konca roka 2019**
Graf 1.5: **Cena zemného plynu v Európe**
(eur/MWh, futures kontrakty obchodované na burze ICE s fyzickou dodávkou v nasledujúci kalendárny mesiac)
Graf 1.6: **Vývoj HDP v Európskej únii, eurozóne a vybraných krajinách počas pandémie: oživenie v tvare V**
(HDP sezónne očistený, index 2015 = 100)
Graf 1.7: **Ekonomický rast v Európskej únii: porovnanie reálneho HDP v roku 2021 a 2019 v jednotlivých krajinách**
Graf 1.8: **Očakávaný vývoj reálneho HDP vo vybraných krajinách Európskej únie** (medziročná zmena v %)
Graf 1.9: **Vývoj priemyselnej produkcie v Európskej únii** (Index, 2015 = 100)
Graf 1.10: **Očakávaný vývoj exportných príležitostí na najvýznamnejších exportných trhoch Slovenskej republiky**
(dovoz tovarov a služieb, medziročná zmena v %)
Graf 1.11: **Vývoj exportnej výkonnosti Slovenskej republiky od roku 2015**

Graf 2.1: **Vývoj reálneho HDP Slovenskej republiky a eurozóny od roku 2018**
(Index, 2015 = 100, sezónne očistené údaje)
Graf 2.2: **Príspevky jednotlivých dopytových zložiek k rastu slovenskej ekonomiky**
Graf 2.3: **Medziročná zmena tržieb v sektore obchodu a produkcie v stavebníctve**
Graf 2.4: **Vývoj tržieb v ubytovaní a v činnostiach reštaurácií a pohostinstiev** (Index, priemerný mesiac 2015 = 100)
Graf 2.5: **Vývoj produkcie vybraných priemyselných odvetví** (Index, priemerný mesiac 2015 = 100)
Graf 2.6: **Vývoj indikátora ekonomického sentimentu (IES) v Slovenskej republike a jeho vybraných zložiek**

Graf 3.1: **Celková zamestnanosť a počet nezamestnaných v slovenskej ekonomike**
Graf 3.2: **Medziročná zmena zamestnanosti vo vybraných odvetviach v treťom štvrťroku 2021**
Graf 3.3: **Štruktúra nezamestnaných v Slovenskej republike** (3. štvrťrok 2021)
Graf 3.4: **Vývoj priemernej mzdy v slovenskom hospodárstve**
Graf 3.5: **Priemerná nominálna mzda v odvetviach slovenskej ekonomiky počas „pandemického" obdobia**
(kumulatívna zmena 2020 až 3. štvrťrok 2021)
Graf 3.6: **Zmena jednotkových nákladov práce vo vybraných krajinách Európskej únie v rokoch 2013 až 2020**

Graf 4.1: **Vývoj miery inflácie v Slovenskej republike a v eurozóne**
(medziročná zmena v jednotlivých mesiacoch)
Graf 4.2: **Cenový vývoj v produkčnej sfére v Slovenskej republike** (vybrané odvetvia, medziročná zmena v %)
Graf 4.3: **Cenový vývoj primárnych komodít na svetových trhoch** (Index, 2014 = 100, počítané z cien v USD)
Graf 4.4: **Porovnanie referenčných úrokových sadzieb ECB a FED**
Graf 4.5: **Vývoj bilančnej sumy ECB a FED**
Graf 4.6: **Vývoj úročenia vybraných druhov úverov v Slovenskej republike**
(priemerná úroková sadzba z nových obchodov)

Graf 4.7: **Dynamika rastu úverov v podnikovom sektore Slovenskej republiky** (medziročné tempo rastu úverov v %)
Graf 4.8: **Vývoj pomeru dlhu domácností k hrubým disponibilným príjmom** (Index, 2015 = 100)

Graf 5.1: **Reakcia hrubého verejného dlhu k HDP Slovenskej republiky a Európskej únie na krízy na Slovensku**
Graf 5.2: **Hrubý verejný dlh k HDP Slovenskej republiky a Európy medzi globálnou finančnou krízou a pandemickou krízou**
Graf 5.3: **Zmena hrubého verejného dlhu k HDP v eurozóne a Európskej únii v druhom štvrťroku 2021**
Graf 5.4: **Hrubý verejný dlh k HDP v krajinách Európskej únie ku koncu prvého polroka 2021**
Graf 5.5: **Vývoj hrubého a čistého dlhu verejnej správy podľa rozpočtu Slovenskej republiky**
Graf 5.6: **Dôchodkový vek v Slovenskej republike (SK) a ďalších krajinách**
Graf 5.7: **Priemerný skutočný (Effective) vs zákonný (Normal) starobný dôchodkový vek za roky 2013 až 2018 u mužov a žien**

Graf 6.1: **Zaočkovanosť vs počet úmrtí na milión obyvateľov k percentu zaočkovanosti**
Graf 6.2: **Investičná aktivita Slovenskej republiky a krajín Európskej únie počas pandémie**
Graf 6.3: **Zmena hrubého verejného dlhu za rok 2020 v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie**
Graf 6.4: **Porovnanie nakazenosti populácie Slovenskej republiky a populácie krajín Európskej únie** (kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)
Graf 6.5: **Porovnanie registrovanej úmrtnosti populácie na COVID-19 v Slovenskej republike a v Európskej únii** (kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)
Graf 6.6: **Porovnanie pomeru úmrtnosti k nakazenosti populácie v Slovenskej republike a v Európskej únii na 1 milión obyvateľov** (v %) (kumulatívne od začiatku pandémie k 1. 10. 2021)
Graf 6.7: **Porovnanie zmeny Terms of Trade v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie**
Graf 6.8: **Porovnanie zmeny exportu v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie**
Graf 6.9: **Porovnanie zmeny produktivity práce v Slovenskej republike a v Európskej únii počas pandémie**

Tabuľky:

Tabuľka 1.1: **Priemyselná produkcia v Európskej únii podľa odvetví počas pandemického obdobia** (sezónne očistené údaje)
Tabuľka 2.1: **Očakávaný vývoj hlavných atribútov výkonnosti slovenskej ekonomiky podľa prognózy Európskej komisie**
Tabuľka 5.1: **Významné výdavkové priority v rozpočte verejnej správy Slovenskej republiky na rok 2022**
Tabuľka 6.1: **Kumulatívny stav a aktuálny vývoj nákazy v regiónoch sveta**
Tabuľka 6.2: **Plán obnovy a odolnosti SR – vecné priority a alokácia**

HN HOSPODÁRSKE NOVINY

Prinášame fakty

Ladislav Vaškovič
Daniela Širáňová

OČAKÁVANIA PODNIKATEĽSKEJ SFÉRY

Rozbor výsledkov
EKONOMICKÉHO PRIESKUMU SOPK 2021 – 2022

OBSAH

ÚVOD 67

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA PRIESKUMU A ÚDAJE O JEHO ÚČASTNÍKOCH V ROKU 2021 68

2. VYHODNOTENIE EKONOMICKÉHO PRIESKUMU 71

2.1 PREDPOKLADANÉ ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ UKAZOVATELE HOSPODÁRENIA SPOLOČNOSTÍ PARTICIPUJÚCICH NA PRIESKUME (otázky č. 0.1 až 0.14) 71

2.1.1. Očakávania vlastných ekonomických ukazovateľov u respondentov v roku 2021 (otázky č. 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9, 0.11, 0.13) 71

2.1.2. Porovnanie preferencií očakávaných výsledkov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a výsledkov v roku 2021podľa prieskumu v roku 2021 72

2.1.3. Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov konaných v rokoch 2020 a 2021 73

2.1.4. Očakávania vlastných ekonomických ukazovateľov u respondentov v roku 2022 (otázky č. 0.2, 0.4, 0.6, 0.8, 0.10, 0.12, 0.14) 75

2.1.5. Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021 75

2.1.6. Porovnanie očakávaní podnikateľských subjektov v rokoch 2010 až 2022 76

Predbežné závery 76

2.2. HODNOTENIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA (otázky č. 0.15 až 0.23) 77

2.2.1. Celkové hodnotenie podnikateľského prostredia (otázky č. 0.15 a 0.16) .....

Predbežné závery 77

2.2.2. Hospodárska politika verejného sektora Slovenskej republiky (otázky č. 0.17 až 0.21) 80

2.2.2.1. Hospodárska politika vlády Slovenskej republiky 80

2.2.2.2. Komunikácia vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora 82

2.2.2.3. Vplyv miestnej samosprávy a krajských samospráv na podnikateľské prostredie 82

Predbežné závery 82

2.2.2.4. Hodnotenie opatrení vlády SR v roku 2021, ktoré mala vláda realizovať na zlepšenie podnikateľského prostredia, ale v tomto roku sa neuskutočnili (otázka č. 0.20) 83

2.2.2.5. Hodnotenie opatrení vlády Slovenskej republiky v roku 2021, ktoré najviac zhoršili podnikateľské prostredie a nemali sa realizovať (otázka č. 0.21) 83

Predbežné závery 83

2.2.3. Riziká pre podnikateľskú činnosť 84

2.2.4. Hodnotenie opatrení vypracovaných Ministerstvom hospodárstva SR 86

Predbežné závery 86

2.3. **EURÓPSKA ÚNIA A PODNIKANIE NA SLOVENSKU** (otázky č. 0.24 až 0.29) 87

Predbežné závery 90

2.4. PROBLEMATIKA PRACOVNEJ SILY 91

Predbežné závery 92

2.5. DOPLNOK PRIESKUMU
VPLYV OPATRENÍ NA ZABRÁNENIE ŠÍRENIA PANDÉMIE COVID-19 93

Predbežné závery 94

ZÁVERY 95

Obrázky 96

Tabuľky 97

Dotazník Ekonomický prieskum SOPK 2021 – 2022 99

ÚVOD

Rok 2020 bol rokom nevídanej recesie, do ktorej sa prakticky všetky významné svetové ekonomiky s výnimkou Číny prepadli v najväčšej miere od konca druhej svetovej vojny. Rok 2021 mal byť podľa pôvodných prognóz rokom obnovenia ekonomického rastu na úrovni roku 2019. Aj pre Slovensko sa odhadovalo dosiahnutie tohto cieľa ešte ku koncu roku 2021, najneskôr v prvých mesiacoch roka 2022. Splnenie tohto cieľa však výrazne ovplyvnila nová vlna pandémie, presnejšie – dopad opatrení na jej obmedzenie, ktoré negatívne postihli podnikanie takmer vo všetkých oblastiach. V roku 2021 pribudli v porovnaní s rokom 2020 ešte dva ďalšie nové činitele: rastúca inflácia a narušenie odberateľsko-dodávateľských vzťahov v rozsahu nevídanom pre trhovú ekonomiku. Ako dokázali na zhoršenie podmienok podnikania reagovať členovia Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory v roku 2021, je vidieť v ich odpovediach v ekonomickom prieskume.

Je zrejmé, že dopady pandémie sú dodnes bez výnimky citeľné vo všetkých krajinách Európskej únie. Vlády jednotlivých krajín reagovali na obmedzenia a prekážky v podnikaní poskytovaním pomoci podnikateľskému sektoru. Rovnaký postoj zaujala i vláda Slovenskej republiky postupným prijímaním opatrení, ktoré mali vykompenzovať straty vyplývajúce zo zatvárania výroby a služieb. Aj napriek výhradám k včasnosti a rozsahu pomoci – a ukazujú to aj výsledky ekonomického prieskumu SOPK – veľká časť jeho účastníkov ju hodnotí skôr pozitívne

Nastáva však ďalšia fáza. Pandémia bude zrejme postupne ustupovať a v tomto období bude výrazne vidieť, ako sa jednotlivé ekonomiky pripravili na obdobie jej doznievania. A odpovede v prieskume tu ukazujú pesimistický obraz o tom, ako podnikatelia hodnotia podmienky na svoju činnosť v dobe, kedy by už slovenská ekonomika mala prekonať dva najhoršie krízové roky.

Už viac rokov, a to hlavne na základe hodnotení získaných od svojich členov, vedenie SOPK upozorňuje na to, že pri hodnotení podmienok na podnikanie Slovensko stráca pozície aj pri porovnaní so svojimi susedmi. Svoju pozíciu si zhoršuje pri hodnotení podmienok rozhodujúcich o kvalite podnikania. Výsledky ekonomického prieskumu v tomto smere plne korešpondujú s každoročnými hodnoteniami konkurencieschopnosti vykonanými medzinárodnými inštitúciami. V konečnom dôsledku nepriaznivé podmienky na podnikanie sa prejavia aj pri spomalení tempa v snahe dosiahnuť hrubý domáci produkt na obyvateľa na úrovni priemeru v Európskej únii, čo je indikátor vyrovnávania životnej úrovne s vyspelejšími krajinami.

Podmienky na podnikanie v roku 2022 zrejme nebudú výrazne pozitívnejšie ako v roku 2021. Aj keď dopady pandémie na hospodársky život sa postupne zmierňujú, jej úplne potlačenie v dohľadnej dobe je málo pravdepodobné. Rovnako ani predpokladaný vývoj cien energií a ani úroveň inflácie nesľubujú uľahčenie podnikania. Aj návrat k pôvodnej kvalite odberateľsko-dodávateľských vzťahov bude v roku 2022 prebiehať zrejme len postupne. Preto asi najpozitívnejším zistením z ekonomického prieskumu je poznatok, že veľká časť členov Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory aj napriek týmto prekážkam predpokladá v roku 2022 dosiahnutie lepších vlastných hospodárskych výsledkov ako v roku 2021.

1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA PRIESKUMU A ÚDAJE O JEHO ÚČASTNÍKOCH V ROKU 2021

Ekonomický prieskum patrí k jednej z najvýznamnejších aktivít Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory. Realizuje sa už od roku 1998 a získané údaje poskytujú časový rad názorov členov komory na ich vlastné ekonomické výsledky, hodnotenia podmienok na podnikanie, ale aj vývoja stanovísk k aktuálnym problémom majúcim vplyv na ich bezprostrednú činnosť.

Prieskum využíva to, že Slovenská obchodná a priemyselná komora plne pokrýva územie Slovenska svojimi regionálnymi komorami. Reprezentatívnosť ekonomického prieskumu potvrdzuje aj zloženie respondentov. Účastníkmi prieskumu sú pravidelne podnikateľské subjekty bez ohľadu na ich veľkosť a majetkovú štruktúru. Výsledky prieskumu umožňujú vedeniu komory klásť vo svojej činnosti dôraz na problémy, ktoré považuje jej členská základňa za zásadné. Zároveň výsledky ekonomického prieskumu umožňujú vedeniu Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory dôraznejšie argumentovať pri stretnutiach s predstaviteľmi vládnej administratívy.

Prostredníctvom každoročného prieskumu získava Slovenská obchodná a priemyselná komora unikátny rad údajov o názoroch svojich členov a v záujme zachovania tejto možnosti sa aj v prieskume v roku 2021 v maximálnej miere využili doteraz formulované otázky.

Zmeny oproti predchádzajúcemu prieskumu v roku 2020 nastali len v otázkach č. 0.20 a 0.21 o dopade aktivít vlády na podnikateľské prostredie – zmenila sa iba formulácia preddefinovaných odpovedí. Novo zaradená bola otázka č. 0.23 ohľadne ohodnotenia prínosu opatrení pripravených Ministerstvom hospodárstva SR. Do dodatku vzhľadom na vývoj situácie pri potláčaní dôsledkov pandémie boli zaradené dve nové otázky. Otázka č. 2 o predpokladanom čase dosiahnutia pred-covidovej úrovne vlastných ekonomických výsledkov a otázka č. 5 zameraná na hodnotenie opatrení vlády na zotavenie a stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie ochorenia COVID-19. Pre malú aktuálnosť boli vynechané dve otázky, a to hodnotenie vlastných výsledkov v druhom polroku a hodnotenie dopadov na zamestnanosť u respondentov. V porovnaní s prieskumom v roku 2020 tak pribudla jedna otázka v základnej časti, počet otázok v dodatku sa nezmenil.

Vyhodnotenie ekonomického prieskumu SOPK v roku 2021 pozostávalo z piatich častí:

I. Základné parametre hospodárenia zúčastnených spoločností
Cieľom tejto časti bolo oboznámiť sa s výsledkami vlastného hospodárenia spoločností zúčastnených na prieskume v roku 2021 a ich predikciou výsledkov v roku 2022. Za účelom získania informácie o prevládajúcich trendoch vývoja hospodárenia sa údaje získané v prieskume v roku 2021 porovnávajú s údajmi získanými v prieskume uskutočnenom v roku 2020.

II. Hodnotenie kvality podnikateľského prostredia na Slovensku v roku 2021 a očakávania jeho vývoja v roku 2022 z pohľadu respondentov
Odpovede získané v roku 2021 sú porovnané s údajmi získanými v predchádzajúcich rokoch. To umožňuje dostať predstavu o vývoji názorov podnikateľského sektora napríklad na hospodársku politiku vlády či spôsob jej komunikácie so zástupcami podnikateľov. Respondenti mali ďalej možnosť uviesť opatrenia, ktoré mala vláda prijať na zlepšenie podmienok na podnikanie, a v ďalšej otázke tie, ktoré, naopak, nemali byť prijaté, keďže podmienky na podnikanie zhoršujú. V tejto časti respondenti upozornili na najväčšie riziká podnikania, pričom aktuálne získané údaje sú porovnávané s odpoveďami uvedenými v predchádzajúcich prieskumoch. Novo bola zaradená otázka hodnotiaca opatrenia navrhnuté Ministerstvom hospodárstva SR.

III. Európska únia a podnikanie na Slovensku
Otázky v tejto časti prieskumu boli zamerané na záujem o využívanie zdrojov Európskej únie, transparentnosť procesu ich získavania, hodnotenie členstva v Európskej únii, súčasnú úroveň rozdelenia právomocí medzi Úniou a členskými krajinami a ovplyvňovanie ekonomickej legislatívy environmentálnymi zámermi.

IV. Problematika pracovnej sily
Otázky v tejto časti boli zamerané na zamestnávanie kvalifikovanej zahraničnej pracovnej sily a na postoj členov SOPK k potrebe zmeny súčasného prístupu k dlhodobo nezamestnaným.

V. Doplnok prieskumu
Otázky v tejto časti boli zaradené po druhý raz, ich cieľom bolo zistiť dopady pandémie ochorenia COVID-19 na hospodárenie

spoločností respondentov, zhodnotenie poskytnutej štátnej pomoci a tiež hodnotenie kvality opatrení na zvýšenie konkurencieschopnosti po doznení pandémie.

Prieskum sa uskutočnil tak ako v predchádzajúcich rokoch v mesiacoch október a november a počas prvého decembrového týždňa 2021. V tomto období majú respondenti už hodnovernú predstavu o svojich hospodárskych výsledkoch za končiaci sa rok a už presnejšiu predstavu o hospodárení v roku nasledujúcom, v tomto prípade v roku 2022.

Dotazník obsahoval v základnej časti celkom 31 otázok. Vzhľadom na pokračujúcu pandémiu ochorenia COVID-19 zostala aj v roku 2021 potreba zaradiť dodatok obsahujúci otázky venované tomuto problému. Počet otázok päť zostal rovnaký ako v roku 2020, boli však primerane aktualizované.

Respondenti síce mohli vyplnený dotazník odovzdať v tlačenej podobe osobne na sekretariáte predsedu SOPK, v sídle regionálnej komory SOPK, prípadne poslať poštou, ale tieto možnosti nikto nevyužil. Malá časť, **21** respondentov, poslala dotazník na mailovú adresu, ale väčšina, **148** účastníkov prieskumu, využila možnosť vyplniť online formulár.

Na prieskume v roku 2021 sa zúčastnilo **169** spoločností, z toho **76 (45 %)** výrobných (priemysel, stavebníctvo a pôdohospodárstvo) a **93 (55 %)** spoločností podnikajúcich v doprave, obchode a službách. Na jednotlivé otázky neodpovedali respondenti vždy v plnom počte. Priamo úmerne tomu sa vždy upravila základňa pre výpočet percentuálneho podielu konkrétnej odpovede.

Najväčšie zastúpenie v prieskume mali malé spoločností (do 50 zamestnancov) – celkom **95**, čo v percentuálnom vyjadrení bolo **56,2 %**. Zo stredne veľkých spoločností (51 – 500 zamestnancov) sa na prieskume zúčastnilo **57,** ich podiel dosiahol **33,7 %.** Veľkých spoločností (nad 500 zamestnancov) sa zapojilo **17** s podielom **10,1 %**. Štruktúra respondentov podľa počtu zamestnancov v roku 2021 je znázornená na *Obrázku 1.*

Obrázok 1: **Štruktúra respondentov podľa počtu zamestnancov v roku 2021**

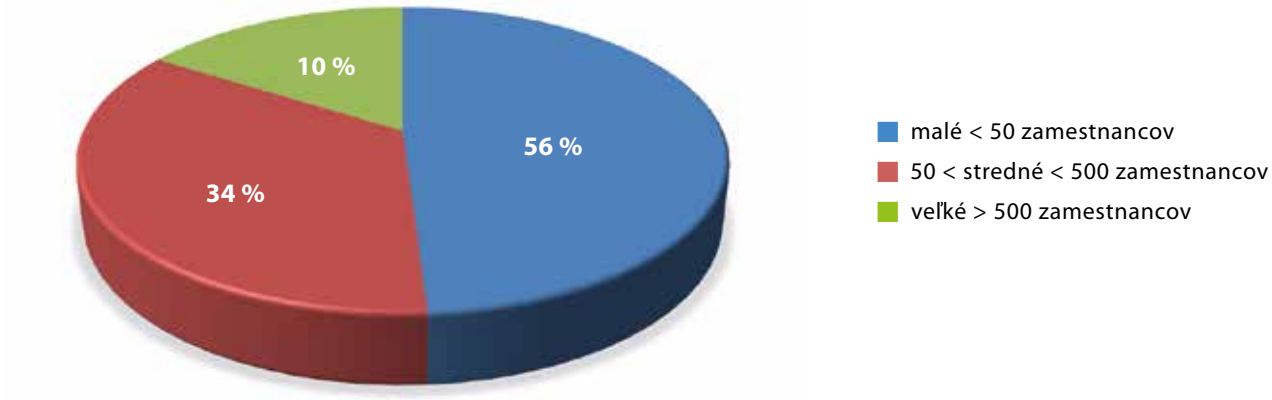

Tabuľka 1: **Štruktúra respondentov v rokoch 2010 – 2021**

Kategória spoločností	Podiel respondentov v % v rokoch prieskumu											
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	**2021**
Malé spoločnosti	46	53	35	47	43	48	45	39	38	39	49	**56**
Stredné spoločnosti	39	35	51	35	46	38	35	44	43	43	35	**34**
Veľké spoločnosti	15	12	14	18	11	14	20	17	19	18	16	**10**
Výrobné spoločnosti	52	58	53	45	48	47	52	39	45	40	43	**42**
So zahraničným kapitálom	29	24	47	21	52	19	17	25	29	29	26	**39**
Počet respondentov	233	240	190	212	240	203	176	166	204	187	197	**169**

Najväčšiu účasť na prieskume mali spoločnosti s domácimi vlastníkmi. Participovalo ich 127 (56,2 %). Tradične nižšia bola účasť spoločností s čiastočným zahraničným podielom (do 50 % vrátane), boli len 4, čo tvorilo podiel 2,4 %. Až 35 spoločností (21,1 %) malo zahraničného vlastníka, ktorého podiel prevyšoval 50 %. Z uvedeného vyplýva, že z hľadiska vlastníctva nenastala ani v roku 2021 zmena, toto rozdelenie je dlhodobé.

Údaje o vlastníckej štruktúre respondentov spolu s vyššie spomínanými výsledkami o rozdelení účastníkov podľa veľkosti a charakteru činnosti sú uvedené v *Tabuľke 1*. Pre získanie predstavy o participujúcich členoch SOPK v časovom rade sú uvedené aj údaje za roky 2010 až 2020.

Ekonomický prieskum z teritoriálneho hľadiska pokrýva celé územie Slovenska, o čom svedčí pomerne rovnomerné rozloženie účastníkov prieskumu. Najväčšie zastúpenie mal Bratislavský kraj – **20,8 %** nasledovaný Žilinským krajom – **15,5 %.** S určitým odstupom nasleduje Košický kraj – **11,9 %**, Nitriansky kraj – **11,3 %**, Trnavský kraj – **10,7 %**, Trenčiansky a Banskobystrický kraj – každý s podielom **10,1 %** a Prešovský kraj – **9,5 %**. V porovnaní s účasťou v prieskume v roku 2020 najviac vzrástol počet respondentov v Bratislavskom kraji. Prehľadne je účasť členov Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory na prieskume v roku 2021 znázornená na *Obrázku 2*.

Obrázok 2: **Podiel členov SOPK zúčastnených na prieskume podľa krajov v roku 2021**

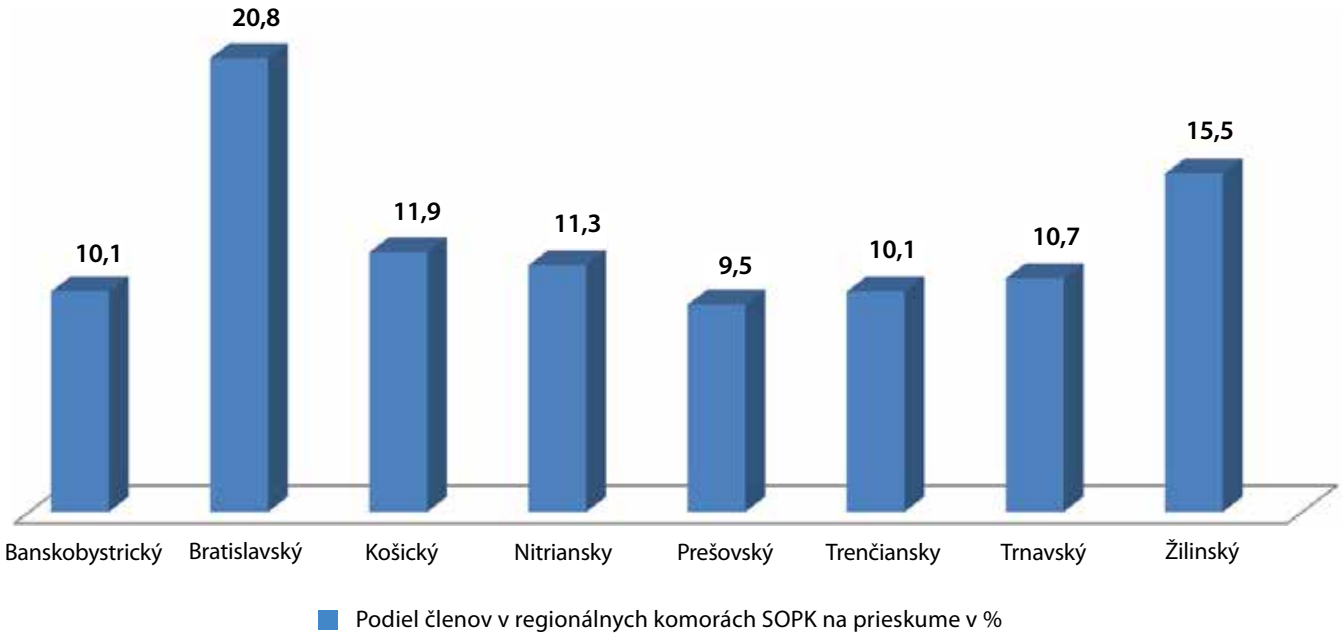

2 VYHODNOTENIE EKONOMICKÉHO PRIESKUMU

2.1. PREDPOKLADANÉ ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ UKAZOVATELE HOSPODÁRENIA SPOLOČNOSTÍ PARTICIPUJÚCICH NA PRIESKUME
(otázky č. 0.1 až 0.14)

Táto časť prieskumu zostáva bez zmeny už viacero rokov. Otázky v nej sú zamerané na vlastné hospodárske výsledky spoločností účastníkov prieskumu v roku konania prieskumu, v tomto prípade v roku 2021, a na ich očakávané výsledky v roku 2022. Predpokladané hospodárske výsledky svojich spoločností účastníci prieskumu vyjadrili v odpovediach na 7 otázok pre bežný rok 2021 a 7 otázok pre nasledujúci rok, t. j. 2022. Otázky boli zamerané vždy na jeden z vlastných ekonomických ukazovateľov, ktoré najvýstižnejšie charakterizujú jeho hospodárenie, ako napríklad celkový obrat, predaj na domácom trhu, hospodársky výsledok po zdanení a ďalšie. Otázky s nepárnym číslovaním boli priradené ekonomickým ukazovateľom roku 2021, otázky s párnym číslovaním boli priradené roku 2022. Od respondentov sa nepožadovalo kvantitatívne vyjadrenie výsledkov hospodárenia, ale len určenie trendu vývoja jednotlivých ukazovateľov.

Respondenti mali pri otázkach **č. 0.1 až 0.14** možnosť zhodnotiť predpokladaný vývoj vlastných ukazovateľov hospodárenia v roku 2021 a odhadnúť vývoj týchto ukazovateľov v roku 2022 výberom jednej z troch možností:

- ***zvýši sa***
- ***ostane rovnaký***
- ***zníži sa***

Za účelom získania informácií o medziročnom trende vývoja boli pri zostavení *Tabuľky 2*, *Tabuľky 3* a *Tabuľky 4* použité aj údaje z prieskumu konaného v roku 2020.

Porovnaním údajov z prieskumu v roku 2021 s údajmi získanými v roku 2020 je možné vyvodiť závery o hospodárení v roku 2021 a zároveň aj o medziročnom trende hospodárenia v rokoch 2020 a 2021. V *Tabuľke 4* sú pri medziročných porovnávaniach využité predikcie účastníkov prieskumu pre rok 2022.

a) Pri vyhodnotení je názor respondentov vyjadrený ako percentuálny podiel jednej z troch zvolených možných odpovedí na otázky pri každom ukazovateľovi hospodárenia. Získavame tak pohľad na to, aký podiel respondentov predpokladá, že ich vybrané ekonomické ukazovatele budú rásť, stagnovať alebo klesať v porovnaní s výsledkami z predchádzajúceho roka. Zároveň je možné výsledky prieskumu v roku 2021 porovnať s výsledkami prieskumu konaného v roku 2020.

Takéto vzájomné porovnanie percentuálneho podielu odpovedí účastníkov prieskumu umožňuje zistiť, nakoľko sa hodnotenia vlastných výsledkov v roku 2021 odlišovali od údajov získaných v prieskume v roku 2020 (*Tabuľka 2*).

b) Vzhľadom na to, že súčasťou prieskumu v roku 2020 boli otázky mapujúce predikciu vlastných výsledkov aj pre rok 2021, je možné ich porovnať s výsledkami prieskumu konaného v roku 2021.

Toto porovnanie poskytuje pohľad na to, aký podiel účastníkov prieskumu zmenil svoje očakávania počas roka, či medzitým prevládol optimistickejší alebo pesimistickejší pohľad na vlastné hospodárenie (*Tabuľka 3*).

c) Vývoj názorov respondentov na perspektívu vlastného hospodárenia v nasledujúcom roku poskytuje porovnanie výsledkov prieskumu konaného v roku 2020 o očakávaných výsledkoch v nasledujúcom roku 2021 s výsledkami prieskumu konaného v roku 2021 predikujúcimi výsledky v roku 2022 (*Tabuľka 4*).

2.1.1. Očakávania vlastných ekonomických ukazovateľov u respondentov v roku 2021
(otázky č. 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9, 0.11, 0.13)

Účastníci prieskumu vo svojich odpovediach na otázky č. 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9, 0.11 a 0.13 vyjadrili očakávania ohľadne plnenia ekonomických ukazovateľov hospodárenia v roku 2021. Ich očakávania sú v podobe percentuálneho podielu preferencií jednej z troch možných odpovedí sumárne uvedené v pravej časti *Tabuľky 2*. Graficky sú podiely odpovedí znázornené na *Obrázku 3*. U štyroch ukazovateľov predpokladali respondenti stagnáciu, u troch nárast a u jedného, hospodárskeho výsledku po zdanení, pokles.

V *Tabuľke 2* sú porovnané údaje z prieskumu v roku 2021 s údajmi získanými v roku 2020 (ľavá časť *Tabuľky 2*). Pri porovnaní údajov u tých istých ukazovateľoch získaných s ročným odstupom je viditeľný posun k pozitívnemu hodnoteniu v roku 2021. Podtlačou je u každého ekonomického ukazovateľa zvýraznený najvyšší percentuálny podiel.

2.1.2. Porovnanie preferencií očakávaných výsledkov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a výsledkov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021

Výsledky prieskumu o hospodárení v roku 2021 je možné charakterizovať ako hodnotenie, kde u väčšiny respondentov prevažujú očakávania stagnácie pri vlastných ekonomických výsledkoch a len mierne prevažujú pozitívne očakávania u časti ukazovateľov. Negatívne hodnotila väčšia časť účastníkov prieskumu len vyhliadky na svoj hospodársky výsledok po zdanení, kde väčšina očakáva jeho pokles.

Pri porovnaní s výsledkami prieskumu za rok 2020 je u väčšiny respondentov v roku 2021 zrejmý posun k pozitívnejšiemu hodnoteniu. V roku 2020 až pri šiestich ukazovateľoch najväčší podiel respondentov očakával tesne pred koncom roka 2020 pokles a len pri jednom stagnáciu. Posun v hodnotení bol pritom razantný, medziročný nárast podielu respondentov predpokladajúcich rast ukazovateľov hospodárenia sa zvýšil v priebehu roka 2021 v prípade „investícií" o 14 % a pri „priemernej mzde" až o 30 % a neznížil sa ani v jednom prípade. Zároveň podiel hodnotení predpokladajúcich pokles sa znížil o 15 % pri „priemernej mzde" na 4 % a až o 36 % pri „obrate".

Tabuľka 2: **Porovnanie preferencií očakávaných výsledkov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021**

Ukazovatele hospodárenia spoločností	% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020			% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021		
	Rast	Stagnácia	Pokles	Rast	Stagnácia	Pokles
Obrat – Tržby	19	13	68	44	24	32
Predaj v SR	14	23	63	34	34	32
HV po zdanení	19	16	65	38	21	41
Vývoz	16	28	56	34	39	27
Pracovníci	5	46	49	28	49	23
Priemerná mzda	31	50	19	61	35	4
Investície	18	32	50	32	40	28

Obrázok 3: **Očakávania vlastných ekonomických výsledkov u respondentov v roku 2021**

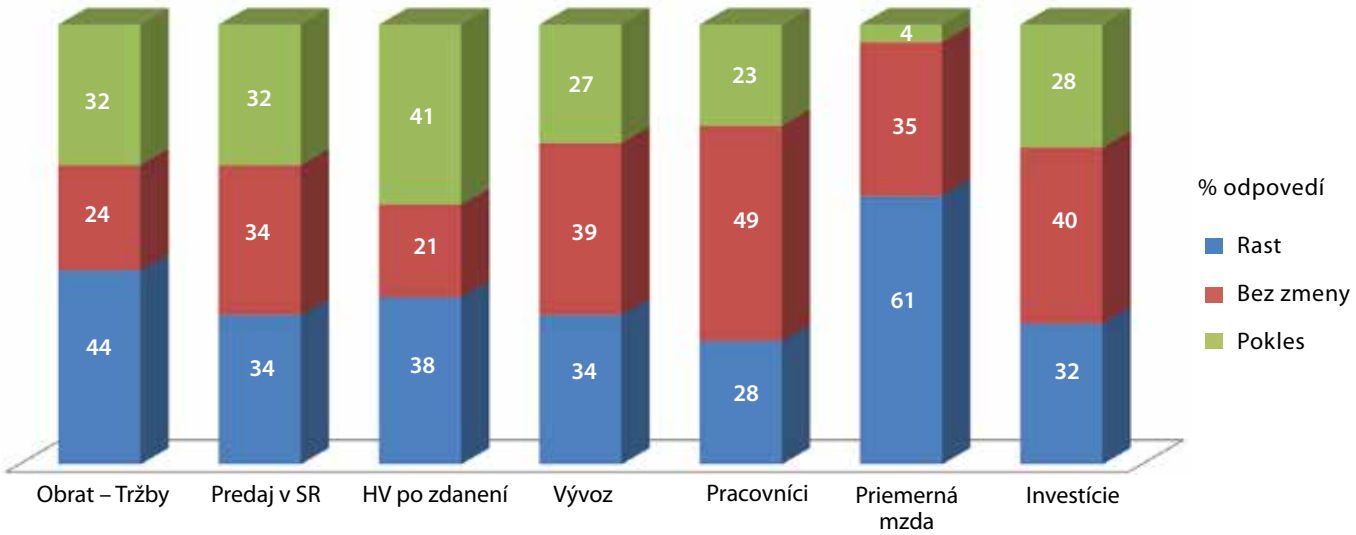

Na *Obrázku 4* sú porovnané preferencie u jednotlivých ukazovateľov predpokladajúce rast v rokoch 2020 a 2021. Kvôli prehľadnosti sú na tomto obrázku znázornené len percentuálne podiely odpovedí preferujúcich rast. Výrazne je viditeľný posun k väčšiemu podielu respondentov pozitívnejšie hodnotiacich svoje výsledky.

2.1.3. Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov konaných v rokoch 2020 a 2021

Vývoj postojov členov SOPK k vlastným výsledkom je možné analyzovať pomocou porovnania výsledkov prieskumu v roku 2020, a to odpovedí na otázky o odhadovaných výsledkoch v roku 2021 s odpoveďami z prieskumu v roku 2021 o výsledkoch očakávaných v roku 2021. V ľavej časti *Tabuľky 3* sú uvedené výsledky prieskumu z roku 2020 o predpokladaných výsledkoch v roku 2021, v pravej časti údaje získané v roku 2021 o očakávaných výsledkoch v roku 2021.

Grafické znázornenie týchto údajov je na *Obrázku 5*, pričom pre prehľadnosť sú opätovne zachytené len percentuálne podiely respondentov očakávajúcich rast pri jednotlivých ukazovateľoch hospodárenia spoločností.

V roku 2020 boli očakávania vlastných výsledkov za rok 2020 vo väčšine prípadov pesimistické, u štyroch ukazovateľov očakávali respondenti stagnáciu a u troch prepad a ani u jedného ukazovateľa nepredpokladali rast. V roku 2021 mali respondenti podstatne pozitívnejší pohľad na svoje výsledky za rok 2021, u troch ukazovateľov predpokladali rast, u štyroch stagnáciu

Obrázok 4: **Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021**

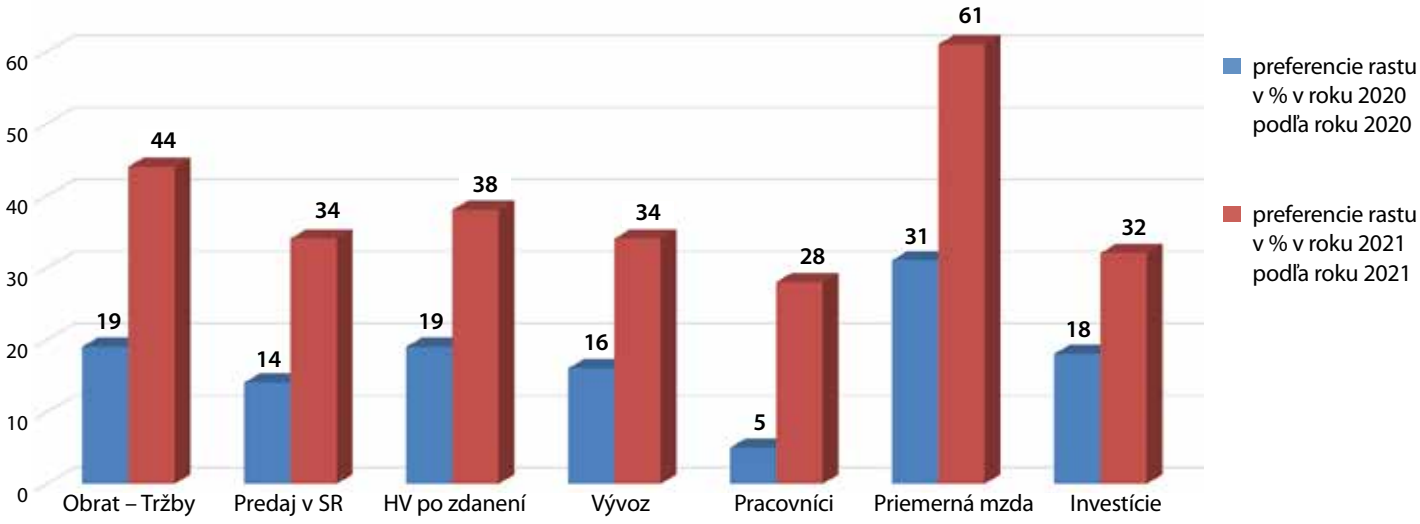

Tabuľka 3: **Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov konaných v rokoch 2020 a 2021**

Ukazovatele hospodárenia spoločností	% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020			% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021		
	Rast	Stagnácia	Pokles	Rast	Stagnácia	Pokles
Obrat – Tržby	33	26	41	44	24	32
Predaj v SR	27	34	39	34	34	32
HV po zdanení	31	32	37	38	21	41
Vývoz	31	37	32	34	39	27
Pracovníci	21	51	28	28	49	23
Priemerná mzda	40	50	10	61	35	4
Investície	25	40	35	32	40	28

Obrázok 5: **Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov v roku 2020 a 2021**

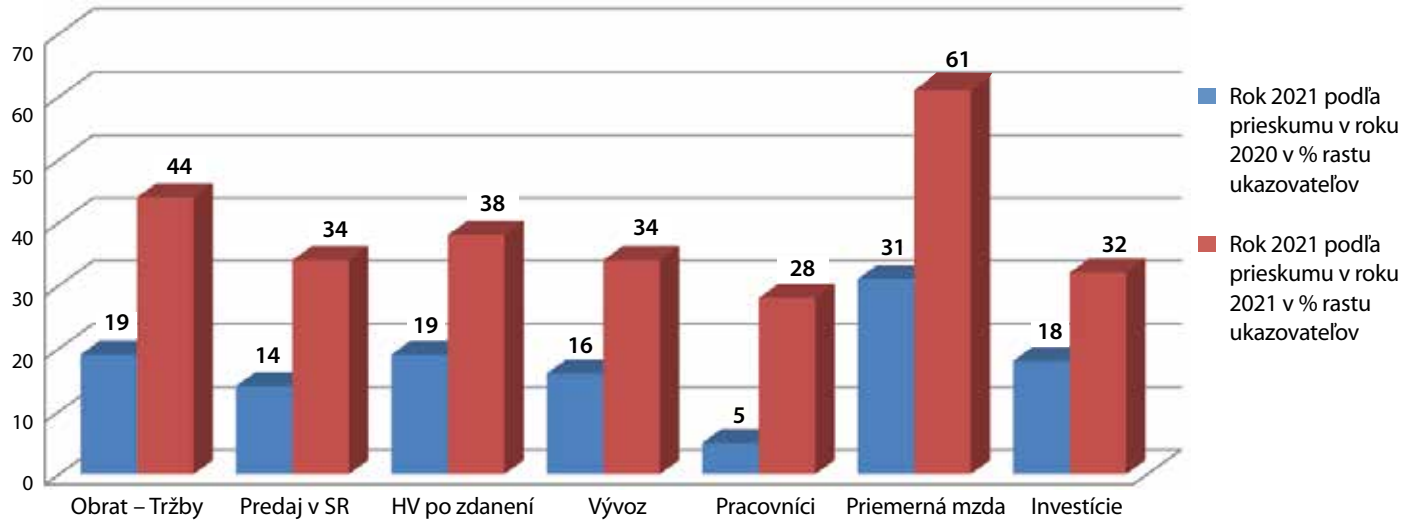

Tabuľka 4: **Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021**

Ukazovatele hospodárenia respondenta	% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020			% respondentov preferujúcich jednotlivé trendy v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021		
	Rast	Stagnácia	Pokles	Rast	Stagnácia	Pokles
Obrat – Tržby	33	26	41	39	38	23
Predaj v SR	27	34	39	33	39	28
HV po zdanení	31	32	37	31	31	38
Vývoz	31	37	32	39	38	23
Pracovníci	21	51	28	22	62	16
Priemerná mzda	40	50	10	69	28	3
Investície	25	40	35	29	46	25

Obrázok 6: **Očakávania vlastných ekonomických výsledkov u respondentov v roku 2022**

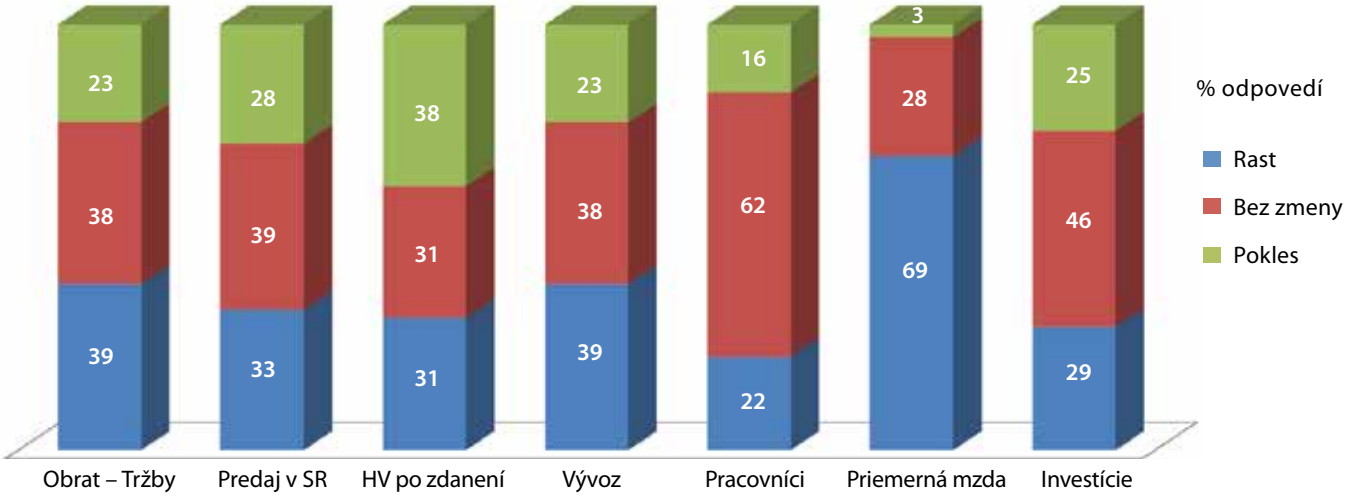

a len u jedného ukazovateľa pokles. Podiel odpovedí predpokladajúcich rast vlastných ukazovateľov zaznamenal medziročne prírastok od 7 % (vývoz) až po 21 % (priemerná mzda). Percentuálny podiel respondentov očakávajúcich medziročný pokles, konkrétne hospodárskeho výsledku po zdanení, stúpol o 4 %.

2.1.4. Očakávania vlastných ekonomických ukazovateľov u respondentov v roku 2022
(otázky č. 0.2, 0.4, 0.6, 0.8, 0.10, 0.12, 0.14)

Účastníci prieskumu sa vo svojich odpovediach na otázky č. 0.2, 0.4, 0.6, 0.8, 0.10, 0.12, 0.14 vyjadrovali k predpokladaným výsledkom vlastného hospodárenia v roku 2022. Údaje z prieskumu sú uvedené v pravej časti *Tabuľky 4* a graficky zobrazené na *Obrázku 6*. Hospodárenie vlastných spoločností v nasledujúcom roku vidia respondenti v mierne pozitívnejšom svetle ako v bežnom roku. Pri troch ukazovateľoch predpokladá najväčší podiel účastníkov v roku 2022 rast, pri troch stagnáciu a pokles u jedného. Percentuálny podiel tých, ktorí sa vyslovili za rast u uvedených troch ukazovateľoch, sa však zvýšil len mierne, od +6 % až po +29 % v prípade priemernej mzdy.

2.1.5. Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021

Popri aktuálnych údajoch z ekonomického prieskumu v roku 2021, ktorých súčasťou sú očakávania vlastného hospodárenia v roku 2022, sú k dispozícii údaje z prieskumu v roku 2020 s predikciami vlastných ekonomických výsledkov pre rok 2021. Tieto dva súbory údajov boli využité na porovnanie očakávaní pre nasledujúci rok z dvoch po sebe idúcich prieskumov.

V ľavej časti *Tabuľky 4* sú uvedené údaje z prieskumu konaného v roku 2020 o preferenciách pri očakávaní vývoja vlastných ekonomických ukazovateľov v roku 2021. V pravej časti sú uvedené percentuálne podiely respondentov uprednostňujúcich v prieskume konanom v roku 2021 jednu z troch možností vývoja v roku 2022. V roku 2020 ani u jediného ukazovateľa respondenti nepreferovali rast, u štyroch predpokladali stagnáciu a u troch dokonca pokles. V prieskume v roku 2021 rast predpokladala najväčšia časť respondentov u troch ukazovateľov, rovnako aj stagnáciu. Pritom medziročný rozdiel medzi podielom odpovedí preferujúcich rast sa pohybuje medzi 6 % až 29 %. V prípade ukazovateľa „hospodársky výsledok po zdanení" je rozdiel v medziročných preferenciách len 1 %.

Na *Obrázku 7* sú znázornené percentuálne podiely odpovedí respondentov predpokladajúcich rast ekonomických ukazovateľov bez znázornenia podielu respondentov predpokladajúcich stagnáciu a pokles ekonomických výsledkov. Je zrejmé, že pri prognóze vývoja vlastných ukazovateľov pre rok 2022 vykázali

Obrázok 7: **Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021**

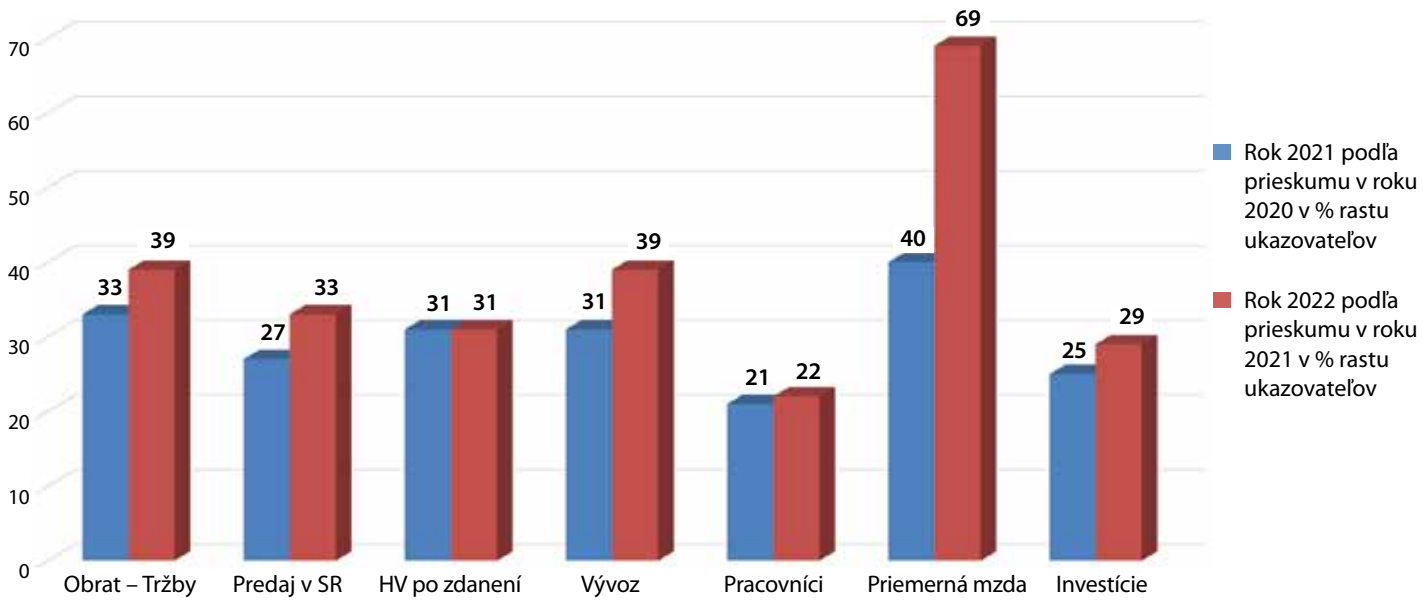

respondenti podstatne pozitívnejšie očakávania ako v roku 2020 pre rok 2021. A je zrejmé tiež to, že postoj respondentov v roku 2021 negatívne ovplyvnili stále platné opatrenia na potlačenie dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19 a po prakticky takmer dvoch rokoch dúfajú v pozitívnu zmenu, ktorá by im uľahčila podnikanie.

2.1.6. Porovnanie očakávaní podnikateľských subjektov v rokoch 2010 až 2022

Konanie ekonomického prieskumu SOPK počas takmer tridsaťročného obdobia umožňuje porovnať očakávania vlastného hospodárenia v časovom rade. S cieľom dosiahnuť prehľadnosť bol pre grafické zobrazenie vybraný len jeden ukazovateľ, a to percentuálny podiel odpovedí respondentov predpokladajúcich rast pri ukazovateli „obrat – tržby".

Na *Obrázku 8* je znázornený percentuálny podiel hodnotení očakávajúcich rast obratu od roku 2010 do roku 2022. Údaje za roky 2020 a 2021 boli získané z prvého riadku *Tabuľky 2*. Zároveň sú na *Obrázku 8* zobrazené percentuálne podiely respondentov očakávajúcich rast obratu v nasledujúcom roku. Údaje za roky 2021 a 2022 boli získané takisto z prvého riadku *Tabuľky 4*. Ostatné údaje za roky 2010 až 2020 boli získané z predchádzajúcich prieskumov. Na *Obrázku 8* sú pre ilustráciu makroekonomického prostredia uvedené aj prírastky hrubého domáceho produktu slovenskej ekonomiky, pričom pre rok 2021 sa uvádza len odhad.

Predbežné závery:

1. Očakávania účastníkov prieskumu v roku 2021 ohľadne vlastných hospodárskych výsledkov za rok 2021 sú pozitívnejšie ako v roku 2020 a tak isto vyznieva aj ich pohľad v roku 2021 na očakávané výsledky v roku 2022.

2. Aj pri kladnejšom očakávaní vlastných výsledkov v roku 2022 sa percentuálne podiely respondentov predpokladajúcich rast v roku 2022 medziročne len mierne zvýšili v porovnaní s očakávaniami v roku 2020 pre rok 2021, s výnimkou jediného ukazovateľa – rastu priemernej mzdy.

3. Pri porovnaní podielu respondentov predpokladajúcich rast obratu od roku 2010 je aj napriek pozitívnejším hodnoteniam vlastných výsledkov v roku 2021 možné hodnotiť ich očakávania v dlhodobom kontexte ako priemerné.

Obrázok 8: **Podiel hodnotení v % predpokladajúcich rast obratu v rokoch 2010 – 2022**

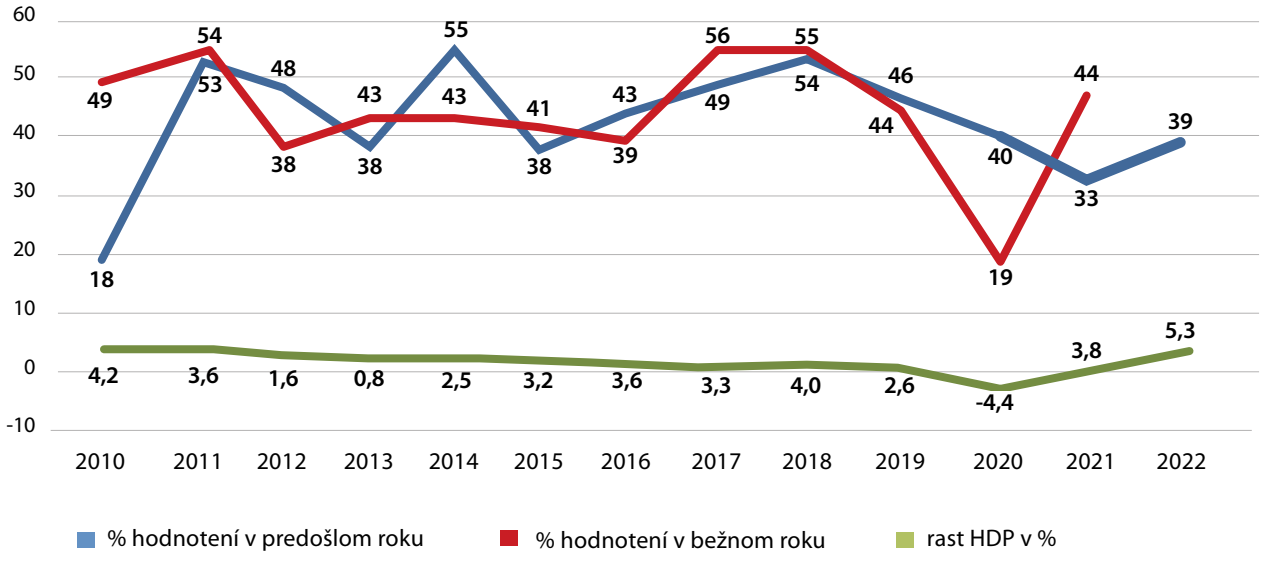

2.2. HODNOTENIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA (otázky č. 0.15 až 0.23)

Cieľom otázok v tejto časti prieskumu bolo zistiť názory respondentov, členov SOPK, na podnikateľské prostredie, v ktorom pracovali v roku 2021, a ich očakávania pre rok 2022. Navyše k otázkam v prieskume v roku 2021 bola zaradená otázka č. 0.23 zameraná na získanie názoru respondentov na zavedenie súborov opatrení pripravených Ministerstvom hospodárstva SR.

Podnikateľské prostredie bolo hodnotené na základe štyroch okruhov otázok:

1. Celkové hodnotenie podnikateľského prostredia v roku 2021 a očakávanie pre rok 2022

2. Hospodárska politika verejného sektora;
   - hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR a jej komunikácie s podnikateľským sektorom
   - vplyv miestnej samosprávy na podnikateľské prostredie
   - hodnotenie konkrétnych opatrení vlády SR

3. Vyhodnotenie rizík pre podnikateľskú činnosť

4. Hodnotenie opatrení vypracovaných Ministerstvom hospodárstva SR

2.2.1. Celkové hodnotenie podnikateľského prostredia (otázky č. 0.15 a 0.16)

Cieľom otázky **č. 0.15** ***(168 odpovedí)*** bolo získať hodnotenie podnikateľského prostredia v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020. Svoj názor na to, v akom prostredí podnikajú, mohli účastníci prieskumu vyjadriť výberom jednej z troch možností:

- ***priaznivé***
- ***zostávajúce na rovnakej úrovni***
- ***nepriaznivé***

Ďalšia otázka **č. 0.16** ***(166 odpovedí)*** bola zameraná na získanie názoru účastníkov prieskumu na to, aké bude podľa nich podnikateľské prostredie na Slovensku v roku 2022 v porovnaní s rokom 2021. Respondenti mohli zvoliť rovnako ako pri predchádzajúcej otázke jednu z troch možností:

- ***priaznivé***
- ***zostávajúce na rovnakej úrovni***
- ***nepriaznivé***

Podnikateľské prostredie v roku 2021 ako priaznivé v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2020 hodnotilo v prieskume 12 % respondentov, čo je najpriaznivejšie hodnotenie od roku 2011 s dvojnásobne vyšším počtom priaznivých hodnotení ako v roku 2020 (hodnotenie v porovnaní s rokom 2019). Ako nepriaznivé v porovnaní s rokom 2020 hodnotilo v roku 2021 podmienky na podnikanie 45 % respondentov, čo je nadštandardný pokles o 35 % oproti roku 2020. Za stagnujúce považovalo prostredie na podnikanie 43 %, čo je výrazný nárast o 19 % v porovnaní s rokom 2020.

Pri hodnotení pozitívnejšieho hodnotenia roku 2021 v porovnaní s predchádzajúcim rokom je treba uviesť, že v roku 2020 sa v najväčšej miere prejavili dôsledky protipandemických opatrení na podnikateľský sektor a tieto boli v roku 2021 už menej razantné a obmedzujúce.

Na základe odpovedí na otázku **č. 0.16** je možné získať predstavu o očakávaniach respondentov ohľadne kvality podnikateľského prostredia v roku 2022. Priaznivé prostredie očakáva 11 % účastníkov prieskumu, nepriaznivé prostredie 45 % a 44 % sa domnieva, že zostane rovnaké. V roku 2020 predikcia členov SOPK bola optimistickejšia, priaznivejšie prostredie v roku 2021 predpokladalo 17 %, nepriaznivé 38 % a nezmenené 45 % respondentov.

Pri porovnaní s odpoveďami na tú istú otázku v prieskume v roku 2020 na rok 2021 vidíme, že v roku 2021 sú očakávania pre rok 2022 pesimistickejšie, ako boli rok predtým.

Hodnotenie podnikateľského prostredia od roku 2010 do roku 2022 je uvedené v *Tabuľke 5*. Sú tu v jednej tabuľke uvedené odpovede v roku konania prieskumu a tiež predikcie pre nasledujúci rok. Je vidieť, že od roku 2011 podiel odpovedí hodnotiacich podnikateľské prostredie v roku konania prieskumu ako pozitívne nebol vyšší ako 12 %. *Obrázok 9* znázorňuje vnímanie podnikateľského prostredia od roku 2010 do roku 2022, pričom pre prehľadnosť sú vyobrazené len percentuálne podiely priaznivého hodnotenia podnikateľského prostredia v konkrétnom roku a aj očakávania priaznivých podmienok v nasledujúcom roku z toho istého prieskumu.

Tabuľka 5: **Hodnotenie podnikateľského prostredia v rokoch 2010 – 2022**

Obdobie prieskumu vnímania podnikateľského prostredia	**Vnímanie podnikateľského prostredia v % respondentov ako:**		
	Priaznivé	Stagnujúce	Nepriaznivé
Prieskum v 2009 aké bude v 2010	6	59	35
Prieskum v 2010 aké je v 2010	8	56	36
Prieskum v 2010 aké bude v 2011	34	38	28
Prieskum v 2011 aké je v 2011	20	55	25
Prieskum v 2011 aké bude v 2012	12	59	29
Prieskum v 2012 aké je v 2012	3	47	50
Prieskum v 2012 aké bude v 2013	6	26	68
Prieskum v 2013 aké je v 2013	2	42	56
Prieskum v 2013 aké bude v 2014	6	57	37
Prieskum v 2014 aké je v 2014	4	43	53
Prieskum v 2014 aké bude v 2015	5	54	41
Prieskum v 2015 aké je v 2015	7	56	37
Prieskum v 2015 aké bude v 2016	8	62	30
Prieskum v 2016 aké je v 2016	7	54	39
Prieskum v 2016 aké bude v 2017	7	61	32
Prieskum v 2017 aké je v 2017	8	59	33
Prieskum v 2017 aké bude v 2018	14	58	28
Prieskum v 2018 aké je v 2018	7	59	34
Prieskum v 2018 aké bude v 2019	6	66	28
Prieskum v 2019 aké je v 2019	6	54	40
Prieskum v 2019 aké bude v 2020	8	48	44
Prieskum v 2020 aké je v 2020	6	24	70
Prieskum v 2020 aké bude v 2021	17	45	38
Prieskum v 2021 aké je v 2021	**12**	**43**	**45**
Prieskum v 2021 aké bude v 2022	**11**	**44**	**45**

Obrázok 9: **Vnímanie podnikateľského prostredia ako priaznivého v rokoch 2010 – 2022**

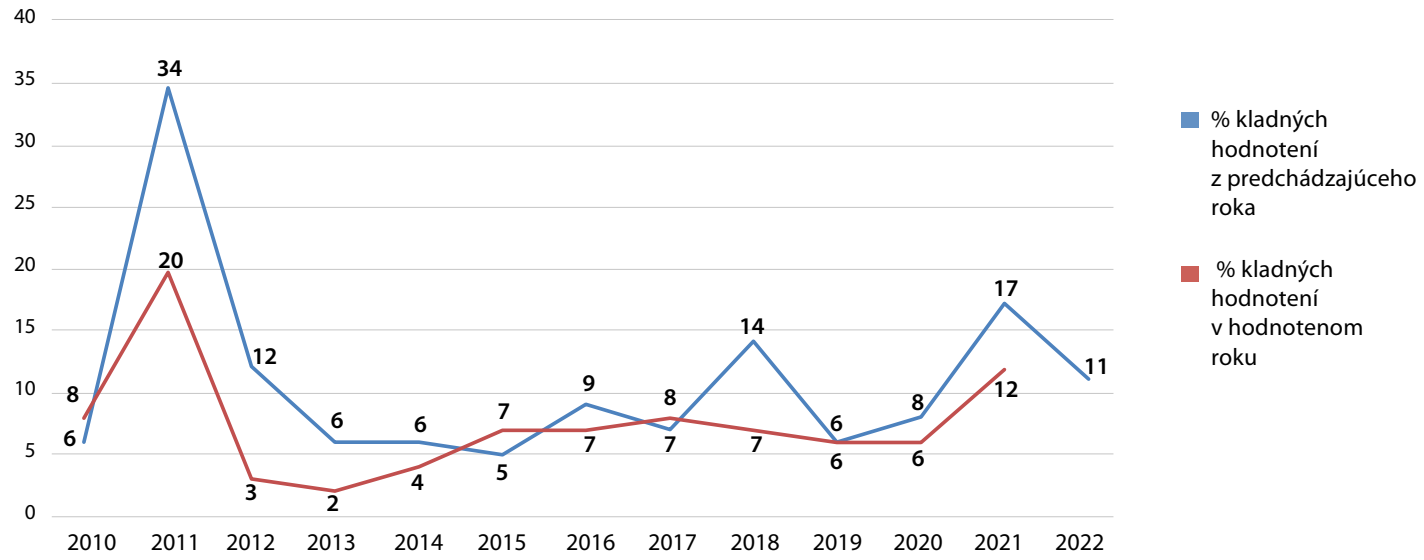

Predbežné závery:

1. Podmienky na podnikanie v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020 hodnotil ako priaznivé najvyšší podiel účastníkov prieskumu od roku 2011, a to až 12 %, čo je dvojnásobná hodnota výsledku v prieskume v roku 2020. Treba však uviesť, že ako stagnujúce ho hodnotilo 43 % a ako nepriaznivé 45 % respondentov.

2. Pri porovnaní očakávaní podmienok na podnikanie pre rok nasledujúci po roku, v ktorom sa konal prieskum, prejavili respondenti viac pesimizmu v roku 2021 ako v roku 2020. Podiel tých respondentov, ktorí očakávali, že podmienky v nasledujúcom roku budú priaznivejšie, klesol zo 17 % v roku 2020 na 11 % v roku 2021.

2.2.2. Hospodárska politika verejného sektora Slovenskej republiky

(otázky č. 0.17 až 0.21)

Postoj k podnikateľským aktivitám zo strany verejného sektora je jeden z najvýraznejších prvkov ovplyvňujúcich kvalitu podnikania. Vplyv vládnej exekutívy je veľmi výrazný, respondenti ho hodnotili prostredníctvom odpovedí na dve otázky č. 0.17 a 0.18. Pôsobenie samospráv hodnotili účastníci prieskumu prostredníctvom otázky č. 0.19. Odpoveďami na otázky č. 0.20 a 0.21 sa respondenti mohli vyjadriť ku konkrétnym opatreniam, ktoré podľa ich názoru mala vláda v roku 2021 realizovať na zlepšenie podmienok na podnikanie, a k tým, ktoré ho najviac zhoršili.

2.2.2.1. Hospodárska politika vlády Slovenskej republiky

Otázky v tejto časti prieskumu umožňujú spresniť a aj ozrejmiť pohľad členov SOPK na kroky vlády, ktoré vedú k zlepšeniu a v niektorých prípadoch aj k zhoršeniu podmienok na podnikanie, a na druhej strane umožňujú získať pre predstaviteľov exekutívy pohľad na priority podnikateľov.

V odpovedi na nasledujúce dve otázky **č. 0.17** ***(168 odpovedí)*** „Ako hodnotíte hospodársku politiku vlády SR?“, **č. 0.18** ***(169 odpovedí)*** „Považujete komunikáciu vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora za:...“ mali respondenti možnosť zvoliť si zo štyroch možností:

Tabuľka 6: **Hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR v rokoch 2010 – 2021**

Rok hodnotenia	Podiel odpovedí v %:			
	pozitívne	neutrálne	negatívne	nevie posúdiť
2010	33	45	12	10
2011	20	42	33	5
2012	7	39	50	4
2013	4	48	44	4
2014	3	31	54	12
2015	6	41	50	3
2016	1	45	47	7
2017	4	37	52	7
2018	3	36	50	11
2019	3	30	57	10
2020	7	42	40	11
2021	**4**	**31**	**56**	**9**

Obrázok 10: **Hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR v rokoch 2010 – 2021**

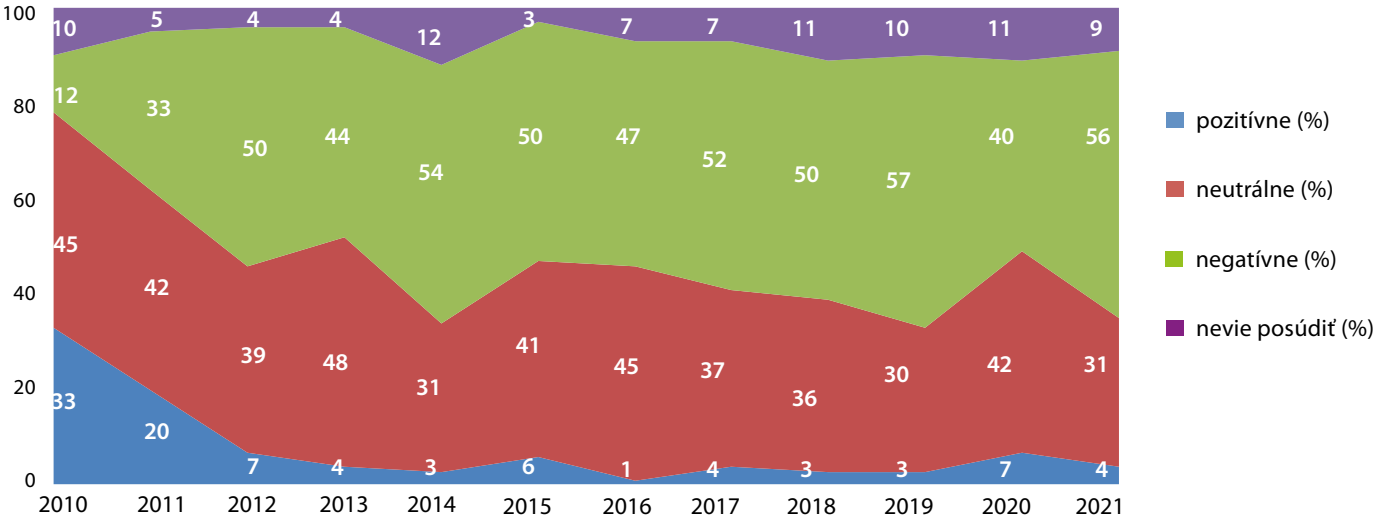

- ***pozitívne***
- ***neutrálne***
- ***negatívne***
- ***neviem posúdiť***

V odpovedi na otázku **č. 0.17** pozitívne hodnotili hospodársku politiku vlády SR v roku 2021 celkom 4 % respondentov, čo je o 3 % menej ako v roku 2020. Neutrálne ju hodnotilo 31 % a negatívne 56 %, čo je nárast o 16 % oproti roku 2020. Z uvedených údajov vyplýva, že hodnotenie hospodárskej politiky vlády účastníkmi prieskumu sa v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020 výrazne zhoršilo, podiel negatívnych hodnotení je mnohonásobne vyšší ako pozitívnych.

V *Tabuľke 6* je znázornené hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR v rokoch 2010 až 2021. Údaje z tabuľky sú graficky znázornené na *Obrázku 10*. Dlhodobo je možné sledovať od roku 2011 trend nízkeho podielu respondentov hodnotiacich vládnu politiku pozitívne. Podiel takýchto hodnotení sa pohyboval medzi 1 % až 7 %. Výsledky prieskumu v roku 2021 sú v súlade s týmto dlhodobým trendom.

Tabuľka7: **Hodnotenie komunikácie vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora v rokoch 2010 – 2021**

Rok hodnotenia	Podiel odpovedí v %:			
	pozitívne	neutrálne	negatívne	nevie posúdiť
2010	13	54	16	17
2011	20	42	33	5
2012	11	36	35	18
2013	11	39	41	9
2014	6	25	44	25
2015	10	38	40	12
2016	7	33	42	18
2017	5	33	47	15
2018	6	32	44	18
2019	9	27	45	19
2020	5	27	49	19
2021	**4**	**29**	**50**	**17**

Obrázok 11: **Hodnotenie komunikácie vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora v rokoch 2010 – 2021**

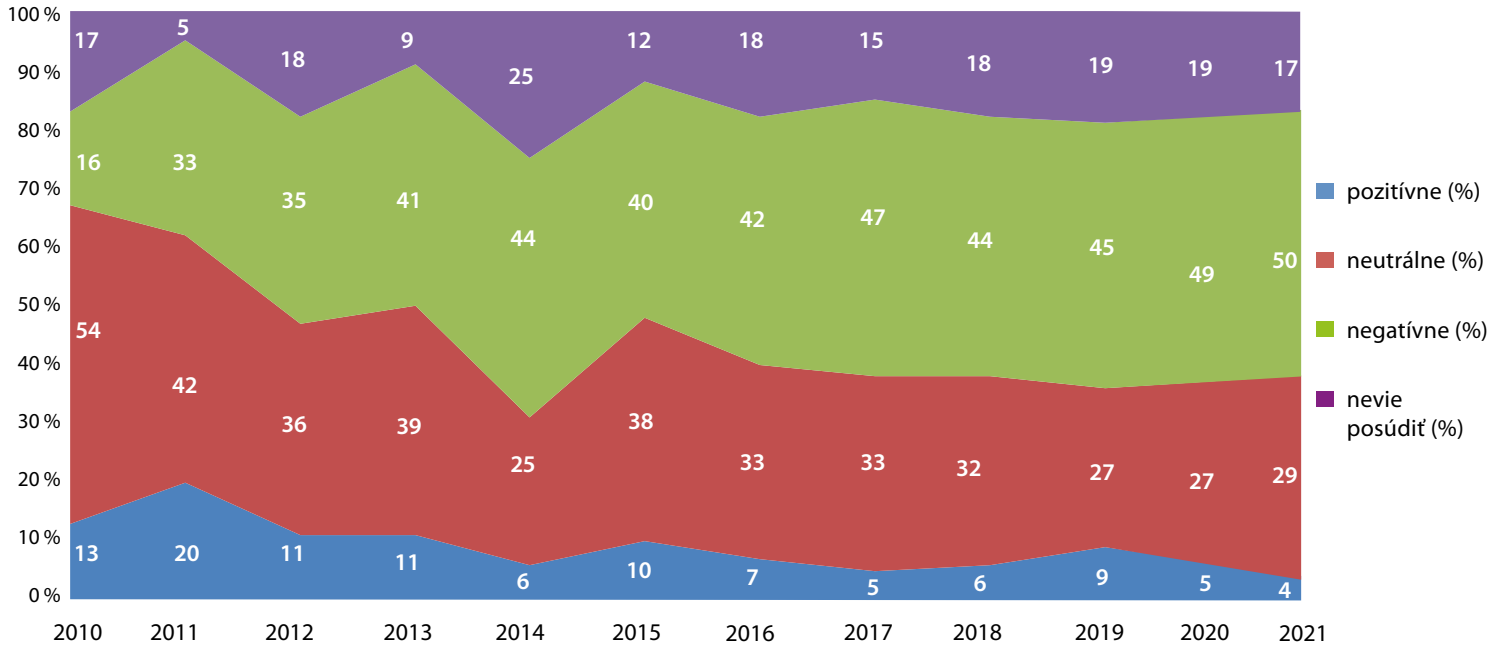

2.2.2.2. Komunikácia vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora

S pomocou odpovedí na otázku **č. 0.18** bola hodnotená komunikácia vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora**.** Účastníci prieskumu mali možnosť výberu rovnako zo 4 odpovedí ako v predchádzajúcej otázke:

- ***pozitívne***
- ***neutrálne***
- ***negatívne***
- ***neviem posúdiť***

Za pozitívnu je považovali 4 % respondentov, za neutrálnu 29 %, za negatívnu 50 % a nevedelo posúdiť 17 %. Podiel pozitívnych hodnotení v roku 2021 klesol v porovnaní s rokom 2020 len mierne, podiel negatívnych hodnotení stúpol tiež iba mierne. Údaje z *Tabuľky 7* sú znázornené na *Obrázku 11*, ktorý poskytuje prehľadné zobrazenie hodnotenia komunikácie vlády s podnikateľskými inštitúciami v rokoch 2010 až 2021. Podiel pozitívnych hodnotení je najnižší od roku 2010 a podiel negatívnych hodnotení komunikácie vlády najvyšší od toho istého roku.

2.2.2.3. Vplyv miestnej samosprávy a krajských samospráv na podnikateľské prostredie

Cieľom otázky **č. 0.19** ***(168 odpovedí)*** bolo zistiť, ako účastníci prieskumu hodnotia vplyv miestnych a krajských samospráv ako ďalšej časti verejného sektora na podnikateľské prostredie. V odpovedi na nasledujúcu otázku **č. 0.19** ***(168 odpovedí)*** „Považujete vplyv miestnej samosprávy na podnikateľské prostredie za:...“ mali respondenti možnosť zvoliť si zo štyroch možností:

- ***pozitívne***
- ***neutrálne***
- ***negatívne***
- ***neviem posúdiť***

Vplyv samospráv pozitívne hodnotilo 6 % respondentov, negatívne 16 % a neutrálne 62 %. Tieto údaje nie sú zásadne odlišné oproti údajom z rokov 2019 a 2020, podiely získané v roku 2021 sú mierne pozitívnejšie v porovnaní s rokom 2020.

Predbežné závery:

1. Hospodárska politika vlády SR bola v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020 hodnotená negatívnejšie. Pozitívne ju hodnotili len 4 % respondentov, neutrálne 31 %, negatívne až 56 %.

2. Komunikácia vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora bola v roku 2021 hodnotená ako najhoršia od roku 2010, pozitívne ju hodnotili len 4 % respondentov, negatívne 50 %.

3. Pri hodnotení vplyvu samospráv na podnikateľské prostredie došlo v medziročnom porovnaní len k mierne pozitívnemu posunu, nadpolovičná väčšina podnikateľov ju hodnotí neutrálne.

2.2.2.4. Hodnotenie opatrení vlády SR v roku 2021, ktoré mala vláda realizovať na zlepšenie podnikateľského prostredia, ale v tomto roku sa neuskutočnili (otázka č. 0.20)

V tejto časti prieskumu ***(169 odpovedí)*** respondenti vyznačili tie opatrenia, ktoré podľa ich názoru mala vláda na zlepšenie podnikateľského prostredia realizovať, ale neurobila tak. Respondenti mali možnosť využiť 7 preddefinovaných opatrení, podľa ktorých vláda mala konať, a mohli vyznačiť ľubovoľný počet z nich. Zároveň mali možnosť uviesť ďalšie opatrenia podľa vlastného uváženia. Po sčítaní hlasov pre každé opatrenie, ktoré vyznačili respondenti, bolo zostavené ich poradie. V zátvorke pri každom opatrení je uvedený počet vyznačení respondentmi.

1. Zníženie daňových a odvodových sadzieb *(131)*

2. Uľahčenie administratívnej náročnosti podnikania *(109)*

3. Zásadné zrýchlenie budovania infraštruktúry vo všetkých oblastiach *(82)*

4. Výraznejšie kompenzácie vplyvu pandémie na podnikanie *(72)*

5. Podpora investícií, výskumu a inovácií pre domáce a zahraničné subjekty *(70)*

6. Zmeny v Zákonníku práce zvyšujúce flexibilitu zamestnávateľských vzťahov *(57)*

7. Motivácia príchodu kvalifikovanej pracovnej sily zo zahraničia *(39)*

8. Iné (13): Zrýchlenie vymožiteľnosti práva (1) • Odstránenie bezdôvodnej byrokracie (1) • Dostavba diaľnice (2) • Ochrana domáceho trhu (1) • Zníženie DPH pre sektor služieb (1) • ďalšie (7)

Popri stále opakovanej požiadavke na zníženie daňových a odvodových sadzieb, požadovanej podnikateľskou sférou, je zaujímavé položenie dôrazu na dokončenie infraštruktúry, hlavne diaľničného spojenia Bratislavy s Košicami, ktorému zrejme žiadna vláda nevenovala patričnú pozornosť a nestanovila si ju ako prioritu.

2.2.2.5. Hodnotenie opatrení vlády SR v roku 2021, ktoré najviac zhoršili podnikateľské prostredie a nemali sa realizovať (otázka č. 0.21)

Účelom tejto otázky ***(158 odpovedí)*** bolo zistiť názor respondentov na opatrenia prijaté vládou SR, ktoré najviac zhoršili podnikateľské prostredie.

Pri konštrukcii otázky v dotazníku bola zvolená rovnaká schéma ako v predchádzajúcej otázke. Ďalej sú uvedené preddefinované otázky aj s počtom hlasov respondentov, ktorí sa s týmto názorom stotožnili:

1. Pripustenie zvýšenia cien energií a surovín *(102)*

2. Opatrenia vyplývajúce z boja s pandémiou preferujúce jej potlačenie pred zachovaním hospodárskeho rastu *(81)*

3. Absencia podporných mechanizmov na reštart ekonomiky po pandémii *(70)*

4. Zvýšenie daňových a odvodových sadzieb *(40)*

5. Nedostatočné odbúranie administratívnych prekážok *(40)*

6. Iné (10): Nepripravenosť na čerpanie zdrojov Európskej únie (1) • Neschopnosť vlády prijať „Kilečko“ (1) • Snaha o reguláciu trhu (1) • ďalšie (7)

Predbežné závery:

1. Účastníci prieskumu za najdôležitejšie opatrenia, ktoré mali byť a neboli realizované vládou, považovali zníženie daňového a odvodového zaťaženia, uľahčenie administratívnej náročnosti podnikania a zrýchlenie budovania infraštruktúrnych projektov.

2. Výrazne kritizovanou oblasťou zo strany respondentov bola nezvládnutá situácia s razantným zvýšením cien energií a surovín.

2.2.3. Riziká pre podnikateľskú činnosť

Odpovede na otázku **č. 0.22** ***(159 odpovedí)*** poskytujú jednu zo základných a najhodnotnejších informácii, pomocou ktorých je možné identifikovať najväčšie riziká pre podnikateľskú činnosť v roku konania prieskumu. Navyše sa podarilo vytvoriť časový rad týchto hodnotení a určiť tak najväčšie riziká pre podnikanie, ktoré dlhodobo pretrvávajú. Táto otázka obsahovala 16 preddefinovaných rizík s možnosťou pre respondentov doplniť ich o ďalšie. Každému z takto stanovených rizík bolo možné prideliť jeden z troch stupňov dôležitosti:

- ***vysoký***
- ***mierny***
- ***nemá vplyv***

Respondenti nemuseli vybrať všetky preddefinované riziká, podľa vlastného uváženia ich mohli vynechať ako nedôležité z ich pohľadu. Počet hodnotení tak pri jednotlivých vopred popísaných rizikách mohol byť nižší ako 169, pohyboval sa od 151 do 162. Okrem nich uviedli aj ďalších 7 rizík: pomalé a chaotické rozbiehanie reforiem, gold-plating smerníc Európskej únie do našej legislatívy atď. Poradie rizík z hľadiska ich vplyvu na podnikateľskú činnosť bolo stanovené podľa najväčšieho počtu odpovedí radiacich hodnotené riziko do skupiny s vysokým stupňom dôležitosti rizika. Takto získané výsledky za rok 2021 boli zoradené do *Tabuľky 8.* Pri tomto hodnotení sa neberie zreteľ na priradené stupne rizika *„mierny“* a *„nemá vplyv“*, u každého rizika sa zohľadňuje len stupeň rizika hodnotený ako *„vysoký“*.

Tabuľka 8: **Počet odpovedí v stupni dôležitosti u hodnotených rizík v roku 2021**

Poradie podľa zaradenia do stupňa dôležitosti VYSOKÝ	Názov rizika	Počet odpovedí v stupni dôležitosti		
		Vysoký	Mierny	Nemá vplyv
1	Rast cien vstupov, najmä rast cien energií	130	28	4
2	Vysoká daňová a odvodová zaťaženosť	113	40	6
3	Nízka vymáhateľnosť práva	92	48	15
4	Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily	90	54	17
5	Tolerancia štátnej správy pri porušovaní zákonov	73	64	19
6	Pokles zahraničného dopytu v dôsledku krízy	72	54	26
7	Klientelizmus a korupcia pri verejnom obstarávaní	71	55	32
8	Pokles domáceho dopytu	70	61	27
9	Nedostatočná ochrana domáceho trhu v SR	66	48	39
10	Nepružný, byrokratický postup inštitúcií EÚ	57	67	31
11	Legislatívne požiadavky zo strany EÚ	49	73	31
12	Politika odborov	30	72	54
13	Sociálne nepokoje	27	83	47
14	Činnosť inštitúcií zastrešujúcich podnikateľov	26	83	44
15	Vysoké úrokové miery	23	75	56
16	Kurzová pozícia eura k doláru a iným menám	18	82	52

Ako aktuálne najväčšie riziko pre podnikanie v čase prieskumu (rok 2021) bol označený „rast cien vstupov, najmä rast cien energií v Slovenskej republike“ – ako najväčšie ho hodnotilo 130 respondentov, za mierne riziko ho považovalo 28 ďalších. Len štyria uviedli, že faktor cien nemá vplyv na ich podnikanie. Ako druhé najväčšie riziko respondenti označili „vysokú daňovú a odvodovú zaťaženosť“, ktorej priradili 113 umiestnení v kategórii vysoký stupeň dôležitosti, a ako mierny faktor ju označilo 40 respondentov. V poradí ako tretie riziko boli vyhodnotené „nízka vymáhateľnosť práva“ s 92 hodnoteniami v najvyššom stupni a 48 v miernom.

Ako ďalšie v poradí rizík sa umiestnil „nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily“, „tolerancia štátnej správy pri porušovaní zákonov“ a „pokles zahraničného dopytu“. Ako riziko s najmenším dopadom na podnikanie boli vyhodnotené „vysoké úrokové miery“, ktoré dostali 56 hodnotení ako faktor, ktorý nemá vplyv na podnikanie.

Hodnotenie rizík pre podnikanie v rokoch 2011 až 2021 je uvedené v *Tabuľke 9*. Obsahuje 9 rizík dlhodobo hodnotených v uvedených rokoch ako najväčšie. Poradie jednotlivých rizík bolo určené podľa najvyšších umiestnení počas uvedeného obdobia, a to ich sčítaním, od najnižšieho po najvyššie. Za najväčšie riziko pre podnikanie je dlhodobo považovaná „vysoká daňová a odvodová zaťaženosť“. Ako druhé najväčšie riziko bola vyhodnotená „nízka vymáhateľnosť práva“ a tretie „klientelizmus a korupcia pri verejnom obstarávaní“.

Toto poradie najväčších rizík v dlhodobom hodnotení zostalo v roku 2021 rovnaké ako v prieskume v roku 2020. „Rast cien vstupov, najmä energií“ sa v dlhodobom poradí najväčších rizík umiestnil na šiestom mieste. V poslednom stĺpci tabuľky sú zoradené jednotlivé riziká v kratšom časovom období, a to podľa počtu umiestnení za posledné tri roky. Ako najdôležitejšie riziká v tomto trojročnom období sú vnímané na prvých dvoch miestach tie isté faktory ako v desaťročnom období. Avšak ako tretie sú vnímané ako vysoko rizikové až tri faktory. Sú to „pokles zahraničného dopytu v dôsledku krízy“, „nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily“ a „rast cien vstupov, najmä rast cien energií“.

Tabuľka 9: **Poradie vybraných rizík pre podnikateľskú činnosť v rokoch 2011 – 2021**

Názov rizika	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Súčet umiestnení 2011 – 2021	Súčet umiestnení 2019 – 2021
Vysoká daňová a odvodová zaťaženosť	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	16	4
Nízka vymáhateľnosť práva	2	2	2	2	2	2	3	4	2	3	3	27	8
Klientelizmus a korupcia pri verejnom obstarávaní	1	5	3	3	4	3	5	3	6	4	7	44	17
Pokles zahraničného dopytu v dôsledku krízy	3	3	7	5	3	5	4	5	5	2	6	48	13
Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily	8	9	10	9	8	4	2	2	3	6	4	65	13
Rast cien vstupov, najmä energií	5	6	6	8	7	8	6	6	4	8	1	65	13
Pokles domáceho dopytu	7	4	5	7	5	6	8	7	7	5	8	69	39
Politika odborov	14	13	14	12	14	14	12	12	12	12	12	141	46
Vysoké úrokové miery	11	12	12	14	16	12	13	14	13	14	15	146	42

2.2.4. Hodnotenie opatrení vypracovaných Ministerstvom hospodárstva SR

Cieľom otázky **č. 0.23** ***(163 odpovedí)*** bolo zistiť názor účastníkov prieskumu, do akej miery súbory opatrení spracovaných Ministerstvom hospodárstva SR pod názvom „Kilečko 1" a „Kilečko 2" zlepšili podnikateľské prostredie. Odpovedať bolo možné troma spôsobmi:

- ***zlepšili podnikateľské prostredie***
- ***zlepšili podnikateľské prostredie v nevýznamnom rozsahu***
- ***nemali vplyv na podnikateľské prostredie***

Táto otázka bola zaradená do prieskumu po prvý raz.

Podľa názoru 16 % respondentov uvedené „balíčky" zlepšili podnikateľské prostredie, až 58 % sa domnieva, že zlepšili podnikateľské prostredie v nevýznamnom rozsahu, a 26 % si myslí, že nemali vplyv na podnikateľské prostredie.

Predbežné závery:

1. Za najväčšie riziko pre podnikanie bol v roku 2021 považovaný „rast cien vstupov, najmä energií", nasledovaný „vysokým daňovým a odvodovým zaťažením" a „nízkou vymáhateľnosťou práva". Najvyššie hodnotené riziko – rast cien vstupov – sa pritom počas posledných 10 rokov konania prieskumu neumiestnilo ani raz medzi troma najväčšími rizikami.

2. Dlhodobo počas posledných 10 rokov je hodnotené ako najväčšie riziko pre podnikateľskú činnosť „vysoké daňové a odvodové zaťaženie", nasledované „nízkou vymáhateľnosťou práva" a „klientelizmom a korupciou pri verejnom obstarávaní.

3. Nadpolovičná väčšina, 58 % respondentov, sa domnieva, že „balíčky" pripravené Ministerstvom hospodárstva SR zlepšili podnikateľské prostredie, ale v nevýznamnom rozsahu.

2.3. EURÓPSKA ÚNIA A PODNIKANIE NA SLOVENSKU (otázky č. 0.24 až 0.29)

Šesť otázok zameraných na členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii malo rovnakú textáciu ako v prieskume v roku 2020.

V odpovedi na otázku **č. 0.24** ***(165 odpovedí)*** sa respondenti mohli vyjadriť, či majú záujem požadovať a využívať zdroje Európskej únie. Pri odpovedi mohli voliť medzi dvoma možnosťami:

- ***áno***
- ***nie***

O zdroje Únie má podľa odpovedí v prieskume záujem 36 % respondentov, čo je najnižší údaj od roku 2012. Vývoj záujmu o získanie zdrojov Európskej únie od roku 2012 až do roku 2021 je uvedený v prvom riadku *Tabuľky 10*, kde sú vyznačené percentuálne podiely súhlasných aj nesúhlasných odpovedí na túto otázku. Údaje z *Tabuľky 10* sú graficky znázornené na *Obrázku 12*.

Podľa odpovedí v roku 2021 prejavil záujem o využitie fondov Európskej únie najnižší podiel respondentov od roku 2012.

Odpovede na otázku **č. 0.25** ***(163 odpovedí)*** ilustrujú názor členov SOPK na transparentnosť celého procesu využívania zdrojov Európskej únie. Pri odpovedi mohli účastníci prieskumu zvoliť jednu z dvoch možností:

- ***áno***
- ***nie***

Tabuľka 10: **Názory na využívanie finančných zdrojov Európskej únie v rokoch 2012 – 2021**

Otázky	Podiel odpovedí v %																			
	2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie	áno	nie
Bude vaša spoločnosť požadovať a využívať zdroje EÚ v ďalšom období?	47	53	50	50	46	54	41	59	37	63	38	62	39	61	46	54	41	59	36	64
Predpokladáte, že celý proces využívania zdrojov EÚ bude transparentný?	27	73	20	80	14	86	25	75	24	76	23	77	18	82	28	72	30	70	37	63

Obrázok 12: **Názory na využívanie finančných zdrojov Európskej únie v rokoch 2012 – 2021**

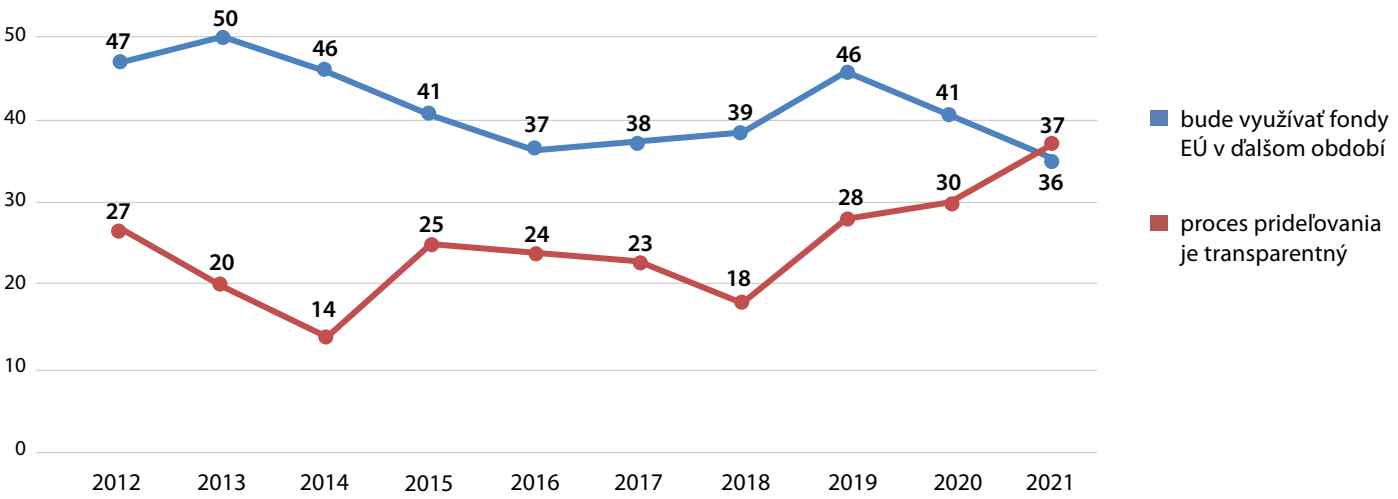

Ako transparentný hodnotilo postup získavania eurofondov 37 % respondentov, čo je výrazne najvyšší podiel od roku 2012. Časový rad percentuálneho podielu kladných aj záporných odpovedí hodnotiacich transparentnosť procesu od roku 2012 po rok 2021 je znázornený v druhom riadku *Tabuľky 10* a graficky vyjadrený na *Obrázku 12.*

Otázka **č. 0.26** ***(168 odpovedí)*** umožňuje získať predstavu o tom, v akej miere členovia SOPK považujú členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii za pozitívne. Pri odpovedi na túto otázku mohli voliť jednu z nasledujúcich piatich možností

- ***jednoznačne áno***
- ***áno***
- ***nemá významný dopad***
- ***nie***
- ***jednoznačne nie***

Jednoznačne pozitívne hodnotilo naše členstvo v Európskej únii 53 % respondentov, odpoveď *áno* zvolilo 37 %. Po sčítaní prvých dvoch možností odpovede je možné vysloviť záver, že členstvo Slovenska v Únii pozitívne hodnotilo 90 % respondentov. V roku 2020 to bolo celkom 88 % a v roku 2019 až 92 %. Podiel odpovedí *negatívne* hodnotiacich členstvo v Európskej únii dosiahol 5 %, *rozhodný nesúhlas* vyslovil len jediný respondent.

Podiel odpovedí hodnotiacich naše členstvo v Európskej únii v rokoch 2020 a 2021 je znázornený na *Obrázku 13.* Hodnotenie členstva Slovenskej republiky v Únii v rokoch 2015 až 2021 je znázornené v *Tabuľke 11.* Príslušné údaje potvrdzujú, že súhlas s členstvom v Európskej únii dlhodobo prevyšuje 83 %, nesúhlas prejavovalo 2 až 5 % respondentov.

Tabuľka 11: **Hodnotenie členstva Slovenskej republiky v Európskej úni v rokoch 2015 – 2021**

	Podiel odpovedí respondentov v %				
	Jednoznačne áno	**Áno**	**Nemá významný dopad**	**Nie**	**Jednoznačne nie**
rok 2015	53	33	8	4	2
rok 2016	52	31	14	2	1
rok 2017	53	31	12	4	0
rok 2018	60	34	4	2	0
rok 2019	53	39	3	3	2
rok 2020	62	26	7	5	0
rok 2021	**53**	**37**	**4**	**5**	**1**

Obrázok 13: **Hodnotenie členstva Slovenskej republiky v Európskej únii v rokoch 2020 a 2021**

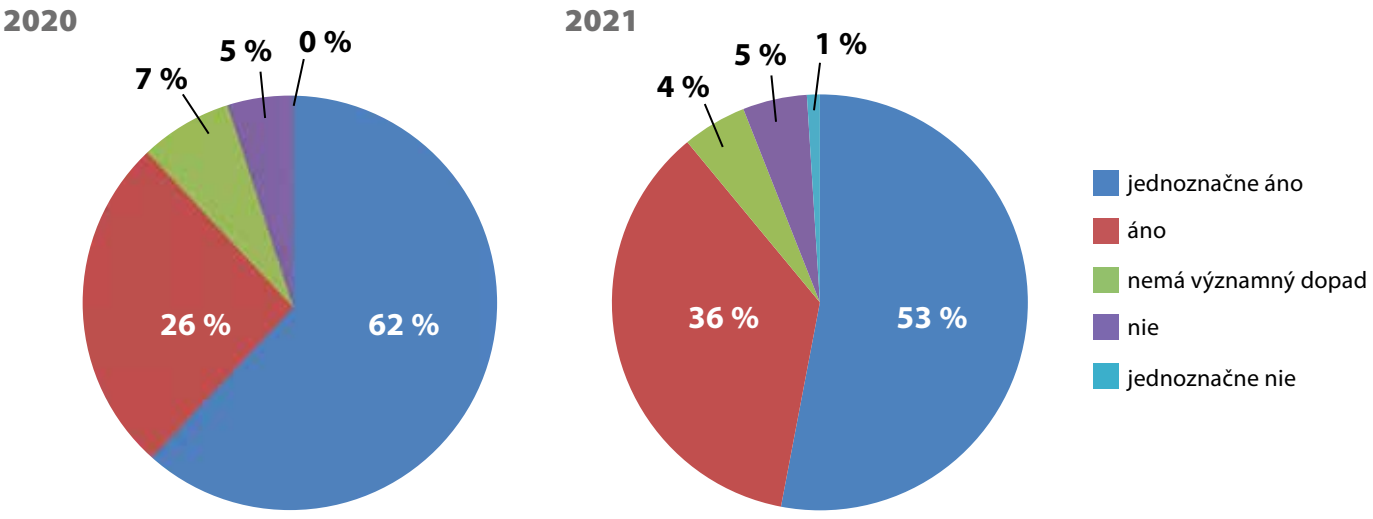

Ako dôsledok niektorých zmien prijímaných na úrovni Európskej únie majúcich dopad na podnikateľské prostredie bola zaradená táto otázka **č. 0.27 *(168 odpovedí)***. Formulovaná bola tak, aby umožnila zistiť názor na to, či treba presunúť viac právomocí do pôsobnosti Európskej únie. Respondenti mali pri odpovedi na otázku, či súhlasia s presunom viacerých právomocí do pôsobnosti Európskej únie, možnosť výberu z piatich odpovedí:

- ***rozhodne áno***
- ***áno***
- ***súčasný stav vyhovuje***
- ***nie***
- ***rozhodne nie***

Odpovede *rozhodne áno* (5 %) a *áno* (19 %) uviedlo spolu 24 % respondentov, čo je na úrovni podielu odpovedí v prieskumoch v rokoch 2019 a 2020. Nesúhlas, t. j. odpovede *nie* (38 %) a *rozhodne nie* (17 %) vyjadrilo spolu 55 % respondentov, čo je mierne vyšší podiel ako v rokoch 2019 a 2020.

Na *Obrázku 14* sú graficky znázornené odpovede na túto otázku spolu s odpoveďami v prieskume v roku 2020. Prehľad odpovedí na otázku **č. 0.27** od roku 2015 do 2021 je uvedený v *Tabuľke 12*.

Tabuľka 12: **Hodnotenie presunu právomocí do pôsobnosti Európskej únie v rokoch 2015 – 2021**

	Podiel odpovedí respondentov v %				
	Rozhodne áno	**Áno**	**Súčasný stav vyhovuje**	**Nie**	**Rozhodne nie**
rok 2015	4	15	25	41	15
rok 2016	2	22	19	44	13
rok 2017	3	17	27	38	15
rok 2018	5	23	31	32	9
rok 2019	7	18	22	44	9
rok 2020	6	17	28	30	19
rok 2021	**5**	**19**	**21**	**38**	**17**

Obrázok 14: **Hodnotenie presunu právomocí do pôsobnosti Európskej únie v rokoch 2020 a 2021**

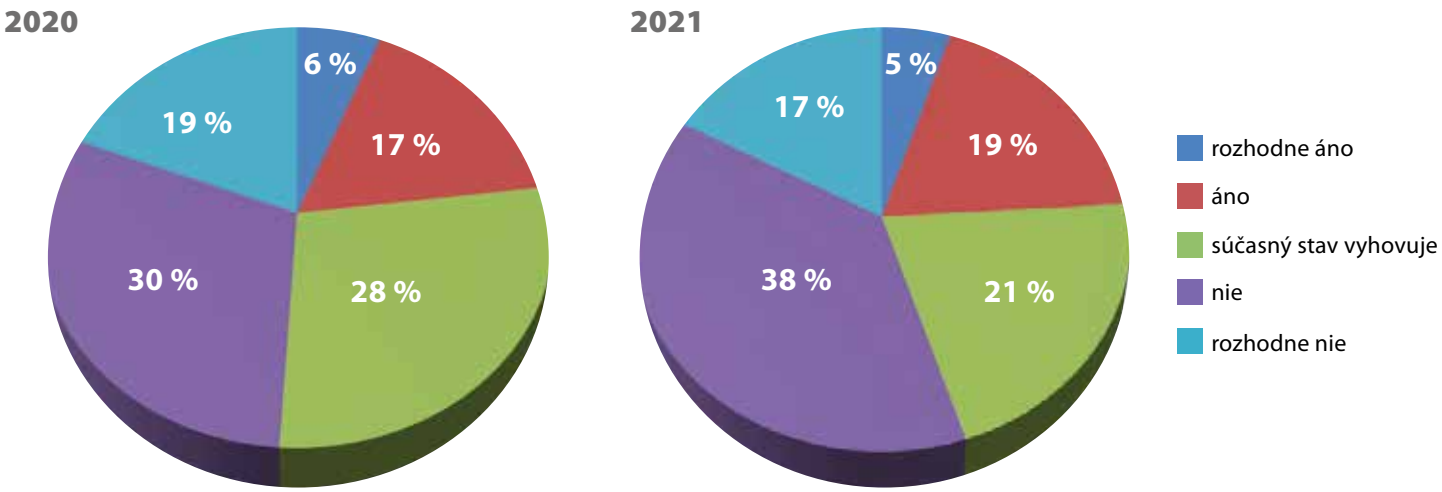

Cieľom otázky **č. 0.28** ***(166 odpovedí)*** bolo zistiť názor členov SOPK, nakoľko je v súčasnosti uplatňovaný mechanizmus rozhodovania v rámci Európskej únie z pohľadu záujmov takej krajiny ako Slovenská republika vyhovujúci. Rovnako ako v minulých rokoch bolo možné odpovedať troma spôsobmi:

- ***áno***
- ***nie***
- ***neviem sa vyjadriť***

Súhlas so súčasným stavom vyjadrilo 28 % respondentov, nesúhlas 42 %. Zaujímavé je, že v porovnaní s rokom 2020 došlo v roku 2021 k zvýšeniu podielu odpovedí preferujúcich súčasný stav o 6 % a taktiež negatívnych vyjadrení o 7 %. Výrazne sa v dôsledku toho znížil počet odpovedí, že sa respondent nevedel vyjadriť, a to na 30 %.

V otázke **č. 0.29** ***(168 odpovedí)*** respondenti mali vyjadriť svoj názor, nakoľko súčasný postup Európskej únie a Slovenskej republiky pri presadzovaní environmentálnych opatrení zohľadňuje aj ekonomické záujmy Slovenska. Pri odpovedi si respondenti mohli zvoliť jednu z troch možností:

- ***áno***
- ***nie***
- ***neviem sa vyjadriť***

Podľa 17 % účastníkov prieskumu v súčasnosti postup Európskej únie a aj Slovenskej republiky zohľadňuje aj ekonomické záujmy Slovenska (v roku 2020 sa vyjadrilo pozitívne 60 %), negatívny názor vyjadrilo 51 %, čo je o 27 % viac ako v roku 2020.

Predbežné závery:

1. Dôveru v transparentnosť prideľovania zdrojov Európskej únie prejavilo 37 % účastníkov prieskumu, toto pozitívne hodnotenie je najvyššia dosiahnutá hodnota od roku 2009. Treba však uviesť, že za netransparentný ho stále považuje až 63 % respondentov.

2. Vstup do Európskej únie zostáva dlhodobo pozitívne hodnotený, kladne sa vyjadrilo 90 % členov SOPK, ktorí sa zúčastnili na prieskume. Jednoznačne vstup do Európskej únie odmietol len jediný respondent.

3. Prípadný väčší presun právomocí do pôsobnosti Európskej únie hodnotilo kladne 24 % účastníkov prieskumu, nesúhlasilo s ním 53 %. Počet nesúhlasných odpovedí v porovnaní s rokmi 2019 a 2020 sa udržiava na približne tej istej úrovni.

4. So súčasným stavom rozhodovania v Európskej únii súhlasilo 28 % účastníkov prieskumu, čo je viac o 6 % v porovnaní s rokom 2020, a nesúhlasilo s ním 42 %, čo je o 7 % viac ako v roku 2020.

5. Značnou zmenou v trende odpovedí prešla otázka o tom, či v súčasnosti presadzované opatrenia súvisiace s environmentálnou problematikou zohľadňujú ekonomické záujmy Slovenska. V roku 2020 až 60 % respondentov uviedlo, že áno. V roku 2021 len 17 %. Až 51 % účastníkov prieskumu sa domnieva, že tieto záujmy nie sú zohľadňované.

2.4. PROBLEMATIKA PRACOVNEJ SILY

Tri otázky použité v tejto časti prieskumu boli identické ako v prieskumoch v rokoch 2019 a 2020. Problémy so získavaním kvalifikovanej pracovnej sily boli jednými z dominantných pre podnikateľský sektor v posledných rokoch, aj keď ich v rokoch 2020 a 2021 prekryli dopady pandémie ochorenia COVID-19. Zostali aj v roku 2021 jednými z najdôležitejších a preto boli otázky smerované na tieto problémy ponechané v prieskume aj v roku 2021.

Odpoveď na otázku **č. 0.30** ***(167 odpovedí)*** poskytla údaje o tom, aké skúsenosti-majú zamestnávatelia so zamestnávaním zahraničnej pracovnej sily. Vyhodnotenie odpovedí umožnilo získať nepriamo tiež odpoveď na otázku, aký podiel respondentov v praxi takúto pracovnú silu aj využíval. Respondenti mali možnosť vybrať si jednu z troch odpovedí:

- ***pozitívne***
- ***negatívne***
- ***neviem sa vyjadriť***

Podľa prieskumu pozitívne skúsenosti so zamestnávaním zahraničnej pracovnej sily má 19 % respondentov, čo je pomerne významne menej ako 26 % v roku 2020. Negatívne skúsenosti uvádzalo 7 %, čo je len mierne menší podiel ako v rokoch 2019 (8 %) a 2020 (9 %). Formulácia otázky dovoľuje vysloviť s pomerne veľkou presnosťou záver, že so zamestnávaním zahraničnej pracovnej sily má vlastné skúsenosti približne štvrtina respondentov, zostávajúcich 75 % túto možnosť v praxi nevyužívalo (*Obrázok 15*).

Cieľom otázky **č. 0.31** ***(167 odpovedí)*** bolo získať názor účastníkov prieskumu na administratívnu náročnosť získania zahraničnej kvalifikovanej pracovnej sily. Odpovedať mohli v rámci troch možností, či považujú proces za:

- ***neprimerane zložitý***
- ***akceptovateľný***
- ***nevedia sa vyjadriť***

Za akceptovateľnú považuje administratívnu náročnosť celého procesu 8 % účastníkov prieskumu v roku 2021, v roku 2020 ju takto hodnotilo 15 % a v roku 2019 rovnako 8 % respondentov. Za neprimerane zložitú ju v prieskume v roku 2021 považovalo 28 %, čo je mierne menej ako 31 % v roku 2020 a ako 35 % v roku 2019. Postupne klesajúci trend odpovedí považujúcich celý proces získavania kvalifikovanej zahraničnej pracovnej sily za neprimerane zložitý potvrdzuje aj údaj z roku 2018, keď podiel týchto odpovedí dosiahol 50 %.

Obrázok 15: **Názory na využívanie zahraničnej pracovnej sily v rokoch 2020 a 2021**

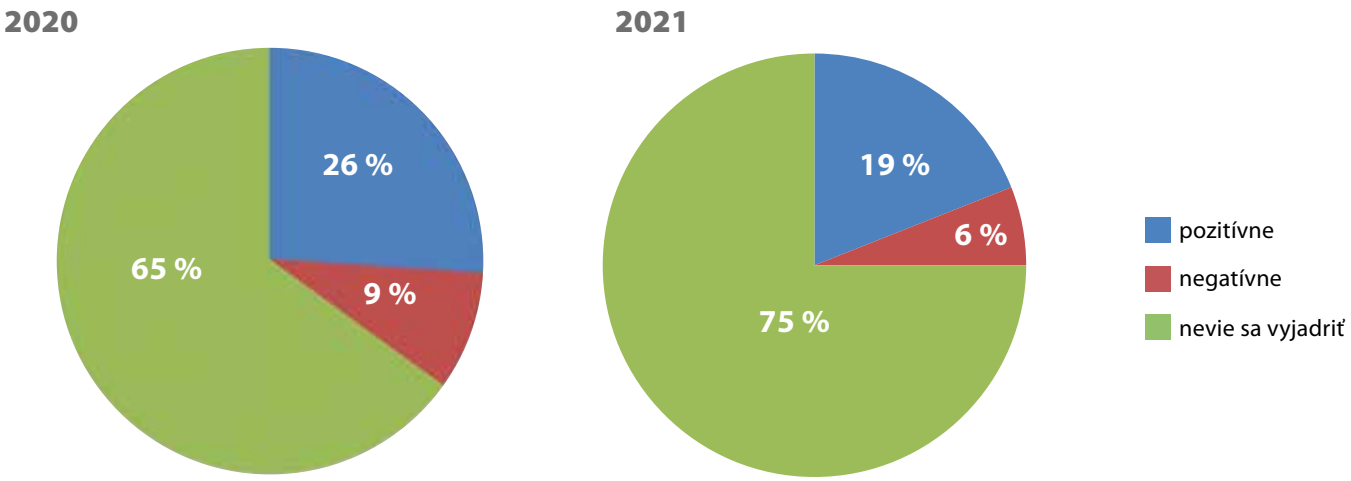

Obdobne ako v predchádzajúcej otázke je možné z podielu odpovedí, v ktorých sa účastníci nevyjadrujú k získavaniu zahraničnej pracovnej sily, vyvodiť záver, že približne dve tretiny túto pracovnú silu nezamestnávali (*Obrázok 16*).

Odpoveďami na otázku **č. 0.32** ***(167 odpovedí)*** respondenti mohli vyjadriť svoj postoj k riešeniu problému dlhodobej nezamestnanosti za účelom motivácie dlhodobo nezamestnaných zapojiť sa do pracovného procesu.

Respondenti mohli voliť medzi troma možnosťami:

- ***áno***
- ***nie***
- ***neviem sa vyjadriť***

Výrazná väčšina, 77 % (v roku 2020 to bolo taktiež 77 %), súhlasila s tým, že je treba zmeniť prístup k dlhodobo nezamestnaným, len 5 % (v roku 2020 a 2019 to boli 4 %) sa domnieva, že nie je treba meniť postup v tejto oblasti.

Predbežné závery:

1. Skúsenosti so zamestnávaním kvalifikovanej zahraničnej pracovnej sily mala v roku 2021 odhadom približne štvrtina respondentov. Podiel zamestnávateľov s negatívnymi skúsenosťami sa pohyboval v rokoch 2019 až 2021 na úrovni 7 až 9 %.

2. Podiel respondentov, ktorí považujú proces získania zahraničnej pracovnej sily za príliš administratívne náročný, od roku 2019 postupne klesol z 35 % na 28 % v roku 2021. Podiel odpovedí považujúcich celý proces za akceptovateľný, bol v roku 2021 nižší o 7 % ako v roku 2020.

3. Účastníci prieskumu stabilne podporujú zmenu prístupu k dlhodobo zamestnaným za účelom ich motivácie zapojiť sa do pracovného procesu, vyslovilo sa ich tak 77 %. Podobne stabilný podiel respondentov na úrovni 4 až 5 % sa v posledných troch rokoch v prieskume vyslovil za ponechanie súčasného stavu.

Obrázok 16: **Názory na administratívnu náročnosť získania zahraničnej pracovnej sily v rokoch 2020 a 2021**

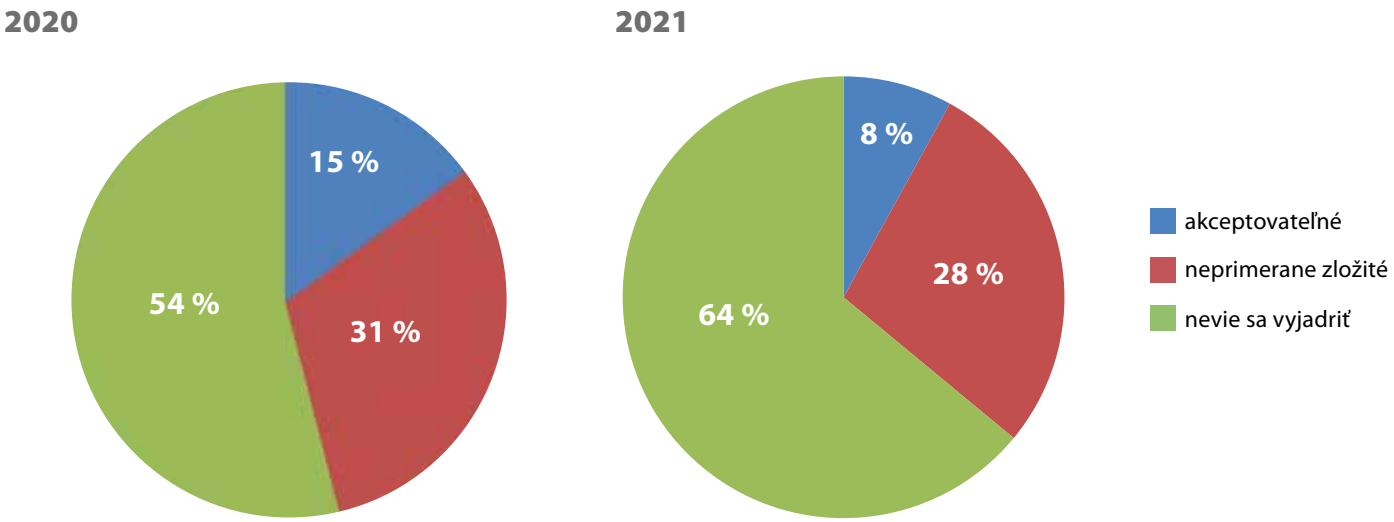

2.5. DOPLNOK PRIESKUMU

VPLYV OPATRENÍ NA ZABRÁNENIE ŠÍRENIA PANDÉMIE COVID-19

Pandémia ochorenia COVID-19 negatívne vplývala na svetovú ekonomiku aj v roku 2021, hoci pôvodné prognózy predpokladali, že svetová ekonomika dosiahne v roku 2021 úroveň tvorby hrubého domáceho produktu dosahovanú pred pandémiou. Podobný vývoj sa predpokladal aj na Slovensku. V skutočnosti práve v dobe konania prieskumu prebiehala tretia vlna pandémie so silne negatívnym dopadom na hospodárstvo.

Preto boli znova zaradené ako doplnok k ekonomickému prieskumu SOPK otázky zamerané na zistenie dopadov pandémie na činnosť členov komory v roku 2021. Počet otázok v doplnku prieskumu zostal zachovaný, ale dve pôvodné otázky boli zmenené. Otázka č. 2 bola nahradená otázkou o časovom horizonte dosiahnutia predkrízových výsledkov a otázka č. 3 o dopadoch na zamestnanosť bola nahradená hodnotením opatrení na stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie (otázka č. 5). Otázka č. 1 bola zmenená len čiastočne, keď hodnotila celý rok (v tomto prípade 2021) a nielen prvý polrok ako v predchádzajúcich prieskumoch.

Otázka **č. 1** ***(165 odpovedí)*** bola zameraná na zistenie dopadu pandémie na hospodárenie respondentov v roku 2021 v porovnaní s pred-covidovým rokom 2019. Účastníci prieskumu mohli označiť vývoj výnosov svojej spoločnosti v štyroch pásmach:

- ***nárast, prípadne dosiahnutie rovnakej úrovne***
- ***pokles 0 – 4,9 %***
- ***pokles 5 – 10 %***
- ***pokles viac ako 10 %***

Vo svojich odpovediach respondenti uviedli nasledujúce výsledky:

- **43 % – dosiahnutie vyšších alebo rovnakých výnosov ako v roku 2019**
- **14 % – pokles v pásme 0 – 4,9 %**
- **19 % – pokles v pásme 5 – 10 %**
- **24 % – pokles viac ako 10 %**

Podiel respondentov, ktorí v roku 2021 dosiahli v porovnaní s rokom 2019 lepšie alebo rovnaké výsledky, výrazne vzrástol na 43 %, kým v roku 2020 oproti roku 2019 takéto výsledky zaznamenalo 22 % respondentov. Tomu zodpovedalo medziročné zníženie podielu respondentov s poklesom ich výsledkov o viac ako 10 %, a to zo 49 % (v roku 2020 v porovnaní s rokom 2019) na 24 % v roku 2021 v porovnaní s rokom 2019.

Cieľom novo zaradenej otázky **č. 2** ***(166 odpovedí)*** bolo zistiť, kedy predpokladajú respondenti dosiahnutie, prípadne prekročenie pred-covidovej úrovne svojho hospodárenia, t. j. výsledkov roku 2019. K dispozícii mali tri možné odpovede:

- ***nedosiahneme ich ani v roku 2022***
- ***v roku 2021, najneskôr v roku 2022***
- ***nezaznamenali sme pokles počas posledných dvoch rokov***

Respondenti uviedli nasledujúce odpovede:

- **43 % – nedosiahne pred-covidové výsledky ani v roku 2022**
- **29 % – dosiahne ich v roku 2021, najneskôr v roku 2022**
- **28 % – nezaznamenalo pokles svojich hospodárskych výsledkov počas posledných dvoch rokov**

Prekvapujúce je, že takmer polovica účastníkov prieskumu nepredpokladá dosiahnutie pred-covidových výsledkov ani v roku 2022.

Odpovede na otázku **č. 3** ***(157 odpovedí)*** umožnili získať predstavu o tom, ako hodnotia členovia SOPK formu a intenzitu pomoci zo strany vlády SR v roku 2021.

Odpoveď bolo možné formulovať dvoma spôsobmi:

- ***spokojnosť s opatreniami***
- ***nespokojnosť s opatreniami***

- **spokojnosť vyjadrilo 31 % zúčastnených spoločností**
- **nespokojnosť prezentovalo 69 % respondentov**

V porovnaní s prieskumom konaným v roku 2020 klesol v prieskume v roku 2021 podiel kladných hodnotení o 8 %, zrkadlovo o ten istý podiel sa zvýšili negatívne hodnotenia.

Cieľom otázky **č. 4** ***(165 odpovedí)*** bolo zistiť postoj respondentov k jednotlivým formám štátnej pomoci podnikateľskému sektoru a ich spokojnosť s týmito možnosťami.

Pri odpovedi si mohli vybrať jednu zo šiestich možností:

a) áno, pomoc sme dostali v plnom rozsahu
b) áno, pomoc sme dostali čiastočne
c) v súčasnosti očakávame, že ju dostaneme
d) nie, nepotrebujeme ju
e) nie, nespĺňali sme podmienky na poskytnutie pomoci
f) nie (s uvedením dôvodov, pre ktoré pomoc nepožadovali)

Percentuálny podiel zvolených jednotlivých možností odpovedí bol nasledujúci:

a) – 31 %
b) – 19 %
c) – 2 %
d) – 18 %
e) – 21 %
f) – 9 %

Spokojnosť s pomocou poskytnutou v plnom rozsahu vyjadrilo 31 % respondentov, čo je pokles o 11 % oproti výsledkom v roku 2020, pomoc v nie úplnom rozsahu dostalo 19 %, čo je medziročný nárast o 6 %. Ak zahrnieme do jednej skupiny plne spokojných spolu s čiastočne spokojnými, je vidieť, že pomoc vo významnom rozsahu dostalo 50 % účastníkov prieskumu. V roku 2020 to bolo 55 %. Pomoc nepotrebovalo 18 %, podmienky jej poskytnutia nespĺňalo 21 % respondentov. Časť respondentov, ktorá nedostala pomoc, uviedla dôvody jej neposkytnutia: pomoc bola poskytnutá len na jeden mesiac • preferencia zníženia daní a odvodov pred príspevkami • jednoduchšie bolo čerpať úver • námaha vynaložená na získanie pomoci prevažuje nad jej prínosom • spoločnosť v uvedenom roku nemala príjmy, len investície.

V otázke **č. 5** ***(163 odpovedí)*** účastníci prieskumu hodnotili opatrenia vlády SR na zotavenie a stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie ochorenia COVID-19. Otázka bola aj vzhľadom na svoj charakter zaradená prvýkrát.

Respondenti mali možnosť vyjadriť sa troma spôsobmi:

a) veľmi dobré, zlepšia výkonnosť slovenskej ekonomiky
b) ich prijatie je pozitívne, ale nepostačujú na zrýchlenie rastu slovenskej ekonomiky
c) sú nepostačujúce

Percentuálny podiel zvolených jednotlivých možností odpovedí bol nasledujúci:

a) – 1 %
b) – 48 %
c) – 51 %

Iba dvaja respondenti podľa výsledkov prieskumu považujú vládne opatrenia na stimuláciu ekonomiky v post-pandemickom období za dobré, zlepšujúce výkonnosť ekonomiky. Približne polovica z ostatných respondentov sa domnieva, že ich prijatie je možné považovať za pozitívne, ale nepostačujúce a druhá mierne väčšia časť (51 %) ich považuje za nepostačujúce.

Predbežné závery:

1. U respondentov nastal výrazný posun k pozitívnejšiemu hodnoteniu vlastných hospodárskych výsledkov počas pandémie v roku 2021 pri porovnaní s pred-covidovým rokom 2019, než ako ich hodnotili v roku 2020 oproti roku 2019. Kým v roku 2020 (oproti roku 2019) prepad hospodárenia vyšší ako 10 % zaznamenala takmer polovica respondentov, v roku 2021 takýto výsledok v porovnaní s rokom 2019 uviedla približne len štvrtina účastníkov prieskumu.

2. Pomerne vysoké percento respondentov, až 43 %, nepredpokladá dosiahnutie predkrízových výsledkov v roku 2021 a ani v roku 2022. Naproti tomu 28 % zúčastnených spoločností nezaznamenalo pokles ani v roku 2020 a ani v roku 2021.

3. Zatiaľ čo v roku 2020 spokojnosť s formou a intenzitou pomoci zo strany vlády vyjadrilo 39 % respondentov, v roku 2021 tento podiel klesol na 31 %. Nespokojnosť vyjadrilo v roku 2021 až 69 % účastníkov.

4. Pri detailnejšom hodnotení pomoci vlády respondenti uviedli, že pomoc vlády v plnom rozsahu dostalo 31 % z nich, čo je pokles o 11 % oproti roku 2020. Spolu so skupinou, ktorá dostala pomoc len čiastočne, a ktorá ju očakáva, je to mierne viac ako polovica respondentov. Pomoc nepotrebovalo 18 %, nedostalo ju, lebo nespĺňali podmienky (21 %), prípadne z iných dôvodov celkom 9 % účastníkov prieskumu. Z toho možno vyvodiť záver, že 30 % respondentov nedostalo ani jednu z foriem pomoci.

5. Opatrenia vlády na zotavenie a stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie hodnotí pozitívne len 1 % respondentov, ako pozitívne, ale nepostačujúce 48 % a ako nepostačujúce 51 %.

ZÁVERY

1. Pohľad účastníkov prieskumu na vlastné hospodárske výsledky v roku 2021 je pozitívnejší ako v roku 2020 a tak isto vyznievajú aj ich očakávania výsledkov v roku 2022.

2. Aj pri kladnejšom očakávaní vlastných výsledkov v roku 2022, percentuálne podiely respondentov predpokladajúcich rast v roku 2022 sa medziročne len mierne zvýšili v porovnaní s očakávaniami v roku 2020 pre rok 2021.

3. Pri porovnaní podielu respondentov predpokladajúcich rast obratu od roku 2010 aj napriek pozitívnejším hodnoteniam vlastných výsledkov v roku 2021, je možné hodnotiť ich očakávania v dlhodobom kontexte ako priemerné.

4. Podmienky na podnikanie v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020 hodnotilo ako priaznivé 12 % respondentov, čo je najvyšší podiel od roku 2011. Treba však uviesť, že zároveň ako stagnujúce ich hodnotilo 43 % a ako nepriaznivé 45 % respondentov.

5. Pri očakávaní podmienok na podnikanie v roku 2022 prejavili respondenti viac pesimizmu v roku 2021 ako v roku 2020 pri predikcii pre rok 2021.

6. Hospodárska politika vlády SR bola v roku 2021 v porovnaní s rokom 2020 hodnotená negatívnejšie, pozitívne ju hodnotili 4 % respondentov.

7. Komunikácia vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora bola v roku 2021 hodnotená ako najhoršia od roku 2010.

8. Pri hodnotení vplyvu samospráv na podnikateľské prostredie došlo v medziročnom porovnaní len k mierne pozitívnemu posunu, nadpolovičná väčšina ju hodnotí neutrálne.

9. Účastníci prieskumu za najdôležitejšie opatrenia, ktoré mali byť a neboli realizované vládou, považovali zníženie daňového a odvodového zaťaženia, uľahčenie administratívnej náročnosti podnikania a zrýchlenie budovania infraštruktúrnych projektov. Výrazne kritizovanou oblasťou zo strany respondentov bola nezvládnutá situácia s razantným zvýšením cien energií a surovín.

10. Ako najväčšie riziko pre podnikanie bol v roku 2021 považovaný „rast cien vstupov, najmä energií" nasledovaný „vysokým daňovým a odvodovým zaťažením" a „nízkou vymáhateľnosťou práva".

11. Dlhodobo počas posledných 10 rokov je hodnotené ako najväčšie riziko pre podnikateľskú činnosť „vysoké daňové a odvodové zaťaženie" nasledované „nízkou vymáhateľnosťou práva" a „klientelizmom a korupciou pri verejnom obstarávaní.

12. Nadpolovičná väčšina respondentov sa domnieva, že „balíčky" pripravené Ministerstvom hospodárstva SR zlepšili podnikateľské prostredie, ale v nevýznamnom rozsahu.

13. Dôveru v transparentnosť prideľovania zdrojov Európskej únie prejavilo 37 % účastníkov prieskumu, čo je najvyšší podiel od roku 2009. Treba však uviesť, že za netransparentné ho považuje takmer dvojnásobok respondentov (63 %).

14. Vstup do Európskej únie zostáva dlhodobo pozitívne hodnotený, kladne sa vyjadrilo 90 % členov SOPK, ktorí sa zúčastnili na prieskume.

15. Prípadný väčší presun právomocí do pôsobnosti Európskej únie hodnotí kladne 24 % účastníkov prieskumu, nesúhlasí s ním viac ako dvojnásobok. So súčasným stavom rozhodovania v Európskej únii súhlasí 28 % účastníkov a nesúhlasí s ním 42 %. Až 51 % účastníkov prieskumu sa domnieva, že presadzované opatrenia v environmentálnej oblasti nezohľadňujú ekonomické záujmy Slovenska.

16. Skúsenosti so zamestnávaním kvalifikovanej zahraničnej pracovnej sily mala odhadom približne štvrtina respondentov. Podiel účastníkov prieskumu, ktorí považujú proces získania zahraničnej pracovnej sily za príliš administratívne náročný, postupne klesol z 35 % v roku 2019 na 28 % v roku 2021.

17. Prepad svojich hospodárskych výsledkov vyšší ako 10 % v roku 2020 v porovnaní s rokom 2019 dosiahla takmer polovica respondentov, v roku 2021 v porovnaní s rokom 2019 to bola už len štvrtina.

18. Až 43 % respondentov nepredpokladá dosiahnutie predkrízových výsledkov hospodárenia v roku 2021 a ani v roku 2022. Naproti tomu 28 % zúčastnených spoločností nezaznamenalo pokles ani v roku 2020, ani v roku 2021.

19. Podiel pozitívnych hodnotení formy a intenzity pomoci zo strany vlády počas pandémie vyjadrilo 31 % respondentov, nespokojných ich bolo až 69 %.

20. Až 52 % respondentov sa vyjadrilo, že dostali pomoc vlády v plnom rozsahu, prípadne čiastočne.

21. Opatrenia vlády na zotavenie a stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie hodnotí pozitívne len 1 % respondentov a ako nepostačujúce 51 %.

Obrázky:

Obrázok 1: Štruktúra respondentov podľa počtu zamestnancov v roku 2021
Obrázok 2: Podiel členov SOPK zúčastnených na prieskume podľa krajov v roku 2021
Obrázok 3: Očakávania vlastných ekonomických výsledkov u respondentov v roku 2021
Obrázok 4: Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021
Obrázok 5: Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov v roku 2020 a 2021
Obrázok 6: Očakávania vlastných ekonomických výsledkov u respondentov v roku 2022
Obrázok 7: Porovnanie preferencií rastu ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021
Obrázok 8: Podiel hodnotení v % predpokladajúcich rast obratu v rokoch 2010 – 2022
Obrázok 9: Vnímanie podnikateľského prostredia ako priaznivého v rokoch 2010 – 2022
Obrázok 10: Hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR v rokoch 2010 – 2021
Obrázok 11: Hodnotenie komunikácie vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora v rokoch 2010 – 2021
Obrázok 12: Názory na využívanie finančných zdrojov Európskej únie v rokoch 2012 – 2021
Obrázok 13: Hodnotenie členstva Slovenskej republiky v Európskej únii v rokoch 2015 – 2021
Obrázok 14: Hodnotenie presunu právomocí do pôsobnosti Európskej únie v rokoch 2020 a 2021
Obrázok 15: Názory na využívanie zahraničnej pracovnej sily v rokoch 2020 a 2021
Obrázok 16: Názory na administratívnu náročnosť získania zahraničnej pracovnej sily v rokoch 2020 a 2021

Tabuľky:

Tabuľka 1: Štruktúra respondentov v rokoch 2010 – 2021
Tabuľka 2: Porovnanie preferencií očakávaných výsledkov respondentov v roku 2020 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2021
Tabuľka 3: Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumov konaných v rokoch 2020 a 2021
Tabuľka 4: Porovnanie preferencií vývoja ekonomických ukazovateľov respondentov v roku 2021 podľa prieskumu v roku 2020 a v roku 2022 podľa prieskumu v roku 2021
Tabuľka 5: Hodnotenie podnikateľského prostredia v rokoch 2010 – 2022
Tabuľka 6: Hodnotenie hospodárskej politiky vlády SR v rokoch 2010 – 2021
Tabuľka7: Hodnotenie komunikácie vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora v rokoch 2010 – 2021
Tabuľka 8: Počet odpovedí v stupni dôležitosti u hodnotených rizík v roku 2021
Tabuľka 9: Poradie vybraných rizík pre podnikateľskú činnosť v rokoch 2011 – 2021
Tabuľka 10: Názory na využívanie finančných zdrojov Európskej únie v rokoch 2012 – 2021
Tabuľka 11: Hodnotenie členstva Slovenskej republiky v Európskej únii v rokoch 2020 a 2021
Tabuľka 12: Hodnotenie presunu právomocí do pôsobnosti Európskej únie v rokoch 2015 – 2021

·tasr·

Zdroj, ktorému môžete dôverovať

www.tasr.sk

DOTAZNÍK

Vašu odpoveď označte symbolom (x)

Sektor, v ktorom podnikáte:
výroba ☐ doprava, obchod, služby a iné ☐

I. OČAKÁVANÉ EKONOMICKÉ VÝSLEDKY NAŠEJ SPOLOČNOSTI

OBRAT – TRŽBY

0.1 Celkový obrat v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

0.2 Očakávame, že celkový obrat sa v roku 2022:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

PREDAJ NA DOMÁCOM TRHU

0.3 Príjmy z predaja na domácom trhu v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýšia ☐
ostanú rovnaké ☐
znížia ☐

0.4 Očakávame, že príjmy z predaja na domácom trhu sa v roku 2022:
zvýšia ☐
ostanú rovnaké ☐
znížia ☐

HOSPODÁRSKY VÝSLEDOK PO ZDANENÍ

0.5 Hospodársky výsledok po zdanení v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

0.6 Očakávame, že hospodársky výsledok po zdanení sa v roku 2022:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

VÝVOZ

0.7 Príjmy z vývozu v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýšia ☐
ostanú rovnaké ☐
znížia ☐

0.8 Očakávame, že príjmy z vývozu sa v roku 2022:
zvýšia ☐
ostanú rovnaké ☐
znížia ☐

PRACOVNÍCI

0.9 Počet pracovníkov v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

0.10 V roku 2022 očakávame, že počet pracovníkov sa:
zvýši ☐
ostane rovnaký ☐
zníži ☐

PRIEMERNÁ MZDA

0.11 Priemerná nominálna mzda v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýši ☐
ostane rovnaká ☐
zníži ☐

0.12 Očakávame, že v roku 2022 sa priemerná nominálna mzda:
zvýši ☐
ostane rovnaká ☐
zníži ☐

INVESTÍCIE

0.13 Úroveň investícií v roku 2021 sa v porovnaní s rokom 2020:
zvýši ☐
ostane rovnaká ☐
zníži ☐

0.14 Očakávame, že v roku 2022 sa úroveň našich investícií:
zvýši ☐
ostane rovnaká ☐
zníži ☐

II. HODNOTENIE PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA

PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE

0.15 Celkové podnikateľské prostredie v roku 2021 je v porovnaní s rokom 2020:

priaznivé ☐
ostalo rovnaké ☐
nepriaznivé ☐

0.16 Očakávame, že v roku 2022 bude celkové podnikateľské prostredie:

priaznivé ☐
ostane rovnaké ☐
nepriaznivé ☐

HOSPODÁRSKA POLITIKA VEREJNÉHO SEKTORA

0.17 Ako hodnotíte hospodársku politiku vlády SR?

pozitívne ☐
neutrálne ☐
negatívne ☐
neviem posúdiť ☐

0.18 Považujete komunikáciu vlády SR s inštitúciami podnikateľského sektora za:

pozitívnu ☐
neutrálnu ☐
negatívnu ☐
neviem posúdiť ☐

0.19 Považujete vplyv miestnej samosprávy (obce a mestá) a krajských samospráv na podnikateľské prostredie za:

pozitívny ☐
neutrálny ☐
negatívny ☐
neviem posúdiť ☐

0.20 Ktoré opatrenia v roku 2021 z hľadiska vašej spoločnosti mala vláda SR realizovať na zlepšenie podnikateľského prostredia, ale v tomto roku neboli uskutočnené?

a) zmeny v Zákonníku práce zvyšujúce flexibilitu zamestnávateľských vzťahov ☐
b) podpora investícií, výskumu a inovácií pre domáce a zahraničné subjekty ☐
c) zníženie daňových a odvodových sadzieb ☐
d) motivácia príchodu kvalifikovanej pracovnej sily zo zahraničia ☐
e) výraznejšie kompenzácie vplyvu pandémie na podnikanie ☐
f) uľahčenie administratívnej náročnosti podnikania, napr. digitalizáciou verejnej správy ☐
g) zásadné zrýchlenie budovania infraštruktúry vo všetkých oblastiach ☐
h) iné (uveďte aké) .....

.....

0.21 Ktoré opatrenia vlády SR v roku 2021 z hľadiska vašej spoločnosti najviac zhoršili podnikateľské prostredie a nemali byť realizované?

a) opatrenia vyplývajúce z boja s pandémiou preferujúce jej potlačenie pred zachovaním hospodárskeho rastu ☐
b) absencia podporných mechanizmov na reštart ekonomiky po pandémii ☐
c) zvýšenie daňových a odvodových sadzieb ☐
d) nedostatočné odbúranie administratívnych prekážok sťažujúcich zamestnanie zahraničnej pracovnej sily ☐
e) absencia opatrení zabraňujúcich prílišné zvýšenie cien energií a surovín ☐
f) iné (uveďte aké) .....

.....

RIZIKÁ PRE PODNIKATEĽSKÚ ČINNOSŤ

0.22 Z hľadiska vplyvu na podnikateľskú činnosť priraďujeme stupeň dôležitosti nasledovným rizikám (označte **x**-om)**:**

	vysoký	*mierny*	*nemá vplyv*
● pokles domáceho dopytu	☐	☐	☐
● pokles zahraničného dopytu	☐	☐	☐
● rast cien vstupov, najmä rast cien energií v SR	☐	☐	☐
● vysoké úrokové miery	☐	☐	☐
● vysoká daňová a odvodová zaťaženosť	☐	☐	☐
● nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily	☐	☐	☐
● klientelizmus a korupcia pri verejnom obstarávaní	☐	☐	☐
● nízka vymožiteľnosť práva	☐	☐	☐
● tolerancia štátnej správy pri porušovaní zákonov	☐	☐	☐
● legislatívne požiadavky zo strany EÚ	☐	☐	☐
● nedostatočná ochrana domáceho trhu v SR	☐	☐	☐
● nepružný, byrokratický postup európskych inštitúcií	☐	☐	☐
● kurzová pozícia eura k doláru a iným menám	☐	☐	☐
● sociálne nepokoje	☐	☐	☐
● politika odborov	☐	☐	☐
● činnosť inštitúcií zastrešujúcich podnikateľov	☐	☐	☐
● iné (vymenujte)			

.....

.....

.....

0.23 Ohodnoťte prínos súboru opatrení spracovaných ministerstvom hospodárstva pod názvom „Kilečko 1“ a „Kilečko 2“ na zlepšenie podnikateľského prostredia:

a) zlepšilo podnikateľské prostredie ☐
b) zlepšilo podnikateľské prostredie v nevýznamnom rozsahu ☐
c) nemalo vplyv na podnikateľské prostredie ☐

III. EURÓPSKA ÚNIA A PODNIKANIE NA SLOVENSKU

0.24 Bude vaša spoločnosť požadovať a využívať zdroje EÚ v ďalšom období?
a) áno ☐
b) nie ☐

0.25 Predpokladáte, že celý proces využívania zdrojov EÚ bude transparentný?
a) áno ☐
b) nie ☐

0.26 Považujete členstvo SR v EÚ za pozitívne?
a) jednoznačne áno ☐
b) áno ☐
c) nemá významný dopad ☐
d) nie ☐
e) jednoznačne nie ☐

0.27 Súhlasíte s názorom, že v ďalšom období treba presunúť viac právomocí do pôsobnosti EÚ v oblastiach majúcich dopad na podnikateľské aktivity?
a) rozhodne áno ☐
b) áno ☐
c) súčasný stav vyhovuje ☐
d) nie ☐
e) rozhodne nie ☐

0.28 Považujete v súčasnosti uplatňovaný mechanizmus rozhodovania v rámci EÚ z pohľadu záujmov malej krajiny, ako je Slovensko, za vyhovujúci?
a) áno ☐
b) nie ☐
c) neviem sa vyjadriť ☐

0.29 Zohľadňuje, podľa vášho názoru, súčasný postup v EÚ a SR pri presadzovaní environmentálnych opatrení dostatočne aj ekonomické záujmy?
a) áno ☐
b) nie ☐
c) neviem sa vyjadriť ☐

IV. PROBLEMATIKA PRACOVNEJ SILY

0.30 Aké sú vaše skúsenosti v prípade, že zamestnávate zahraničnú pracovnú silu?
a) pozitívne ☐
b) negatívne ☐
c) neviem sa vyjadriť ☐

0.31 Získanie zahraničnej kvalifikovanej pracovnej sily v dnešných podmienkach – z hľadiska administratívnej náročnosti – považujete za:
a) neprimerane zložité ☐
b) akceptovateľné ☐
c) neviem sa vyjadriť ☐

0.32 Je potrebné zmeniť prístup k dlhodobo nezamestnaným za účelom ich motivácie zapojiť sa do pracovného procesu?
a) áno ☐
b) nie ☐
c) neviem sa vyjadriť ☐

V. DOPLNOK PRIESKUMU
Vplyv opatrení na zabránenie šírenia pandémie COVID-19

1. Pokles vašich výnosov v roku 2021 v porovnaní s pred-covidovým rokom 2019 sa bude pohybovať v pásme:
a) rast, prípadne dosiahnutie rovnakej úrovne ☐
b) pokles 0 – 4,9 % ☐
c) pokles 5 – 10 % ☐
d) pokles vyšší ako 10 % ☐

2. Kedy predpokladáte dosiahnutie, prípadne prekročenie pred-covidovej úrovne (rok 2019) svojich hospodárskych výsledkov?
a) nedosiahneme ich ani v roku 2022 ☐
b) v roku 2021, najneskôr v roku 2022 ☐
c) nezaznamenali sme pokles počas posledných dvoch rokov ☐

3. Je vaša spoločnosť spokojná s formou a intenzitou pomoci v kríze zo strany vlády SR a iných štruktúr v roku 2021?
a) áno ☐
b) nie ☐

4. Požiadali ste o niektorú z foriem pomoci, ktoré boli k dispozícii?
a) áno, pomoc sme dostali v plnom rozsahu ☐
b) áno, pomoc sme dostali čiastočne ☐
c) v súčasnosti očakávame, že ju dostaneme ☐
d) nie, nepotrebujeme ju ☐
e) nie, lebo sme nespĺňali podmienky na poskytnutie pomoci ☐
f) nie (uveďte dôvody, pre ktoré ste ju nepožadovali)
.....

5. Ako hodnotíte opatrenia vlády na zotavenie a stimuláciu ekonomiky po prekonaní pandémie?
a) veľmi dobré, zlepšia výkonnosť slovenskej ekonomiky ☐
b) ich prijatie je možné považovať za pozitívne, ale nepostačujúce pre zrýchlenie rastu slovenskej ekonomiky ☐
c) sú nepostačujúce ☐

IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE:

(budú použité pri hromadnom spracovaní dotazníkov ako triediace znaky) označte x-om

I. Veľkosť spoločnosti

- malá (do 50 zamestnancov) ☐
- stredná (51 – 500 zamestnancov) ☐
- veľká (nad 500 zamestnancov) ☐

II. Vlastníctvo

- domáce vlastníctvo ☐
- zahraničný podiel do 50 % vrátane ☐
- zahraničný podiel nad 50 % ☐

III. Charakter spoločnosti (podľa prevažujúcej činnosti)

- priemysel ☐
- stavebníctvo ☐
- pôdohospodárstvo ☐
- doprava ☐
- obchod ☐
- služby ☐
- finančné služby ☐
- školstvo, vzdelávanie a iné ☐

IV. Kraj, v ktorom sa nachádza sídlo alebo rozhodujúca prevádzka vašej spoločnosti

- Bratislava ☐
- Banská Bystrica ☐
- Košice ☐
- Nitra ☐
- Prešov ☐
- Trenčín ☐
- Trnava ☐
- Žilina ☐

Meno a funkcia respondenta:

Názov a sídlo spoločnosti :

Za čas a pozornosť venovanú vyplneniu dotazníka Vám vopred ďakujeme.

Poskytnuté údaje sú považované za dôverné a výsledky budú použité výhradne pre potreby SOPK a individuálne nezverejňované. V prípade, že nechcete uviesť svoje meno v dotazníku, stačí vyplniť názov a sídlo spoločnosti.

Vyplnený dotazník doručte, prosím, do SOPK najneskôr do 30. novembra 2021

- na e-mailovú adresu **iveta.steffekova@sopk.sk**
- prostredníctvom online dotazníka na stránke **www.sopk.sk**
- elektronicky ho môžete vyplniť aj na **https://forms.gle/3FN1j2ochqopaRmn9**
- poštou na adresu: **SOPK, Grösslingová 4, 816 03 Bratislava**
- osobne na sekretariát predsedu SOPK, Grösslingová 4, 816 03 Bratislava
- osobne na pracovisko regionálnej komory SOPK vo vašom regióne

25. ročník konferencie

OČAKÁVANÝ VÝVOJ SLOVENSKEJ EKONOMIKY V ROKU 2022

27. januára 2022

podporili

partneri

Nadácia na podporu vzdelávania a ekológie

ICC SLOVAKIA INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE

SLOVENSKÁ ZÁRUČNÁ A ROZVOJOVÁ BANKA

mediálni partneri

HN HOSPODÁRSKE NOVINY

tasr

Počet strán: 106
Prvé vydanie
e-mail: sopkurad@sopk.sk
www.sopk.sk
Vydala: Slovenská obchodná a priemyselná komora
Bratislava 2022
ISBN 978 - 80 - 89105 - 83 - 0

Aj digitálna, aj s pobočkami. Celé dobre.

U nás môžeš všetko
a nemusíš nič.

www.365.bank

365 bank

The Banker
Bank of the Year 2021
SLOVAKIA

PRÁCA JE MÔJ ŽIVOT

PRETO MÁM SVOJE PODNIKANIE POISTENÉ

Vieme, aký je život. Preto sme tu
pre vás už viac ako 30 rokov.

www.kooperativa.sk

Kooperativa
VIENNA INSURANCE GROUP

NA
CELÝ
ŽIVOT